

71-3

256

DARBA

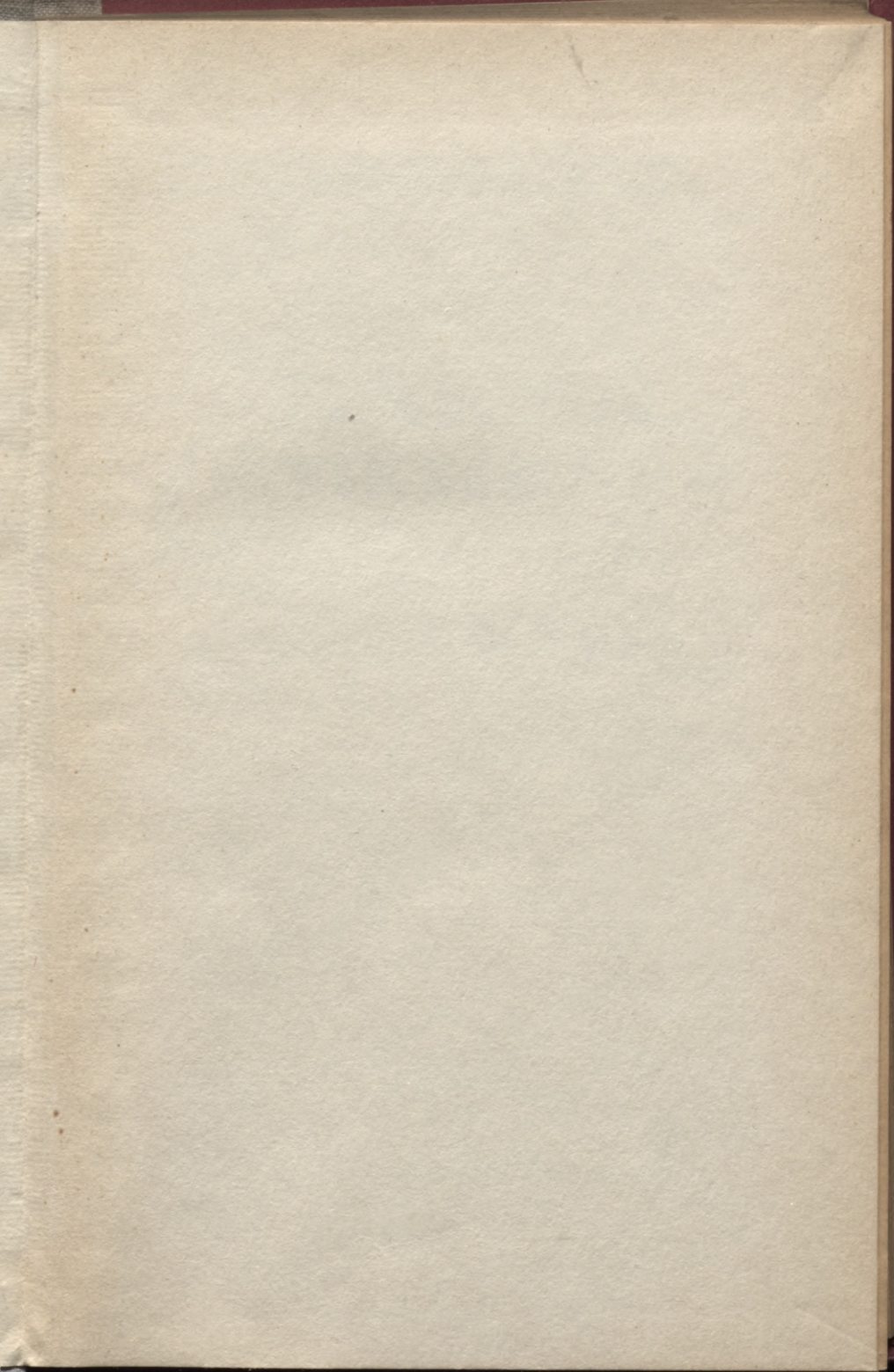
« TIESĪBAS »

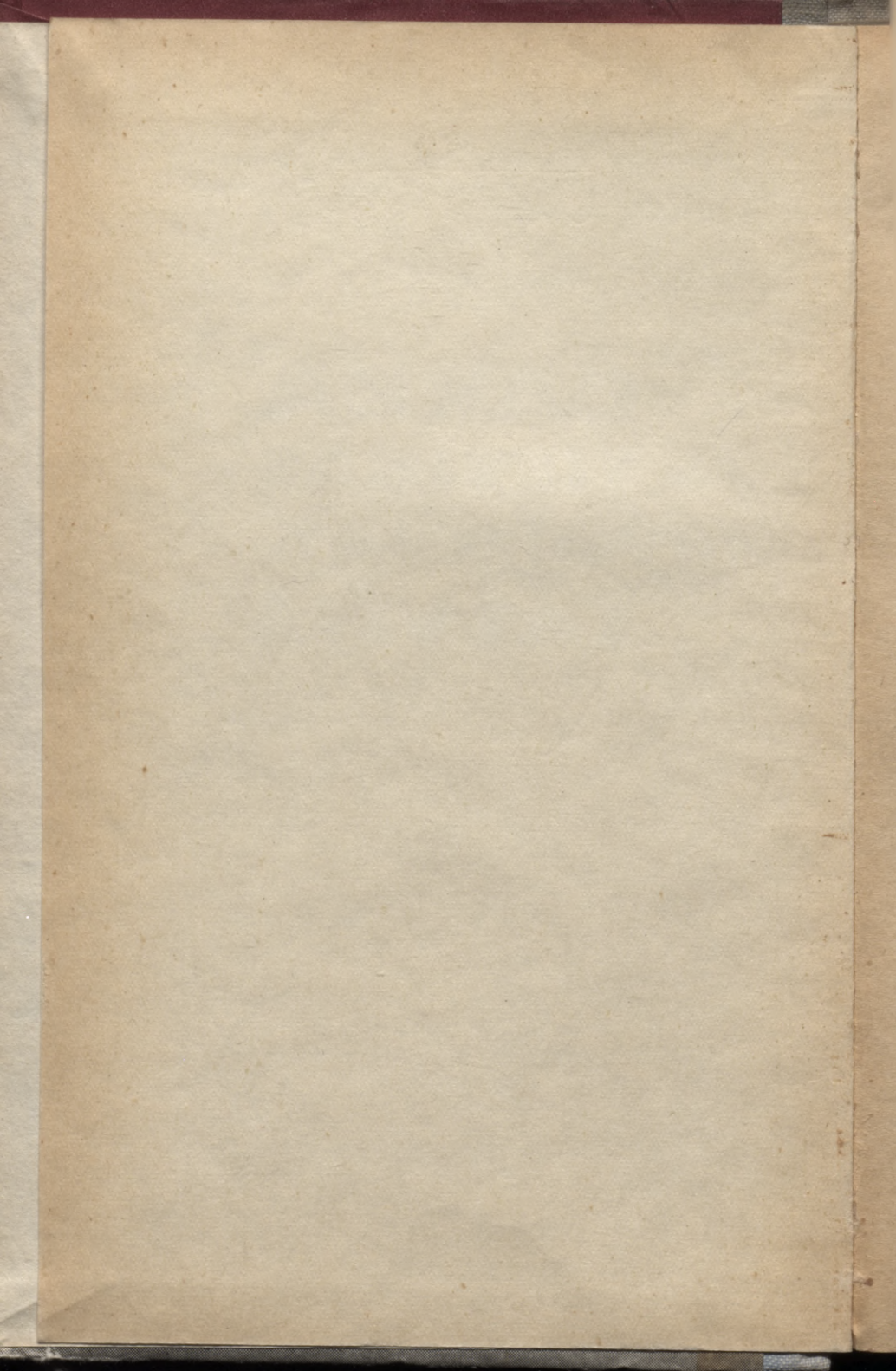
buržuāziskajā

LATVIJĀ

7-3
L 256

Dubl.
L
34

LATVIJAS PSR MINISTRU PADOMES ARHĪVU PĀRVALDE
LATVIJAS PSR CENTRĀLAIS VALSTS VESTŪRES ARHĪVS

DARBA
« TIESĪBAS »
buržuāziskajā
LATVIJĀ

*Dokumenti
un
materiāli*

IZDEVNIECIBA «LIESMA» RIGĀ
1971

9(L)2
Da 620

Vēst. Lāc. Latv. PSR
Valsts bibliotēka

~~71-53.799~~
0308117923

ТРУДОВЫЕ «ПРАВА»
В БУРЖУАЗНОЙ ЛАТВИИ

Сборник документов и материалов

Издательство «Лиезма»
На латышском языке

Atbildīgais redaktors
vēstures zinātņu kandidāts
S. Levitāns

$\frac{1-6-1}{71-11}$

PRIEKSVARDS

Padomju Latvijas darbaļaužu, sevišķi vecāko paaudžu atmiņā vēl spilgti saglabājušies buržuāziskās kundzības divdesmit gadi, kad valdošā kliķe, aizsegdamās ar skaļu sociālu demagoģiju «par visu šķiru saprašanos», attiecībā pret pilsētu un lauku darba cilvēkiem realizēja smagas ekspluatācijas un beztiesību politiku. Ar saviem mānīgajiem darba un darba aizsardzības likumiem buržuāziskā valdība centās sēt darbaļaudīs ilūzijas un klusināt proletariāta revolucionāro cīņu. Savu ekonomisko un politisko varu tā izmantoja tautas mazākuma — pilsētu un lauku buržuāzijas labklājības celšanas un bagātības vairošanas interesēs.

LKP CK 1924. gadā vienā no saviem uzsaukumiem, atmaskodama kapitālistus, rakstīja: «Viņu dievs — naudas maks. Viņu karogs — nacionālisma un demokrātisma maska. Viņu dzīve — nepārtraukta dzīvošana, liksmošana, iedzīvošanās uz strādnieku, zemkopju un nodokļu maksātāju rēķina. Viņu darbi — valsts kases un iedzīvotāju kārtējā apzagsana.»

Sajā krājumā sakopotie dokumenti un materiāli raksturo darba tiesību stāvokli buržuāziskajā Latvijā, reizē atmaskojot un graujot aizjūras buržuāzisko nacionālistu melīgās pasacīņas par ekonomikas stabilitāti un darbaļaužu augsto dzīves līmeni 20. un 30. gadu Latvijā, kuras vēl arvien labprāt izmanto imperiālisma ideoloģisko diversiju speciālisti.

Jāpiebilst, ka šis krājums neapgaismo visas sociālās likumdošanas puses buržuāziskajā Latvijā, jo visas dokumentu un citu materiālu liecības, kas glabājas mūsu republikas arhīvos, vienā sējumā nemaz nav ietilpināmas. Turklāt daļa avotu, kas saistīti ar šo jautājumu, jau publicēti krājumā «Kāda bija veselības aizsardzība buržuāziskajā Latvijā» (izdevniecība «Liesma», 1969).

Krājumā ievietotie dokumenti aptver visu buržuāzijas diktatūras laiku Latvijā — gan to posmu, kad vēl pastāvēja daļēja, visai ierobežota buržuāziskās demokrātijas iekārta, gan arī posmu pēc 1934. gada 15. maija, kad fašisti, saņemdami varu savās rokās, iznīcināja demokrātisko brīvību pēdējās paliekas un uzsāka nesaudzīgu uzbrukumu darbaļaužu tiesībām un dzīves līmenim.

To, ka buržuāziskās valsts darba likumdošanai, tāpat kā citiem sociālās likumdošanas aktiem, bija tikai formāls, deklaratīvs raksturs, parāda 1922. gada 24. martā Satversmes sapulces pieņemtais «Likums par darba laiku» (sk. dok. Nr. 1). Likums gan noteica 8 stundu darba dienu, virsstundu darbu pieļāva tikai izņēmuma kārtā, paredzot tam augstāku atalgojumu, aizliedza nodarbināt bērnus utt. Taču valdība nenodrošināja šī likuma realizēšanu, un to neievēroja ne valsts, ne privātajos uzņēmumos. Uzņēmēji, bieži vien aizbildinādami ar steidzamiem darbiem un svarīgiem pasūtījumiem, pagarināja darba laiku līdz 10—12 un vairāk stundām, bet, ja strādnieki atteicās viņu rīkojumus pildīt, draudēja atlaist viņus no darba. Neviena panta, kas reāli ierobežotu uzņēmēju patvaļu, likumā nebija, un nekādas sankcijas pret darba devējiem tas neparedzēja.

Līdzīgs raksturs bija arī citiem sociālās nodrošināšanas likumiem — par slimokasēm, par darba aizsardzību utt. Par šo likumu pārkāpšanu no uzņēmējiem tikai izņēmuma gadījumos iekasēja nelielu naudas sodu, taču faktiski valsts iestādes (Tautas labklājības ministrija) un valsts ierēdņi (darba inspektori) sankcionēja uzņēmēju patvaļu (dok. Nr. 3—5). Darba devēji liedza strādniekiem ar likumu noteikto atvaļinājumu (dok. Nr. 17—21), neievēroja likumu par darba laiku pusaudžiem un nepilngadīgajiem (dok. Nr. 22—27), neizmaksāja strādniekiem nopelnīto darba algu, neapdrošināja viņus slimokasēs, bet darba inspektori labākā gadījumā tikai konstatēja nekārtības.

Dzīdamies pēc lielākas peļņas un negribēdami zaudēt ne lieka santima, uzņēmēji gan centās pastiprināt ekspluatāciju, bet par darba aizsardzību negādāja. Tāpēc ļoti augsts bija darba traumatisma procents. To parāda, piemēram, Vispārējā apdrošināšanas sabiedrībā

pieteikto nelaiemes gadījumu skaits 1932. un 1936. gadā (dok. Nr. 45—46). Jāņem, protams, arī vērā, ka ne visi nelaiemes gadījumi tika pieteikti. Nelaiemes gadījumos cietušo procents mežu ekspluatācijas darbos 1932. gadā sasniedza 20,3%, bet 1936. gadā 65,7% no apdrošināto kopskaita, raktuvēs un akmeņlauztuvēs 1932. gadā — 34,6%, 1936. gadā — 38,6%, metālapstrādē un mašīnbūvniecībā — 18% un 25,7% utt. Ja arī darba inspektors konstatē, ka uzņēmumos pie mašīnām trūkst aizsargierīču un tās apdraud strādnieku dzīvības, tad nelaiemes gadījumos tomēr tiek vainoti paši strādnieki. Uzņēmumu īpašniekus nekādā ziņā nedrīkstot sodīt, jo tas radišot viņos rūgtumu, varot tikai vēlēties, lai īpašnieks parūpētos par aizsargierīcēm (dok. Nr. 44). Rūpniecības uzņēmumu īpašnieku attieksme pret elementāro darba aizsardzību ar cinisku atklātību izteikta Rīgas rūpnieku biedrības rakstā Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kamerai (dok. Nr. 47).

Darbaļaužu beztiesīgo stāvokli buržuāziskajā Latvijā spilgti parāda fašistiskās valdības 1939. gada 5. maijā izsludinātais likums par Latvijas darba centrāles nodibināšanu, kas faktiski laupīja strādniekiem tiesības pat brīvi pārdot savu darbaspēku (dok. Nr. 53). 1940. gada 31. maijā, īsi pirms savas krišanas, fašistiskā valdība izsludināja likumu par saimniecisko dienestu (dok. Nr. 60), kas strādniekiem paredzēja īstu spaidu! darbu režīmu. Padomju varas atjaunošana pārvilka svitru plānotajiem piespiedu darbiem.

Bezdarba postu atsedz krājuma otrās nodaļas dokumenti. Buržuāziskā valsts gan ievāca speciālas nodokļu summas bezdarba apkarošanai, bet bezdarbniekiem no tā maz kas tika. Toties valdība nežēloja šos līdzekļus dažnedažādu citu izdevumu segšanai. No tiem, piemēram, maksāja speciālu atlīdzību Dzelzceļa virsvaldes ierēdņiem (dok. Nr. 102). Bet raksts nelegālajā «Cīņā» pastāsta, ka visai prāvus līdzekļus no bezdarba apkarošanas fonda summām Ulmaņa fašistiskā valdība nodeva kuģu īpašniekiem kuģu apdrošināšanas prēmiju samaksāšanai (dok. Nr. 105).

Gandrīz vienīgais reālais valdības «palīdzības» veids bezdarbniekiem bija tā saukto sabiedrisko darbu organizēšana — mežu ciršana, grāvju rakšana, ceļu labo-

šana u. c. smagi darbi. Bet arī tajos uz īsu laiku nosūtīja tikai nelielu daļu lielākajās pilsētās reģistrēto bezdarbnieku. Sabiedriskajos darbos nopelnīto paši strādnieki dēvēja par «asaru maizi».

Krājuma trešās nodaļas dokumenti parāda laukstrādnieku beztiesīgo stāvokli un viņu nesaudzīgo ekspluatāciju budžu saimniecībās. Likums par 8 stundu darba dienu uz laukstrādniekiem pat formāli neattiecās (dok. Nr. 123—126), viņi pilnīgi bija pakļauti budžu patvaļai. Lai vēl vairāk nosīstu viņu algas, budži, neraugoties uz lielo bezdarbu Latvijā, ieveda desmitiem tūkstošu laukstrādnieku no Polijas un Lietuvas, kuriem maksāja vēl zemākas algas nekā Latvijas laukstrādniekiem. Traumatizms lauku darbos, sevišķi pie mašīnām, bija bieža parādība (dok. Nr. 144—147). Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta direktors uz izmeklēšanas tiesneša pieprasījumu nicīgi atbild, ka nepastāv nekādi likuma noteikumi par aizsargierīcēm pie lauksaimniecības mašīnām (dok. Nr. 145). Laukstrādnieku beztiesīgais stāvoklis fiksēts 1932. gadā pieņemtajās «Laukstrādnieku līguma grāmatiņās» (dok. Nr. 153—154). Visi panti tajās atbilda tikai budžu interesēm.

Krājumā publicētas dažādas strādnieku sūdzības, lūgumi iestādēm, bezdarbnieku lūgumi utt., ko bieži vien rakstīja vienkāršie darba cilvēki, kuri vēl naivi cerēja uz buržuāziskās valsts palīdzību. Bezdarbnieks — jauneklis, kas 1935. gadā izmisumā griežas pie ministru prezidenta K. Ulmaņa pēc palīdzības (dok. Nr. 75), vēl neapzinās šķiru cīņas nepieciešamību, bet viņš jau izjūt nacionālistiskās buržuāzijas lozungu liekulību un melīgumu un tāpēc jautā: «... kādēļ dažam tik smagi jācieš un citi dzīvo pārpilnībā?» Un tomēr arī šādos dokumentos objektīvi izpaužas darbaļaužu neapmierinātība ar viņu nožēlojamo ekonomisko, sociālo un politisko stāvokli buržuāzijas kundzības gados. Arī šādi dokumenti rāda, ka likumsakarīgi brieda strādnieku neapmierinātība, ko proletariāta avangards — Latvijas Komunistiskā partija no dziļas pagrīdes ievirzīja un vadīja organizētas šķiru cīņas gultnē pret buržuāzijas kundzību, par padomju varas atjaunošanu.

Krājuma ceturtā nodaļa stāsta par šo cīņu. LKP un

LKJS pagrīdes izdevumi aicināja strādniekus uz cīņu, aicināja izveidot vienotu strādnieku šķiras fronti pret kapitāla uzbrukumiem (sk. LKP, LKJS un Sarkanās palīdzības revolucionārās lapiņas, I, II un III daļa, LVI, 1959.—1960. g.). Latvijas Komunistiskā partija, leģālās kreisās arodbiedrības (1921—1931), kas darbojās LKP vadībā, un Saeimas strādnieku un zemnieku frakcija (1928—1933) vadīja strādnieku streiku cīņu par viņu ikdienas prasībām, saistīja to ar cīņu par padomju varas atjaunošanu, par sociālismu. Arī fašistiskās diktatūras terors nespēja šo cīņu apturēt. Krājuma ceturtajā nodaļā publicētas LKP un LKJS nelegālās lapiņas, raksti un strādnieku korespondences komunistiskajā presē, kreiso arodbiedrību dokumenti, Saeimas strādnieku un zemnieku frakcijas deputātu runas un iesniegumi rāda, ka LKP vispusīgi un konsekventi vadīja darbaļaužu cīņu, kas likumsakarīgi noveda pie buržuāziskās iekārtas gāšanas un padomju varas atjaunošanas 1940. gada vēsturiskajās jūnija un jūlija dienās.

*

Krājumā ievietoti 219 dokumenti, kuru lielākā daļa glabājas Latvijas PSR Centrālajā valsts vēstures arhīvā, 161 dokuments tiek publicēts pirmoreiz, 41 dokuments pārpublicēts no nelegālās komunistiskās preses buržuāziskajā Latvijā («Cīņa», «Jaunais Komunārs», nelegālās lapiņas u. c.), 8 dokumenti ar likumdošanas un rīkojuma raksturu savā laikā bija publicēti oficiālajā buržuāziskās Latvijas orgānā «Valdības Vēstnesis», 9 dokumenti pārpublicēti no citiem avotiem.

Krājuma dokumenti un materiāli tematiski sakārtoti 4 nodaļās. Nodaļu ietvaros pēc satura analogi materiāli apvienoti hronoloģiskā secībā tematiskās grupās, kuru saturu izsaka grupas virsraksts. Dokumentu virsrakstos norādīts dokumenta autors, veids, adresāts, sastādīšanas datums un vieta. Ja dokuments nav datēts, tā datums noteikts aptuveni, norādot — «ne agrāk par» un «ne vēlāk par».

Vārds «No» dokumenta virsrakstā un daudzpunkti teksta izlaiduma vietās nozīmē, ka attiecīgais dokuments krājumā publicēts daļēji, ka izlaista mazsvarīga

vai krājuma tematam neatbilstoša daļa. Gadījumos, kad publicēti atsevišķi dokumentu punkti, daudzpunkti tekstā netiek likti.

Valodas un stila īpatnības dokumentos saglabātas, labotas vienīgi pareizrakstības un acīm redzamas pārakstīšanās kļūdas. Ja kļūdu nebija iespējams izlabot, pievienota piezīme «tā tekstā». Trūkstošie vārdi un vārdu daļas dokumentu tekstā atjaunoti un ierakstīti kvadrātiekvās. Ja oriģināldokumentos paraksti nebija salasāmi, iekavās likts vārds «Paraksts». Amata un citu personu uzvārdi dokumentu caurrakstos un norakstos doti tad, kad tie bijuši uzrādīti. Oriģināltekstā raksturīgākās vietas (pasvītrojumi, teksts lieliem burtiem u. tml.) krājumā visur izceltas. Dokumentu beigās ir norādes uz dokumentu autentiskumu un uz to, kādā arhīva fondā dokuments glabājas.

Krājuma dokumentus un materiālus apzinājuši Centrālā valsts vēstures arhīva publikācijas nodaļas vadītāja *L. Pluce* un vecākie zinātniskie līdzstrādnieki *A. Niedre*, *L. Stolbova* un *L. Stonāne*.

Dokumentu atlasī, sistematizāciju, arheogrāfisko apdari veikusi un piezīmes sarakstījusi *A. Niedre*.

S. Levitāns

I NODAĻA

dok. 1—60.

**BURŽUĀZIJA REALIZĒ DARBAĻAUŽU
MASU IZSŪKŠANAS UN APLAUPIŠANAS
POLITIKU**

MADE IN U.S.A.

100% COTTON

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
54 EAST LAUREL STREET
CHICAGO, ILL. 60607

M
n
r
d
l
r
n
k
a
b
n
s
c
n

ASTOŅU STUNDU DARBA DIENA PASTĀV TIKAI UZ PAPIRA

LIKUMS NOSAKA VIRSSTUNDŪ DARBU

1

No «*Likuma par darba laiku*»

Rīgā
1922. g. 24. martā

1. Normāls darba laiks algotiem fiziska darba strādniekiem visos privātos, valsts, pašvaldības un sabiedriskos uzņēmumos un iestādēs noteikts uz 8 stundām dienā, izņemot gadījumus, kuri atsevišķi uzskaitīti šinī likumā.

3. Normālai nepārtrauktai svētdienas atpūtai jābūt ne īsākai par 42 stundām nedēļā.

1. *piezīme.* Visos uzņēmumos un iestādēs, kur strādā maiņās nepārtraukti, dodama svētdienas atpūta, ne īsāka par 40 stundām.

2. *piezīme.* Kā fiziska, tā garīga darba strādniekiem, kuri darba tehnisku apstākļu dēļ nevar izlietot savu atpūtu svētdienā, tā dodama citā nedēļas dienā.

5. Pie ārkārtīgi smagiem vai veselībai kaitīgiem darbiem darba ministrija¹ saziņā ar veselības departamentu nosaka darba laiku, īsāku par 8 stundām dienā.

6. Virsstundu darbs pielaižams uz darba devēju un strādnieku savstarpēju vienošanos un ar darba inspekcijas² piekrišanu virs iepriekšējos pantos noteiktā normālā darba laika, bet ne vairāk par 2 stundām dienā.

7. Obligatoriiski virsstundas jāstrādā sekošos gadījumos: a) kur to prasa sabiedrības visnepieciešamākās vajadzības; b) pie neatliekamiem remonta darbiem; c) steidzīgu darbu nobeigšanai noteiktā laikā. Ja šādi virsstundu darbi turpinās ilgāk par sešām dienām, tad darba devējam jāizprasa darba inspekcijas atļauja virsstundu darbam, izņemot gadījumus, kur līdzīgu darbu atkārtošana nav paredzama.

Piezīme. Par visām strādātām obligatoriskām un neobligatoriskām virsstundām darba devējam jāved saraksti pēc darba ministrijas noteiktas formas, atzīmējot tanīs pie virsstundām nodarbināto vārdus un kādās dienās un cik strādāts virsstundu. Atalgojums par virsstundām ievadams algu sarakstos un algu grāmatīnās atsevišķi no kārtējās darba algas.

8. Par darba laiku uzskatāms laiks, kurā strādniekiem pēc līguma un uzņēmuma vai iestādes iekšējās iekārtas noteikumiem ir jāatrodas darba vietā un administrācijas vai priekšniecības rīcībā.

9. Aizliegts nodarbināt bērnus obligatoriskos skolas gadus. Izņēmumi pielaižami tanīs darba nozarēs, kurās darba apstākļi nenovēršami prasa bērnu darbu.

10. Bērnus, sākot ar 15. un beidzot ar 16. dzīvības gadu, aizliegts nodarbināt ilgāk par 4 stundām dienā, bet pusaudžus, sākot ar 17. un beidzot ar 18. gadu, ilgāk par 6 stundām dienā.

11. Bērnus un pusaudžus aizliegts nodarbināt pie virsstundu, nakts, svētdienu un svētku dienu, kā arī pie smagiem, veselībai vai tikumībai kaitīgiem darbiem.

Piezīme. Bērnus un pusaudžus, kā arī sievietes zem 21 gada aizliegts nodarbināt iestādēs, kur tirgojas ar reibinošiem dzērieniem.

12. Sievietes aizliegts nodarbināt pie viņu organismam nepiemērotiem un veselībai kaitīgiem darbiem, tāpat 4 nedēļas pirms un 8 nedēļas pēc dzemdēšanas. Pa dzemdēšanas laiku (12 nedēļas) aizliegts uzteikt sievietēm darbu.

Piezīme. Darba ministrija saziņā ar veselības departamentu nosaka, kādos uzņēmumos un kāds darbs sievietēm, bērniem un pusaudžiem noliegts.

14. Katrā 8 stundu darba laikā jābūt ne mazāk kā vienas stundas pārtraukumam ar tiesību strādniekiem atstāt darba vietu. Šo pārtraukumu neieskaita darba laikā; atļauja ēšanai dodama pēc 4 stundu nepārtraukta darba.

16. Sieviete — mātei, kura pati ēdina savu zīdaini, jādod katrās 8 darba stundās viena stunda brīva laika, atļaujot šo laiku izlietot divās daļās. Šis bērna ēdināšanas laiks ieskaitāms darba laikā, un algū par viņa izlietošanu nedrīkst atvilkt.

20. Visos uzņēmumos un iestādēs darba devējiem šis likums jāizliek darba telpās, strādniekiem pieejamā vietā.

Satversmes Sapulces³ prezidents J. Čakste
Satversmes Sapulces sekretārs R. Ivanovs

«Valdības Vēstnesis»⁴, 1922. g. 1. aprīlī, 75. nr., 1. lpp.

2

*Latvijas pārtikas vielu ražotāju
strādnieku arodnieciskās biedrības
valdes⁵ lūgums tautas labklājības
ministram*

Rīgā
1927. g. 30. janvārī

Ar šo griežamies pie Jums ar lūgumu pārliecināties par darba apstākļiem minētos uzņēmumos. Darbus sākam pulksten 5 no rīta un beidzam ne ātrāk kā 5 vakarā, bet, ja uzņēmējam vajadzīgs, jāstrādā līdz 7 vakarā bez kāda atalgojuma par virsstundām. Tiek nodarbināti mazgadīgie, kuriem jāstrādā līdz ar pieaugušiem; ja kāds iedrošinājas iebilst par pārmērīgu nodarbināšanu, to darbu vadītājs draudu kārtā piespiež strādāt. Vairākas reizes esam griezušies pie darba inspektora, ir sastādīti protokoli, bet rezultātu līdz šim nav nekādu.

E. Goltmanis	Karlīnes * ¹ ielā 13
Bite un Gulbis	Stabu * ² ielā 39
Feisaks	Daugavpils ielā 19
L. Marienfelds	Marijas * ³ ielā 114

Šeflers	Elizabetes * ⁴ ielā 10
Štrauss	Kalnciema ielā 3
F. Marienfelds	Brīvības * ⁵ ielā 118
Kalniņš	Ērgļu ielā 14
Sotaks	Artilērijas ielā 60
Biluans	Bruņinieku * ⁶ ielā 92
Ulmans	Krāsotāju ielā 22
Dindonis	Rēveles * ⁷ ielā 66
Strunka	Rēveles ielā 49

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

P. S. Lūdzam noklaušināt strādniekus ne kungu un darbežu klātbūtnē, bet atsevišķi un pārbaudīt algu grāmatiņas, kuras ved fiktīvi.

1645. f., 1. apr., 102. l., 62. lapa.
Apstiprināts noraksts.

- *¹ Tagadējā Miera iela.
- *² Tagadējā F. Engelsa iela.
- *³ Tagadējā Suvorova iela.
- *⁴ Tagadējā Kirova iela.
- *⁵ Tagadējā Ļeņina iela.
- *⁶ Tagadējā Sarkanarmijas iela.
- *⁷ Tagadējā Tallinas iela.

3

*Tvaika krāsotavas un balinātavas
«Astra» lūgums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamentam*

Riģā
1934. g. 17. martā

Pateicoties kontingentiem, vietējās trikotāžu fabrikas strādā pastiprinātos apmēros, un sakarā ar to manai fabrikai, krāsotavai un balinātavai, lai sezonas laikā nodotu kārtīgi visus pasūtījumus, ir nepieciešams strādāt virsstundas. Tādēļ laipni lūdzu atļaut strādāt daļai strādnieku vismaz 2—3 virsstundas katru dienu, pie kam atļaujos paskaidrot, ka darbi fabrikā notiek tādā kārtībā, ka 8 stundu darba laikā nav iespējams krāsošanas darbus nobeigt, jo izkrāsotā prece pēc tam vēl

jāizšleiderē, jāizkar utt. Atstāt šos darbus uz otru dienu nevar, jo tad prece sabojāsies, paliks raiba un fabrikai celsies milzīgi zaudējumi. Tādēļ vēlreiz lūdzu atļaut strādāt virsstundas daļai strādnieku vismaz sezonas 2—3 mēnešus.*

Cerībā, ka manu lūgumu ievērosiet, palieku, gaidīdams atbildi, ar cienību

Tvaika krāsotava «Astra». J. Zegelmans

1646. f., 1. apr., 244. l., 17. lapa. Oriģināls.

* Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta II rajona darba inspektors savā 1934. g. 13. aprīļa atbildē paziņoja, ka, pamatojoties uz Likuma par darba laiku 6. un 7. pantu (sk. 1. dokumentu), uzņēmumā atļauts strādniekiem virs normālām 8 stundām katru dienu strādāt divas virsstundas līdz 15. jūnijam. 1646. f., 1. apr., 244. l., 16. lapa.

4

*Rīgas tekstilfabriku akciju
sabiedrības lūgums Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta
II rajona darba inspektoram*

Rīgā
1934. g. 24. augustā

Sakarā ar adāmo vilnas dziju sezonu, kura turpinās no augusta līdz janvārim, adītavas mums nodod lielus pasūtījumus, kuri isā laikā izpildāmi. Lai visas adītavu prasības varētu apmierināt, lūdzam atļaut mūsu ķemmdziju vērpšanas 2 maiņām strādāt ikkatrai ar 2 virsstundām,* t. i., no pulksten 3.30—5.30 rītā un 10.30—12.30 vakarā.

Piezīmējam, ka pie virsstundām tiks nodarbinātas sievietes, vecākas par 18 gadiem.

Rīgas tekstilfabriku akciju sabiedrība (paraksts)

1646. f., 1. apr., 244. l., 32. lapa. Oriģināls.

* Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta II rajona darba inspektors savā 1934. g. 28. augusta atbildē paziņoja, ka, pamatojoties uz Likuma par darba laiku 6. un 7. pantu (sk. 1. dokumentu), uzņēmumam atļauts katrā maiņā līdz 1935. g. 1. janvārim strādāt virs normālā darba laika divas virsstundas dienā.

1646. f., 1. apr., 244. l., 31. lapa.

*Konservu fabrikas «LTKONSERV»
īpašnieka lūgums Sabiedrisko lietu
ministrijas Darba aizsardzības
pārvaldes II rajona darba
inspektoram*

*Rīgā
1938. g. 24. oktobrī*

Laipni lūdzu atļaut man manā fabrikā strādāt ar virsstundām, ja izejvielu daudzumu parastā dienas laikā nevarētu izstrādāt.

Ar cienību B. Šenkmanis

Uz dokumenta II rajona darba inspektora rezolūcija:

«Piekritu līdz 1939. g. 1. aprīlim. 1938. g. 28. oktobrī.»

1646. f., 1. apr., 362. l., 213. lapa. Oriģināls.

BADA ALGAS SPIEZ STRĀDNIEKUS STRĀDĀT VIRSSTUNDAS

*Kokzāģētavas īpašnieka lūgums
Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
VIII rajona darba inspektoram*

*Valmierā
1934. g. 25. februārī*

Klāt pieliekot manas koku zāģētavas Gatartas pagasta Meža Kaldavās strādnieku lūgumu*, lūdzu Jūs, godāts inspektora kungs, atļaut strādāt minētā koku zāģētavā 10 stundas dienā, jo koku materiāls tiek sagatavots eksportam uz ārzemēm Baltijas koku rūpniecības akciju sabiedrībai un, iestājoties siltam laikam, koki bojāsies — materiāls sazīlēs, paliks mazvērtīgs.

Augstcienībā M. Lūciņš

Uz dokumenta VIII rajona darba inspektora rezolūcija:

«Dot atļauju līdz 1. maijam 1934. gadā.»

1652. f., 1. apr., 8. l., 83. lapa. Oriģināls.

* Sk. 7. dokumentu.

*M. Lūciņa kokzāģētavas strādnieku
lūgums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta VIII rajona darba
inspektoram*

*Gatartas pagastā
1934. g. 20. februārī*

Mēs, apakšā parakstījušies Lūciņa kokzāģētavas strādnieki, laipni lūdzam Jūsu atļauju strādāt mums augšminētā zāģētavā 10 stundas dienā, jo neesam visi vietējie. Seit atnākuši darbā, gribam vairāk nopelnīt, lai varētu sniegt kādu pabalstu mājiniekiem. Ceram, ka nāksiet mums pretī un atļausiet mums strādāt 10 stundas dienā, caur ko mūsu eksistence uzlabojas.*

Lūdzēji: seko 30 paraksti

1652. f., 1. apr., 8. l., 84. lapa. Oriģināls.

* Sk. 6. dokumenta rezolūciju.

*J. Stukeļa dzirnavu strādnieku
lūgums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta VII rajona darba
inspektoram*

*Bebrenē
1937. g. 27. aprīlī*

Laipni griežamies pie Jums ar lūgumu atļaut mums strādāt katru dienu ne vairāk kā 2 virsstundas virs normālā darba laikā.

Visus darbus kā: malšanu, vilnas apstrādāšanu un koku zāģēšanu un ēvelšanu dod mums tikai vietējie lauksaimnieki, kuri ar mūsu noteiktu 8 stundu darba laiku nemaz negrib rēķināties. Bieži piedraud, ja viņiem pēc noteiktā darba laika nestrādās, braukšot uz citām dzirnavām, kur viņu prasības tiek apmierinātas kurā katrā laikā.

Mūsu visu interesēs ir, lai mums darbs būtu pastāvīgs, pretējā gadījumā mums pietrūks darba un maizes.*

Seko 7 paraksti

1651. f., 1. apr., 94.^a l., 130. lapa. Oriģināls.

* Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta VII rajona darba inspektors savā 1937. g. 30. aprīļa atbildē paziņoja, ka līdz 31. decembrim dzirnavu strādniekiem atļauts strādāt divas virsstundas dienā.

1651. f., 1. apr., 94.^a l., 129. lapa.

9—11

PAR ATTEIKŠANOS STRĀDĀT VIRSSTUNDAS STRĀDNIEKUS ATLAIZ NO DARBA

9

*Latvijas būvstrādnieku
arodbiedrības⁶ lūgums Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektoram*

*Rīgā
1927. g. 17. novembrī*

Latvijas būvstrādnieku arodbiedrības valde griežas pie Jums ar lūgumu novērst nekārtības pie uzņēmēja «Atslēga» rotaļlietu fabrikā Vidzemes šosejā* Nr. 11, kur uzņēmējs spiež strādniekus strādāt dienā 10 stundas bez likumīgās piemaksas. Kas negrib virsstundas strādāt, tam liek saprast, ka pēc svētkiem viņš darbu vairs nedabūs. Algas izmaksā nekārtīgi. Dažiem strādniekiem stāv neizmaksāta alga līdz 100 latiem.

P. S. Šāds ir dažu biedru lūgums no minētā uzņēmuma.

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1645. f., 1. apr., 102. l., 120. lapa. Oriģināls.

* Tagadējā Ļeņina iela.

*Tūku fabrikas «Boston»
strādnieku raksts Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta
direktoram*

*Rīgā
1929. g. 27. augustā*

Caur šo Jums tiek pazemīgi ziņots, ka tūku fabrikā «Boston» Tērbatas* ielā Nr. 72/74 austuves nodaļā kopš ilgāka laika pastāv strādnieku veselību apdraudoši darba laika apstākļi.

Minētā nodaļā ir 20 aužamās stelles ar 50 cilvēkiem, no tām 2., 4. un 16. stelle pašlaik strādā 3 maiņas à 8 stundas, bet pārējās — skaitā 17 stelles nodarbinātas 2 maiņas à 12 stundas.

Tāpat šie audēji spiesti nepārtraukti 12 stundas nostrādāt. Kurš ar šādu iekārtu neapmierināts, tas tiek vai nu pārcelts uz mazāk atalgotu vietu, vai arī gadījumā pavisam atlaists. Tāpēc visi ir iebiedēti un strādā it kā brīvprātīgi 12 stundas dienā; pat kad atnāk no darba inspekcijas kontroles, zināmi strādnieki paši uzdod, ka strādājot tikai 8 stundas, lai tikai nebūtu jāzaudē sava darba vieta. Tamdēļ arī neviens neuzdrošinājas atklāti uzstāties.

Cienijamais direktora kungs tiek padevīgi lūgts pēc iespējas drīzāk novērst šādas nebūšanas.

«Boston» strādnieku vārdā (paraksts)

1645. f., 1. apr., 134. l., 40. lapa. Oriģināls.

* Tagadējā Pētera Stučkas iela.

*No būvuzņēmēja «L. Neiburgs»⁷
strādnieku lūguma Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamentam*

*Siguldā
1936. g. 17. septembrī*

Augsti godātais direktora kungs, mēs, apakšā parakstījušies strādnieki, nodarbināti pie tilta būves pār Gauju Siguldā, atļaujamies paskaidrot, ka komandit-sabiedrības būv- un kokrūpniecības uzņēmums «L. Neiburgs un Ko» mums piespieda strādāt 12 un vēl vairā-

kas stundas dienā. Pieprasot pēc likuma pienākošos virsstundu algu, firma mums kategoriski atsacījās maksāt, ko, darbu sākot, solīja maksāt.

Visus strādniekus, kuri pieprasīja samaksu par virsstundām, bez kāda iemesla atlaida no darba, lai gan darba vēl bija daudz ko strādāt. Pieņēma jaunus strādniekus darbā, bet vecos, kuri jau bija nostrādājuši 3—4 mēnešus, atlaida.

Atlaižot strādniekus, lika parakstīties pa priekšu algu sarakstā un pēc tam tūliņ uz kādu papīrīti, kur bija rakstīts, ka nekādas prasības necel un visu pienākošos saņēmis no firmas. Šeit tagad izcēlās strīds, daži neparakstīja šo zīmīti, bet viens otrs tālāk dzīvojošs bija spiests parakstīt, jo viņiem naudu vajadzēja, jo citādi netika uz mājām. Citi piesauca lieciniekus, ka šeit notiek varas darbi — strādnieku izmantošana.

Šī krāpšanas sistēma viņiem neizdevās. Tad uz algu saraksta augšpusē sīkiem burtiņiem uzrakstījuši, ka izmaksātā summā ietilpst arī maksa par virsstundām. Strādniekiem ātri liekot parakstīties, daudzi nespēja un nevarēja apskatīt, ar pirkstu parāda vārdu un lai raksta, tā daudzi parakstās, pat nezinot, ko ir parakstījuši.

Par šo nelikumīgo rīcību daudzi strādnieki sūdzējās Valmieras apriņķa darba inspektoram, norakstot lūgumus. Tā ir pagājušas divas nedēļas, bet darba inspektors neatrod par vajadzīgu paziņot, ne arī ierasties uz vietas sniegt paskaidrojumus, ne lietu nokārtot pēc likuma. Kāpēc viņš klusē? Vai tas neietilpst viņa pienākumos?

Domājam, ka pēc likuma pienākas izsniegt līguma grāmatiņas 3 dienu laikā un, kopīgi vienojoties, izpildīt tās. Tās arī netika visu laiku izsniegtas. Tikai pēdējā laikā izsniedza, sarakstot, ko gribējuši, iekšā, protams, lai viņiem runātu par labu...

Augsti godātais direktora kungs, ņemot visu izteikto vērā, mēs lūdzam Jūsu gādību strādnieku labā, lai mēs dabūtu savu nopelnīto algu, bet algas nesaņemšanas gadījumā lūdzam Jūsu padomu lietas tālāk virzīšanai.

Seko 29 strādnieku paraksti

DARBA DEVEJI NESAMAKSĀ PAR VIRSSTUNDU DARBU

12

*T. Babsta skārda drukātava
strādnieces sūdzība Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta I rajona
darba inspektoram*

*Rīgā
1928. g. 16. maijā*

Darba devējs: Teodora Babsta skārda drukātava
Darba vietas adrese: Vidzemes šosejā 31
Sūdzētāja vārds: Anna Zultere
Sūdzētāja dzīves vieta: Vidzemes šosejā Nr. 31, dz. 17.

Sūdzības saturs: Iestājos augšminētā uzņēmumā šī
gada janvāra mēneša vidū darbā un strādāju līdz šī
gada 5. maijam, kad tiku atlaista tādēļ, ka pieprasīju
par virsstundām un par svētdienas darbu atlīdzību
saskaņā ar Likuma par darba laiku 17. pantu.*
Darba devējs atlaida mani no darba bez uzteikšanas.

Prasība: Lai samaksā par 2 nedēļām uz priekšu par
neizlietoto atpūtu un par nostrādātām virsstundām.

Sūdzētāja paraksts: A. Zultere

1645. f., 1. apr., 108. l., 588. lapa. Oriģināls.

* Saskaņā ar 17. pantu virsstundu darbs bija atalgojams šādi:
par pirmajām 2 stundām vismaz 50% vairāk, par turpmākajām
un pusdienas laiku vismaz 100% vairāk nekā par kārtējām darba
stundām.

13

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
VIII rajona darba inspektora
raksts Skaņkalnes pagasta Cēlēnu
dzirnavu īpašniekam V. Ģimam*

*Valmierā
1937. g. 11. jūnijā*

Jūsu bijušais strādnieks Antons Virsis, dzīvo Sēļu
pagasta «Kāvos», iesniedzis darba inspekcijā pret Jums

prasības sūdzību par virsstundu darbu atalgojuma nemaksāšanu.*

Virsis strādājis šajā gadā no 31. marta līdz 10. aprīlim pie zāģu gatera un no 12. aprīļa līdz 13. maijam kā tvaika katla kurinātājs mašīnists par algu 35 santīmi stundā pēc norunas par 10 stundu darba dienu.

Nostrādātā laikā pavisam nostrādājis 127 virsstundas, par kurām prasa paaugstinātu atalgojumu.

Pēc Likuma par darba laiku 17. panta nosacījumiem virsstundu darbs atalgojams — pirmās 2 stundas vismaz 50% augstāk un turpmāk 100% augstāk nekā kārtējās darba stundas.

Sakarā ar iesniegto sūdzību un pamatojoties uz pievestā likuma nosacījumiem, Jūs tiekāt uzaicināti apmierināt Virša prasību un par izpildīšanu paziņot 7 dienu laikā.

Pretējā gadījumā lūdzu Jūsu paskaidrojumu, rakstiski vai personīgi, sniegt darba inspekcijai Valmierā, Rīgas ielā 52, uzdodot neizpildīšanas iemeslus.**

Darba inspektora vietā (paraksts)

1652. f., 1. apr., 19. l., 402. lapa. Noraksts.

* Netiek publicēta.

** Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta VIII rajona darba inspektors savā 1937. g. 29. jūnija atbildē strādniekam A. Virsim paziņoja, ka viņa prasība noraidīta.

1652. f., 1. apr., 19. l., 403. lapa.

14—16

UZŅĒMĒJI PIESPIEZ STRĀDĀT STRĀDNIEKUS ARĪ ATPŪTAS UN SVĒTKU DIENĀS

14.

*No Latvijas strādnieku kopējās
arodbiedrības⁸ Slokas nodaļas
raksta Latvijas strādnieku kopējās
arodbiedrības centrālajai valdei*

*Slokā
1927. g. 26. augustā*

Nosūtot divus ziņojumus publikācijai un dēļ iepazīšanās, nodaļa no jauna lūdz Jūsu starpniecību, lai reiz Baltijas celulozes fabrikā mitētos nepamatotie uzbru-

kumi un apiešanās ar strādniekiem no to meistariem un darbu vadītājiem, jo no jauna, kā ziņojumos sacīts, no darba bez kādas vainas tiek atlaisti 11 vietējie strādnieki tikai tāpēc, ka tie nebijuši ar mieru svētdienā strādāt darbu, kuru pienākas darīt parastajā darba dienā...

Ar sabiedrisku sveicienu

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 1. lapa. Origināls.

15

*No Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Politiskās pārvaldes nodaļas
ziņojuma*

*Pilnīgi slepeni
Rīgā
1936. g. 30. septembrī*

Visās metālrūpniecības nozarēs strādniekos ir nemiers par to, ka rūpnieki slēdzot īstermiņa līgumus ar valsts saimnieciskiem uzņēmumiem, pilsētu, Superfosfāta fabriku, dzelzceļiem utt. Pateicoties šiem īstermiņa līgumiem, visi darbi tiek veikti steidzamības kārtā — izpildīti pa vasaras mēnešiem, kad tiek strādātas virsstundas, pie kam — arī svētdienās un svētku dienās, un rezultātā — augusta mēnesī rūpniecībai neesot ko darīt un strādnieki jāatlaižot.

Aģentūras nodaļas vadītājs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 2. lapa. Origināls.

16

*No Tirdzniecības darbinieku
biedrības⁹ raksta Latvijas darba
kamerai¹⁰*

*Rīgā
1938. g. 21. februārī*

Pagodināties ziņot, ka Rīgas piensaimniecības savienība šī gada 14. februārī uzteikusi darbu apmēram 55 nodarbinātiem piena produktu izvadātājiem — aģentiem.

Piena izvadātāji no sabiedrības noteiktu algu nesaņem, bet procentuālu atlīdzību no pārdoto preču vērtības. Darba uzteikšana vedama sakarā ar nodomu pazemināt līdz šim pastāvošo procentuālo atlīdzību resp. izpeļņu.

Piena produktu izvadātāju darba laiks sākas pulksten 2 naktī un beidzas pulksten 16 respektīvi 14 darba stundas nepārtraukti kā darba [dienās], tā svētdienās, nerēķinot nokļūšanu no dzīves uz darba vietu un atpakaļ...

Priekšnieks (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1692. f., 1. apr., 891. l., 33. lapa. Origināls.

17—21

DARBA DEVĒJI NEPIESĶIR STRĀDNIEKIEM LIKUMĀ
PAREDZĒTO ATVAĻINĀJUMU

17

*No Kokneses patērētāju biedrības
linu fabrikas strādnieku sūdzības
Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
III rajona darba inspektoram*

*Koknesē
1927. g. 11. februārī*

Griežamies pie Jums, darba inspektora kungs, ar sekošo lūgumu. Mēs, apakšā parakstījušies Kokneses patērētāju biedrības strādnieki, esam nokalpojuši augšminētā fabrikā 1925/26. gada sezonā 9 mēnešus un 1926/27. gada sezonā 4 mēnešus, bet darba likumā paredzēto atvaļinājumu, ne arī atvaļinājuma naudu nesam saņēmuši. Tad pēc darba uzteikšanas griežamies ar lūgumu pie fabrikas vadītāja izmaksāt darba likuma

18. pantā* paredzēto atvaļinājuma naudu. Tagad nu ir pagājušas vairāk nekā 2 nedēļas pēc izbeigtā darba un [fabrikas vadītājs] vienmēr liedzas mums izmaksāt...

Strādnieki
Seko trīs paraksti

1647. f., 1. apr., 207. l., 91. lapa. Origināls.

* 18. pants paredzēja: ja strādniekam pēc 3 mēnešu nostrādāšanas vienā uzņēmumā vai iestādē uzteic darbu pirms atvaļinājuma izmantošanas bez viņa vainas, tad viņam izmaksājama atlīdzība par neizlieto to atpūtas laiku daļu proporcionāli nostrādātajam laikam un darba algai.

18

*Kokrūpniecības uzņēmēja
M. Civiana strādnieču lūgums
iekšlietu ministram*

*Ventspilī
1935. g. 27. oktobrī*

Mēs strādājam Ventspilī pie kokrūpnieka M. Civiana kā strādnieces. Mums pienākas no darba devēja atvaļinājuma nauda, kas redzams arī no še klātpieliktā raksta*, bet darba devējs atsakās šo naudu mums izmaksāt. Laipni lūdzam Jūsu rīkojumu darba devējam M. Civianam, lai tas izmaksā mums pienākošos atvaļinājuma naudu, un lūdzam darba devēju sodīt. Mēs arī griežāmies pie 5. rajona darba inspektora Kūlas kunga pēc padoma, bet tas mums nekādu padomu nedeva un izraidīja mūs no sava kabineta laukā, tā ka mēs pie viņa vairs neuzdrošināmies griezties. Ceram uz Jūsu palīdzību.

Seko 2 paraksti

Uz dokumenta iekšlietu viceministra rezolūcija: «Darba aizsardzības departamenta direktora kungam Jūsu rīcībā. Iekšlietu viceministrs A. Bērziņš.»

1649. f., 1. apr., 15. l., 328. lapa. Origināls.

* Netiek publicēts.

No ziņojuma Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Politiskajai pārvaldei

Rīgā
1937. g. aprīlī

Par lauksaimniecības mašīnu fabriku «Imanta»,
M. Kandavas ielā Nr. 13a, arodbiedrībai ienākusi sū-
dzība un lūgums dēļ gādības sekojošās lietās:

I. Minētā darba vietā iepriekšējos gados strādnieki
atvaļinājumā nav laisti, bet atvaļinājums gada beigās
izmaksāts naudā. Tagad darba devējs paziņojis, ka at-
vaļinājumā šogad nelaidīšot, bet par 4 mēnešiem, t. i.,
līdz šī gada 1. maijam, izmaksāšot atvaļinājuma naudu
un nākošo gadu, kad būs pilns gads, laidīšot atvaļi-
nājumā. Strādnieki ar šādu rīcību nav apmierināti.

1899. f., 2. apr., 2. l., 3. lapa. Noraksts.

Latvijas ostu transportstrādnieku
biedrības¹¹ raksts Latvijas
darba kamerai

Rīgā
1938. g. 17. augustā

Latvijas ostu transportstrādnieku arodbiedrībā grie-
zās kuģu sabiedrības «Gaida» un «Kaija» 23 pastāvīgie
strādnieki un norādīja, ka tvaikoņu satiksmi Rīga—
Ventspils—Liepāja kopēji uztur minēto sabiedrību
tvaikoņi «Gaida» un «Kaija». Viens no tvaikoņiem pie-
nāk Rīgā pirmdienās un otrs ceturtdienās, pie kam pēc
zināma laika tvaikoņi tiek nomainīti viens otra vietā.
Tā kā minētās sabiedrības uztur vienu kuģniecības sa-
tiksmes līniju un nodarbina vienus un tos pašus strād-
niekus pastāvīgā darbā no pirmdienas līdz sestdienai
gadu no gada, tad arī pacēlies jautājums par atvaļinā-
juma piešķiršanu minētiem strādniekiem. Strādnieki arī
norāda, ka griezušies kuģniecības sabiedrības «Gaida»
kantorī atvaļinājuma lietā, kur viņiem norādīts, lai
griežoties Darba kamerā un, ja kamera došot kādu no-
rādījumu, tad arī sabiedrība neliegšot piešķirt atvaļi-
nājumu.

Atzīmējam, ka atsevišķos gadījumos tiek nodarbināti pie minētiem sabiedrības tvaikoņiem līdz 40 strādnieki, bet pēdējie kā gadījuma strādnieki sarakstā nav uzrādīti.

Lūdzam Jūsu ieskatus.

Priekšnieks (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1692. f., 1. apr., 873. l., 13. lapa. Origināls.

21

*Sabiedrisko lietu ministrijas
Darba aizsardzības pārvaldes
I rajona darba inspektora raksts
Latvijas darba kamerai*

Rīgā
1938. g. 3. oktobrī

Noskaidrojot Latvijas darba kameras šī gada 26. augusta rakstā DB-18 minēto transportstrādnieku darba apstākļus*, izrādījās, ka sabiedrības «Gaida» un «Kaija» nenodarbina savus transportstrādniekus katru dienu, bet vienīgi tad, kad izkrajams vai piekrajams kāds kuģis. Norēķināšanos par darbu izdara katru dienu, līgumi uz ilgāku laiku nav slēgti, kamdēļ arī minētie strādnieki uzskatāmi par gadījuma darba strādniekiem. Daļa no minētiem strādniekiem sabiedrību darbā gan atrodas jau vairākus gadus, tomēr nekad nav slēgti ilgākam laikam.

Nemot vērā šos apstākļus, sabiedrības «Gaida» un «Kaija» atsakās izmaksāt saviem strādniekiem atvaļinājuma atlīdzību, jo tie nav nostrādājuši likumā paredzētos 3 mēnešus bez pārtraukuma. Kamēr nav attiecīgi grozīts likums par darba laiku, lietas labvēlīga nokārtošana nav iespējama.

Darba inspektors (paraksts)
Darbveža vietas izpildītājs (paraksts)

1692. f., 1. apr., 873. l., 13. lapa. Origināls.

* Sk. 20. dokumentu.

LIKUMS PAR DARBA LAIKU PUSAUDZIEM UN
NEPILNGADĪGAJIEM NETIEK IEVĒROTS

22

Pārgrozījumi un papildinājumi
«Likumā par darba laiku» *

Rīgā
1924. g. 26. aprīlī

Izdoti Latvijas Republikas Satversmes 81. panta kārtībā.**

I. Likuma par darba laiku 10. un 11. pantu (Likumu krājumā 1922. gadā, 74) izteikt sekoši:

10. Bērnus aizliegts nodarbināt pirms pilnu 14 gadu sasniegšanas, bet, sākot ar 15-to līdz 16-tam dzīvības gadam, ilgāk par 6 stundām dienā.

11. Bērnus un pusaudžus 14 līdz 18 gadu vecumā aizliegts nodarbināt pie virsstundu, nakts, svētdienu un svētku dienu, kā arī pie smagiem, veselībai vai tiku-
mībai kaitīgiem darbiem.

Piezīme. Bērnus un pusaudžus, kā arī sievietes zem 21 gada aizliegts nodarbināt iestādēs, kur tirgojas ar reibinošiem dzērieniem.

II. Minēto likumu papildināt ar sekošu 21. pantu:

21. Instrukciju šī likuma dzīvē izvešanai izdod darba ministrs.

Šie pārgrozījumi un papildinājumi stājas spēkā ar 1924. g. 1. jūniju.

Ministru prezidents V. Zamuels
Darba ministrs A. Krieviņš

«Valdības Vēstnesis», 1924. g. 28. aprīlī, 95. nr., 1. un 2. lpp.

* Sk. 1. dokumentu.

** Šis pants deva tiesības valdībai saeimas starpsesiju laikā izdot noteikumus ar likuma spēku.

*Finansu ministrijas Valsts
saimniecības departamenta
Rūpniecības nodaļas fabriku
inspektora atsauksme*

*Rīgā
1930. g. 22. jūlijā*

Apskatīju 1930. gada 21. jūlijā akciju sabiedrības «Russisk-Norsk Skoindustri» zāģētavu Rīgā, Oskara* ielā Nr. 26, kurā šī gada 4. jūnijā notika nelaimes gadījums ar 15 gadus veco zēnu Vacslavu Kazačenoks, kuram, strādājot nakts maiņā pie skaidu elevatora, ievainoja labās rokas četrus pirkstus.

Notikuma vietu man uzrādīja mašīnmeistars Pelnis un minētā maiņā dežurējošais atslēdznieks Sperlings, kuri paskaidroja, ka pārmaiņas pie skaidu elevatora kopš nelaimes gadījuma dienas nav notikušas. Pelnis nolika cietušo pie gatera nr. 1 pāri elevatora silei kritušās skaidas ar lāpstu iebērt atpakaļ silē. Pie tam viņš gribēja iztīrīt elevatoru no iekritušās šāļu nomales, pie kam viņa labās rokas viens pirksts tika saspīests pie elevatora siles turētāja.

Pie apskates izrādījās, ka nav pārkāpti «Valdības Vēstnesi» 1922. g. 256. nr. iespiestie «Noteikumi par aizsardzības līdzekļiem rūpniecības iestādēs» panti, kādēļ jānāk pie slēdziena, ka nelaimes gadījums noticis aiz paša cietušā neapdomības.

Fabrikas inspektors
inženieris tehnologs (paraksts)

4595. f., 1. apr., 5928. l., 138. lapa. Noraksts.

* Tagadējā Radiotehnikas iela.

*No pilsoņa A. Stāvera sūdzības
Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
VIII rajona darba inspektoram*

*Salacgrīvā
1934. g. 17. augustā*

Ar šo pagodinos lūgt darba inspektora kungu saukt pie atbildības «Ziemeļu Baltijas zāģētava» koku firmas par mazgadējo zēnu nodarbināšanu.

Šīs lietas tuvākie paskaidrojumi būs sekoši: zēni nodarbināti uz stundām. Maksāts no 15 līdz 20 santīmiem stundā. Zēni izveduši papīra koku pludināšanu uz upes. Darbs dažreiz vilcīs visu nakti līdz otram rītam. Zēnu vecums no 9 līdz 16 gadiem. Parasti strādājuši no 10—20 zēnu. Koku bīdīšana uz leju notikusi uz vienkārša plostiņa. Upes dziļums no 1—2¹/₂ metra. Aprēķini un izmaksas vestas tieši ar pašiem zēniem.

Minētās firmas kantoris atrodas Salacgrīvā, Beķeru mājās, direktors Glihmanis...

Godātais inspektora kungs, varbūt varat man dot kādus paskaidrojumus šādā gadījumā: ja mans brālis ir strādājis pie minētās firmas un caur sasaldēšanos bija jānogādā slimnīcā, kur viņam iztaisīja operāciju, vai varu tiesas ceļā prasīt no firmas slimnīcas un operācijas izdevumus? Brāļa vecums 10 gadi.

Varat atbildēt rakstiski jeb arī pa tālruni — Salacgrīva 7. Par šo gadījumu es informēju darba inspektora kancelejā 16. augustā šajā gadā pa tālruni.*

A. Stāvers

1652. f., 1. apr., 8. l., 291. lapa. Noraksts.

* Sk. 25. dokumentu.

25

*Pilsoņa A. Stāvera nopratināšanas
protokols*

*Salacgrīvā
1934. g. 30. augustā*

1934. gada augusta mēneša 30. dienā es, Salacgrīvas pilsētas vecākais policijas kārtībnieks J. Ruks, noklausināju apakšā minēto personu, pie kam tā izteica:

Es, Aleksejs Andreja d. Stāvers, dzimis 1913. g. 14. februārī, Latvijas pilsonis, piederīgs pie Salacgrīvas pilsētas, dzīvoju Salacgrīvā, Vītola mājā, sodīts nesmu.—

Sūdzību pret firmu «Ziemeļu Baltijas zāģētava» darba inspektoram par mazu zēnu nodarbināšanu pie pludināšanas darbiem iesniedzu es. Visus sūdzībā minētos apstākļus apliecinu. Starp nodarbinātiem zēniem

bija arī mans brālis Nikolajs Stāvers, 10 gadus vecs. Ka mans brālis darbā pieņemts, es zināju. Zēni ir nodarbināti dienā līdz 17 stundām, dažudien ir ticis strādāts līdz pulksten 12 naktī. No darbā iešanas tas sasaldējās un palika slimš un tagad atrodas Rīgas pilsētas bērnu slimnīcā Pārdaugavā, kur tam ārstē slapjo plaušu pleirītu. Caur šādu firmas rīcību, pieņemot bērnus darbā, mans brālis sasaldējies, un man, to ārstējot, ceļas zaudējumi ap 500. — latu, kamēr tas tiks vesels. Vairāk neko nezīnu teikt.* Lasīts: A. Stāvers.

Salacgrīvas pilsētas vecākais
policijas kārtībnieks J. Ruks

1652. f., 1. apr., 8. l., 292. lapa. Noraksts.

* Sk. 24. dokumentu.

*No darba un sanitāro apstākļu
pārbaudes komisijas sastādītā akta*

Rīgā
1937. g. 6. oktobrī

1937. gada 6. oktobrī komisija, sastāvā no Latvijas darba kameras priekšsēdētāja K. Egles, ģenerālsekrētāra A. Kleinhofa, Tautas labklājības ministrijas Veselības departamenta direktora Dr. O. Alka, Sabiedrisko lietu ministrijas Darba aizsardzības pārvaldes priekšnieka J. Vītiņa, 3. rajona darba inspektora St. Grebeža, Latvijas darba kameras Darba aizsardzības biroja vadītāja vietas izpildītāja A. Duļevska, Rīgas apriņķa ārsta Ciemiņa, Vispārējās apdrošināšanas sabiedrības nelaimes gadījumos pārstāvju Dr. A. Mežciema un K. Deidera, ieradās Baltijas celulozes fabrikā Slokā, kur, iepazīstoties ar fabrikas darba un sanitāriem apstākļiem, atrada:

1) Celulozes fabrikā pie ražošanas darbiem nodarbināti apmēram 700 strādnieki -ces, bet kopā ar uzņēmēja Vanovska strādniekiem, kuri (skaitā ap 400) nodarbināti pie kurināmā materiāla un citu fabrikai nepieciešamo izejvielu piegādes, pāri par 1000.

2) Fabrikas administrācija pielaidusi darbā naktīs un ar pilnu darba laiku pusaudžus zem 18 gadu vecuma.

...Komisija konstatē, ka līdzīgus darba apstākļu trūkumus atradusi arī komisija, sastāvā no aprinča ārsta Dr. Vitola, fabrikas inspektora inženiera Snakenburga un 3. rajona darba inspektora St. Grebeža, jau 1936. gada 6. novembrī, kas tomēr nav novērsti.

(6 paraksti)

1644. f., 1. apr., 18. l., 300. lapa. Apstiprināts noraksts.

27

*No ziņojuma Ādu rūpniecības
strādnieku arodbiedrībai*¹²

Rīgā
1939. g. 6. martā

Ziņoju, ka M. Kladkova apavu darbnīcā nodarbina 15 gadus veco Vacslavu Gotarkēviču vairāk par 8 stundām dienā. Bez tam paskaidroju, ka darbnīcas telpas netiek apkurinātas, nav ventilācijas un netiek ievērota nepieciešamā tīrība...

A. Ielītis

1692. f., 1. apr., 1688. l., 16. lapa. Oriģināls.

28—29

UZŅĒMĒJI PRASA ATCELT LIKUMU PAR ASTOŅU STUNDU DARBA DIENU

28

*Raksts avīzē «Cīņa»*¹³

1935. g. septembrī

Rīgas pilsētas valde vairāk reizes ir griezusies pie Tautas labklājības ministrijas ar prasību atcelt 8 stundu darba dienas likumu.* Ministrija (Darba aizsardzības departaments) līdz šim šo prasību noraidījusi, motivēdama ar to, ka pagaidām vēl to nevarēšot izdarīt, jo tas nebūšot «diplomātiski» (taisni tā ir bijis rakstīts atbildē). Dzīvē (pilsētas darbos) 8 stundu darba dienas likums jau sen tiek apiets. Par virsstun-

dām un svētdienas darbiem paredzētās procentu piemaksas netiek izsniegtas ielu dzelzceļu remontu darbos nodarbinātiem, kā arī Rīgas pilsētas spēkstacijas strādniekiem.

«Cīņa», 1935. g. septembrī, 9. nr., 4. lpp.

* Sk. 1. dokumentu.

*Rīgas rūpnieku biedrības¹⁴
raksts Latvijas tirdzniecības
un rūpniecības kamerai¹⁵*

*Rīgā
1939. g. 2. jūnijā*

Šī gada 29. aprīļa «Valdības Vēstneša» 96. nr. publicēts papildinājums likumā par darba laiku, ar kuru sezonas strādnieki attiecībā uz darba laiku pielīdzināti laukstrādniekiem un citiem. Šā panta pēdējā daļā teikts, ka šiem strādniekiem darba laiku nosaka sevišķs likums. Šāds likums vēl līdz šim nav publicēts; tātad minēto strādnieku darba laiks nav ierobežots. Šajās nozarēs nodarbinātie strādnieki (sevišķi tas sakāms par sezonas strādniekiem) paši labprāt vēlas strādāt ilgāk, bet uzņēmēji to līdz šim nevarēja atļaut, jo bija jāizprasa atļauja, kuru ne katreiz izsniedza, un jāmaksā virsstundu atlīdzība, kas sadārdzināja darba izpildīšanu. Tagad, pateicoties likuma papildinājumam, strādnieku nodarbināšanas laiks nav ierobežots, bet pastāv neskaidrības par to, vai, nodarbinot strādnieku ilgāk par 8 stundām, jāmaksā virsstundu atlīdzība, kādi darbi un kādās nozarēs uzskatāmi par sezonas darbiem.

Apsverot šo jautājumu, rūpniekiem šķiet, ka, ja sezonas strādnieks strādājis 10 stundas, tad par virsstundu atlīdzību nevarētu būt runa. Par virsstundu maksu varētu runāt tikai tad, ja strādniekam būtu jāstrādā ilgāk par 10 stundām, un tādā gadījumā virsstundu atlīdzība nevarētu būt augstāka par 50% no parastās atlīdzības.

Ievērojot teikto, biedrības valde pagodinās lūgt Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameru noskaidrot, kādi darbi uzskatāmi par sezonas darbiem, un rūpēties,

lai virsstundu atlīdzība būtu jāmaksā tikai tad, ja sezonas strādnieks nodarbināts ilgāk par 10 stundām, un lai tā nepārsniegtu 50% no parastās atlīdzības.

Ar patiesu cieņu
biedrības priekšnieks (paraksts)
valdes sekretāra vietā (paraksts)

1691. f., 1. apr., 2747. l., 30., 31. lapa. Oriģināls.

30—31

DARBA LĪGUMS APKRĀPJ STRĀDNIEKUS

30

*Latvijas tekstilrūpniecības
strādnieku arodnieciskās
biedrības¹⁶ raksts Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta I rajona
darba inspektoram*

Rīgā
1929. g. 11. jūnijā

Lūdzu Jūs atcelt darba devēja «Vidzemes Vilnas manufaktūra», Šarlotes ielā 46, nelikumīgo parakstu vākšanu viņa uzņēmumā nodarbinātiem strādniekiem, lai nebūtu jāmaksā ar likumu noteiktie 50% par pirmajām divām virsstundām un tālākām 100%. Strādnieki tiek spiesti dot parakstus, lai strādātu par 30% virsstundas. Ja strādnieki atsakās tādus dot un lūdz darba devēju ievērot likumus, tiek nekavējoši atlaisti no darba, nesamaksājot likumā paredzētās 14 dienas, kā tas noticis ar strādnieku Ceciliju Fains un tāpat arī ar J. Razonoviču.

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1645. f., 1. apr., 134. l., 62. lapa. Oriģināls.

*Biedrības Latvijas profesionālo
autovadītāju apvienības centrālās
valdes ziņojums arodorganizāciju
vadītājam*

Rīgā
1935. g. 21. jūnijā

Pagodināmieš ziņot Jums, godātais Arodorganizāciju vadītāja kungs, ka autobusu satiksmes paju sabiedrība «Autotrams», Pulkveža Brieža ielā* 17/19, atsakās maksāt autovadītājiem atlīdzību dienās, kurās tiek strādāts pie vāģu remontiem. Paju sabiedrība «Autotrams» slēdzis ar darbiniekiem līgumu, kas darbiniekiem ir ārkārtīgi neizdevīgs un apiet darba laika likumu. Darbinieki ar sašutumu bija spiesti šādu līgumu parakstīt, bet griežas caur arodbiedrību pie Jums, Arodorganizāciju vadītāja kungs, ar lūgumu neļaut paju sabiedrībai «Autotrams» izmantot strādniekus apkaunojošā kārtā, it kā mums nepastāvētu nekāda tiesiska iekārta, nedz likumu uzraudzības.

Lai arī lūdzu Jūsu palīdzību un gādību, lai nodarbinātiem strādniekiem par garāzā nostrādāto dienu tiktu maksāts.

Priekšnieks (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1647. f., 1. apr., 125. l., 1196. lapa. Oriģināls.

* Tagadējā Sverdlova iela.

32—36

DARBAĻAUZU EKSPLOATĀCIJA PIEAUG — DZĪVES LĪMENIS NEMĪTĪGI PAZEMINĀS

32

*No Latvijas Komunistiskās
partijas Centrālās Komitejas
paplašinātā plēnuma materiāliem*

1930. g.
februāri, martā

2. Latvijā aiz viņas īpatnējiem vēsturiskiem apstākļiem, aiz viņas atrautības no PSRS saimnieciskā

organisma, aiz viņas ārkārtīgi aprobežotām tirgus (realizācijas) iespējām utt. jo sevišķi asi izpaužas pēckara kapitālisma trešā perioda raksturīgās pretišķības, kādēļ buržuāzijas uzbrukumi un spiediens uz strādnieku šķiru, viņas dzīves līmeņa pazemināšanās šeit notiek daudzkārt pastiprinātā veidā. Ievērojot Latvijas kapitālisma zemo tehnisko bāzi, strādnieku dzīves līmeņa pazemināšana šeit pagaidām notiek ne tik daudz rūpniecības racionalizācijas ceļā, kā *tiešā ceļā* (neizmaksājot nopelnīto darba algu, pazeminot darba algu, pagarinot darba laiku utt.). Tomēr arī tehniskie jaunievedumi, sevišķi tekstil- un finieru rūpniecībā, kā arī zviedru sērkokociņu tresta¹⁷ uzņēmumos u. c. noved, no vienas puses, pie bezdarbnieku skaita pavairošanās, bet, no otras, pie strādājošo darbaspēka vēl lielākas izsūkšanas. Dzīves dārdzībai strauji pieaugot un nominālgām daudzās vietās pat vēl pazeminoties, strādnieks caurmērā tagad saņem tikai 50% *no pirmskara reālalgas*. Nedzirdēti plašus apmērus pieņēmusi strādnieku tiešā aplaupīšana — *nopelnītās darba algas neizmaksa*, kas tik lielos apmēros nenotika pat cara laikos. Vietām kā darba algu izmaksā pat *bonas* — *čekus*, ar kuriem preces var iegūt tikai zināmos veikalos un tikai par pagustinātām cenām. Fabrikās vidējais *darba laiks* ilgst 10—12 un vairāk stundas, bet darbnīcās pat 15—18 stundas dienā. Daudzās darba vietās darba laiku pat vēl pagarina un gatavojas atcelt likumu par 8 stundu darbadienu, kas, kaut gan aptver zināmus strādnieku slāņus, tomēr dzīvē līdz šim izvests ļoti necīgos apmēros. Galīgi neciešamos darba apstākļus spilgti raksturo tas fakts, ka *nelaimes gadījumu daudzums darbā aug daudz straujāk nekā rūpniecībā nodarbināto strādnieku skaits. Gadu no gada pieaug zidaiņu mirstība*. Sakarā ar rūpniecības sastrēgumu, racionalizāciju, ārzemju strādnieku ieviešanu utt. bezdarbnieku skaits pēdējos gados sasniedzis drausmīgus apmērus un izrāda tendenci aizvien vēl pieaugt. Visam tam vēl pievienojas *reakcijas sistemātiskie uzbrukumi strādnieku sociāliem likumiem, kā arī strādnieku organizāciju graušana, kuru uz zināmas darba dalīšanas pamatiem izved politizspiedze, policija un s.-d. birokrātija*. Visumā Latvijas strādnieku tagadējais stāvoklis ir ārkārtīgi grūts,

tas bieži vien i materiālā, i tiesiskā ziņā ir daudz slik-
tāks nekā cariskās Krievijas apstākļos.

Latvijas Komunistiskā partija kongresu, konferenču
un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, I daļa, Rīgā,
1958, 412., 413. lpp.

*No Ādu rūpniecības strādnieku
arodbiedrības raksta
Arodorganizāciju vadītājam*

*Rīgā
1935. g. 11. augustā*

Lai arodbiedrība attaisnotu uz viņu liktās cerības un
izpildītu statūtu 2. paragrāfu, ļoti lūdzam, augsti go-
dātais Arodorganizāciju vadītāja kungs, Jūsu gādību
ienākošo sūdzību kārtošanā šādās ādu fabrikās:

1. «Astra», Stabu ielā 89

...Fabrikā darbi tika pārtraukti uz apmēram 2 nedē-
ļām, caur ko strādniekiem šinī laikā bija jāpaliek bez
darba, jo fabrikas administrācija visu strādnieku klāt-
būtnē bija solījusi pēc pārtraukuma strādniekus atņemt
darbā un tādēļ arī neizsniedza darba grāmatiņas. Šī
iemesla dēļ strādnieki nevarēja dabūt darbu citos uz-
ņēmumos. Tāpat bija dots solījums nesamazināt algas.
Tagad, kad darbi atjaunoti, vecie strādnieki visi vairs
darbā nav atņemti; bez darba tagad ir 6 vīrieši un 2
sievietes.

1) Algas samazinātas pat līdz 40%.

2) Sermetu nodaļā pieņemts jauns strādnieks par 2
lati dienā, pie kam bez darba atrodas vecie strādnieki.

3) Tagad fabrikā ir 2 kurinātāji bijušo 3 vietā. Katrs
kurinātājs strādā 12 stundas; par darbiem, par kuriem
pirms pārtraukuma maksāts, kā: ogļu piedzišanu, ma-
šīnu smērēšanu un fabrikas uzraudzību, tagad ne-
maksā. Kurinātāji saņem stundu algu par tekoši no-
strādātām stundām, proti, 12 stundām dienā, pie tam
pusdienas laiks netiek dots.

4) Pie ekstrakta vārīšanas strādā 2 cilvēki, arī katrs
12 stundas; par virsstundām nemaksā.

2. V. Volfsons, Tvaikoņu ielā 1

5) Nemaksā par virsstundām; līguma grāmatiņās ne-
pareizi ieraksti.

6) Vispārēja izpeļņas samazināšana. a) Šī gada 4. maijā izpeļņa samazināta no 30 santīmiem uz 25 santīmiem no ādas; dienas izpeļņa ar to samazināta par 1,50 latiem; b) šī gada 8. jūnijā izpeļņa uz vašādām samazināta no 20 uz 16 santīmiem . . .

3. «Ako», Bauskas ielā 32

Sūdzība iesniegta caur Jums 2. rajona darba inspekcijā šī gada 1. augustā (raksts Nr. 22).

1) Administrācija neizmaksā strādniekiem nopelnīto algu.

2) Vispārējās izpeļņas samazināšana. Izpeļņa samazināta apmēram 20% un vairāk. Par ūdens pārlišanu agrāk maksāts uz stundām. Par šo darbu tagad nemaz nemaksā. Par tīrības uzturēšanu fabrikā uzņēmējs apsolījis maksāt strādniekiem Fricim Peimanim 1, — latu nedēļā. F. Peimanis šo darbu izpildījis 36 nedēļas, bet uz vairākkārtīgu pieprasījumu algu par to nav saņēmis.

3) Nekārtīga atvaļinājuma naudas izmaksa.

4) Nedod zābakus pie slapjā un cimdsus pie ķīmiskā darba.

5) Nav mazgājamās ierīces, un netiek dotas arī ziepes.

4. K. Lielaucis, Vēja ielā 13

Sūdzība iesniegta caur Jums 2. rajona darba inspekcijā šī gada 2. jūlijā (raksts Nr. 14).

4) Fabrikā strādā kurinātājs un sargs, katrs 12 stundas. Sargs izpilda arī citus uzdevumus, kā: aptur barabanus un vajadzības gadījumā šuj siksnas. Šiem strādniekiem uzņēmējs nemaksā par virsstundām.

Arodbiedrības valde un darba vietu sakarnieki lūdz Jūsu gādību šo ieilgušo sūdzību sekmīgai kārtošanai.

Valdes uzdevumā

Darbvedis (paraksts)

Fašistiskās valdības ministri un viņu barvedis K. Ulmanis neapnikdami cenšas iegalvot, ka strādnieku stāvoklis Latvijā pēc 15. maija apvērsuma ievērojami uzlabojas un ka valdība ļoti enerģiski aizstāv strādnieku tiesības, neļaujot uzņēmējiem pasliktināt darba noteikumus un samazināt algas. To pašu dziesmu dienu no dienas dzied visādi fašistu algotie kalpi, un viņu prese bez kautrēšanās raksta, ka strādnieku algas esot pat paaugstinātas. Bet pat tie skaitļi, kuri ņemti no oficiāliem izdevumiem, no slimokasu pārskatiem, kas publicēti valsts statistiskās pārvaldes biļetenos, «Slimokasu Vēstnesī» utt. Pat šie oficiāli apstiprinātie skaitļi runā gluži pretēju valodu tām nekautrīgām tenkām par it kā pieaugošo strādnieku labklājību, kādas melš fašistu sapulču runātāji un viņu prese.

Nesim Rīgas slimokasu pārskatus par pēdējiem gadiem. Rīgas slimokasēs apdrošināti 73 procenti no visu Latvijas slimokasu dalībnieku skaita. Bez tam Rīga kā Latvijas galvaspilsēta un rūpniecības centrs spēlē šinī jautājumā izšķirošo lomu. Slimokasu pārskati interesanti divejādā ziņā: no tiem redzama katra svārstība strādnieku algu līmenī, un tie jo spilgti rāda arī dalībniekiem un viņu ģimenes locekļiem sniegtās palīdzības apmērus. Ja algotiem darbiniekiem paaugstina vai samazina algas, ja viņi strādā virsstundas vai akorda darbus, tad tas tūlīņ izpaužas slimokasu ienākumos, jo iemaksas slimokasēm izdara procentu veidā no visas nopelnītās algas. Tāpat tas ir ar palīdzības sniegšanas apmēriem, kas atspoguļojas slimokasu izdevumos.

Salīdzinot 1935. gada pirmo pusgadu ar 1933. gadu, tas ir, laikmetu pirms fašisma apvērsuma, redzams sekojošais: 6 procentu iemaksas no dalībnieku algām sastādīja caurmērā uz vienu dalībnieku gadā, 1933. gadā 72,45 latus, 1934. gadā 71,20 latus, 1935. gada pirmajā pusgadā 33,91 latus, tas ir, gadā 67,82 latus. Tātad visu Rīgas slimokasēs apdrošināto algoto darbinieku algas, salīdzinot ar 1933. gadu, pakāpeniski samazinās — 1934. gadā apmēram 2 procenti, bet 1935. gada pirmajā pusgadā jau par 4,74 procentiem. Ja otrā pus-

gadā algu samazināšanās tādā pašā tempā turpināsies, kas droši sagaidāms, tad līdz gada beigām algas būs samazinājušās jau par apaiem 10 procentiem. Tas ir viena gada laikā ļoti straujš lēciens strādnieku dzīves eksistences pasliktināšanā, šo rūgto biķeri nespēj saldināt visas tās glaimojošās svētku runas, kuras fašistu barveži tik bagātīgā mērā veltī strādniekiem. Tikai brīvas un atklātas uzstāšanās neiespējamība atļauj fašistiem paust bezkaunīgus melus un mānīt sabiedrību.

Arī pārējie slimokasu ienākumi fašistu valdības laikā turpina samazināties. Tā, piemēram, visi slimokasu ienākumi sastādīja caurmērā uz katru dalībnieku gadā šādas summas: 1933. gadā 102,15 lati, 1934. gadā 99,76 lati un 1935. gada pirmajā pusgadā 44,71 lati, tas ir gadā 89,42 lati. Šinī periodā tāpat slimokasu ienākumi samazinājušies par 12,5 procentiem. Un tas notiek saimnieciskās dzīves «uzplaukuma» laikā, kā to fašisti mēdz apgalvot.

Piegiežoties slimokasu sniegtajai palīdzībai apdrošinātiem dalībniekiem un viņu ģimenes locekļiem, atkal jāaizrāda, ka fašisti bez mitēšanās apgalvo, it kā šī palīdzības sniegšana viņu laikā esot stipri uzlabojusies. Fašisti esot likvidejuši partiju saimniekošanu slimokasēs, atceļuši daudzgalvainās valdes, revīzijas un dažādas citas komisijas, ievērojami samazinot pārvaldes izdevumus un uzlabojot palīdzības sniegšanu. Tie atkal ir tikai tukši vārdi, jo skaitļi runā pavisam ko citu.

Tiesa — Tautas labklājības ministrija atcēla slimokasu vēlētās valdes un revīzijas komisijas un iecēla to vietā savus ielikteņus. Atcēla arī dažādas demokrātiski sastādītas komisijas, kuras rūpējās par dalībnieku interešu aizsardzību. Iecēla slimokasēs ministrijas pilnvarniekus, tādā kārtā visu noteikšanu nododot atsevišķas personas rokās. Diezgan jūtami samazināja arī slimokasu darbinieku algas. Un tomēr slimokasu pārvaldes izdevumi nebūt nav samazinājušies tā, kā to daudzina. 1934. gada pārvaldes izdevumi uz 33. gadā sastādītā budžeta pamata iztaisīja 9,8 procentus, bet 1935. gada pirmajā pusgadā — 9,2 procentus no visu izdevumu kopsummas. Samazināšana tāpat notikusi par 0,6 procentiem. Tas tāpēc, ka slimokasēs pavairots darbinieku skaits ar liekām personām un ka nākušas klāt diezgan

lielas pilnvarnieku algas. Pārvaldes izdevumi palikuši gandrīz tādi pat, bet pārvaldē nav vairs demokrātiski vēlēti, atbildīgu orgānu, kas uzklausi un izpildītu apdrošināto prasības. Ko tas nozīmē palīdzības sniegšanā, to raksturo zemāk ievietotie skaitļi.

No tiem pašiem oficiālajiem slimokasu pārskatiem redzams, ka Rīgas slimokases izdevušas dažādiem palīdzības veidiem uz katru dalībnieku gadā šādas summas: 1933. gadā 101,62 lati, 1934. gadā 100,— latus, bet 1935. gada pirmajā pusgadā 46,51 latus. Tātad izdevumi palīdzības sniegšanā šinī periodā samazināti par 7,5 procentiem uz katru dalībnieku. Vēl daudz ļaunāk lietas stāv ar palīdzības sniegšanu dalībnieku ģimenēm. Uz katru ģimenes locekli gadā slimokases caurmērā izdevušas: 1933. gadā 39,— latus, 1934. gadā 38,— latus un 1935. gada pirmajā pusgadā 14,50 latus. Šeit izdevumu samazināšana ir tīri katastrofiska, jo palīdzības apmēri ģimenes locekļiem samazināti par ceturto daļu. Protams, šo apstākli fašisti pilnīgi noklusē.

Palīdzības sniegšanas ierobežošana slimokasu dalībniekiem un jo sevišķi viņu ģimenes locekļiem kļūst vēl ļaunāka, ja ņem vērā pastāvīgi pieaugošās piemaksas par ārstēšanu. Slimokasēm ir tiesība uzlikt dalībniekiem un viņu ģimenes locekļiem dažādas piemaksas par ārstniecisko palīdzību, ko viņi saņem no slimokasēm. Pēdējā laikā šīs piemaksas tiek strauji skrūvētas uz augšu. Dalībnieku un ģimenes locekļu piemaksas slimokasēm sastādīja šādas summas: 1933. gadā sešsimt deviņdesmit trīs tūkstoši simt divdesmit deviņi lati, 1934. gadā septiņi simti deviņdesmit astoņi tūkstoši seši simti astoņdesmit trīs lati un 1935. gada pirmajā pusgadā četri simti sešdesmit četri tūkstoši latu, tas ir gadā — 928 000 latu, ja otrā pusgadā piemaksas netiktu vēl paaugstinātas. Tas uzrāda piemaksu pieaugumu samērā ļoti īsā laikā par 25 procentiem. Sadalot šīs piemaksas proporcionāli dalībnieku skaitam, iznāk caurmērā uz katru dalībnieku gadā: 1933. gadā 6,55 lati, 1934. gadā 6,92 lati un 1935. gadā 7,78 lati. Kā redzams, tad vislielākā piemaksu paaugstināšana notikusi taisni pēdējā pusgadā, tanī laikā, kad fašistu balamutes visvairāk klaigāja par strādnieku stāvokļa uzlabošanu tiklab algas, kā sociālās apdrošināšanas ziņā.

Taisni pēdējā laikā Ulmanis uzbāzīgā kārtā taisās klāt strādniekiem, neskopojoties ar glaimiem un solījumiem. Bet visi šie glaimi un solījumi ir tukši māņi, par kuriem fašisti klusībā smejas. Šinī rakstā tēlotie fakti to pārāk skaidri apstiprina. Tāpēc, strādnieki, neļaujiet nostādīt sevi vientiesīgo Antiņu lomā, ar kuriem fašisti var jokus dzīt. Atmaskojiet viņu melu politiku ar viņu pašu publicētiem skaitļiem. Fašisti nenāk pie Jums, lai palīdzētu, bet gan lai jūs apvārdotu un iemidzinātu jūsu šķiras apziņu un cīņas garu.

Kārklis

«Cīņa». 1935. g. septembris, 8. nr., 2. lpp.

35

*No Latvijas darba kameras
Darba aizsardzības biroja raksta
Sabiedrisko lietu ministrijas Darba
aizsardzības pārvaldes III rajona
darba inspektoram*

Rīgā
1938. g. 9. septembrī

Latvijas darba kamerai ienākušas ziņas par nelabvēlīgiem darba apstākļiem čuguna lietuvē «Baltijas rūpnīks» Rīgā, Ganību dambī 21. Minētā uzņēmumā, lai gan nodarbināti līdz 100 strādnieku, tomēr nav ierīkota mazgājamā telpa. Fabrikas lietuve nav pieslēgta pilsētas kanalizācijas tīklam, bet ierīkots viens ūdens pumpis, kas dod maz un netīru ūdeni, kamdēļ strādnieki ūdeni ņem no noteces, kas tek blakus lietuvei. Vasaras laikā strādnieki pēc pabeigtā darba minētā notecē arī mazgājoties, jo lietuvē šim nolūkam nekādu trauku neesot. Blakus lietuvei atrodošā spodrinātavā — «pucētavā» neesot ierīkota pietiekoša ventilācija. Pie tam strādnieki — veidotāji nav apmierināti ar pēdējā laikā pazemināto atalgojumu uz dažiem akorda darbiem. Piemēram, agrāk par 6. numura krāsas «šībera» rāmīti maksāja 0,18 lati gabalā un par 5. numura 0,16 lati, bet tagad abi modeļi savienoti un maksā tikai 25 santīmus, lai gan darbs ilgst tikpat ilgi kā agrāk...

Darba aizsardzības biroja vadītājs
(paraksts)

1692. f., 1. apr., 914. l., 70. lapa. Noraksts.

No Šmidta cementa fabrikas
strādnieku lūguma Ķimiskās
rūpniecības strādnieku arodbiedrībai

Rīgā
1938. g. 20. septembrī

Mēs strādājam Šmidta cementa fabrikā pie ģipšakmeņu iekraušanas kuģos, sākot no 1934. g. Par šo darbu, sākot no 1937. g. pavasara, mums maksāja algu 42 santīmi par vienu iekrautu tonnu.

Lai Jums būtu iespējams labāk izprast līdzšinējo darba gaitu, atļaujamies par darba izpildīšanas veidu nosniegt tuvākus paskaidrojumus.

Krasta atrodošies akmeņi tika šķīpelēti truļos, ko pa šinām aizdzina uz kuģa un izbēra, pie kam tika nodarbināti pēc vajadzības 5 līdz 8 truļi. No šiem darbiem kā grūtākais bija akmeņu šķīpelēšana, bet truļa dzišana bija jau stipri viegls darbs.

Apmēram 1. septembrī fabrika uzstādīja kādu mehānisku līdzekli — transporta lenti, kas uzšķīpelētos akmeņus aiznes un ieber kuģī. Tādā kārtā mums ir palicis grūtākais darbs — akmeņu uzšķīpelēšana, bet vieglākais — akmeņu aizdzišana ar truļi ir atvietots ar mehānisko ierīci. Pie jaunās ierīces pastāv vēl kāda otra palīgierīce, kas domāta akmeņu uzšķīpelēšanai uz transportlentes, bet šī šķīpelēšanas ierīce: 1) spēj šķīpelēt tikai ļoti smalkus akmeņus, 2) rupjākos akmeņus nemaz nav spējīga šķīpelēt un 3) spēj uzšķīpelēt tikai tik daudz, cik spēj uzšķīpelēt viens cilvēks. Tādā kārtā šī šķīpelēšanas ierīce itnekādu atvieglojumu šķīpelēšanā nedod. Bez tam vēl minētās transporta lentes bieži jāpārvieta, kas aizņem daudz laika, par ko mums atsevišķi nemaksā.

Sakarā ar jauno ierīču uzstādīšanu fabrikas administrācija mūsu atalgojumu no 42 santīmiem samazinājusi uz 15 santīmiem par tonnu. Tādā kārtā fabrikas administrācija mūsu jau tā vieglāko darba veidu atņēmusi, bet grūtāko atstājusi, bet par to no mūsu peļņas atņēmusi $\frac{2}{3}$, atstājot par grūtāko darbu tikai $\frac{1}{3}$ daļu no līdzšinējā atalgojuma. Ar šādu atalgojumu mēs neva-

ram būt apmierināti aiz tā iemesla, jo tagad mums nākas strādāt tikai grūtāko darbu, bet mūsu alga samazināta par apmēram 60% ...

Seko 6 paraksti

1692. f., 1. apr., 858. l., 2. lapa. Oriģināls.

37—42

UZŅĒMĒJI NEIZMAKSĀ STRĀDĒNIEKIEM NOPELNĪTO DARBA ALGU

37

*Latvijas pārtikas vielu ražotāju
arodnieciskās biedrības valdes
raksts tautas labklājības
ministram*

*Rīgā
1927. g. maijā*

Griežamies pie Jums ar lūgumu spert soļus nelikumību novēršanai konfekšu fabrikā «Mignon» Avotu ielā Nr. 31/33. Algas pie mums netiek izmaksātas noteiktā laikā, bet vienu mēnesi un vairāk vēlāk. Lai nebūtu jāmaksā atvaļinājums, tad tiekam atlaisti trīs līdz četras reizes gadā un atkal no jauna pieņemti pie tiem pašiem darbiem. Bet tie, kas pieprasa atvaļinājuma, kā arī algas izmaksu, tiek bez žēlastības atlaisti no darba.

Priekšnieks (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

Uz dokumenta Darba aizsardzības departamenta direktora rezolūcija: «I rajona darba inspektoram pēc piekritības. 1927. g. 13. maijā.»

1645. f., 1. apr., 102. l., 44. lapa. Oriģināls.

*Latvijas Grāmatrūpniecības arodu
savienības valdes¹⁸ raksts Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta II rajona
darba inspektoram*

*Rīgā
1928. g. 26. martā*

Lietā ar atbildētāju akciju sabiedrību
«Salamandra» grāmatu spiestuves
administrāciju.

Vairāku uzņēmumā nodarbināto strādnieku savienības biedru uzdevumā savienības Valde griežas pie Jums ar paziņojumu, ka minētās grāmatspiestuves administrācija sistemātiski neizmaksā strādniekiem viņu nopelnīto darba algu, pie kam pedējā laikā nav nokārtota alga par 5 nedēļām.

Sakarā ar iepriekš minēto lūdzam Jūs ziņot par šiem algas nenokārtošanas gadījumiem minētā uzņēmumā tautas labklājības ministra kungam un pieprasīt no viņa rīkojumu, ka minēto uzņēmumu — akciju sabiedrības «Salamandra» grāmatspiestuvi — publicētu «Valdības Vēstnesī» uzņēmumu sarakstā, kuriem nav nododami valsts iestāžu pasūtījumi uz drukas darbiem.

Savienības priekšnieks (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1645. f., 1. apr., 108. l., 614. lapa. Origināls.

*No Latvijas arodbiedrību
centrālbiroja¹⁹ Liepājas nodaļas
raksta Latvijas arodbiedrību
centrālbirojam*

*Liepājā
1931. g. 19. decembrī*

Liepājas drāšu fabrika nodarbina ap 1000 strādnieku. Strādājot uz dienas algu, vienkārša darba strādnieks izpelnā dienā ap 2,40 latu. Tomēr lielākā daļa strādnieku strādā uz akorda un izpelnā dienā 4—6 latus.

Fabrikas direktors sasaucis fabrikas strādnieku un kalpotāju sapulci un paziņojis, ka fabrika nonākusi

maksāšanas grūtībās, jo valdība nenoņem pasūtītos un pagatavotos darbus un par tiem nemaksā. Šī apstākļa dēļ fabrika varēsot turpmāk maksāt strādniekiem tikai daļu no nopelnītās algas.

Administrācija panākusi ar strādniekiem vienošanos tādā veidā, ka turpmāk tiks izmaksāts katram ne vairāk kā 55 latī mēnesī, bet pārējā izpeļņas daļa paliks fabrikas kasē kā aizdevums. Ieturēto algas daļu paredzēts izmaksāt pa daļām, tikai sākot ar 1932. gada maija mēnesi.

Saprotams, ka strādnieki nav apmierināti ar tādu stāvokli, kur viņiem no savas algas jādod fabrikai aizdevumi, bet strādnieki šo priekšlikumu bija spiesti pieņemt, jo baidījās, ka pretējā gadījumā var tikt izsviesti no darba un tādā kārtā zaudēt eksistences iespēju...

Priekšsēdētājs (paraksts)

Sekretārs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 4. lapa. Noraksts.

40

*Latvijas darba kameras
Darba aizsardzības biroja raksts
Sabiedrisko lietu ministrijas
Darba aizsardzības pārvaldes
IV rajona darba inspektoram*

*Rīgā
1939. g. 19. aprīlī*

Latvijas darba kamerā ienākušas ziņas, ka firma «Brāļi Svetlanovi», Rīgā, Katoļu * ielā 42, strādniekiem neizmaksā visu nopelnīto darba algu, bet liek par daļu no algas ņemt dažādus fabrikas ražojumus, par ko strādnieki neesot apmierināti.

Augšminēto ziņojam Jūsu ieskatam un varbūtējai rīcībai.

Darba aizsardzības biroja vadītājs

A. Duļevskis

Darbvedis (paraksts)

1692. f., 1. apr., 1743. l., 1/3. lapa. Caurraksts.

* Tagadējā Kijevas iela.

*Sabiedrisko lietu ministrijas
Darba aizsardzības pārvaldes
I rajona darba inspektora raksts
Latvijas darba kamerai*

*Rīgā
1939. g. 9. maijā*

Noskaidrojot sūdzību par algas ieturēšanu Pavlusa austuvē Rīgā, Valmieras ielā Nr. 8, izrādījās, ka uzņēmumā pašlaik nodarbina 35 strādniekus. Darbiniekiem visu nopelnīto algu pašreiz neesot iespējams izmaksāt, jo uzņēmums nonācis maksāšanas grūtībās. Strādnieku algas parāds uzkrājies no šī gada februāra mēneša līdz šim laikam 3374,28 lati. Kārtīgi algas varēšot sākt maksāt tikai ar šī gada jūlija mēnesi.

Būtu vēlams strādniekiem savu algas parādu nodrošināt tiesā.

Darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1692. f., 1. apr., 1743. l., 12. lapa. Oriģināls.

*No Iekšlietu ministrijas Drošības
policijas departamenta Politiskās
pārvaldes Rīgas rajona priekšnieka
ziņojuma Politiskās pārvaldes
priekšniekam*

*Rīgā
1939. g. maijā*

4. Apavu fabrika «Atlas» un Svetlanova trikotāžu fabrika vēl arvien turpinot neizmaksāt strādniekiem izpelnīto algu pilnos apmēros, kas radot sarūgtinājumu.

Politiskās pārvaldes
Rīgas rajona priekšnieks

1899. f., 2. apr., 2. l., 5. lapa. Noraksts.

**DARBA AIZSARDZĪBAS LIKUMIEM IR TIKAI
DEKLARATĪVS RAKSTURS**

43

*Latvijas Slimokasu savienības²⁰
raksts Latvijas republikas Saeimas
Sociālās likumdošanas komisijai*

*Rīgā
1934. g. 16. janvārī*

Slimokases un viņu darbinieki stāv visciešākos sakaros ar apdrošināto algoto darbinieku darba dzīvi fabrikās, amatniecības un tirdzniecības uzņēmumos un citās darba vietās. Algoto darbinieku aizsardzībai izdoti daži likumi, bet slimokasu darbiniekiem nākas novērot, ka darba devēji šos likumus bieži pārkāpj un ar to nodara lielu postu algotiem darbiniekiem. Sakarā ar darba aizsardzības likumu pārkāpšanu jācieš arī slimokasēm, jo tur, kur neievēro darba aizsardzības normas, algoto darbinieku veselība tiek bojāta un slimokasēm nākas nest šīs bojāšanas sekas pastiprinātas palīdzības sniegšanas veidā. Laikā, kad slimokasu naudas līdzekļi saimnieciskās krīzes un valsts piemaksu samazināšanas dēļ ievērojami samazinājušies, darba aizsardzības normu pārkāpšanas postošās sekas iedarbojas uz slimokasu saimniecību ļoti jūtami.

Sevišķi bieži nākas konstatēt, ka darba devēji pārkāpj darba aizsardzības normas, kas nosacītas ar likumu par darba laiku.* Darba devēji nodarbina algotos darbiniekus ilgāk par nosacīto normālo laiku, liek strādāt virsstundas pat bez virsstundu atalgojuma, nepiešķir atvaļinājumu atpūtai utt. Tas notiek, neraugoties uz to, ka par likuma nosacījumu pārkāpšanu paredzēta sankcija soda veidā un darba aizsardzības noteikumu uzraudzīšanai pastāv Darba aizsardzības departaments un darba inspekcija.

Pagodināmiem paziņot komisijai, ka jautājumu par darba aizsardzības normu pārkāpšanu pārrunāja Latvijas Slimokasu savienības pilna sapulce 1933. gada 17. decembrī un pieņēma šādu lēmumu:

«Latvijas Slimokasu savienības pilnā sapulce kon-

* Sk. 1. dokumentu.

statē, ka likumu par darba laiku, virsstundām un atvaļinājumiem atpūtai darba devēji joprojām nesodīti ignorē, kaut gan iepriekšējā pilnā sapulce uz šādu nelikumīgu stāvokli griezusi tautas labklājības ministra vēribu.

Reizē ar to pilnā sapulce konstatē, ka, pastāvot lielam bezdarbam, algas darbinieki daudzos gadījumos pret šīm nelikumībām paši sevi neuzdrošinās aizstāvēt, jo darba devēji ar strādniekiem mēdz izrēķināties; atlaižot tādus no darba.

Šādu stāvokli pilnā sapulce atkārtoti atzīst par neciešamu un **nolemj** vēlreiz uz šādu nelikumīgu stāvokli griezt tautas labklājības ministra un Saeimas vēribu un prasīt, lai darba aizsardzības likumus izpilda.»

Paziņojot augšā minēto lēmumu un tā motivus, izsakām pārliecību, ka komisija atzīs par iespējamu norādīt tautas labklājības ministra kungam uz nepieciešamību enerģiski uzraudzīt darba aizsardzības normu izpildīšanu un vainīgos šo normu pārkāpšanā saukt pie likumīgas atbildības.

Laipni lūdzam komisiju arī rūpēties, lai palielina darba inspektoru skaitu, jo tagadējais skaits ir nepietiekošs darba aizsardzības normu izpildīšanas sekmīgai uzraudzībai.

Latvijas Slimokasu savienības
Priekšsēdētājs (paraksts)
Biroja vadītājs (paraksts)

1047. f., 1. apr., 79. l., 6. lapa. Noraksts.

44

*No Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
darba inspektora raksta Darba
aizsardzības departamentam*

*Rīgā
1935. g. 21. martā*

Apmeklējot uzņēmumus pārraudzības nolūkā, arvien nākas norādīt uz aizsargierīču iztrūkumiem, un ir daudz tādu vietu pie kustošām mašīnu daļām, kur nav ierīkotas nekādas aizsargierīces, lai gan vajadzības un noteikumi to uzliek pildīt.

Strādājot un apkalpojot pie šādām neaizsargātām mašīnu kustošām daļām, strādnieki ir apdraudēti no varbūtējiem sakropļošanas gadījumiem. Pēc maniem novērojumiem būtu, ka amatniecību un rūpniecību telpu iekārta un dažādu mašīnu kustošo daļu aizsargierīces neatbilst noteikumiem par aizsardzības līdzekļiem. Telpās trūkst vajadzīgās tīrības, gaisa un attiecīgas ventilācijas. Pie mehāniskām mašīnām trūkst vajadzīgo aizsargu, kā bīstamo kustošos mašīnu daļu aizklāšana — iežogošana utt. Darbā laistās mehāniskās mašīnas bieži apdraud cilvēku dzīvības, kuriem pie tām jāstrādā un jāuzrauga — maza neuzmanība, un esi ievainots ar mazākām vai lielākām sekām. Vai tās sekas ir novēršamas? Pa lielākai daļai tas ir iespējams, ja paši darbaļaudis tam piegriestu lielāku vērību — uzmanību un censtos izpildīt pārraudzības darbinieku dotos norādījumus. Seit darba devējiem un darba ņēmējiem jāiet roku rokā un tie uzrādītie trūkumi jānovērš, kas viņus apdraud materiālā un veselības ziņā.

Vai aizsarglīdzekļu— ierīču pagatavošana un to pielietošana iznāk dārga? Jāsaka, ka ne vienmēr. Pa lielākai daļai aizsargierīču priekšmetus var pagatavot no koka un mazāk daļas skārda — metāla pinuma, ko visu ir iespējams izvest ar maziem izdevumiem. Šī ir nolaidība un paviršība, kura vairs neatbilst darba ritmam. Šo trūkumu novēršanai ir divi ceļi: lūgt uzņēmējus dotos norādījumus izpildīt ar labu un otrs — ņemt palīgā sodus. Vai tas ir vajadzīgs?

Otrs ceļš — sodi ienes mūsu sabiedrības laukā rūgtumu un nepatīkšanas, kas ar laiku izaudzē mākslīgu naidu starp pārraudzības darbiniekiem un darba devējiem. Ņemot no komerciālā viedokļa, nav izdevīgi maksāt soda naudu, kad tomēr nevar atteikties no aizsargierīču pagatavošanas, jo to prasa likums par aizsardzības noteikumu izpildīšanu. Tālab iet to pirmo ceļu un darīt iespējamo...

Darba inspektors (paraksts)

No Vispārējās apdrošināšanas
sabiedrības nelaiemes gadījumos
pieteikto nelaiemes gadījumu un
tani cietušo skaita datiem

1932. g.

Darba nozares	Uzņēmumu skaits	Apdrošināto personu skaits	Nelaiemes gadījumos cietušo kop skaits	Cietušo % no apdrošināto kop skaita
A. Pilsētās				
1. Mežu ekspluatācija	613	1542	313	20,30
2. Raktuves un akmeņlauztuves	21	202	70	34,65
3. Lauksaimniecība	157	665	46	6,92
4. Zvejnieki (jūras)	9	15	—	—
5. Keramika, akmens izstrādājumi, saistvielas	181	2779	307	11,05
6. Metālapstrāde un mašīnbūvniecība	806	6205	1116	17,99
7. Ķīmiskā rūpniecība	284	3891	362	9,30
8. Ādu rūpniecība	133	1017	90	8,85
9. Tekstilrūpniecība	239	9088	584	6,43
10. Koku rūpniecība	798	8934	2136	23,91
11. Papīrrūpniecība	57	2188	173	7,91
12. Poligrāfiskā rūpniecība	182	2486	67	2,70
13. Pārtikas un garšvielu rūpniecība	1111	9617	682	7,09
14. Apģērbs, apavi, galanterijas piederumi	1813	5160	142	2,75
15. Būves (iekš- un ārbūves)	3113	9240	1367	14,79
16. Gāze, elektrība, ūdensvads	54	1587	92	5,80
17. Tīrība un higiēna	846	2855	61	2,14
18. Tirdzniecība	4279	18122	649	3,58
19. Transports	1285	10544	1733	16,44
20. Mājkalpotāji	19	408	14	3,43
21. Pārējie	71	865	86	9,94
Kopā	16071	97410	10090	10,36
B. Uz laukiem	3327	4942	507	10,26
Pavisam (A+B)	19398	102352	10597	10,35

«Darba statistika», R., 1934. g., 150. lapa.

No Vispārējās apdrošināšanas
sabiedrības nelaiemes gadījumos
pieteikto nelaiemes gadījumu un
tanis cietušo skaita datiem

1936. gadā

Darba nozares	Uzņēmumu skaits	Apdrošināto personu skaits	Nelaiemes gadījumos cietušo kop-skaits	Cietušo % no apdrošināto kop-skaits
1. Mežu ekspluatācija	622	2855	1876	65,76
2. Raktuves un akmeņlauztuves	38	425	164	38,59
3. Lauksaimniecība	226	867	57	6,57
4. Zvejnieki (jūras)	23	69	10	14,49
5. Keramikā, akmens izstrādājumi, saistvietas	397	5167	881	17,05
6. Metālapstrāde un mašīnbūve	1212	9899	2536	25,62
7. Ķīmiskā rūpniecība	335	4278	356	8,32
8. Ķīmiskā rūpniecība	201	1692	165	9,75
9. Ādu rūpniecība	326	17300	1068	6,17
10. Tekstilrūpniecība	1703	12596	3493	27,73
11. Papīrrūpniecība	62	2924	391	13,37
12. Poligrāfiskā rūpniecība	179	2739	120	4,38
13. Pārtikas un garšvielu rūpniecība	1626	12255	1245	10,16
14. Apģērbs, apavi, galantērijas piederumi	2844	9166	228	2,49
15. Būves (iekš- un ārbūves)	5570	13745	2933	21,34
16. Gāze, elektrība, ūdensvads	63	1760	104	5,91
17. Tīrība un higiēna	1089	2924	78	2,67
18. Tirdzniecība	5419	22260	990	4,45
19. Transports	1366	10070	2750	27,31
20. Mājkalpotāji (sargi)	13	487	17	3,49
21. Pārējie	361	1876	109	5,81
Kopā	23675	135354	19571	14,46

«Darba statistika», R., 1937. g., 34. lpp.

*Rīgas rūpnieku biedrības raksts
Latvijas tirdzniecības un
rūpniecības kamerai*

*Rīgā
1939. g. 28. septembrī*

Likuma par strādnieku un darbinieku veselības aizsardzību uzņēmumos («Valdības Vēstnesī», 1938. g. 11. nr.) 17. pantā paredzēts, ka noteikumus šā likuma piemērošanai izdod sabiedrisko lietu ministrs saziņā ar tautas labklājības un finanšu ministru. Šādi noteikumi dažām rūpniecības nozarēm ir jau publicēti un stājušies likumīgā spēkā, bet, tā kā noteikumu piemērošana vairākos gadījumos saistīta ar uzņēmumu pārbūvi, aizsardzības līdzekļu papildināšanu un jaunu labiericību iekārtošanu, uzņēmumu piemērošanai noteikumu atsevišķu pantu prasībām dots zināms laiks, kurš tuvākā laikā izbeigsies. Attiecīgo nozaru rūpnieki mums tomēr norāda, ka uzņēmumu piemērošana šo noteikumu prasībām radīšot viņiem samērā lielus izdevumus un būšot saistīta ar dažādu materiālu patēriņu. Rūpnieki ir tajos ieskatos, ka pašreizējos apstākļos, kad viņiem visa uzmanība jāveltī izejvielu sagādei un rūpēm par uzņēmumu normālas darbības nodrošināšanu, uzņēmumu piemērošana izdotajiem noteikumiem, cik tālu tas līdz šim vēl nav izdarīts, pagaidām nebūtu prasāma.

Biedrības valde pagodinās lūgt Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameru rūpnieku ierosinājumu atbalstīt un rūpēties, lai noteikumi par strādnieku un darbinieku veselības aizsardzību tajās rūpniecības nozarēs, kurās šādi noteikumi jau izdoti, pagaidām netiktu piemēroti.

Ar patiesu cieņu biedrības priekšnieks (paraksts)
valdes sekretāra vietā (paraksts)

UZŅĒMEJI NESAUDZĪGI EKSPLUATĒ MĀCEKĻUS

48

*Rīgas Pārdaugavas rajona
kopējās slimokases valdes
ziņojums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta II rajona darba
inspektoram*

*Rīgā
1930. g. 7. aprīlī*

Pārbaudot mūsu slimokasei pievienoto J. Cīruļa maiznīcu Kuģu ielā Nr. 11, slimokase atrada, ka maiznīcā nodarbināti vairāki mācekļi, kuri darba apstākļu ziņā atrodas neciešamā stāvoklī. Lai gan mācekļu dzīves vieta uzdota paša maiznīcas īpašnieka dzīvoklī Kuģu ielā 11, dz. 11, tad tomēr pēdējie novietoti mājas sētas pagrabā, kādā telpā, kura pēc sava izskata un apmēra nekādā ziņā nav nosauicama par dzīvokli, bet gan drīzāk par malkas pagrabu. Mazā pagraba telpā, kura pilnīgi tumša un līdz pēdējam piesmakusi, novietoti 5 mācekļi — zēni. Gultu vietas bez kādām gultas drēbēm, netīras.

Tādos apstākļos patlaban jādzīvo visiem mācekļiem, no kuriem Ingams Kārlis patlaban slimo. Pēc ievāktām ziņām mācekļiem līgums noslēgts uz 3 gadiem. Atrazdamies tādos apstākļos, mācekļu stāvoklis apdraudēts no visādām slimībām. Bez tam jāaizrāda, ka viņi nodarbināti maiznīcā, kur tirībai jābūt nevainojamai.

Paziņojam jums minēto un lūdzam dot attiecīgu rīkojumu stāvokļa uzlabošanai.

Cik zināms, īpašnieks mācekļu dzīvojamās telpas slēpj. Ja inspektora kungam tas vajadzīgs, varam viņas uz Jūsu pieprasījumu personīgi uzrādīt.

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

*Māceklja sūdzība — prasība
pret konditorejas īpašnieku*

*Daugavpili
1932. g. 25. jūnijā*

1930. gada rudenī es iestājos F. Sklennika konditorejas 3. Janvāra ielā darbnīcā kā māceklis. Pirmo gadu es skaitījos kā zēns iznēsātājs, ar maksu 6 lati mēnesī, bet no 1931. gada novembra mēneša pārgāju uz darbnīcu ar algu 10,— lati mēnesī. Noteikumi par darba laiku ne man, ne citiem mācekļiem nav zināmi, jo nebija paziņots par tādiem. Darba grāmatiņas man uz rokas nebija. Savu algu es saņēmu tikai tad, kad 2—4 reizes atgādināju saimniekam. Pēdējo algu saimnieks man nemaksāja, neskatoties uz vairākiem atgādinājumiem, kamēr pēc algas neaizgāja mans tēvs. Par maija mēnesi saņēmu tikai 17. jūnijā. Attiecības starp meistaru (ārzemnieks polis) un mācekļiem vispārīgi ir nepanesamas, brutālas. Visa māksla mācībā pastāv tikai no lamu vārdiem. Grūti gan bija man, bet strādāju. Darba laiks sākās no pulksten 6 rītā un bez pārtraukuma līdz 5 pēcpusdienā, bet bez tam 4 reizes nedēļā vēl no pulksten 9 vakarā līdz 11 vakarā. Ļoti bieži izpildīju tādu darbu, kas nemaz māceklim nepienākas, kā, piemēram, vasarnīcas krāsošana, maizes izvadāšana ar zirgu pa pilsētu. Šā gada 21. jūnijā es ierados darbā kā parasti pulksten 6 rītā, pulksten 10 ieradās pats saimnieks F. Sklenniks un, ne vārda neteicis, notrieca man cepuri no galvas, saķēra aiz matiem un sāka dauzīt manu galvu pret sienu un apstrādāt ar dūrēm; sadauzīja man galvu un žokli no labās puses tā, ka man tas sāp vēl šodien, nosaukdams mani par žuļiku un komunistu un padzenot, protams. Tā kā pie tam Sklenniks man nav samaksājis pienākošos algu, kā arī par neizlietotu atvaļinājumu, es griežos pie Jums, inspektora kungs, ar lūgumu piespiest Sklenniku samaksāt man visu, kas pienākas man pēc likuma, ieskaitot arī par virsstundām, ja tas pēc likuma man pienākas. Par piekaušanu un aizskaršanu ar lamu vārdiem publiski es Šklenniku nodevu tiesai.

S. Davidovičs

No Sv. Jāņa ģildes maiznieku
amata zeļļu palīdzības biedrības²¹
raksta ministru prezidentam

Rīgā
1934. g. 4. oktobrī

... Attiecībā uz maiznieku amata mācekļiem pagodināmajiem ziņot sekojošo: mācekļi tiek pieņemti uz 3 gadiem, apsotot šinī laikā izmācīt viņus amatā. Turpretim daudzi darba devēji nodarbina viņus pie maizes iznēsāšanas, ielas slaucīšanas, pat pie mājlopu barošanas, ļoti maz vērības piegriežot amata mācīšanai, kamdēļ arī pēc 3 gadu mācības laika notecēšanas šāds māceklis neko nav piesavinājies no sava amata zināšanām un nav spējīgs ieņemt atbildīgu vietu.

Ir arī uzņēmēji, kas strādā tikai ar mācekļiem kā ar lētāku darbaspēku, un nav neviena meistara, kas viņus apmācītu amatā, nemaz jau nerunājot par to, ka viņi tiek nodarbināti naktīs, bieži vien līdz 12 stundām, kaut gan likums aizliedz bērņus un pusaudžus 14 līdz 18 gadu vecumā nodarbināt pie virsstundu, nakts un svētdienas darbiem...

Ja kāds strādnieks par visiem augšā minētiem apstākļiem mēģina sūdzēties darba inspektoram, tad viņš no darba tiek atlaists un arī citā uzņēmumā netiek pieņemts.

Dažus gadus atpakaļ mūsu biedrība griezās ar lūgumu Tautas labklājības ministrijā novērst aprādītās nelikumības, bet redzami panākumi nav bijuši...

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1652. f., 1. apr., 6. l., 333. lapa. Noraksts.

Raksts avīzē
«Jaunais Komunārs»²²

1935. g. februārī

Jevlampjeva spiestuve Kuldīgā.

Daudzi vēl atcerēsies afēras, kādas grāfs Keizerlings kopā ar savu tuvāko palīgu jūras un kara lidotāju Jevlampjevu taisīja Latvijas pastāvēšanas sākumā. Vēlāk

abi par saspekulēto naudu, ko ieguva, pērkot valstij vecus kuģus un lidmašīnas, sāka plēsties, un Jevlampjevs tika no sava posteņa padzīts.

Tagad viņš pārvalda Kuldīgā sava tēva tipogrāfiju. Protams, ka šāds vīrs savu tipogrāfijas burtliču un mācekļu stāvokli pasliktinājis līdz necilvēcībai. Mācekļiem pie pieņemšanas darbā tiek solīta diezgan pieklājīga alga. Bet vēlāk algu vai nu samazina, vai arī turpmākos gadus nepaaugstina. Tā iznāk strādāt 3 gadus par velti, pie tam jāizpilda kalpones vieta, jāiet viņu māj-saimniecības darbos, jārok dārzi, jānes malka, ūdens, jārvē zāle, jāiet uz tirgu pirkt pīles, gaiļus utt.

Izmācījušamies burtlicim maksā 2 latas dienā. Alga netiek laikā izmaksāta, jāgaida, līdz kungi pa latam atmet. Par virsstundām netiek maksāts, kaut gan jāstrādā tās ļoti bieži. Ja kāds darbinieks protestē pret algas neizmaksu vai pret neciešamajiem darba apstākļiem, tas bez kavēšanās tiek atlaists.

Biedri, burtliči! Ne katrs par sevi mēs uzlabosim savu stāvokli. Ne ar pielīšanu ko panāksim, bet vienoti uzstājoties kopīgā protestā pret biedru atlaišanu.

Ne kristīgais jaunatnes pulciņš, ne vācu jaunatnes savienība mums ko palīdzēs. Tikai revolucionāri aktīviem, slēdoties kompartijas un komjaunatnes rindās, mēs spēsim uzlabot savu neciešamo stāvokli un galā izcīnīt Padomju Latviju!

«Jaunais Komunārs», 1935. g. 20. februārī, 30. nr., 4. lpp.

*No mācekļa sūdzības Latvijas
darba kamerai*

*Rīgā,
no vēlāk par 1937. g.
11. augustu*

Iesāku strādāt pie firmas Pauls Romans 1934. g. jūnija mēnesī kā māceklis ar mutisku norunu ar darbnīcas meistarū. Noruna, ka mācības laiks ir trīs gadi. Pēc trijiem gadiem izsniegs apliecību, ka es esmu pilntiesīgs automehāniķis. Un par atalgojumu bija tāda noruna, ka pirmie pāris mēneši jāstrādā par brīvu, tad sāks

maksāt 5 santīmi par stundu un vēlāk ik pēc 6 mēnešiem vēl 5 santīmi stundā klāt.

Pirmo vasaru, visu rudens pusi braucu uz laukiem, uz Romana kunga lauku mājām ar darbnīcas auto kā līdzbraucējs dēļus un malku vest uz Rīgu. Tā braucot, arī pats iemācījos vadīt auto. Tad vajadzēja man braukt. Sākot no tā laika, tagad man ir jāizpilda darbnīcas šoferamats, kādēļ pie strādāšanas darbnīcā gandrīz nemaz netieku. Arī Baltezerā viņam ir vasarnīca, uz kuru man ir jābrauc katru nedēļu vismaz vienu reizi. Katru pavasari un rudeni jāpalīdz dārzniekam apkopt un apstrādāt dārzus... Jāstrādā gandrīz katru dienu ilgāk, bet virsstundas nemaksā un, ja atsakās strādāt, tad piedraud ar atlaišanu. Atvaļinājums man pienākas par diviem gadiem, kuru neizmaksā naudā, nedz laiž atvaļinājumā. Ja arī kāds dabū atvaļinājumu, tad tikai tik ilgi, kamēr nav darba. Tiklīdz ie brauc kāda mašīna remontā, tūlīt atvaļinājums jāpārtrauc un jāsāk atkal strādāt.

Tā kā man tagad tuvākos mēnešos mācības laiks izbeidzas, tad es nevaru nekādas apliecības prasīt, jo es to pats atzīstu, ka es nevaru patstāvīgi strādāt, jo pie tādiem apstākļiem man nebija iespējams iemācīties.

J. Melnieks

1692. f., 1. apr., 399. l., 56.—57. lapa. Oriģināls.

53—60

VALDĪBAS LIKUMS ATŅEM STRĀDNIEKIEM TIESĪBAS BRĪVI PĀRDOT SAVU DARBASPĒKU

53

No «Likuma par darba sagādāšanu
un darbaspēka novietošanu»

Rīgā
1939. g. 5. maijā

I. Vispārīgi noteikumi

1. Darba sagādāšanai un darbaspēka novietošanai pastāv Latvijas darba centrāle.²³

3. Latvijas darba centrālei, savus uzdevumus izpil-

dot, jārikojas saskaņā ar tautas, valsts vispārējo labumu, sekojot sabiedriskiem, saimnieciskiem un valsts politiskiem mudinājumiem un pienācīgi ievērojot darba darītāju un darba devēju pamatotās vajadzības un prasības.

4. Visām valsts iestādēm, pašvaldībām, organizācijām un darba vietām ir pienākums sekmēt un atbalstīt Latvijas darba centrāles darbu.

III. Latvijas darba centrāles darbība

17. Nav atļauts novietot, ne arī pieņemt darbā kā mājkalpotājas pilsētā un ciemos sievietes, kas jaunākas par 22 gadiem, ja viņas nav nodzīvojušas šajā pilsētā vai ciemā nepārtraukti pēdējos 5 gadus. Šis noteikums neattiecas uz darba devēja ģimenes radniekiem līdz 4. pakāpei.

18. Rīgas, Jelgavas, Liepājas, Daugavpils un Ventspils uzņēmumos nav atļauts novietot darbā, ne arī bez Latvijas darba centrāles piekrišanas pieņemt darbā darba meklētājus, kas pēdējo 5 gadu laikā nav nodzīvojuši šajās pilsētās 3 gadus.

Latvijas darba centrāle var noteikt, kādos uzņēmumos nav atļauts novietot, ne arī pieņemt darbā darba meklētājus, jaunākus par 22 gadiem, ja viņi darba vietas pašvaldības robežās nav nodzīvojuši nepārtraukti pēdējos 5 gadus.

Šis noteikums neattiecas uz gadījumiem, kad tēvs vai māte atgriežas pie bērniem vai arī laulātais pie laulātā.

19. Privātos, valsts vai pašvaldību sezonas darbos, vienalga, vai tos izdara darba izdevējs pats tieši vai ar uzņēmēju palīdzību, vispirms novietojami ģimenes cilvēki un pārējie, vecāki par 60 gadiem.

Nav atļauts nodarbināt sezonas darbos darba meklētājus, jaunākus par 22 gadiem, ja viņi nav nodzīvojuši darbu izdevēja dzīves vietā nepārtraukti pēdējos 5 gadus. Izņēmumi no šā noteikuma pielaižami tikai sevišķi svarīgos gadījumos.

Šā panta noteikumi neattiecas uz lauksaimniecību, amatniecību un arodu, amatu un lauksaimniecības mācekļiem; amatnieku darbos priekšrocība dodama amatnieku biedrību biedriem.

20. Latvijas darba centrālei ir tiesība noteikt, cik dienu iepriekš darbu sākšanas jāpieprasa visu veidu sezonas darbu strādnieki. Pieprasījumam jāpievieno izveidamo darbu aprēķini, ziņas par sagatavoto materiālu daudzumu, kā arī ziņas par to, kādas mašīnas ir uzņēmēja rīcībā. Par sezonas strādnieku skaitu jāpanāk iepriekšēja vienošanās ar Latvijas darba centrāli.

Par sagaidāmo sezonas darbu izbeigšanu, kā arī par strādnieku atlaišanu jāziņo Latvijas darba centrālei.

V. Uzraudzība

32. Uzraudzība par šā likuma izpildīšanu piekrīt Latvijas darba centrālei, tās iestādēm un amatpersonām.

33. Par šā likuma, izdoto noteikumu vai rīkojumu nepildīšanu Latvijas darba centrāles direktors var sodīt vainīgos ar naudas sodu līdz 500, — latiem vai arestu līdz divām nedēļām, vai ar abiem sodiem kopā. Naudas soda summas iemaksājamas Sabiedrisko lietu ministrijas pārziņā esošā fondā darba nespējīgiem algotiem darbiniekiem (Likumu krājums, 1938. g., 54).

34. Noteikumus par likuma piemērošanu pēc Ministru prezidenta apstiprinājuma izdod Latvijas darba centrāles direktors.

Šis likums ir spēkā līdz 1942. gada 1. februārim.

Ar šo likumu atcelti Noteikumi par darba apgādēm (Likumu krājums 1932. g., 42) un Noteikumi par privātām darba apgādēm («Valdības Vēstnesī», 1937. gadā, 290).

Valsts un ministru prezidents
K. Ulmanis

Latvijas darba centrāles
paziņojums komandītsabiedrības
O. Rīteris un biedrs
atbildīgajam vadītājam

Rīgā
1939. g. 1. decembrī

Izdarot izziņu par Jūsu vadītā uzņēmumā nodarbinātiem strādniekiem 1) Mārtiņu Purmali, 2) Veru Fedčenko, 3) Olgu Vjaters un 4) Annu Andžāns, Latvijas darba centrāle konstatējusi, ka minētie strādnieki nav nodzīvojuši Rīgā pēdējo 5 gadu laikā 3 gadus. Pieņemot šādas personas darbā Jūsu uzņēmumā, Jūs esat pārkāpuši Likuma par darba sagādāšanu un darba-spēka novietošanu 18. panta noteikumus.*

Ievērojot sacīto un pamatojoties uz minētā likuma 33. pantu**, Latvijas darba centrāles direktors šī gada 30. novembrī nolēma sodīt Jūs, kā uzņēmuma atbildīgo vadītāju, par šo pārkāpumu ar naudas sodu 25, — (divdesmit pieci) lati vai arestu uz 7 dienām.

Saskaņā ar minētā likuma 33. pantu Latvijas darba centrāle uzaicina Jūs 7 dienu laikā iemaksāt soda naudu Latvijas bankā, Sabiedrisko lietu ministrijas speciālā reķinā SN 520, un par iemaksāšanu paziņot Latvijas darba centrālei.

Gadījumā, ja minētā termiņā soda naudu Latvijas bankā nebūsiat iemaksājis, tiks nekavējoties sperti soļi Jūsu nogādāšanai uzliktā aresta soda izciešanai.

Vispārējās daļas vadītājs A. Šaumanis
Vecākais darbvedis (paraksts)

Uz dokumenta Latvijas darba centrāles darbvedes atzīme: «1939. g. 21. decembrī Sabiedrisko lietu ministrijā telefoniski noskaidroju, ka O. Rīteris soda naudu Latvijas bankā iemaksājis.»

1311. f., 1. apr., 101. l., 234. lapa. Caurraksts.

* un ** Sk. 53. dokumentu.

*Latvijas darba centrāles
paziņojums rūpnīcas īpašniekam
J. Bītem*

*Rīgā
1939. g. 1. decembrī*

Izdarot izziņu par Jūsu rūpniecības uzņēmumā nodarbināto Vasiliju Saranu, Latvijas darba centrāle konstatējusi, ka minētais strādnieks nav nodzīvojis Rīgā pēdējo 5 gadu laikā 3 gadus. Pieņemot šādu personu darbā, Jūs esat pārkāpuši Likuma par darba sagādāšanu un darbaspēka novietošanu 18. panta noteikumus.*

Ievērojot sacīto un pamatojoties uz minētā likuma 33. pantu **, Latvijas darba centrāles direktors šī gada 30. novembrī nolēma sodīt Jūs, kā uzņēmuma atbildīgo vadītāju, par šo pārkāpumu ar naudas sodu 50, — (piecdesmit) latu vai arestu uz 14 dienām.

Saskaņā ar minētā likuma 33. pantu Latvijas darba centrāle uzaicina Jūs 7 dienu laikā iemaksāt soda naudu Latvijas bankā, Sabiedrisko lietu ministrijas speciālā rēķinā SN 520, un par iemaksāšanu paziņot Latvijas darba centrālei.

Gadījumā, ja minētā termiņā soda naudu Latvijas bankā nebūsiat iemaksājis, tiks nekavējoties sperti soļi Jūsu nogādāšanai uzliktā aresta soda izciešanai.

Vispārējās daļas vadītājs A. Šaumanis
Vecākais darbvedis (paraksts)

Uz dokumenta Latvijas darba centrāles darbvedes atzīme: «1939. gada 21. decembrī Sabiedrisko lietu ministrijā telefoniski noskaidroju, ka J. Bite soda naudu Latvijas bankā iemaksājis.»

1311. f., 1. apr., 101. l., 223. lapa. Caurraksts.

* un ** Sk. 53. dokumentu.

*Latvijas darba centrāles
paziņojums būvuzņēmējam
F. Smitam*

*Rīgā
1939. g. 9. decembrī*

Izdarot izziņu par Jūsu izvedamiem būvdarbiem Rīgā, Čiekurkalnā, 4. līnijā Nr. 22, Latvijas darba centrāle konstatējusi, ka: 1) Jūs jaunbūves darbus Rīgā, Čiekur-

kalna 4. līnijā Nr. 22 esat uzsākuši, nepieteicot tos Latvijas darba centrālei, un 2) minētos būvdarbus esat uzsākuši šī gada 14. novembrī, bet strādniekus esat pieņēmuši bez Latvijas darba centrāles starpniecības. Ar šādu rīcību Jūs esat pārkāpuši Likuma par darba sagādāšanu un darbaspēka novietošanu 13., 20.* un 23. pantu un Latvijas darba centrāles direktora šī gada 26. maija un 7. novembra rīkojumu noteikumus.

Ievērojot sacīto un pamatojoties uz Likuma par darba sagādāšanu un darbaspēka novietošanu 14. un 33.** pantiem, Latvijas darba centrāles direktors šī gada 8. decembrī nolēma sodīt Jūs par šiem pārkāpumiem ar naudas sodu 20, — (divdesmit) latu vai arestu uz 7 dienām.

Saskaņā ar minētā likuma 33. pantu Latvijas darba centrāle uzaicina Jūs 7 dienu laikā iemaksāt soda naudu Latvijas bankā, Sabiedrisko lietu ministrijas speciālā rēķinā SN 520, un par iemaksāšanu paziņot Latvijas darba centrālei.

Gadījumā, ja minētā termiņā soda naudu Latvijas bankā nebūsiat iemaksājis, tiks nekavējoties sperti soļi Jūsu nogādāšanai uzliktā aresta soda izciešanai.

Vispārīgās daļas vadītājs A. Šaumanis
Vecākais darbvedis (paraksts)

1311. f., 1. apr., 101. l., 216. lapa. Caurraksts.

* un ** Sk. 53. dokumentu.

57

*Virvju darbnīcas īpašnieka lūgums
Latvijas darba centrāles Liepājas
nodaļai*

*Liepājā
1940. g. 1. maijā*

Esmu virvju darbnīcas Pērkones ielā Nr. 30 īpašnieks. Savā darbnīcā vēlētos pieņemt kā strādnieci — sukātāju Regīnu Malinovskis, iedzīvotāja Kr. Barona ielā Nr. 46, dz. 5. Minētā strādniece agrāk nodarbojās Kornhubera uzņēmumā, kurš ir likvidēts, un ir sava aroda pratēja.

63

Pagodinot lūgt atļauju man, sākot ar 6. maiju, pieņemt manā darbnīcā minēto Reginu Malinovsku.

D. Ginters-Vinters

Uz dokumenta Latvijas darba centrāles Liepājas nodaļas vadītāja rezolūcija: «Atteikt. Pamats: Rīkojums par algota darbaspēka pieņemšanu rūpniecības un amatniecības uzņēmumos Rīgā un Liepājā, «Valdības Vēstnesis», 1940. g. 101. nr.»*

1311. f., 1. apr., 926. l., 164. lapa. Oriģināls.

* Sk. 58. dokumentu.

58

Rīkojums par algota darbaspēka pieņemšanu rūpniecības un amatniecības uzņēmumos Rīgā un Liepājā

Rīgā
1940. g. 4. maijā

(Izdots, pamatojoties uz Likuma par darba sagādāšanu un darbaspēka novietošanu — Likumu krājums 1939. g., 70. nr. — 13. un 23. pantu un Ministru kabineta 1940. g. 29. februāra lēmumu «Valdības Vēstnesī» šī gada 50. nr.)

1. Še minēto nozaru rūpniecības un amatniecības uzņēmumos Rīgā un Liepājā līdz šī gada 15. oktobrim aizliegts pieņemt darbā jaunus algotus darbiniekus:

- 1) metāl- un elektrotehniskā rūpniecībā,
- 2) saplākšņu rūpniecībā,
- 3) būv- un mēbeļu galdniecībā,
- 4) pārējā koka apstrādāšanā,
- 5) celulozes, papes un papīra ražošanā,
- 6) pārējā papīra rūpniecībā,
- 7) spiestuvēs,
- 8) pārējā poligrāfiskā rūpniecībā,
- 9) vilnas apstrādāšanā,
- 10) kokvilnas apstrādāšanā,
- 11) mākslīgā un dabīgā zīda apstrādāšanā,
- 12) pārējā tekstilrūpniecībā,
- 13) ādu izstrādājumu darbos,
- 14) ādu apstrādāšanā,

- 15) porcelāna, fajansa un māla trauku ražošanā,
- 16) stikla ražošanā,
- 17) pārējā keramikas rūpniecībā,
- 18) šokolādes, kakao un konfekšu ražošanā,
- 19) gumijas izstrādājumu darbos,
- 20) minerāleļļu apstrādāšanā un
- 21) pārējā ķīmiskā rūpniecībā.

2. Saslimušo un no darba izstājušos strādnieku vietā, kā arī neatliekamam pasūtījumu izpildīšanai minēto nozaru uzņēmumos jaunus strādniekus atļauts pieņemt vienīgi ar Latvijas darba centrāles iepriekšēju atļauju, ko Latvijas darba centrāle dod, sazinoties ar Tirdzniecības un rūpniecības departamentu un Darba aizsardzības pārvaldi.

Šis rīkojums stājas spēkā **izsludināšanas dienā.**

Latvijas darba centrāles direktors

A. Silmalis

Darba aizsardzības pārvaldes priekšnieks

J. Vītiņš

«Valdības Vēstnesis», 1940. g. 6. maijā, 101. nr., 3. lpp.

59

*No Iekšlietu ministrijas
Pašvaldību departamenta
rikojuma aprīņķu un pilsētu
vecākiem*

*Rīgā
1940. g. 11. maijā*

Pamatojoties uz likumu par darba sagādāšanu un darba spēka novietošanu*, Latvijas darba centrāles direktors ir izdevis sekošu rīkojumu:

1. Visiem 16 līdz 60 gadus veciem iedzīvotājiem, kas nav nodarbināti vai ir nepietiekoši nodarbināti, ja vien viņi nav zaudējuši vismaz 50% vispārējo darba spēju, jāreģistrējas līdz šī gada 15. jūnijam Latvijas darba centrāles nodaļā vai darba apgādē, bet, kur tādas nav — vietējā pilsētas vai pagasta pašvaldībā.

Par nepietiekoši nodarbinātām uzskatāmas personas,

* Sk. 53. dokumentu.

kas nav saistītas pastāvīgā darbā par noteiktu atalgojumu vai strādā mazāk par 30 stundām nedēļā.

2. Reģistrējoties jāuzrāda pase un darba grāmatiņa, kā arī jāsniedz sekojošas ziņas: kādu skolu vai kursu beidzis, kādu amatu vai darbu prot, kur dzīvo, kādā mērā nodarbināts vai cik ilgi ir bez algota darba, ienākumi, no kā pašreiz pārtiek, ko un kur vēlētos strādāt. Tāpat jāuzrāda apgādājamo piederīgo vārdi, vecums, dzīves vieta, nodarbošanās un darba vieta vai ienākumi.

5. Nenodarbinātiem un nepietiekoši nodarbinātiem, kas nebūs reģistrējušies Latvijas darba centrāles nodaļā, darba apgādē vai vietējā pašvaldībā, nebūs nekādu priekšrocību darba dabūšanai, un par neregistrēšanos laikā Latvijas darba centrāles direktors vainīgos var sodīt ar naudas sodu līdz 500 latiem vai ar arestu līdz 2 nedēļām, vai ar abiem sodiem kopā.

Pašvaldību departaments uzdod visiem apriņķu un pilsētu vecākiem šo rīkojumu paziņot vietējiem iedzīvotājiem pagastos caur pagastu valdēm ar apkārtrakstiem, bet pilsētās — publicējot vietējos laikrakstos vai arī izliekot sludinājumus.

Attiecībā uz mazpilsētām par šī rīkojuma izpildīšanu jārūpējas attiecīgā apriņķa vecākam.

Rīkojuma 1. pantā minēto personu reģistrācijai attiecīgas anketas Darba centrāle izsūtīs tieši pašvaldībām.

Pašvaldību departamenta direktors J. Zankevics
Pilsētu daļas vadītājs V. Šalka
Pagastu daļas vadītājs J. Ziemonis

3723. f., 1. apr., 15708. l., 11. lapa. Caurraksts.

60

No «Saimnieciskā dienesta likuma»

Rīgā
1940. g. 31. maijā

1. Valsts aizsardzības un saimnieciskās piesardzības un izturības spēju pacelšanā un sagatavošanā, tautas un valsts dzīves saimniecisko pamatu nostiprināšanā un nodrošināšanā jāpiedalās ar saviem fiziskiem un garīgiem spēkiem un saviem materiāliem līdzekļiem visiem Latvijas iedzīvotājiem, vīriešiem un sievietēm, iestādēm,

uzņēmumiem un organizācijām, iekļaujoties valsts saimnieciskā dienestā, kura pildīšanu kārtō šis likums.

4. Atkarībā (1) no valsts aizsardzības prasībām sašķaņā ar Likumu par valsts aizsardzību (Likumu krājums 1940. g., 71) un (2) no tautsaimniecības spiedīgām vajadzībām saimnieciskā dienestā pakāpeniski, zīmējoties uz laiku un uz ieskaitāmo vai iesaucamo kategorijām, var ieskaitīt vai iesaukt visus darba spējīgus Latvijas iedzīvotājus, vīriešus un sievietes, neatkarīgi no viņu aroda, profesijas, pašreizējās nodarbošanās un darba vietas vai dzīves veida.

5. Saimnieciskā dienestā var iesaukt:

1) personas bez noteikta darba pilsētās un laukos;
2) bezpavalstniekus, izņemot lauksaimniecībā nodarbinātos;

3) personas, kas pārkāpj noteikumus par uzturēšanās tiesībām noteiktās vietās;

4) personas, kas no saviem darba devējiem privātas iestādēs, uzņēmumos un organizācijās saņem un izlieto atvaļinājumus, garākus par parastiem;

5) personas, izņemot pensionārus, kas iestādēs, uzņēmumos un organizācijās ieskaitītas darbiniekos vai amatos tikai formāli, bet faktiski nestrādā normālo darba laiku;

6) nepilnīgi nodarbinātas personas; kādas personas uzskatāmas par nepilnīgi nodarbinātām, nosaka Latvijas darba centrāles direktors.

6. Saimnieciskā dienestā var ieskaitīt:

1) personas uz viņu vēlēšanos, kuras paliek bez nodarbošanās, uzņēmumiem darbu sašaurinot, to pagaidām pārtraucot vai pilnīgi izbeidzot;

2) personas, kas atrodas darbā, atstājot viņas pašreizējā darbā un darba vietās vai arī norīkojot citā darbā turpat vai citās vietās.

Ja šajā pantā minētās personas (6. p.) strādā uzņēmumos, kuri reģistrēti Kara ministrijā sakarā ar noteikumiem par tirdzniecības un rūpniecības mobilizāciju un izpilda Kara ministrijas pasūtījumus, tad viņas saimniecisko dienestu izpilda minētajos uzņēmumos, pie kam ieskaitīšanu saimnieciskā dienestā kārtō šo uzņēmumu vadītāji ar Latvijas darba centrāli.

7. Iesaukšana saimnieciskā dienestā izdarāma, atbilstoši piemērojot kara klausības likumā noteikto kārtību iesaukšanai obligatoriskā kara dienestā. Iesaukšanas sarakstus sastāda, iesaukšanas laiku un vietu nosaka, kā arī citus ar iesaukšanu saistītus darbus veic Latvijas darba centrāle.

8. Saimnieciskā dienestā ieskaita uz laiku no 6 nedēļām līdz 6 mēnešiem, bet iesauc uz laiku no 3—6 mēnešiem; šo laiku, tam izbeidzoties, var pagarināt, bet ne ilgāk kā līdz 1942. gada 1. februārim.

Saimnieciskā dienestā ieskaitītie vai iesauktie nedrīkst pirms noteiktā termiņa izbeigšanās atstāt viņiem ierādīto darbu bez Latvijas darba centrāles atļaujas.

Šis likums ir spēkā līdz 1942. gada 1. februārim.

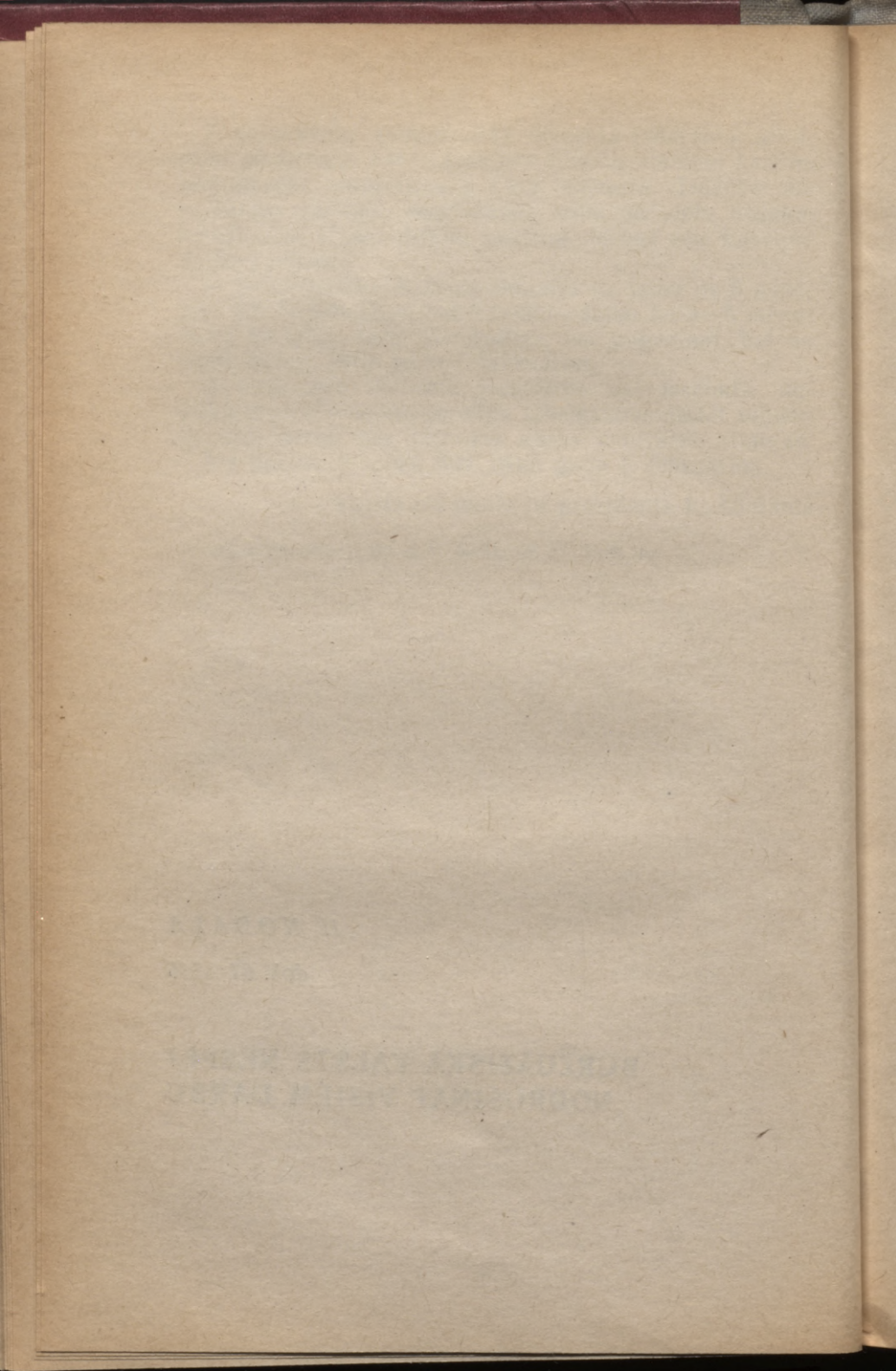
Valsts un ministru prezidents K. Ulmanis

II NODAĻA

dok. 61—116

**BURŽUĀZISKĀ VALSTS NESPĒJ
NODROŠINĀT VISIEM DARBU**

BEZDARBS — DARBAĻAUŽU LIELĀKAIS POSTS

61

*Darba ministrijas Darba
aizsardzības departamenta
VI rajona darba inspektora
raksts darba ministram*

*Liepājā
1925. g. 14. februārī*

Sakarā ar ārkārtējo bezdarbu Liepājas pilsētā pagodinots Jums ziņot, augsti godātais ministra kungs, ka uz 14. februāri pilsētas darba apgādē reģistrēti pavisam 1480 bezdarbnieku, pie kam nodarbināti pie sabiedriskiem darbiem tiek tikai 357 strādnieki pēc kategoriju sistēmas.

Pirmai kategorijai, ar 4 un vairāk bērniem, darbu dod pastāvīgi, otrai un trešai kategorijai, ar mazāku bērnu skaitu, darbu iedala pēc iespējas, bet IV un V, vieniniekiem, nevar iedalīt pat mēnešiem.

Ir bijuši vairāki gadījumi, kad manā kancelejā ierašanās bezdarbnieki, kuri vairākas dienas nav ēduši. Tamlīdzīgs gadījums notika pagājušo nedēļu ar kādu strādnieku, kurš, no bada spiests, kopēji ar sievu ielēca ostā un noslika, atstādams 3 nepieaugušus bērnus.

Bezdarba un trūkuma aina top vēl nospiedošāka, ja ievēro, ka visas koku zāģētavas izbeidz jeb sašaurina darbus līdz minimumam. Tāpat vienā no lielākiem uzņēmumiem ar apmēram 1000 strādniekiem «Drāšu fabrikā» tirgus trūkuma dēļ strādās tikai 3—4 dienas nedēļā.

Vispēdēji piezīmēju, ka augšā pievestā bezdarbnieku skaitā neietilpst apmēram 600—800 ostas strādnieki, kuri darba apgādē neregistrējās.

6. rajona darba inspektors (paraksts)

*Mehāniskās fabrikas īpašnieka
J. Eriksona ziņojums Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta I rajona
darba inspektoram*

*Rīgā
1927. g. 2. maijā*

Ar šo paziņojumu, ka darbi manā čuguna lietuvē galīgi pārtraukti šī gada 14. aprīlī darba trūkuma dēļ.

J. Eriksons

1645. f., 1. apr., 100. l., 58. lapa. Oriģināls.

*Akciju sabiedrības Rīgas ķīmiskās
fabrikas «Jugla» paziņojums
Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektoram*

*Rīgā
1927. g. 26. septembrī*

Pamatojoties uz rūpniecības darba likumu, ar šo darām Jums zināmu, ka mūsu fabrika pārtrauc darbu uz nenoteiktu laiku un visi strādnieki, skaitot no šī gada 24. septembra, atlaisti.

Augstcienībā

Akciju sabiedrība
Rīgas ķīmiskā fabrika «Jugla»
(paraksts)

1645. f., 1. apr., 100. l., 87. lapa. Oriģināls.

*No strādnieku un zemnieku
frakcijas²⁴ deputāta J. Baloža
runas saeimā*

*Rīgā
1930. g. 21. novembrī*

Mēs redzam, ka bezdarbs Latvijā vairojas dienu no dienas, vairojas ļoti strauji, salīdzinot šī gada bezdarbnieku armiju ar pagājušā gada skaitu. Pašreiz reģistrētā bezdarbnieku armija ir par 100% lielāka nekā

Bezdarbnieku reģistrācija Rīgā 1928. gadā

pagājušā gadā šinī pat laikā. Oficiālos Tautas labklājības ministrijas datus redzam, ka reģistrēto bezdarbnieku skaits pašreiz ir 10 774 personas. No šī skaita Rīgā ir reģistrējušies 2091, Liepājā — 1591, Daugavpilī — 1051, Jelgavā — 804, Ventspilī — 619, Rēzeknē — 382, Cēsis — 277, Grīvā — 248, Tukumā — 290, Krustpilī — 177, Jēkabpilī — 150 un Valkā — 127. Šie oficiālie dati ir savākti tikai par lielākām pilsētām, bet šai skaitā nav minētas mazākās pilsētiņas, kurās bezdarbnieku ir diezgan daudz. Neskatoties uz tik lielu bezdarbnieku skaitu, mēs redzam, ka nodarbinātas bija 15. novembrī visā Latvijā tikai 1260 personas. No šī skaita Rīgā nodarbinātas apmēram 350, Daugavpilī — tikai 30—35 personas. Līdzīgs stāvoklis ir arī citās pilsētās. Sabiedriskos darbos patiesībā ir nodarbināti apmēram tikai 11% darba biržā²⁵ reģistrēto bezdarbnieku. Bet oficiālie dati ne tuvu nerāda bezdarba frontes faktisko stāvokli. Vispirms darba apgādēs reģistrējas tikai tie, kam patiešām nav iespējams ilgāk iztikt un kam nav nekādu cerību atrast darbu. Otrkārt, kā jau minēju, šinīs oficiālajos datos nav ievietota vesela rinda skaitļu. Cik bezdarbnieku ir reģistrējušies mazākās pilsētās? Droši var apgalvot, ka bezdarbnieku skaits ir nevis 10 000, bet gan trīsreiz lielāks, proti, apmēram 30 000 cilvēku. Ka tas tā, to pierāda vesela rinda fakti. No ostas strādniekiem, kuru Rīgā ir ap 3000, pašlaik nodarbināti ostā ne vairāk par 300—400 cilvēku. Tomēr darba biržā reģistrējušies tikai kādi 10 cilvēki. Tātad jau uz ostas strādnieku rēķina vien bezdarbnieku armijai var pieskaitīt ap 2500 cilvēku. Tas ir tikai Rīgā vien.

Skaitļi rāda nepārprotamu ainu. Tie rāda, ka stāvoklis ir ļoti kritisks: no vienas puses, bezdarbnieku armija ļoti strauji aug, bet, no otras puses — nodarbināto skaits pašlaik ir ārkārtīgi mazs. Bez tam vēl jāievēro, ka Tautas labklājības ministrija pilsētu pašvaldībām līdz šim nav izsniegusi gandrīz nekādus līdzekļus sabiedrisko darbu sarīkošanai. Es domāju, neviens saprātīgs cilvēks neatzīs, ka ar tiem apmēram 25 000 latu, ko Tautas labklājības ministrija ir piešķirusi Rīgas pašvaldībai, kaut cik jūtami varētu mazināt lielo bezdarbnieku armiju...

Mēs zinām, ka bezdarbu ir izsūkusi tieši kapitālis-

tiskā iekārta. Tādā kārtā strādniecībai pilnīgi dabīgi jāprasa šīs kapitālistiskās iekārtas saimniekiem gādāt darbu strādniekiem, kuri palikuši bez darba, pateicoties taisni šai kapitālistiskai saimniekošanai . . .

«Latvijas republikas III sacīmas stenogrammas»,
VII sesija, 1930. g. 21. novembrī, 396.—398. sleja.

65

*Ventspils pilsētas valdes raksts
ministru prezidentam un tautas
labklājības ministram*

*Ventspili
1931. g. 7. janvāri*

Pilsētas valde ar šo pagodinās ziņot Jums, augsti godātais **ministru prezidenta kungs**, tautas labklājības ministra kungs, ka uz 1931. gada 7. janvāri Ventspils darba apgādē reģistrēti 1096 vīrieši un 558 sievietes, kopā 1654 bezdarbnieki-ces, no kuriem nodarbināti tikai 255 bezdarbnieki.

Tā kā pilsētas pašvaldībai atvēlētie līdzekļi bezdarbnieku nodarbināšanai izsīkuši un 10. ceļu iecirkņa priekšnieks, tāpat 8. rajona šoseju un zemes ceļu inženieris, ar saviem līdzekļiem pašreiz nodarbina tikai 250 bezdarbniekus, tad lielais vairums, 1200 bezdarbnieki, atrodas bez darba un ir bezizejas stāvoklī.

Sakarā ar bezdarbnieku kritisko stāvokli pirmdien, 5. janvārī, bezdarbniekos radās nemiers, un policijas kājnieku un jātnieku nodaļas bija spiestas sapulcējušos ap 500 bezdarbniekus izklīdināt. Pilsētas valde ir pilnīgi bezspēcīga bez valdības pretimnākšanas kaut daļu esošos bezdarbniekus apmierināt, kamdēļ uz 3. janvāra domes lēmuma pamata lūdz steidzošā kārtā atvēlēt līdzekļus sabiedriskiem darbiem 20 000, — latu bezdarbnieku nodarbināšanai.

Pilsētas valde lūdz Jūsu gādību, lai līdzekļi tiktu atvēlēti Vārves purva kanāla rakšanai, kur būs iespējams nodarbināt lielāku skaitu bezdarbnieku.

Pilsētas valdes sekretārs

Policija izklidina bezdarbniekus — demonstrantus Rīgā 1931. gadā

No Latvijas valsts darbinieku
arodbiedrības²⁶ raksta finanšu
ministram

Rīgā
1931. g. 27. februārī

Sakarā ar mašīnu ievēšanu valsts spirta un degvīna Rīgas noliktavas darba iekārtā atlaistas no darba 18 strādnieces. Arī turpmāk paredzama pakāpeniska lielāka skaita strādnieču atlaišana. Atlaisto starpā ir arī ilggadīgas strādnieces, no kurām dažas noliktavas darbā sakropļotas...

Sekretārs (paraksts).

1899. f., 2. apr., 2. l., 11. lapa. Oriģināls.

No Latvijas mežtirdzniecības un
kokrūpniecības uzņēmumu brāķeru
un kalpotāju biedrības raksta
tautas labklājības ministram

Rīgā
1931. g. 16. decembrī

Kokrūpniecības krīze sasniegusi tādus apmērus, kādus neatceras vecākās paaudzes kokrūpniecības speciālisti, ko krīze vispārējās rūpniecībās vēl jo vairāk pasina.

Nevienā rūpniecības un tirdzniecības nozarē bezdarbs neatsaucas tik sāpīgi kā kokrūpniecībā, tāpēc varam noteikti sacīt, ka 90% brāķeru speciālistu atrodas bez darba un pēc neilga laika arī tie strādājošie 10% līdz ar jau esošiem atradīsies bez darba.

Tā kā pašreiz krīze attiecas uz visām rūpniecības nozarēm, tad strādniekiem un speciālistiem, kas bija nodarbināti kokrūpniecības nozarēs, nav nekādas iespējas atrast darbu citās rūpniecības nozarēs aiz tā iemesla, ka arī tur atduras uz bezdarbu un bezdarbniekiem...

Laipni lūdzam Jūsu ekselenci darīt visu iespējamo bezdarba novēršanai un līdz ar to glābt simtiem cilvēku ar ģimenēm no bada un nelaimīgām sekām.

Priekšsēdētājs (paraksts)

Sekretārs (paraksts)

Valdes locekļi: seko 3 (paraksti)

1644. f., 1. apr., 6. l., 102. lapa. Oriģināls.

Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
II rajona darba inspektora raksts
Darba aizsardzības departamentam

Rīgā
1931. g. 17. decembrī

Nosūtot šē klātpieliktos sarakstus ar ievāktām ziņām par strādnieku skaita un darbu samazināšanos atsevišķos uzņēmumos, paziņoju, ka darba inspekcijas rajonā ietilpstošos rūpniecības uzņēmumos, salīdzinot ar 1930. gada decembra mēnesi, strādnieku skaits pašreiz samazinājies par **4232 personām, t. i., par 34,26%**, bet darbi tai pašā laikā samazinājušies par **42,02%**.

Atsevišķās rūpniecības nozarēs strādnieku skaits un darbi samazinājušies sekošos apmēros:

	Strādnieku skaits samazinājies par	Darbi samazinājušies par
1) Tekstil- un trikotāžas rūpniecībā	22,9%	27,28%
2) Ķīmiskā rūpniecībā	38,55%	51,53%
3) Koku rūpniecībā	58,00%	58,89%
4) Metāl rūpniecībā	39,1%	49,05%
5) Grāmatrūpniecībā	14,5%	21,1%
6) Stikla rūpniecībā	48,7%	49,9%
7) Cementa un būvmateriālu rūpniecībā	9,8%	11,5%
8) Apavu un ādas izstrādājumu rūpniecībā	22,8%	66,3%
9) Gumijas rūpniecībā	26,41%	61,66%
10) Dažādi rūpniecības uzņēmumi	12,03%	31,56%
11) Pārtikas un baudvielu rūpniecībā	12,16%	13,95%

Pielikumā: minētais uz 12 lapām.*

Piezīme: Amatniecībā pēc darba inspekcijā esošām ziņām strādnieku — amatnieku skaits samazinājies par apmēram 27%.

Darba inspektors (paraksts)

1646. f., 1. apr., 196. l., 156. lapa. Oriģināls.

* Netiek publicēts.

No tabulas par pašvaldību
darba apgādēs reģistrēto
bezdarbnieku skaitu

1931. gadā

Pēdējā darba nozare, kurā bezdarbnieks strādājis pirms reģistrēšanās darba apgādē	Bezdarbnieku kopskaits	Vīrieši	Sievietes
1. Lauksaimniecība	5282	2425	2857
2. Zvejniecība	285	221	64
3. Mežu ekspluatācija	279	276	3
4. Raktuves un akmeņlauztuves	145	145	—
5. Keramika, akmens izstrādājumi, saistvielas	617	371	246
6. Metālapstrādāšana un mašīnbūve	1392	1353	39
7. Ķīmiskā rūpniecība	545	253	292
8. Ādu rūpniecība	247	173	74
9. Tekstilrūpniecība	1160	218	942
10. Kokrūpniecība	4071	2916	1155
11. Papīrrūpniecība	493	376	117
12. Poligrāfiskā rūpniecība	278	134	144
13. Pārtikas un garšvielu rūpniecība	593	406	187
14. Apģērbs, apavi, galantērijas piederumi	1189	717	472
15. Būves, iekš- un ārbūves	5698	5548	150
16. Gāze, elektrība, ūdensvadi	137	134	3
17. Tīrība un higiēna	182	49	133
18. Tirdzniecība	299	139	160
19. Transports	2655	2533	122
20. Mājkalpotāji	1197	133	1064
21. Pārējie	13591	8058	5533
No visām darba nozarēm kopā	40335	26578	13757

Darba statistika 1931. g., R., 1932, 228.—233. lapa.

Reģistrēto bezdarbnieku skaita
tabula uz 1932. g. 15. janvāri

Rīgā
1932. g. janvāri

Pilsēta	Bezdarbā esošie			Nodarbināto skaits			Pavisam		Kopā
	vīrieši	sievietes	kopā	vīrieši	sievietes	kopā	vīrieši	sievietes	
Rīga	6138	4326	10464	4289	963	5252	10427	5289	15716
Liepāja	1760	738	2498	1090	303	1393	2850	1041	3891
Ventpils	559	310	869	1063	339	1402	1622	649	2271
Daugavpils	1036	418	1454	399	111	510	1435	529	1964
Jelgava	702	250	952	552	108	660	1254	358	1612
Rēzekne	582	70	652	110	—	110	692	70	762
Valmiera	258	148	406	215	39	254	473	187	660
Grīva	351	92	443	120	40	160	471	132	603
Jēkabpils	340	100	440	140	5	145	480	105	585
Kuldīga	323	94	417	136	31	167	459	125	584
Cēsis	270	135	405	120	50	170	390	185	575
Sloka	281	56	337	158	46	204	439	102	541
Ludza	228	215	443	47	30	77	275	245	520
Tukums	123	52	175	227	29	256	350	81	431
Krustpils	172	44	216	50	6	56	222	50	272
Auce	118	70	188	45	3	48	163	73	237
Valka	90	70	160	42	21	63	132	91	223
Rīgas Jūr- mala	145	24	169	48	—	48	193	24	217
Bauska	103	19	122	75	3	78	178	22	200
Līvāni	166	30	196	4	—	4	170	30	200
Aizpute	131	30	161	32	2	34	173	32	195
Smiltene	98	41	139	43	—	43	141	41	182
Sabīle	136	15	151	28	—	28	164	15	179
Rūjiena	114	—	114	26	—	26	140	—	140
Sigulda	73	26	99	23	2	25	96	28	124
Saldus	43	14	57	58	2	60	101	16	117
Talsi	49	5	54	39	21	60	88	26	114
Kemeri	20	12	32	63	10	73	83	22	105
Alūksne	65	10	75	2	—	2	67	10	77
Valdemārpils	37	2	39	10	—	10	47	2	49
Limbaži	33	—	33	—	—	—	33	—	33
Durbe	20	—	20	—	—	—	20	—	20
Piltene	20	—	20	—	—	—	20	—	20
Mazsalaca *									
	14584	7416	22000	9254	2164	11418	23838	9580	33418

1899. f., 2. apr., 2. l., 10. lapa. Noraksts.

* Tā dokumentā.

*No Rīgas pilsētas valdes
Darba nodaļas darbības
pārskata par 1931./1932. gadu*

*Rīgā
1932. gadā*

1932. g. II gada pusē sakarā ar saimniecisko krīzi un arī 1932. gada ziemas mēnešos visā Latvijā sāka strauji pieaugt bezdarbnieku skaits, sasniedzot, pēc mūsu ziņām, uz šī gada 15. februāri visā Latvijā 40 000 reģistrētu bezdarbnieku. Jāpiezīmē, ka faktiskais bezdarbnieku skaits visā Latvijā, arī Rīgā, ir daudz lielāks nekā reģistrēto skaits, jo nepietiekošās apgādības dēļ daudzi tūkstoši bezdarbnieku darba apgādē nemaz neregistrējas. Kas zīmējas uz Rīgu, tad Rīgas darba apgādē ir reģistrējušies uz šī gada 15. februāri vairāk par 17 000 strādnieku. No tiem uz šī gada 15. februāri bez darba atrodas 10 140 strādnieki (5376 vīrieši, 4764 sievietes), bet kopā ar viņu apgādājamiem ģimenes locekļiem trūkumā nonākušo cilvēku skaits sniegsies pie 25 000 cilvēkiem.

Rīgas pilsētas darba nodaļas vadītājs

1654. f., 1. apr., 106. l., 161.—162. lapa. Noraksts.

*No Ventspils pilsētas valdes
raksta ministru prezidentam*

*Ventspilī
1932. g. 29. augustā*

Ventspils pilsēta ar saviem apmēram 18 000 iedzīvotājiem, ar savu ostu, kura ziemas laikā neaizsalst un tāpēc cauru gadu pieejama lielākiem okeāna kuģiem, radīja kā pirms, tā pēc pasaules kara stipru rūpniecības centru. Šī rūpniecība galvenām kārtām pastāvēja koku apstrādāšanā un eksportēšanā, pie kam līdz 1931. gadam te darbojās 11 kokzāģētavas, kurās tika nodarbināti pie 2000 strādnieku.

Ar 1931. gadu sabruka koktirdzniecība un iestājās smags bezdarbs. Šis koktirdzniecības sabrukums nesā pilsētas pašvaldībai smagus zaudējumus saimnieciski finansiālā ziņā, jo 1) pilsētas banka līdz šim uz

koktirdzniecības sabrukuma zaudējusi pie 1 000 000 latu un 2) pilsētas pašvaldības budžets pēdējo 2 gadu laikā uzrāda budžeta iztrūkumu pie 500 000 latu, bet bezdarbnieku un sociāli apgādājamo skaits ar katru dienu pieaug un aug vēl tagad.

Lai atļaujamies raksturot vispirms bezdarbnieku skaitu, kurš uz 1931. gada 1. janvāri bija daži simti, bet

uz 1931. gada 1. decembri	bija 1791	vīrietis, 449	siev., kopā	2240
„ 1932. „ 2. februāri	„ 1731	„ 679	„ „	2410
„ 1932. „ 9. aprīli	„ 1814	„ 713	„ „	2527
Uz 1932. gada 1. maiju šis skaits krita un uzrāda	„ 1101	„ 522	„ „	1623
Uz šī gada 27. augustu bezdarbnieku skaits ir	„ 842	„ 451	„ „	1293

Šis skaits ar rudens iestāšanos un lauku darbu izbeigšanos pavairošies, un paredzams, ka nākamajā ziemā bezdarbnieku kopskaits būs pie 3 000, tas ir, neieskaitot sievas, bērņus un apgādājamus vecākus. Tas ir pārāk drausmīgs skaitlis, lai par viņu jau laikus nedomātu.

Pilsētas valde ir vairākkārt griezusies pie Jums, augsti godātais ministru prezidenta kungs, ar lūgumu uzklausīt mūsu balsi. Savos iesniegumos Jums un Tautas labklājības ministrijai mēs esam lūguši rast darbu, jo, ja bezdarbniekiem būs darbs, tad **būs maize, apģērbs un ģimenes būs apgādātas...**

Šisdiens bezdarbnieku stāvoklis raksturojams sekoši: Darba biržā reģistrēti 1293 bezdarbnieki, no kuriem dažādos darbos uzņemti tikai 363, tātad **930 bezdarbnieki paliek bez darba**. Visas bezdarbniekiem no valsts assignētās summas jau iztērētas 20. augustā, un 27. augustā pilsētas valdei bija iespējams ar saviemniecīgajiem līdzekļiem izmaksāt tikai daļu izpelnītās algas. Pilsētas valde lūgusi piešķirt summas, bet Ministru kabinets nav vēl šos iesniegumus izlēmis...

Pilsētas galvas biedrs K. Sproģis
Pilsētas sekretāra vietas izpildītājs (paraksts)

No Saeimas strādnieku-zemnieku
frakcijas iesnieguma Saeimas
prezidijam

Rīgā
1933. g. 3. februārī

Iesniedzam Saeimā ministru prezidentam sekojošo
jautājumu.

Represijas pret bezdarbniekiem pastiprinātā kārtā
notiek visā Latvijā.

Liepājā izslēgti no darba biržas vairāk nekā tūkstoš
bezdarbnieku, Daugavpilī — astoņi simti trīsdesmit
pieci ģimenes locekļi ar divi tūkstoši bērniem; bez tam
vēl pieci simti bezbērnu ģimenes locekļi.

Jaunlatgales apriņķī, Kuprovas stacijā, pie meža dar-
biem, par atsacišanos strādāt nepanesamos apstākļos
arestēti vairāki desmiti strādnieku.

Pēdējās dienās vispār zemās izpeļņas, algu neizmak-
sāšanas un citu apstākļu dēļ atgriezušies no meža un
citiem sabiedriskiem darbiem vairāki tūkstoši darbā iz-
sūtīto bezdarbnieku, pret kuriem valdība pielieto negē-
līgas represijas un izslēgšanu no darba biržas.

1933. gada 2. februārī Cēsīs, pilsētas valdes namā,
ieradās ap piecdesmit bezdarbnieces — bērnu mātes
prasīt darbu un palīdzību, bez kuras viņas nonākušas
galīgā trūkumā un badā. Pilsētas valde izsauca poli-
ciju, kas bezdarbnieces izdzina no valdes telpām un
vairākas — arestēja ...

Jautājam ministru prezidentam:

a) Vai bezdarbnieku vajāšana un izslēgšana no
darba biržām un apgādēm notiek ar nolūku, lai māk-
slīgā ceļā samazinātu bezdarbnieku skaitu, un ko va-
dība domā darīt ar izslēgtajiem bezdarbniekiem?

b) Ko ministru prezidents domā darīt, lai novērstu
bezdarbnieku terorizēšanu un viņu novešanu pašnāvībā
un bada nāvē? ...

Strādnieku un zemnieku frakcijas deputāti

O. Gulbis
F. Bergs
L. Jeršovs
A. Matisons
R. Lapiņš

Sērkociņu fabrikas «Kometa»
paziņojums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta II rajona darba
inspektoram.

Rīgā
1933. g. 4. novembrī

Pagodināties ar šo paziņot darba inspekcijai, ka eksporta trūkuma un vietējās preces pārprodukcijas dēļ fabrika «Kometa» tiks slēgta uz nenoteiktu laiku.

Sakarā ar to strādniekiem darbs 1. novembrī uzteikts uz šī gada 14. novembri, bet kalpotājiem uz 30. novembri.

Ar augstcieņību
Sērkociņu fabrika «Kometa»
(paraksts)

1646. f., 1. apr., 234. l., 94. lapa. Oriģināls.

No bezdarbnieka vēstules ministru
prezidentam

Rīgā,
ne agrāk par
1935. g. 8. janvāri

Liekas, mans izmisuma sauciens Jūsu ausis neaizsniegs. — Vienalga, ceru tomēr, ka kāds viņu dzirdēs.

Ir skaisti teikt: «Es esmu latvietis un dzīvoju brīvā Latvijā, un mums ir cēls un dižens vadonis.»

Bet, ja mums nav darba, nav maizes un ja mēs redzam, ka mūsu nākotnes sapņi un mērķi izgaist, ja mūsu talants un spējas jāaprok, mūs sagrābj izmisums, un mēs vairs neticam, ka taisnība valda pasaulē...

Apmeklēju dziedāšanas studiju un cerēju, ka nākotnē Latvijas vārdam likšu pasaulē skanēt. Man bija talants, spējas, enerģija, viss, kas jaunam censonim vajadzīgs, un gāju ar prieku dzīvē.

Darba vieta, kurā strādāju, likvidējās, un nonācu bezizejas stāvoklī. Nav iespējams dabūt pat kaut kādu viszemāko darbu. Dziedāšanas studiju dēļ man nebija iespējams vidusskolu nobeigt, tādēļ visur priekš manis durvis slēgtas.

Esmu nonācis tik tālu, ka baidos — izmisuma brīdī varu izdarīt kādu noziegumu.

Dzīvē neesmu vēl ne reizes sanācis konfliktā ar likumu, tādēļ tagad izturu smagu pārbaudījumu.

Vai man tas izdosies, to nezinu.

Vai tiešām man ar visu stipro enerģiju, ar visu talantu jāaiziet bojā? Visās darba vietās tiek samazinātas algas, atlaisti strādnieki. Dzīves dārdzība gandrīz nemaz nemazinās. Mēs lūdzam un lādējam likteni. Neviens mūs nedzird...

Mēs visi dzīvojam tikai vienu dzīvi, kādēļ dažam tik smagi jācieš un citi dzīvo pārpilnībā.

Tikai izmisuma brīdī cilvēks izdara kaut ko, kas vispār liekas neiespējams.

Ak, man vienalga, kas ar mani notiek!

A. Mednis

1654. f., 1. apr., 333. l., 27. lapa. Origināls.

76

*Bezdarbnieka lūgums tautas
labklājības ministram*

*Rīgā
1936. g. 29. janvārī*

Griežos ar pazemīgu lūgumu pie Jums, ministra kungs, dot iespēju dabūt man nodarbošanos.

Esmu bez darba, atrodos galīgā bezizejas stāvoklī. Esmu precējies, divu ģimenes locekļu apgādnieks.

Jau vairākās vietās esmu griezies ar lūgumiem dēļ nodarbošanās, bet bez panākumiem. Tagad atrodos bez kādiem līdzekļiem, nespēju iegūt nedz dzīves uzturu, nedz arī nokārtot dzīvokļa īri.

Tamdēļ vēl reizi pazemīgi lūdzu Jūs, augsti godātais ministra kungs, manu lūgumu dēļ nodarbošanās jeb pabalsta piešķiršanas nenoraidīt.

Lūdžejs A. Kalniņš

1654. f., 1. apr., 335. l., 100. lapa. Origināls.

No Tautas labklājības ministrijas
revidenta ziņojuma Valsts kontroles
I departamenta priekšsēdētājam

Rīgā
1937. g. 29. oktobrī

Starpresoru apspriedē Tautas labklājības ministrijā šī gada 29. oktobrī aplūkoja nākošā gada bezdarba sezonā varbūtējos bezdarba apmērus un darbus, kurus pašvaldības domā sabiedrisko darbu kārtībā paveikt.

1936./37. saimniecības gada bezdarba periodā ir bijuši caurmērā 7170 reģistrētu darba meklētāju vīriešu un sieviešu kopā.

Pa lielākām pilsētām tie sadalījušies šādi:

Rīgā	3100
Liepājā	1500
Ventspili	350
Daugavpili	900
Jelgavā	700
Cēsis	250
Rēzeknē	250
Ludzā	120
	<hr/>
	7170,

bez tam neliels skaits pārējās pilsētās ...

Revidents A. Jākobsons

1312. f., 22. apr., 249. l., 77. lapa. Oriģināls.

No Latvijas darba kameras
Darba aizsardzības biroja vadītāja
ziņojuma Latvijas darba kamerai

Rīgā
1938. g. 24. maijā

Izpildot Jūsu rīkojumu, šā gada 24. maijā ierados linu manufaktūras akciju sabiedrībā «L. un J. Hoffa» Jelgavā, Uzvaras ielā 55, kur noskaidroju sekojošo:

Šā gada 16. maijā sakarā ar darbu racionalizēšanu, uzstādot jaunas mašīnas un tā tālāk, uzteikts darbs 45 sagatavošanas nodaļas strādniecēm. Direkcija pa-

skaidroja, ka, atlaižot minētās strādnieces, esot vadījušies no darba produkcijas pacelšanas viedokļa, jo vecākās strādnieces vairs nespējot pietiekoši intensīvi strādāt...

Darba aizsardzības biroja vadītājs
A. Duļevskis

1692. f., 1. apr., 896. l., 15. lapa. Noraksts.

79—90

DARBA BIRZĀS NEREĢISTRĒ VISUS BEZDARBNIEKUS

79

*Tautas labklājības ministrijas
paziņojums Jelgavas pilsētas valdei*

*Rīgā
1928. g. 18. jūlijā*

Pamatojoties uz šī gada 3. jūlija apspriedi, Tautas labklājības ministrija paziņo, ka 1) bezdarbnieki-ces pie reģistrācijas sadalāmi 3 grupās, t. i., I grupā — darba spējīgie (kas zaudējuši darba spēju ne vairāk kā 30%, attiecībā uz to darbu, kurā tos paredzams nodarbināt). II grupā — viegla darba spējīgie (kas zaudējuši darba spēju no 31%—50%). III grupā — darba nespējīgie (kas zaudējuši darba spēju no 51% un vairāk).

Piezīme. III grupā bezdarbnieki-ces nav reģistrējami kopējā bezdarbnieku sarakstā, bet gan, ja pašvaldība to vēlas, atsevišķā sarakstā.

2) Bezdarbnieku-ču darba spēju noteikšanai sastādāma komisija no 3 locekļiem: 2 ārsti (1 pašvaldības un 1 valsts) un 1 darba apgādes pārstāvis.

3) Bezdarbnieki-ces pie sabiedriskiem darbiem izsūtāmi pēc reģistrācijas kārtības.

4) Ja bezdarbnieks-ce I un II grupā pēc uzgaidāmā laika, tas ir, 2 nedēļām pēc 1. darba piedāvājuma, atsakās no tā, I grupā bezdarbnieks-ce zaudē tiesību uz sabiedriskiem darbiem, bet II grupā uz naturālīgām, ja tādas tiek izsniegtas.

5) Ja bezdarbnieks-ces I un II grupā pēc 2. darba piedāvājuma, tas ir, I grupā uz privātiem un II uz sabiedriskiem darbiem, atsakās, I grupā bezdarbnieks-ces tiek izslēgti no darba apgādes, bet II grupā zaudē tiesību uz sabiedriskiem darbiem.

6) Bezdarbnieki-ces, kuri sistemātiski izvairās no darba, izsūtāmi pie darbiem ārpus rindas un atteikšanās gadījumā izslēdzami.

7) Naturālījas var saņemt viegla darba spējīgie bez darba atrodošies II grupā bezdarbnieki-ces (ja tādas izsniegtas), kuriem no reģistrācijas laika ir pagājis 1 mēnesis, ja viņš ir kārtīgi katru nedēļu atjaunojis savu reģistrāciju, tāpat viņiem kārtīgi jāreģistrējas pa naturālīju saņemšanas laiku.

Departamenta direktors Fr. Roze
Sabiedrisko darbu vadītājs K. Pētersons

807. f., 2. apr., 41. l., 405. lapa. Oriģināls.

80

*Daugavpils pilsētas valdes
Darba apgādes paziņojums
Latvijas lauksaimniecības
centrālbiedrības darba birojam*

*Daugavpili
1929. g. 14. jūnijā*

Uz Jūsu šī gada 23. maija rakstu paziņojū, ka Daugavpils pilsētas darba apgādē pašlaik ir reģistrēti laukstrādnieki kā bezdarbnieki.

Paziņojū, ka darba apgādē nevar ņemt uz sevis atbildību par varbūtējiem zaudējumiem, kuri var celties biedrībai sakarā ar līguma laušanu no laukstrādnieku puses.

Darba apgādē izslēdz uz visiem laikiem tos bezdarbniekus, par kuriem viņai ir ziņas, ka tie ir savus parakstītos līgumus lauзуši. Bez tam biedrībai ir iespējams saukt minētos laukstrādniekus pie atbildības tiesas ceļā.

Gadījumā, ja laukstrādnieki-ces Jums būtu vajadzīgi, tad lūdzu paziņot viņu daudzumu vienu nedēļu iepriekš Jūsu aģenta atbraukšanas.

(paraksts)

2753. f., 2. apr., 12. l., 61. lapa. Oriģināls.

Bezdarbnieki rindā pie darba biržas Rīgā, Torņa ielā, 1931. gadā

Uz Darba aizsardzības departamenta rīkojuma pamata pilsētas darba apgādē uz sabiedriskiem darbiem bezdarbnieki reģistrējami pēc sekošiem noteikumiem:

I

Var reģistrēties tikai viens, tas ir, sieva vai vīrs.

II

Ja vīrs atrodas darbā, tad sieva nav reģistrējama uz sabiedriskiem darbiem.

III

Pie sabiedriskiem darbiem var reģistrēties pusaudži, sākot no 18 gadiem. Par apgādājamiem ģimenes locekļiem skaitās sieva un bērni līdz 16 gadiem, ja apmeklē skolu, tad līdz 18 gadiem. Darba apgādē reģistrējami tikai tie bezdarbnieki, kuri pēdējo 2 gadu laikā nodzīvojuši pilsētā un tanī strādājuši ne mazāk kā vienu gadu.

Piezīme: a) Pie reģistrēšanās bezdarbniekiem-cēm jāsniedz ziņas, kur strādājis pēdējo gadu līdz reģistrēšanās dienai, ieskaitot katru darbu atsevišķi.

Piezīme: b) Atrodoties kaut kādā darbā, nav tiesības reģistrēties darba apgādē kā bezdarbniekam.

Pretējā gadījumā tādi tiks saukti pie atbildības.

Pilsētas galvas biedrs K. Ālītis
Sekretārs (paraksts)

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
Sabiedrisko darbu nodaļas
paziņojums Jaunjelgavas pilsētas
valdei*

*Rīgā
1934. g. 26. jūnijā*

Sabiedrisko darbu nodaļa paziņo, ka, bezdarba sezonai izbeidzoties, tas ir, laikā no 1. maija līdz 1. oktobrim, bezdarbnieku reģistrēšana pārtraucama.

Nodaļas vadītājs K. Pētersons
Vecākais darbvedis (paraksts)

1849. f., 1. apr., 102. l., 182. lapa. Oriģināls.

*No Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
Rīgas darba apgādes raksta
Daugavpils un Grīvas darba
apgādei*

*Rīgā
1934. g. 31. jūlijā*

Sakarā ar inteliģento bezdarbnieku institūta likvidēšanu Tautas labklājības ministrijas Rīgas darba apgāde ar šī gada 15. augustu atsauks Jūsu iestādē nodarbinātos inteliģentos bezdarbniekus.

Lai rastu iespēju atsauktiem bezdarbniekiem dot darbu, Tautas labklājības ministrija, sākot ar to pašu datumu, uzsāks sabiedriskus darbus lauksaimniecības kultūras pacelšanai...

Ievērojot teikto, lūdzam nekavējoši iesūtīt Tautas labklājības ministrijas Rīgas darba apgādei Rīgā, Torņa ielā Nr. 4, to Jūsu iestādē līdz šim nodarbināto bezdarbnieku vārdisku sarakstu, kuri būtu ar mieru strādāt minētos darbos, lai viņus savlaicīgi varētu iedalīt attiecīgos «darba pulciņos».*

Piezīmējam, ka tos bezdarbniekus, kuri atteiksies no minētiem sabiedriskiem darbiem, izslēgs no bezdarb-

nieku sarakstiem un turpmāk nekādu nodarbošanos caur Tautas labklājības ministriju viņi nesaņems.

Darba apgādes pārzinis P. Kulšs

2316. f., 1. apr., 161. l., 319. lapa. Origināls.

* Inteligētos bezdarbniekus, kurus nosūtīja uz sabiedriskajiem darbiem lauksaimniecībā, iedalīja tā saucamajos darba pulciņos (10—15 cilvēku katrā ar vienu pulciņa vadītāju, kam bija lauksaimnieciska izglītība). Šo darba pulciņu uzdevumā ietilpa veikt dažāda rakstura zemes kultivēšanas darbus, kā krūmu izciršana, celmu laušana, akmeņu novākšana utt.

84

*No bezdarbnieka lūguma Tautas
labklājības ministrijai*

*Liepājā
1934. g. 7. decembrī*

Tā kā esmu vienīgais apgādnieks lielai ģimenei, sastāvošai no 10 locekļiem — ārpus mājas darba nespējīgas sievas un 8 mazgadīgiem bērniem vecumā no 15 līdz 2 gadi 10 mēneši, un darba trūkuma dēļ esam nonākuši galīgā postā, jo darba apgādē, kurā es griezos ar lūgumu mani reģistrēt bezdarbniekos, pie sabiedriskiem darbiem, atteicās mani reģistrēt, pamatojoties uz to, ka man, pārejot dzīvot no Ventspils uz Liepāju, pēdējā esot jānodzīvo pilns gads. Dzīvojam Liepājā no 1934. gada 17. maija. Ventspilī biju reģistrēts bezdarbniekos, un no tiem tur neesmu izsvītrots, bet pēc 5 gadu nodzīvošanas Ventspilī pārnācām dzīvot Liepājā tādēļ, ka šeit ir mūsu dzimtene.

Tagad ļoti sirsnīgi un pazemīgi lūdzam: dodiet rīkojumu Liepājas darba apgādei jeb pilsētas valdei mani reģistrēt bezdarbniekos, dodot tā iespēju strādāt sabiedriskos darbos, lai galīgi nenoniktu mūsu 3 meitiņas un tagad gan vēl mazie 5 dēli...

Burkēvics Rūdolfs

1654. f., 1. apr., 296. l., 3664. lapa. Origināls.

85

*Bezdarbnieka lūgums Jelgavas
pilsētas valdei*

*Jelgavā
1935. g. 4. martā*

Esmu nonācis bezizejas stāvoklī ar visu ģimeni. Mani divi bērni — 6 un 8 gadus veci — guļ slimī badā

un aukstumā. Mani no biržas izslēdza, kad sieva nebija teikusi, ka viņa strādā. Ar šo griežos pie Jums pilsētas valdē un laipni lūdzu ievērot augšā minētos aizrādījumus un piešķirt man darbu un bērniem ārstniecību.*

J. Sviķis

807. f., 2. apr., 221. l., 32. lapa.

* Sk. 86. dokumentu.

86

*Jelgavas pilsētas valdes paziņojums
bezdarbniekam J. Sviķim*

*Jelgavā
1935. g. martā*

Pilsētas valde paziņo, ka Jūsu lūgumu reģistrēt Jūs par jaunu darba apgādē* valde kā nepamatotu noraidīja.

Pilsētas galva H. Stolcs
Pilsētas sekretārs

807. f., 2. apr., 221. l., 39. lapa. Caurraksts.

* Sk. 85. dokumentu.

87

*Bezdarbnieka lūgums tautas
labklājības ministram*

*Rīgā
1935. g. 2. aprīlī*

Esmu ar vidusskolas izglītību, bet no 1934. gada septembra mēneša, kad atnācu no kara dienesta, līdz šim laikam esmu bez kaut kādas nodarbošanās. Parastā dzīves vieta atrodas Ludzas apriņķa Mērdzenes pagasta «Gudkos». Tēvs jau miris, bet pārējie ģimenes locekļi nodarbojas ar zemkopību. Ģimene sastāv no 5 cilvēkiem. Saimniecība ļoti maza. Zemes platība 6,75 hektāri. Blakus ienākumu nekādu nav. Rakstīju Tautas labklājības ministrijas Rīgas darba apgādei, lai reģistrē kā inteligēnto bezdarbnieku. Rīgas darba apgāde atšūtīja sekojošu ziņojumu: «Jums jāreģistrējas vietējā

darba apgādē un reģistrācijas karte jāiesūta Rīgas darba apgādei.» Vietējā darba apgāde neregistrē, pamatodamās uz izsludināto likumu «Valdības Vēstnesī», kur teikts, ka var reģistrēt tikai tos, kas pēc vidusskolas kursa beigšanas ir strādājuši algotu darbu ne mazāk kā vienu gadu. Pēc tam esmu rakstījis vairākas reizes lūgumu Rīgas darba apgādei, bet viņa vairs neatbildēja. Tagad esmu Rīgā un nokļuvis ļoti grūtos materiālos apstākļos un griežos pie Jums ar sirsnīgu lūgumu, ministra kungs! Es ceru, ka Jūs neatstāsiet manu lūgumu bez ievērības un dosiet attiecīgo rīkojumu Rīgas darba apgādei par mani.

Jēkabs Makarovs

1654. f., 1. apr., 326. l., 506. lapa. Origināls.

88

*Instrukcija par darba meklētāju
reģistrēšanu un nodarbināšanu*

*Rīgā
1938. g. 26. novembrī*

Izdota uz Noteikumu par darba apgādēm pamata (Likumu krājums 1932. g., 42).

1. Darba apgādes reģistrē visas bez darba esošas un darbu meklējošas personas, kas pēdējo 2 gadu laikā dzīvojušas attiecīgā pilsētā vismaz vienu gadu.

Izņēmumi pielaižami:

- 1) jūrnikiem un demobilizētiem karavīriem, kuri pirms iestāšanās dienestā dzīvoja pilsētā;
- 2) personām, kas strādāja ārpus pilsētas, bet kuru ģimenes pastāvīgi dzīvo pilsētā;
- 3) personām ar augstāko un vidējo izglītību, kas strādājušas algotu darbu vismaz vienu gadu;
- 4) bij. valsts, valsts autonomo uzņēmumu un pašvaldību darbiniekiem.

2. Darba meklētāji reģistrējami: vīrieši no 18—65 gadu vecumam un sievietes no 18—60 gadus vecas. No 15. aprīļa līdz 1. oktobrim var reģistrēt darba meklētā-

jus jaunākus par 18 un vecākus par 60 vai 65 gadiem, ja viņi ir darba spējīgi un vēlas iet lauku darbos.

Personas, kas zaudējušas vairāk par 40% darba spējas, darba apgādē nav reģistrējamas, bet attiecīgo pašvaldību sabiedriskās aizgādības nozarēs viņu darba spējām piemērota darba piešķiršanai vai citādi atbalstīšanai. Tāpat darba apgādē nav jāreģistrē sievietes grūtniecības stāvoklī 4 nedēļas pirms un 8 nedēļas pēc dzemdībām. Pēdējās saņem pabalstu saskaņā ar šo noteikumu 8. un 9. pantiem.

3. Darba meklētāju darba spējas pārbauda un noteic komisija, kura sastāv no darba apgādes pārziņa un pa vienam ārstam no darba apgādes un attiecīgas pašvaldības. Komisijas sēdes pēc vajadzības, bet ne vairāk kā vienreiz nedēļā, sasauca darba apgādes pārzinis.

4. Pie reģistrācijas darba meklētājiem jāuzrāda pase, darba grāmatiņa un citi 1. pantā minēto ziņu apliecināšanai vajadzīgie dokumenti.

5. Darba apgādēm, reģistrējot darba meklētājus, jāizpilda vajadzīgās, pēc Tautas labklājības ministrijas apstiprināta parauga, jautājumu kartiņas un noteiktā laikā jāsniedz ziņas par darba meklētāju skaitu, sastāvu u. c.

6. Iepriekšējā (5. pantā) minētie darba meklētāji iedalāmi šādās 5 kategorijās:

1. kat. darba meklētāji, kas uztur 4 un vairāk darba nespējīgus ģimenes locekļus;

2. kat. darba meklētāji, kas uztur 3 darba nespējīgus ģimenes locekļus;

3. kat. darba meklētāji, kas uztur 2 darba nespējīgus ģimenes locekļus;

4. kat. darba meklētāji, kas uztur 1 darba nespējīgu ģimenes locekli;

5. kat. pārējie darba meklētāji.

Par apgādājamiem ģimenes locekļiem uzskatāmi: 1) bērni līdz 14 gadiem, bet, ja apmeklē skolu, līdz 16 gadiem, neatkarīgi no tā, vai viņi dzimuši laulībā vai ārļaulībā, tāpat arī adoptētie, ja attiecīgi pierādīta bērna izcelšanās un piederība un ja darba meklētājs viņus faktiski apgādā; 2) pārējie piederīgie: vecāki, brāļi un māsas vai arī sievas vai vīra vecāki, ja viņi

darba nespējīgi un atrodas darba meklētāju faktiskā apgādībā.

7. Dzemdību gadījumā darba meklētāja, tāpat arī darba meklētāja sieva bauda tiesību uz pabalstu no valsts līdzekļiem 6,— latu apmērā nedēļā. Pabalsta saņemšanai šādos gadījumos darba meklētājai un darba meklētāja sievai jāreģistrējas attiecīgas pašvaldības sabiedriskās aizgādības nozarē.

8. Iepriekšējā pantā minētām personām ir tiesība uz pabalstu: 1) ja viņas nesaņem jau kādu pabalstu, atlidzību vai pensiju vismaz 20,— latu mēnesī un vīrs nestrādā algotu darbu; 2) ja viņas vai viņu vīri darba apgādē reģistrētas ne mazāk kā 2 mēnešus pirms dzemdībām un izpilda darba apgādes rīkojumus.

9. Ja dzemdību pabalsta izmaksas laikā darba meklētājas vīru nodarbina bez maiņas sabiedriskos darbos, tad pabalsts nav izsniedzams. Ja darba meklētāja vai darba meklētājas vīrs neierodas bez pamatota iemesla pārreģistrēties, uz pabalstu ir tiesības pēc viena mēneša no pārreģistrēšanās dienas. Pārejos pārkāpumu gadījumos uzskatāmi kā no jauna reģistrējušies.

10. Darba meklētājiem, gaidot uz darbu, reizi nedēļā, darba apgādes noteiktā dienā un laikā, jāierodas uz kārtējo kontroli.

11. Darba meklētājus izsūta darbā pēc kategoriju kārtības, ņemot vērā kārtas numuru un darbu, izņemot gadījumus, kad darba meklētājs nokļuvis ļoti grūtos materiālos apstākļos vai darba devēji pieprasa sevišķu darbaspēka izlasi. Tie darba meklētāji, kas bez svarīgiem iemesliem neierodas darba apgādē uz kārtējo kontroli noteiktā dienā, zaudē savu kārtu uz darbu.

12. Ja darba meklētājs pēc reģistrēšanās neatrod darbu savā arodā mēneša laikā, tad viņam nav tiesības atteikties no piedāvātā darba, neatkarīgi no aroda, darba vietas un atalgojuma. Atteikšanās gadījumā darba meklētājs jāizslēdz no darba apgādes uz laiku, kuru nosaka darba apgādes vadība.

13. Darba meklētājus var izslēgt no darba apgādes par nepareizu ziņu sniegšanu, piedauzīgu uzvešanas darba apgādes telpās, rīkojumu un norādījumu neievērošanu. Minētos gadījumos sodu var atlaist vai mīkstināt darba apgādes vadītājs. Pēdējā lēmumus var pār-

sūdzēt attiecīgai pilsētas valdei un Sabiedriskās aizgādības departamentam padotības kārtībā.

14. Valsts, valsts autonomām un pašvaldību iestādēm, kas sarīko sabiedriskos darbus un šīm vajadzībām saņem valsts līdzekļus, jāievēro Tautas labklājības ministrijas rīkojumi un norādījumi.

Ar šo atcelti «Valdības Vēstnesī» 1934. gada 281. numurā izsludinātie noteikumi par bezdarbnieku reģistrēšanu un nodarbināšanu un noteikumi par pabalsta izsniegšanu dzemdību gadījumā.

Instrukcija stājas spēkā 1938. gada 31. decembrī.

Sabiedriskās aizgādības departamenta direktors O. Silis
Darba nodaļas vadītājs J. Gražulis

«Valdības Vēstnesis», 1938. g. 29. novembrī, 271. nr., 1. lpp.

89

*Tautas labklājības ministrijas
Sabiedriskās aizgādības
departamenta raksts Cēsu pilsētas
valdei*

*Rīgā
1938. g. 21. decembrī*

Saskaņā ar instrukciju par darba meklētāju reģistrēšanu un nodarbināšanu (skaties 1938. gada «Valdības Vēstnesī», 271. numuru)*, kas stājas spēkā šī gada 31. decembrī, viegla darba spējīgie darba meklētāji -as, kas zaudējuši darba spējas vairāk par 40%, no darba apgādes tiek izslēgti, bet reģistrējami pašvaldības sabiedriskās aizgādības nozarēs. Sabiedriskās aizgādības departaments aizrāda, ka par piešķirtiem no bezdarba apkarošanas fonda līdzekļiem sarīkojamos sabiedriskos darbos var nodarbināt kā darba apgādē reģistrētos darba meklētājus, tā arī tos, kuri izslēgti no darba apgādes, bet reģistrēti sabiedriskās aizgādības nozarē un vēl spēj strādāt. Pie nosūtīšanas darbā jāievēro minētās instrukcijas 6., 10. un 11. pantā norādītie noteikumi.

Ievērojot minētās instrukcijas 7., 8. un 9. pantu, darba apgādē reģistrētās grūtnieces vienu mēnesi pirms dzemdībām izslēdzamas no darba apgādes un

reģistrējamas sabiedriskās aizgādības nozarē, kur arī maksājami instrukcijā paredzētie dzemdību pabalsti. Šim nolūkam vajadzīgās summas pieprasāmas no Tautas labklājības ministrijas Sabiedriskās aizgādības departamenta.

Parakstījuši:
 Departamenta direktors O. Sīlis,
 Darba nodaļas vadītājs J. Gražulis.

6242. f., 1. apr., 595. l., 9. lapa. Apstiprināts noraksts.

* Sk. 88. dokumentu.

90

*Daugavpils—Grivas darba apgādes
 paziņojums Daugavpils pilsētas
 valdes Sabiedriskās aizgādības
 nodaļai*

*Daugavpili
 1939. g. 4. janvāri*

Saskaņā ar jauno instrukciju par darba meklētāju reģistrēšanu un nodarbināšanu («Valdības Vēstnesis», 1938. g. 271. numurs)* darba apgāde izslēgusi no reģistrēto darba meklētāju skaita zemāk minētās personas, kas zaudējušas vairāk nekā 40% darba spēju vai atrodas grūtniecības stāvoklī un reģistrējamas pilsētas sabiedriskās aizgādības nodaļā.

Uzvārds un vārds	Adrese	Reģ. Nr.	Izslēgšanas iemesli	Piezīmes
1	2	3	4	5
Sokolovs Grigorijs	Daugavpili, Ezeru ielā 8	19	Zaudējis darba spējas 45% apmērā; 1936. gada 9. oktobra ārsta atziņums un sasniedzis maksimālo vecumu.	
Nesterovs Grigorijs	Bauskas ielā 42	27	Zaudējis darba spējas 45% apmērā; 1936. gada 9. oktobra ārsta atziņums.	

* Sk. 88. dokumentu.

1	2	3	4	5
Soms Ludvigs	Robežu ielā 55	208	Zaudējis darba spējas 45% apmērā; 1938. gada 20. decembra ārsta atzinums.	
Rakickis Andrejs	Arodu ielā 61	222	Zaudējis darba spējas 45% apmērā; 1936. gada 9. oktobra ārsta atzinums.	
Haleckis Teofilija	Ventspils ielā 86	14	Atrodas grūtniecības stāvoklī. Dzemdības paredzamas 1939. gada 9. janvārī.	Saņēmusi dzemdību pabalstu saskaņā ar veiciem noteikumiem līdz 1938. g. 25. decembrim.
Bukačinskis Tamara	3. janvāra ielā 42	145	Atrodas grūtniecības stāvoklī. Dzemdības paredzamas 1938. gada 31. decembrī.	Reģistrēta darba apgādē 1938. g. 16. decembrī; pabalstu nav saņēmusi, jo skaitās reģistrēta mazāk par 2 mēnešiem.

Klāt pievienojam sarakstā minēto darba meklētāju aroda un izziņas kartiņas * un piezīmējam, ka šie darba meklētāji un viņu bērni tiks izslēgti arī no ēdināšanas un pabalsta, sākot ar 1939. gada 10. janvārī.

Darba apgādes pārzinis S. Pavlovičs
Darbveža vietnieks (paraksts).

2316. f., 1. apr., 196. l., 2. lapa. Origināls.

* Netiek publicēts.

JAUNIESI NEATROD PIELIETOJUMU SAVĀM SPĒJĀM
UN SAVĀM DARBA RŪKĀM

91

*Ventspils pilsētas galvas biedra
raksts Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta Inteligēnto
bezdarbnieku nozares pārzinim
Pāvilam Rozītim²⁷*

*Ventspilī
1934. g. 27. aprīlī*

Es nu nezinu, kā labāk iesākt, bet «ap dūšu» arī man, pēc inteligētās bezdarbnieces V. Čaupals vēstules saņemšanas, ne visai priecīgi. Šo meiteni pazīstu kā pārāk centīgu, kura pielieto visus spēkus, lai gūtu priekš sevis augstāku izglītību. Apmeklējot augstskolu (juridisko fakultāti), viņa strādāja, jo Jūs bijāt tas, kas viņai deva darbu kā inteligēntai bezdarbniecei. Arī viņa par šo darbu bija priecīga: šo prieku varu apliecināt tikai ar vienu teikumu, ko viņa man kādreiz rakstīja: «Nu esmu uz ceļa — glābta, tagad varēšu turpināt augstskolu, jo esmu dabūjusi darbu kā inteligētā bezdarbniece.»

Rozīša kungs! Tik smagu traģēdiju pārdzīvo tagadējā jaunatne! Protams, vēl smagāku, kā to esam runājuši, pārdzīvo tā inteligēnto bezdarbnieku daļa, kura darbu neatrod. Ko darīt? Sirds patiešām sāp, jo kā skolotājs es pazīstu un redzu šīs jaunatnes ciešanas un izmisumu. Es nedrīkstu lūgt, jo zinu — arī pār Jums stāv «varas vīri», bet gribētos tā no sirds kaut tikai vienu vārdu te teikt: ja maz varētu — palīdziet gan. Palīdziet vismaz tai daļai, kura mācās tālāk, kurai aiz nabadzības un bezdarba šī tālāk mācīšanās būtu jāpārtrauc.

Ar patiesu cieņu K. Sproģis

*Jaunietes lūgums ministru
prezidentam*

*Rīgā,
ne vēlāk par
1935. g. 4. jūniju*

Ļoti atvainojos, ka iedrošinājos Jūs traucēt ar savu lūgumu. Bet neatradu sev citur palīgu, tādēļ griežos pie Jums. Ceru, Jūs man palīdzēsiet. Mans lūgums pēc darba, kuru nespēju pati atrast. Esmu darbu sev meklējusi visur, bet nekur neatrodu. — Pēdējās cerības liku uz darba apgādi, bet, tā kā man nav vēl pilni 18 gadi*, tad mani tur neregistrēja. Uz laukiem nevaru braukt, pirmkārt, nevaru atstāt savu slimo māti Rīgā bez uzraudzības, otrkārt, neprotu nevienu no lauka darbiem, un tādām, kas lauku darbus neprot, atalgojumu nedod, kuru man noteikti vajag, lai uzturētu māti. Tādēļ griežos pie Jums ar pazemīgu lūgumu, jo ceru, ka Jūs man varēsiet sniegt palīdzību — kādu darbu šeit pilsētā, kaut vai caur darba apgādi.

Esmu ar pamatskolas izglītību, dzimusi 1917. g. 15. jūlijā.

L. Baltiņa

Uz dokumenta Valsts kancelejas direktora rezolūcija: «Tautas labklājības ministrijai. Pēc piederības. 1935. g. 5. jūnijā.»

1654. f., 1. apr., 321. l., 1035. lapa. Oriģināls.

* Sk. 81. dokumentu.

*No jaunietes lūguma ministru
prezidentam*

*Rīgā,
ne vēlāk par
1939. g. 14. jūliju*

Augsti godājamais valsts un ministru prezidenta kungs! Es uzdrošinājos griezties pie Jums ar savu lūgumu...

Esmu ļoti nelaimīga ar savu likteni, tēvs man nomira un atstāja mūs nabadzībā. Es gāju vidusskolā,

bet pēc tēva nāves nevarēju pabeigt, jo nebija līdzekļu, un es izstājos no II klases.

Gribēju sākt strādāt, bet pie fiziska darba mani nekur nepieņem. Bērniībā dabūju bērnu trieku, un labā kāja man ir paralizēta, tādēļ nevaru labi staigāt. Bet neviens mani negrib darbā pieņemt un negrib saprast manu stāvokli.

Vai tad es neesmu tāda pati kā visi ļaudis, es tāpat gribu ēst un dzīvot kā pārējie. Vai man jāmirst defekta dēļ, bet es negribu mirt, es gribu dzīvot un strādāt kaut kādu darbu.

Mana māmiņa ir jau gados, arī viņai nav noteikta darba, dažreiz nedēļā kaut kur pastrādā — tas atliek ēšanai, bet tas ir tik maz, ka mēs vairāk badojamies, nekā ēdam. Par dzīvokli mums maksā pazīstamie, pretējā gadījumā mums vajadzētu dzīvot uz ielas.

Tā mēs cīnāmies ar dzīvi kopš tēva nāves. Mums iet ar katru dienu grūtāk, arī uz laukiem neviens mūs nepieņem, jo mēs esam par vājiem.

Tātad mums atliek tikai nāve, bet es gribu dzīvot un palīdzēt savai nabaga māmiņai... Tādēļ es Jūs ļoti laipni un padevīgi lūdzu kādu piemērotu darbu.

I. Miklaševiča

1311. f., 1. apr., 156. l., 60. lapa. Oriģināls.

94—98

NEPILNA DARBA DIENA VAI NEDEĻA — SLEPTAIS BEZDARBS

94

*Fabrikas «J. H. Kaplans» ziņojums
Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektoram*

*Rīgā
1927. g. 7. martā*

Caur šo pagodinos Jums laipni paziņot, ka, sākot ar šī gada 21. martu, fabrika strādās 4 dienas nedēļā: otrdienās, trešdienās, ceturtdienās un piektdienās.

Augstcienībā

J. H. Kaplans (paraksts)

1645. f., 1. apr., 100. l., 56. lapa. Oriģināls.

*Rotaļlietu, skolas piederumu
un mēbeļu fabrikas «K. Atslēga»
ziņojums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta I rajona darba
inspektoram*

Rīgā
1927. g. 14. aprīlī

Ar šo pagodinās Jums paziņot, ka visiem manas fabrikas strādniekiem šodien ir paziņots, ka darba trūkuma dēļ mana fabrika būs spiesta, sākot no šī gada 28. aprīļa, strādāt tikai 3 dienas nedēļā, par ko ir arī atzīmēts algas grāmatiņās.

Ar augstcienību
K. Atslēga

1645. f., 1. apr., 100. l., 68. lapa. Oriģināls.

*Rīgas trikotāžas manufaktūras
akciju sabiedrības «Rīta»
paziņojums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta II rajona darba
inspektoram*

Rīgā
1931. g. 10. februārī

Pagodināmieš paziņot, ka šodien, šī gada 10. februārī, uzteicām 49 strādniekiem, respektīvi strādniecēm un 3 kalpotājiem, kuriem darbs pie mums fabrikā būs jāatstāj šī gada 1. martā. Visiem pārējiem kalpotājiem alga tiks samazināta par 10% mēnesī.

Darba laiks visās mūsu fabrikas nodaļās, sākot ar šī gada 24. februārī, līdz turpmākam tiks saīsināts līdz 6 stundām.

Augstcienībā
Fabrikas vadītājs inženieris
(paraksts)

1646. f., 1. apr., 196. l., 14. lapa. Oriģināls.

Zvērādu apstrādāšanas un krāsošanas «I. A. Vestermanis» fabrikas paziņojums Sabiedrisko lietu ministrijas Darba aizsardzības pārvaldes II rajona darba inspektoram

Rīgā
1938. g. 13. janvārī

Ar šo pagodinos Jums paziņot, ka attiecīgo jēlvielu trūkuma dēļ esmu spiests saīsināt darbu savā uzņēmumā uz trijām darbdiēnām nedēļā. Paredzams, ka šis stāvoklis ilgs apmēram 6 nedēļas.

Ar cieņu
Zvērādu apstrādāšana un krāsošana
«Judelis Vestermanis» (paraksts)

1646. f., 1. apr., 362. l., 75. lapa. Oriģināls.

No Tirdzniecības un rūpniecības ministrijas Tirdzniecības un rūpniecības departamenta 1939. gada darbības pārskata

Rīgā
1940. g. februārī

... Atzīmējams, ka 99 uzņēmumiem atļauts saīsināt darba laiku, pārejot uz 4 un 5 darba diēnām nedēļā, un dažiem, strādājot visas darba diēnas, — uz 6 un 7 darba stundām diēnā. Darba laika saīsinājums skar ap 11 000 strādniekus.

Pievēstā tabulā pa mēnešiem uzrādīts, kādās nozarēs atļauts darba laiku saīsināt un cik strādniekus saīsinājums skar.

Nozares	Septem- brī		Oktobrī un no- vembrī		Decem- brī		Kopā	
	uzpēmu- mu skaits	strādnie- ku skaits	uzpēmu- mu skaits	strādnie- ku skaits	uzpēmu- mu skaits	strādnie- ku skaits	uzpēmu- mu skaits	strādnie- ku skaits
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Tekstilrūpniecībā	29	5266	9	923	1	78	39	6267
2. Metāl rūpniecībā	7	457	14	957	4	173	25	1587

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Kokrūpniecībā	4	501	6	593	1	9	11	1103
4. Ķīmiskā rūpniecībā	4	710	2	20	—	—	6	730
5. Papīrrūpniecībā	—	—	4	315	—	—	4	315
6. Poligrāfiskā rūpniecībā	3	16	3	225	—	—	6	241
7. Ādu rūpniecībā	2	—	—	—	—	—	2	—
8. Izrakteņu, keramikas un būvmateriālu rūpniecībā	3	206	—	—	—	—	3	206
9. Uztura un baudvielu rūpniecībā	—	—	2	103	—	—	2	103
10. Dzintara un raga un līdzīgā rūpniecībā	—	—	1	22	—	—	1	22
Kopā:	52	7156	41	3158	6	260	99	10574

Tirdzniecības un rūpniecības departamenta
direktors J. Svanks

6823. f., 1. apr., 7. l., 94.—95. lapa. Noraksts.

99—107

**VALSTS «PALIDZĪBAS» LIDZEKĻI BEZDARBNIEKUS
NESASNIEDZ**

99

*No Ministru kabineta sēdes
protokola*

*Rīgā
1927. g. 3. februārī*

20) Uz finansu ministra priekšlikumu, ar visām, pret — tautas labklājības ministra balsi, ārlietu ministram atturoties, noraida Tautas labklājības ministrijas lūgumu dēļ 10 000.— latu lielas summas bezdarbnieku nodarbināšanai Ludzā pie Mazā un Lielā Lužas ezera krastu nostiprināšanas darbiem.

Ministru prezidents M. Skujenieks
Valsts kancelejas direktors D. Rudzītis

1642. f., 1. apr., 64. l., 30.—31. lapa. Apstiprināts noraksts.

*Tautas labklājības
ministrijas rīkojums par bezdarba
apkaršanas komisijām*

*Rīgā
1929. g. 15. janvārī*

Pamatojoties uz noteikumiem par darba apgādēm (Likumu krājums Nr. 30, 1921. gadā), Tautas labklājības ministrija nosaka:

1. Pie Tautas labklājības ministrijas dibināma centrālā bezdarba apkaršanas komisija, sastāvoša no: tautas labklājības ministra vai viņa vietnieka kā priekšsēdētāja un locekļiem — pa vienam pārstāvim no Rīgas pilsētas valdes, Latviešu rūpnieku un amatnieku savienības 28, Latvijas arodbiedrību centrālbiroja, Latvijas lauksaimnieku centrālbiedrības 29.

2. Vietējās bezdarba apkaršanas komisijas dibināmas pie darba apgādēm sekošās pilsētās: Daugavpilī, Liepājā, Ventspilī un Jelgavā, kuru sastāvā ietilpst: Tautas labklājības ministrijas pārstāvis kā priekšsēdētājs un locekļi — pa vienam pārstāvim no attiecīgas pilsētas valdes, Latviešu rūpnieku un amatnieku savienības, Latvijas arodbiedrību centrālbiroja un pēc Tautas labklājības ministrijas atzinuma apkārtnē dominejošās lauksaimnieku centrālās organizācijas. Priekšsēdētājs var uzaicināt ņemt dalību komisijā arī citas personas, bez lemjošas balsstiesības.

3. Bezdarba apkaršanas komisijas ir padomdevējas iestādes, viņu sēdes uzskatāmas kā pilntiesīgas, ja tās piedalās vismaz trīs komisijas locekļi un ja viņu starpā ir priekšsēdētājs.

4. Komisijas sēdes sasauc priekšsēdētājs uz savu iniciatīvu vai uz atsevišķu komisijas locekļu priekšlikumu.

5. Komisiju kompetencē ietilpst: noskaidrot bezdarba apmērus un cēloņus un censties atrast līdzekļus tā novēršanai vai mazināšanai. Centrālā komisija apskata šos jautājumus attiecībā uz visu valsts teritoriju un Rīgu, vietējās komisijas — savas pilsētas un apkārtnes robežās.

6. Komisija pieņem lēmumus ar vienkāršu balsu vairākumu un paziņo tos Tautas labklājības ministrijai.

Tautas labklājības ministrs V. Rubulis
Darba aizsardzības departamenta direktors Fr. Roze

807. f., 2. apr., 41. l., 454. lapa. Apstiprināts noraksts.

101

*No Latvijas arodbiedrību
centrālbiroja raksta tautas
labklājības ministram*

*Rīgā
1929. g. 12. septembrī*

Dažas mūsu organizācijas ziņo, ka dzelzceļu darbiniekiem Jelgavā un citur izmaksātas gratifikācijas vairāku tūkstošu latu apmērā no sabiedrisko darbu summām. Pārbaudot šīs sūdzības, mēs noskaidrojām, ka tādas gratifikācijas patiešām izmaksātas uz Ministru kabineta lēmuma pamata.

Sāda ricība ir nepareiza, jo budžetā paredzētie līdzekļi bija domāti vienīgi bezdarba apkarošanai, bet ne pabalstu un gratifikāciju izsniegšanai valsts ierēdņiem. Sevišķi pagājušā gadā, pie ārkārtīgi lielā bezdarbnieku skaita, ministrija, it kā līdzekļu trūkuma dēļ, noraidīja vairāku pašvaldību lūgumus dēļ līdzekļiem sabiedrisko darbu rīkošanai. Turpretim tagad izrādās, ka valdība prāvas summas no sabiedrisko darbu kredītiem izniegusi gratifikācijās...

Latvijas arodbiedrību
centrālbiroja sekretārs (paraksts)

1642. f., 1. apr., 58. l., 168. lapa. Oriģināls.

102

*Ministru kabineta Valsts
kaņcelejas raksts Tautas
labklājības ministrijai*

*Rīgā
1929. g. 13. jūlijā*

Valsts kanceleja paziņo, ka Ministru kabinets šī gada 11. jūlija sēdē uz tautas labklājības ministra priekšlikumu atļāva Dzelzceļu virsvaldei izmaksāt

107

attiecīgo iecirkņu un dažiem virsvaldes darbiniekiem papildu atlīdzību 12 125 latu kopsummā par darbiem, kas radušies sakarā ar pastiprinātu sabiedrisko darbu izvešanu; nauda ņemama no bezdarbnieku nodarbināšanai atvēlētiem kredītiem.

Valsts kancelejas direktors D. Rudzītis
Nodaļas vadītājs R. Bulsons

1642. f., 1. apr., 58. l., 167. lapa. Oriģināls.

103

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
raksts Ventspils pilsētas darba
apgādei*

Rīgā
1931. g. 16. aprīlī

Tautas labklājības ministrija paziņo, ka līdzekļu trūkuma dēļ pilsētu pašvaldībām un valsts resoriem vairs netiks atvēlēts kredīts turpmākai sabiedrisko darbu izvešanai, sakarā ar ko visi sarīkotie sabiedriskie darbi darba apgādē reģistrēto bezdarbnieku nodarbināšanai tiks pārtraukti. Šinīs dienās Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrība uzsākusi laukstrādnieku ligšanu pie lauku darbiem, kura griezīsies pie Jums pēc darba spēka.

Lai sekmētu Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrības strādnieku apgādi vietējai lauksaimniecībai, ministrija lūdz izrādīt vajadzīgo pretimnākšanu.

Departamenta direktors Fr. Roze
Sabiedrisko darbu vadītājs K. Pētersons

6899. f., 1. apr., 423. l., 75. lapa. Oriģināls.

104

*Liepājas darba apgādē reģistrēto
inteliģento bezdarbnieku lūgums
tautas labklājības ministram*

Liepājā
1932. g. 14. novembrī

Šī gada oktobra mēnesī tikām griezušies pie Jums, augsti godātais ministra kungs, ar lūgumu atvēlēt līdzekļus Liepājas darba apgādē reģistrēto inteliģento

108

bezdarbnieku nodarbināšanai. Neskatoties uz to, ka Jūs, augsti godātais ministra kungs, personīgi apsoliņāties pie nākošās naudas sadalīšanas piešķirt līdzekļus Liepājā inteligēnto bezdarbnieku nodarbināšanai, līdz šim esam aizmirsti.

Liepājas darba apgādē reģistrēto inteligēnto bezdarbnieku skaits sekošs: I kategorijas — 47, II kategorijas — 68, III kategorijas — 56*, no kura skaita pašlaik nodarbināti 17.

Lai arī lūdzam Jūs, augsti godātais ministra kungs, ievērot mūsu lūgumu un pie nākošo summu sadalīšanas neaizmirst arī Liepājas inteligēntos bezdarbniekus.

Seko 4 paraksti.

1899. f., 2. apr., 2. l., 13. lapa. Oriģināls.

* Sk. 88. dokumentu.

Raksts avīzē «Cīņa»

1935. g. septembrī

4. septembrī laikraksti vēstīja, ka Tautas labklājības ministrija griezusies pie Ministru kabineta ar lūgumu atļaut izlietot septembrī no bezdarba apkaršanas summām lielākas summas «piemaksām» jūras kuģniecības pabalstīšanai, kuģu remontiem. Tagad izrādās, ka 200 000 latu no bezdarba apkaršanai domātām summām iesviests kuģu īpašnieku rīklē, lai samaksātu kuģu apdrošināšanas prēmijas.

Tai pat laikā Rīgas darba apgādes kontrolieri, kā lasām «Jaunākās Ziņās» no 5. septembra, ir izmetuši no darba apgādes sarakstiem 7500 bēzdarbniekus. Simtiem un tūkstošiem cilvēku ik dienas kvern darba apgādes telpās, prasot pēc darba un maizes, bet līdzekļi, kuriem vajadzētu tikt izlietotiem bezdarbnieku apgādāšanai, aizripo kuģu īpašnieku naudas maisos. Tā Ulmanis «aizstāv» strādniecību.

Suts

«Cīņa», 1935. g. septembrī, 8. nr., 2. lpp.

Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
raksts Valsts kontroles
kontrolierim

Rīgā
1936. g. jūlijā

Saskaņā ar 1932. gada «Valdības Vēstnesī» 179. numurā izsludināto noteikumu par bezdarba apkaršanas fonda līdzekļu izlietošanu 2. pantu administratīvie izdevumi, saistītie ar bezdarba novēršanu vai mazināšanu respektīvi sabiedrisko darbu sarīkošanu un bezdarbnieku novietošanu darbā, sedzami no bezdarba apkaršanas fonda. Uz šo noteikumu pamata ar 1932. gada novembra mēnesi visi Tautas labklājības ministrijas Rīgas darba apgādes uzturēšanas izdevumi tiek segti no bezdarba apkaršanas fonda.

Lielā darba meklētāju skaita novietošanai darbā un daudzu darba spēka pieprasījumu kārtošanai darba apgādes vadībai bieži bija jākārtο dienesta pienākumi arī ārpus darba laika. Lai nerastos traucējumi darbā un varētu sekmīgāk kārtot darba spēka pieprasījumus un labāk pārraudzītu daudzo nodaļu darbību, 1933. gada 15. februārī tika atļauta telefona ierīkošana darba apgādes pārziņa un viņa palīga dzīvokļos uz bezdarba apkaršanas fonda rēķina.

Ņemot vērā to, ka Rīgas darba apgādes visi uzturēšanas izdevumi tiek segti ne no valsts budžeta, bet no bezdarba apkaršanas fonda un to, ka darba apgādes uzturēšanas izdevumiem paredzētie posteņi nevienу gadu netika pārsniegti, Tautas labklājības ministrija lūdz Rīgas darba apgādes pārziņa un viņa palīga prievātdzīvokļu telefonu ierīkošanas un uzturēšanas izdevumus norēķināt par pilnu summu.

Tautas labklājības ministrs
Darba aizsardzības departamenta direktors

*Pārgrozījumi instrukcijā par
līdzekļu sagādāšanu bezdarba
apkaršanai*

*Rīgā
1938. g. 29. aprīlī*

«Valdības Vēstneša» 1933. gada 8. numurā izsludinātās instrukcijas par līdzekļu sagādāšanu bezdarba apkaršanai (ar «Valdības Vēstnesī» 1933. gada 283. nr. izsludinātiem pārgrozījumiem un papildinājumiem) II daļas 23. pantu ar piezīmi, 24. pantu un 25. pantu ar piezīmi izteikt šādi:

23. Par algu, no kuras valsts iestāžu un uzņēmumu (arī autonomo) darbiniekiem un strādniekiem, kuri nav slimokasu dalībnieki, ieturama 1% vai 2% nomaksa bezdarba apkaršanai, jāuzskata:

1) darbiniekiem un strādniekiem ar mēneša algu — pamatatalgojums, kas par algu atzīts likuma par sevišķo nodokli no algām un pensijām (Likumu krājums, 1938. g., 89 vai «Valdības Vēstnesis», 1938. gada 75. nr.) 7. un 9. pantos, neierēķinot algā piemaksas un papildatlīdzības — ne tās, no kurām saskaņā ar minētā likuma 10. pantu ņem 20% nodokli, nedz arī tās, kas saskaņā ar minētā likuma 11. pantu no 20% nodokļa atsavinātas;

2) strādniekiem un darbiniekiem ar stundas, dienas vai nedēļas algu vai ar atlīdzību par gabalu darbu — nopelnītais atalgojums, ierēķinot atlīdzību par virsstundām, akordu darbu un taml. un neatskaitot atvilkumu slimokasei, pensijām utt.

2% apmērā nomaksa bezdarba apkaršanai aprēķināma, ja šī (23.) panta iepriekšējā daļā aprādītā alga (nominālā alga) vai strādnieku izpeļņa pārsniedz 200,— latus mēnesī, 48,— latus nedēļā vai 8 latus dienā, kaut arī faktiski izsniedzamā algas daļa būtu mazāka (atskaitot sevišķo 4% nodokli, atvilkumu pensiju fondā, slimokasēm, par dienesta dzīvokļiem un taml.).

Ja alga (izpeļņa) nepārsniedz 200,— latus mēnesī, 48,— latus nedēļā vai 8 latus dienā (arī ja tā līdzinās minētām normām), tad bezdarba apkaršanai jāietur 1%.

24. Par algu 21. pantā 2. punktā minētām personām

nav uzskatāmas un no nomaksas bezdarba apkaršanai atsvabinātas:

a) atlīdzība (alga), ko, dienestam izbeidzoties, izmaksā uz priekšu;

b) atlīdzība neizlietota atvaļinājuma vietā (strādniekiem);

c) pabalsts piederīgiem darbinieka nāves gadījumā;

d) pārceļšanās pabalsts;

e) atlīdzība pasta un telefona palīgnodaļu un «Letas» kiosku pārziņiem;

f) atlīdzība darbu ņēmējiem (strādniekiem ar pajūgu un tamlīdzīga).

23. panta 1. punktā minētiem darbiniekiem par algu nav uzskatāmas arī piemaksas un papildatlīdzības.

Kareivju deva un arī izdienas deva virsdienesta instruktoriem ierēķināma algā.

25. No nomaksām bezdarba apkaršanai atsvabināti:

a) darbinieki un strādnieki, kuru alga (izpeļņa) nesasniedz to vienkārša strādnieka vai strādnieces vidējo dienas algu, kuru saskaņā ar likumu par slimokasēm periodiski noteic Tautas labklājības ministrija (līdz 1938. g. 30. jūnijam ir spēkā «Valdības Vēstnesis» 1938. gada 2. nr. izsludinātās normas);

b) valsts iestāžu un uzņēmumu sarīkojamos sabiedriskos darbos nodarbinātie strādnieki un amatnieki, izņemot personas ar noteiktu mēneša algu.

Valsts dienesta daļas vadītājs J. Kārklīšs

«Valdības Vēstnesis», 1938. g. 3. maijā, 98. nr., 4. lpp.

108—111

SABIEDRISKIE DARBI — KATORGAS DARBI BEZDARBNIEKIEM

108

No raksta avīzē «Bezdarbnieku cīņa»³⁰: «Sabiedriskie darbi uz Rīgas — Vecmuižas — Skaistkalnes šosejas»

1932. g.
janvāri — februāri

1931. gada 30. decembrī mēs, daļa Rīgas bezdarbnieku, apmēram 300 cilvēki, tikām nosūtīti uz minētās šosejas izbūves darbiem. Kad nobraucām galā, apmē-

ram 160 cilvēkus nometināja vecā rijā, telpa pustumša, viens logs, vienas durvis. Apgaismošanu dod tikai, tumsai iestājoties. Plīts ēdiena vārīšanai ar diviem riņķiem, kad pēdējais tiek pie ēdiena vārīšanas, jau pienācis laiks neēdušam un negulējušam doties darbā. Guļas vietas — divstāvu nāras ar vaļējiem salmiem, pie mazākās sakustēšanās saceļas pūtekļu mākonis. Saberztie salmi pilni ar parazītiem. Pārējie biedri grupās 30—50 novietoti pie lauksaimniekiem, kuru apstākļi vēl drausmīgāki. Jāmēro kājām 5—6 kilometri uz darbu un atpakaļ. Dažs gados vecāks, aizejot līdz darba vietai, saņemst nespēkā.

Pie šādiem apstākļiem bez piemērotiem darba zābakiem, noplīsuši, strādājot 8 stundas dienā un vairāk, izpelnām uz akorda no 2,— lati līdz 2,50 latiem dienā. Vairāk tādu dienu nedēļā, kad, atkusnim iestājoties, nespēka spiesti pārtraucam darbus, un to dienu nenopelnām pat vienu latu. Katru sestdienu pie naudas izmaksas esam spiesti ņemt avansa veidā čeku pārtikai. Vietējie veikalnieki, redzēdami mūsu bezizejas stāvokli, cenšas mūs ekspluatēt, kā varēdami: gan cenas saceļot, gan piespiežot ņemt bojātus produktus. Mēs esam spiesti ņemt, jo naudas vietā izsniedz čekus, kurus ņem preti tikai divos veikalos. Vecmuižas patērētāju biedrība «Rūķis» dīrā mums [ādu] ar savām augstajām preču cenām...

Viens vairāku bezdarbnieku vārdā

«Bezdarbnieku Čiņa», 1932. g. janvāris—februāris, 5. lpp.

109

*No meža darbos nodarbināto
bezdarbnieku raksta Tautas
labklājības ministrijai*

*Iecavā
1932. g. 15. februārī*

Izbraucām 26 bezdarbnieki no Jelgavas darba apgādes. Mums ierādīja cirsmu, kur jāsagatavo stutmalka un kurināmā malka izlases kārtā. Par stutmalku maksā

par steru 2,50 latus, bet par kurināmo malku par steru 1,10 latus. Mēs iesākām strādāt, bet izrādījās, ka nevaram nopelnīt bezdarbnieka algu, kas no valdības paredzēta. Caurmērā mums iznāca par vienu nedēļu no 0,60 līdz 1,— latam dienā, izņemot valdības piemaksāto 1 latu. Dzīvoklis, kuru mums ierādīja priekš augšminētiem cilvēkiem, ir ļoti saspiests, produktus sadabūt uz vietas nav iespējams, laucinieki saceļ cenas augstākas nekā pilsētā. Tad algu izmaksā tikai par divām nedēļām. To mums nav iespējams gaidīt. Ceļa naudu arī mums neizmaksāja. Pateica, ka būšot dabūt darba apgādē Jelgavā. Darba apgāde atteicās mums to izmaksāt. Tādos apstākļos mums nebija iespējams strādāt, un mēs atgriezāmies pēc nedēļas, 13. februārī, Jelgavā. Kad pirmdien ieradāmies darba apgādē pēc darba kartiņām, mums atteicās tās izdot...

1899. f., 2. apr., 2. l., 14. lapa. Oriģināls.

110

*No Daugavpils pilsētas
bezdarbnieku vispārējās sapulces
protokola*

*Daugavpili
1932. g. 13. novembrī*

Dienas kārtības III punktā uzstājās ar ziņojumu bijušais bezdarbnieku pārstāvis V. Aleksandrovičs, kurš ziņoja par bijušo pārstāvju darbību, norādīdams, ka bijušajiem pārstāvjiem bija grūti darboties sakarā ar to, ka viņu bija tikai divi un nevarēja veikt visus tos darbus, kuri bija uzlikti viņiem par pienākumu. Bezdarbnieku pārstāvji piedalījās sabiedrisko darbu komisijas sēdēs, kur viņi aizstāvēja bezdarbnieku prasības, kā arī tika izbraukuši uz sabiedrisko darbu vietām, kur norādīja sabiedrisko darbu komisijai, ka pilsētas sabiedriskie darbi nav piemēroti viegla darba bezdarbniekiem, jo zemes darbi vispār nav viegli un arī norma pārmērīgi liela. V. Aleksandrovičs salīdzina šos darbus ar spaidu darbiem, kur izvārgušie bezdarbnieki krīt no bezspēka.

Visvairāk nelaimes gadījumu bija pilsētas sabiedriskos darbos, un ir bijuši arī nāves gadījumi, kā piemēru piedev Johanu Mohankeviču, kurš kritis no pārmērigas pārpūlēšanās...

Priekšsēdētājs (paraksts)

Sekretārs (paraksts)

2316. f., 1. apr., 136. l., 87.—88. lapa. Noraksts.

111

*No inteligentā bezdarbnieka lūguma
tautas labklājības ministram*

*Rīgā
1935. g. 23. janvārī*

Strādāju meža darbu nozarē kā darbveža palīgs, bet ar pagājušā gada 24. aprīli tiku atlaists, sašaurinājoties mežu izstrādāšanas darbiem.

Tad iesniedzu lūgumu Tautas labklājības ministrijas Rīgas darba apgādes vadītājam, lai pieņem mani kā inteligento bezdarbnieku. Tiku pieņemts ar pagājušā gada 6. jūniju un nosūtīts uz Mangaļiem sabiedriskos darbos pie kāpu nostiprināšanas, kur visu laiku strādāju bez pārtraukuma līdz pagājušā gada 7. decembrim.

Iestājoties ziemai un salam, paliek auksts, darbu turpināt nav iespējams, jo trūkst piemērotu apavu un apģērba. Vecās drēbes, kādas vēl bija, tika noplēstas un jaunas iegādāt nav iespējams...

Ar ģimeni atrodos ļoti trūcīgos apstākļos: ciešam badu un arī aukstumu. Ja drīzā laikā nevarēs sameklēt darbu, tad būs jāiet bojā, tālāk dzīvot nav iespējams...

B. Ulass

1654. f., 1. apr., 333. l., 26.^a lapa. Oriģināls.

INTELIĢENTO BEZDARBNIEKU SMAGAIS STĀVOKLIS

112

No Liepājas bezdarba apkarošanas
komisijas sēdes protokola

Liepājā
1930. g. 15. septembrī

Sēdi atklājot, komisijas priekšsēdētājs ziņo sekojošo: Visā valstī starp darba apgādēs reģistrētiem bezdarbniekiem ir sastopams arī samērā liels procents inteligentā darba strādnieku. Kā inteligentie bezdarbnieki reģistrējas ne tikvien skolu beigusi jaunatne, bet arī liels skaits pilsoņu, kuri ir lielākas vai mazākas ģimenes vienīgie apgādātāji. Atrast kādu darbu viņiem nākas ļoti grūti un pat neiespējami. Valsts, pašvaldības, tāpat privātas iestādes, kantori un fabrikas savu darbinieku štatus gadu no gada cenšas samazināt, un reti kāds tiek no jauna pieņemts, neskatoties uz to, ka darba apstākļi bieži vien šādus darbiniekus vairāk kā prasa. Ir iestādes un resori, kuri tā apkrauti ar darbiem, ka darbinieki tur (jo viņi nav pietiekošā skaitā) ir spiesti strādāt nesamērīgi garu darba laiku, bieži vien 10—12 stundas dienā.

Valsts iestādēm Rīgā Tautas labklājības ministrija piešķir līdzekļus nepieciešamo papilddarbinieku pieņemšanai no reģistrēto inteligento bezdarbnieku vidus. Arī Liepājā reģistrēto inteligento bezdarbnieku skaits ar katru gadu top lielāks, bet viņu nodarbināšanai līdzekļi līdz šim nav piešķirti . . . .

Komisijas priekšsēdētājs R. Krastiņš
Locekļi L. Lappa
Sekretārs (paraksts)

1644. f., 1. apr., 28. l., 129. lapa. Oriģināls.

113

Raksts avīzē «Cīņa»

1934. g. jūlijā

Fašistiskā diktatūra nolēmusi izsūtīt uz laukiem 500 inteligentos bezdarbniekus. Darbu un maizi uzņēmos un augstskolās kā Padomju Krievijā apgādāt tā nespēj. Jaunības labākos gadus, kuri lemti studijām un

personīgo spēju izveidošanai, intelīgencei jānokauj bezdarbā, regresējot un diskvalificējoties. Tagad aizsūtīs uz laukiem audzināt pelēko baronu dēliņus un meitiņas.

Tanī pat laikā tas būs jauns pelēču atbalstīšanas veids. Valsts piemaksās pelēciem 20,— latu mēnesī. Tātad nodokļu maksātājiem būs jāuztur ne tikai parazitisko lielsaimnieku lopkopība, bet arī pelēču bērnu audzināšana balstīsies uz intelīgento vergu darbu un nodokļu maksātājiem.

«Cīņa», 1934. g. jūlijs, 6. nr., 4. lpp.

114

*Intelīgentā bezdarbnieka lūgums
tautas labklājības ministram*

*Rīgā
1935. g. 18. janvāri*

Esmu 28 gadus vecs, beidzis Latvijas Universitātē romāņu filoloģijas nodaļu, 1933./34. mācības gadā papildinājies savās studijās Parīzes pedagoģiskajā augstskolā «École Normale Supérieure» kā Latvijas Universitātes stipendiāts.

Pārzinu sekošas valodas: latviešu, franču, itāliešu, spāniešu, angļu, vācu, krievu, latīņu, sengrieķu, mazākos apmēros arī portugāliešu, rumāņu un zviedru.

Atrazdamies pašlaik bez vietas, griežos pie Jums, ministra kungs, ar laipnu lūgumu piešķirt man, ja tas iespējams, piemērotu nodarbošanos.

Ar patiesu cieņu T. Ģerbers

Uz dokumenta rezolūcija: «Noraidīt vietu trūkuma dēļ».

1654. f., 1. apr., 326. l., 567. lapa. Oriģināls.

115

*Intelīgentā bezdarbnieka lūgums
Tautas labklājības ministrijai*

*Mērdzenes pagastā
1935. g. 26. janvāri*

Uz Jūsu 1934. gada 14. decembra ziņojumu, ka man jāreģistrējas vietējā darba apgādē un reģistrācijas karte jāiesūta Rīgas darba apgādei, paziņoju: vietējā

darba apgādē mani neregistrē, pamatodamies uz «Valdības Vēstnesī» 282. numurā ievietoto ziņojumu. «Valdības Vēstnesī» teikts, ka inteligēntos bezdarbniekus ar vidusskolas izglītību var reģistrēt tādus, kas jau ir strādājuši algotu darbu ne mazāk kā vienu gadu.

Lūdzu paskaidrot, kā es varu iziet no tagadējā stāvokļa, ja mani neregistrē kā inteligēnto bezdarbnieku un darbu es arī nekur nevaru dabūt. Uz Jūsu ziņojumu jau sūtu otru lūgumu, bet atbildes nav. Ceru, ka manu lūgumu neatstāsiet bez ievēribas.

J. Makarovs

1654. f., 1. apr., 326. l., 506a. lapa. Oriģināls.

116

*Inteliģentā bezdarbnieka dabas
zinātņu kandidāta lūgums Tautas
labklājības ministrijai*

Rīgā
1937. g. 20. janvārī

Ļoti lūdzu kādu piemērotu darbu, jo citādi man eksistence pēc dažām dienām kļūs neiespējama un nebūs vairs iespējams nopirkt pārtiku. Dzīvoju bez darba jau 6 mēnešus, bet ilgāk nevaru badoties un dzīvot šādos neciešamos apstākļos, jo nav nekādas cerības dabūt kādu darbu. Ko tagad lai daru? Valdība gan apsolīja visiem Latvijā darbu un maizi, bet šis solījums tomēr netiek izpildīts. Dažādām citām vajadzībām valdībai netrūkst līdzekļu, kamēr man jādzīvo ar diplomu bez maizes. Ja nav iespējams sagādāt tūlī kādu darbu, tad lūdzu izsniegt neatmaksājamu pabalstu. Pēc atbildes pienākšu ministrijā šonedēļ ceturtdien un piektdien.

A. Briedis

1654. f., 1. apr., 348. l., 117. lapa. Oriģināls.

III NODAĻA

dok. 117—154

**BURŽUĀZISKĀ VALSTS AIZSTĀV
BUDŽU INTERESES**

AT NO. 12

1875

NEW YORK: PUBLISHED BY

THE AMERICAN BOOK CONCERN

PILSĒTU STRĀDNIEMI — LĒTS DARBASPEKS
LIELSAIMNIEKIEM

117

*Sabiedrisko lietu ministrijas Darba
aizsardzības pārvaldes rīkojums
I—IV rajonu darba inspektoriem*

Slepeni

*Rīgā
1938. g. 4. martā*

Lūdzu darba inspektoru kungus noskaidrot tieši uz vietām darba vietās pēdējā laikā pieņemto strādnieku vārdus, uzvārdus, pārbaudot šo strādnieku darba grāmatiņas. Spriežot pēc ieņemamā darba un tā rakstura vai arī pēc strādnieka agrākās un vispārīgi nodarbošanās — šie strādnieki atlaižami nolūkā iespaidot tos, pavasarim iestājoties, pāriet lauku darbos. Skatoties pēc pārbaudē gūtiem iespaidiem un pieņemtā Jūsu atziņuma, sastādāmi šādu strādnieku saraksti.

Pirmā kārtā vēriba piegriežama finieru fabrikām.

Pārvaldes priekšnieks J. Vītiņš
Vecākais darbvedis (paraksts)

1646. f., 1. apr., 364. l., 1113. lapa. Caurraksts.

118

*Latvijas tirdzniecības un
rūpniecības kameras raksts
Latvijas lauksaimniecības kamerai*

Konfidenciāli

*Rīgā
1939. g. 31. janvārī*

Pagodināmieš Jums darīt zināmu, ka sakarā ar darbu pārkārtojumu finieru rūpniecībā sākot ar šī gada 1. aprīli finieru fabrikas «D. M. Mihelsons», finieru rūpnīca

akciju sabiedrības «Hovša un Mihelsons», akciju sabiedrības «Prima» un akciju sabiedrības «Latfin» rūpniecības uzņēmumos tiks atbrīvoti no darba apmēram 200 strādnieku.

Ziņojot Jums par minēto, paliekam tai pārliecībā, ka Jūs no savas puses darīsiet visu iespējamo, lai šo brīvo darbaspēku būtu iespējams piesaistīt lauku darbam un lai viņa novietošana tur tiktu ievadīta organiskā sakarībā ar laukstrādnieku kārtošanas darbu vispār.

Priekšsēdētājs A. Bērziņš
Ģenerālsēkretārs A. Zalts

1690. f., 1. apr., 1544. l., 20. lapa. Oriģināls.

119

*No Rīgas pilsētas valdes sēdes
protokola*

*Rīgā
1939. g. 5. maijā*

Strādnieku jautājumā

Sakarā ar Pilsētas valdes šī gada 4. aprīļa lēmumu strādnieku jautājumā Aizgādības valde ar šī gada 4. maija rakstu paziņo, ka lauksaimniecības darbinieku sagādāšanas un pabalstu samazināšanas nolūkā jau ar 1936. gadu Aizgādības valde uzsākusi realizēt pabalstu saņēmēju un patversmju iemītnieku nodarbināšanu uz laukiem, sevišķi vasarās, viņiem piemērotos darbos. Šai nolūkā Aizgādības valde pārtraukusi pabalstu izsniegšanu vasarā darba spējīgiem pabalstu saņēmējiem un pamudinājusi viņus izbraukt uz laukiem.

Aizgādības valde pati arī rūpējas par darba sagādāšanu šiem pabalstāmiem un patversmju iemītņiem. Tāpat Aizgādības valde diezgan plašos apmēros praktizē bērnu namu audzēkņu nodošanu vasarā uz laukiem viņiem piemērotos darbos, saligstot tos par ganiem. Tagad gandrīz visi attiecīga vecuma darba spējīgie bērnu nama audzēkņi vasarā strādā par ganiem un saņem piemērotu atalgojumu...

1936. gadā uz laukiem izbraukuši 180 patversmju iemītņiki.

1937. gadā izbraukuši darbos

patversmju iemītņieki	— 62 ar līgumiem,	84 bez līgumiem,
pabalstu saņēmēji	— 149 „ „	1040 „ „

1938. gadā

patversmju iemītņieki	— 35 „ „	155 „ „
pabalstu saņēmēji	— 311 „ „	2050 „ „

Tekošā gadā pašreiz uz laukiem atrodas darbos 13 patversmju iemītņieki un 135 pabalstu saņēmēji.

1938. gada vasarā uz laukiem ganos bija nodarbināti 178 bērnu namu audzēkņi. Doti arī norādījumi ģimenes auzdzināšanā nodoto bērnu ģimenēm, ka attiecīgu vecumu sasniegušie bērni nodarbināmi lauku darbos. Pabalstāmo un bērnu namu audzēkņu nodarbināšanu lauku darbos Aizgādības valde šīnī gadā centīsies izvest cik vien iespējams vēl plašākos apmēros, un ir cerība, ka šādā kārtā izdosies sagādāt darba rokas lauksaimniekiem vēl plašākos apmēros nekā iepriekšējā gadā.

Pilsētas valde vienbalsīgi

no lēma: pieņemt zināšanai augšminēto Aizgādības valdes ziņojumu.

Pilsētas galvas biedrs A. Lūļe
Pilsētas valdes sekretārs (paraksts)

A-262. f., 1. apr., 152. l., 53.—54. lapa. Noraksts.

120

*Latvijas lauksaimniecības kameras
pateicība Latvijas Pareizticīgās
baznīcas šinodei*

*Jelgavā
1939. g. 7. augustā*

Latvijas Lauksaimniecības kamera izsaka Jums pateicību par atbalstu propagandas izvešanā starp Latgales biežāk apdzīvoto vietu iedzīvotājiem par iziešanu lauksaimniecības darbā uz valsts pārējiem novadiem.

Nākotnē šis savstarpējais atbalstīšanas darbs tiks tālāk un plašāk izveidots, lai pievilktu ražīgam darbam visus darba spējīgos iedzīvotājus.

123

Kā mazu atzinību par sekmīgi veikto propagandas darbu šīnī pavasarī nosūtām Jums 1000, — latus.

Priekšsēdētājs
Generālsēkretārs

1690. f., 1. apr., 1488. l., 16. lapa. Caurraksts.

121

Finansu ministrijas Tirdzniecības
un rūpniecības departamenta
Rūpniecības nodaļas jaunākā
revidenta darbības pārskats

Rīgā
1939. g. 25. septembrī

Ar departamenta atļauju atlaistie strādnieki

Nozares	No 1. 9. līdz 20. 9. ieskaitot	No 21. 9. līdz 23. 9. ieskaitot	No 1. 9. līdz 23. 9. ieskaitot
Kokrūpniecība	912	25	937
Metāl rūpniecība	66	6	72
Tekstilrūpniecība	45	—	45
Stikla un porcelāna rūp- niecība	363	—	363
Veļas mazgātavas	1	—	1
Spiestuves	17	—	17
Kūdras rūpniecība	45	—	45
Ķieģeļu rūpniecība	1171	21	1192
Gumijas rūpniecība	—	250	250
Kopā	2620	302	2922

Rūpniecības nodaļas
jaunākais revidents R. Būčus

6823. f., 1. apr., 7. l., 251. lapa. Origināls.

122

Ministru kabineta sēdes lēmums

Rīgā
1940. g. 6. jūnijā

1) Uzdod resoru vadītājiem gādāt, lai valsts un pašvaldību darbinieki 1940. gadā piešķirto gadskārtējo atvaļinājumu izlietotu strādāšanai lauksaimniecībā.

2) Uzdod resoru vadītājiem pēc piekritības gādāt, lai darbinieki, kas strādā valsts un valsts autonomos uzņēmumos, slimokasēs, kamerās un tādās akciju sabiedrībās, kur valsts tieši vai netieši piedalās ar saviem līdzekļiem, 1940. gadā piešķirto atvaļinājumu izlietotu strādāšanai lauksaimniecībā.

Tāpat uzdod piekritīgiem resoru vadītājiem gādāt, lai kamerām pakļauto saimniecisko uzņēmumu un visāda veida organizāciju darbinieki un biedri piešķirto atvaļinājumu izlieto strādāšanai lauksaimniecībā.

3) Iepriekšējos gados izkalptos un neizlietos atvaļinājumus nevar piešķirt 1940. gadā laikā starp 10. jūniju un 1. oktobri.

«Valdības Vēstnesis», 1940. g. 7. jūnijā, 126. nr., 1. lpp.

123—126

LIKUMS NEIEROBEŽO LAUKSTRĀDNIĒKU DARBA DIENU

123

No raksta avīzē «Laukstrādnieku
Cīņa»³¹

1926. g. aprīlī

Ja Latvijā pastāv kaut kāda sociālā likumdošana, tad viņa galvenām kārtām attiecas uz rūpniecības strādniekiem un pat šis nepilnīgais likums, drumsklas no kunga galda, ne ar vienu zilbi neaizķer laukstrādnieku aizsardzību. Savā darbā un dzīvē laukstrādnieks ir pilnīgi padots kunga — pelēkbarona (zem pelēkbaronības saprotam lielsaimniekus — mūsu jaunaugošo muižniecību) iegribai. Viss atkarājas no tā, ko un kā kungs grib. Šī kunga iegriba ir neizmērojama. Sai iegribā ietilpst 18 stundu garā darba diena, slikta pārtika, slikts dzīvoklis, kurš vienā un tanī pašā laikā ir pieliekamais kambaris. Par darba apstākļiem nav ko runāt, tie zināmi pašiem laukstrādniekiem, un darba dienas garums tos pietiekoši raksturo...

«Laukstrādnieku Cīņa», 1926. g. aprīlī, 6. nr., 4. lpp.

*No Durbes pagasta laukstrādnieku
iesnieguma Latvijas republikas
Saeimai*

*Durbes pagastā
1927. g. 11. februārī*

Mēs, apakšā parakstījušies Liepājas apriņķa Durbes pagasta laukstrādnieki, lūdzam Augsto namu ievērot mūsu smago stāvokli un steidzamības kārtā izvest šādus likumus.

1) Ar likumu normēt darba laiku uz laukiem.

2) Attiecināt apdrošināšanas likumu arī priekš laukstrādniekiem.

Seko 11 paraksti

1899. f., 2. apr., 2. l., 17. lapa. Oriģināls.

*Anonīms iesniegums tautas
labklājības ministram*

*Rīgā
1927. g. 18. maijā*

Līdzpilsoņu — strādnieku labā lūdzu Jūs, ministra kungs, dot rīkojumu attiecīgam darba inspektoram, lai pēdējais parūpētos par darba laika normēšanu «Āņmuižā», «Biķerniekos», aiz Biķernieku sanatorijas. Minētās muižas īpašnieks vai rentnieks (?) * nodarbina lielāku skaitu strādnieces grūtos lauka darbos 10 stundas dienā un dienas atalgojumu katrai strādniecei aprēķina no 1.80 latiem līdz 2 latiem. Gadās, ka darbs dienā dažreiz ieilgst līdz 12 stundām, bet par virsdarbiem «muižnieks» Bušs vairāk nemaksā kā 20 santīmus par 1 virsstundu.

Lieki atsaukties uz Latvijā pastāvošiem likumiem, jo neatkarīgi no tiem rodas jautājieni: «Vai tas ir cilvēcīgi?»

Novērotājs

Uz dokumenta III rajona darba inspektora rezolūcija: «Tā kā darba likums uz laukstrādniekiem neattiecas, tāpat uz sanatorijām, tad no manis nekādus soļus darba laika normēšanai nevaru spert. Par to paziņots Darba aizsardzības departamentam. 1927. g. 21. maijā.»

1644. f., 1. apr., 205. l., 249. lapa. Oriģināls.

* Tā dokumentā.

Neciešams ir laukstrādnieku stāvoklis vispār, bet lauku sievietē — strādniece nostādīta istā verdzenes lomā. Ja vīrietim atliek kāda brīva svētdiena, tad sievietei par tādu nav ko sapņot. Nevar taču svētdienā govis palikt neslauktas, lopi nepabaroti un citi saimniecības darbi nedarīti. Ja vasarā mūsu gaitas sākas no gaismas līdz gaismai, tad tagad ejam no tumsas līdz tumsai. 4 ritā ceļamies, 11 vakarā gulēt. Pagalms neizbrienams, ne tikai dubļi, bet veselās lāmas vircaina ūdens, pat laipas (dēļus) saimnieks nedod, par grantēšanu jau nemaz nerunājot, iemet vircas peļķē apaļu koku un laipo pāri. Ja gadās pār glumo krist, dabū no saimniekmamma virkni lamu vārdus, ka neprot laipot, ejot kā gove, krītot, nevīžojot spaiņus saturēt, ka cūku ēdiens neizlīst skādē. Gaļu, sviestu un labību mūsu budži tagad pārdod par dārgu cenu, bet mūs baro ar nomalto pienu, kartupeļiem un siļķēm.

Biedrenes, organizēsīmies, iziesim deramā laikā vienotas pret mūsu apspiedējiem — pelēkajiem baroniem par labāku uzturu, brīvām svētdienām, kārtīgu istabu, kur gulēt, un labākiem darba apstākļiem vispār! Pagalms prasīsim nograntēt, lai nav visu dienu jāstaigā slapjām, smirdošām kājām, kas sabojā veselību. Naktīs jaunos lopus gaidīt lai iet saimniekmamma pašas, ja dienu esam strādājušas, nekādas nakts dežūras nepieļaut.

Zelma

PAR SALŪZUSIEM DARBA RĪKIEM SAIMNIEKS ATVELK NO
LAUKSTRĀDNIĒKA ALGAS

127

*Laukstrādnieka sūdzība Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta VII
rajona darba inspektoram*

*Rubenes pagastā
1931. g. 31. oktobrī*

No 1931. gada 23. aprīļa es strādāju kā laukstrādnieks pie saimnieka Pētera Svoka Svoku mājās, Slates pagastā, saņemdam no saimnieka Svoka algu 30 latus mēnesī. Kad 1931. gada 11. oktobrī atstāju dienestu, tad pie norēķināšanās saimnieks Svoks man izmaksāja algu tikai 14 latu, ieturot 26 latus, paskaidrojot, ka tos ietura par vienu salūzušu ratu riteni, kurš salūza, braucot ar vezumu no lauka uz mājām. Ar tādu saimnieka Svoka rīcību es nevaru palikt mierā, jo ritenis bija vecs un mazvērtīgs, un tā salaušana nāca ne no manas vainas, bet gan aiz riteņa vecuma. Griežos pie Jums ar lūgumu gādāt, lai saimnieks Svoks samaksātu man pieņakošos no viņa 26 latus.*

J. Zeile

1651. f., 1. apr., 57. l., 457. lapa. Oriģināls.

* Sk. 128. un 129. dokumentu.

128

*No saimnieka P. Svoka
paskaidrojuma Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta VII rajona darba
inspektoram*

*Slates pagastā
1931. g. 14. novembrī*

Šodien saņēmu caur policiju Jūsu uzaicinājumu, lai es samaksājos savam bijušajam strādniekam Juzam Zeilem ieturētos 26 latus* četrpadsmit dienu laikā, tas ir, līdz šī gada 28. novembrim.

Jūsu uzaicinājumu nevaru izpildīt, jo mūsu attiecības darbā pa viņa kalpošanas laiku regulēja sevišķs līgums,

kurš bija no abām pusēm parakstīts. Šis līguma paraugs ir apstiprināts no darba ministra 1924. gada 26. aprīlī. Minētajā līgumā ir ievesti panti, kuri nosaka, ka visi zaudējumi, kuri cēlušies aiz strādnieka vainas, ieturami no strādnieka algas...

P. Svoka

1651. f., 1. apr., 57. l., 461. lapa. Oriģināls.

* Sk. 127. un 129. dokumentu.

129

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
VII rajona darba inspektora
paskaidrojums laukstrādniekam
J. Zeilem*

*Daugavpilī
1931. g. 27. novembrī*

Atsaucoties uz Jūsu iesniegumu, nosūtu Jūsu bijušā darba devēja Pētera Svoka paskaidrojumu* zināšanai, un, ja Jūs ar Svoka paskaidrojumu neesat apmierināti, tad prasības apmierināšanai jāgriežas pie tiesas.

7. rajona darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1651. f., 1. apr., 57. l., 462. lapa. Apstiprināts noraksts.

* Sk. 128. dokumentu.

130

*Laukstrādnieces sūdzība Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta VI
rajona darba inspektoram*

*Liepājā
1935. g. 25. jūlijā*

Salīgu šī gada 25. aprīlī pie lauksaimnieka Šenberga kā kalpone un gane ar algu 21 latu mēnesī. Šī gada 4. jūlijā, govīs mājās dzenot no ganībām, viena govīs iekrita grāvī, pati nevarēja tikt ārā, kādēļ saucu saimnieka dēliņu palīgā izcelt. Tad Jēkabs Šenbergs saskaitās un mani sasīta, apvainodams, ka manas vainas dēļ govīs iekritusi un izmežģijusi kāju. Esmu nokalpojusi

pavisam 2 mēneši un 9 dienas, kādēļ man pienākas alga 48,30 lati. Esmu jau saņēmusi 18 latus, kādēļ vēl pienākas saņemt 30,30 latus. Tā kā saimnieks dzina prom no mājām un viņa vainas dēļ biju spiesta darbu pārtraukt, tad neizrēķinu uzteikšanas laiku.

Prasība: Lai izmaksā nopelnīto darba algu 30,30 latu.*

Sūdzētāja paraksts A. Kūbelis.

1650. f., 1. apr., 221. l., 906. lapa. Oriģināls.

* Lietā redzams, ka lauksaimnieks M. Šenbergš 1935. g. 2. augustā ieradies Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta VI rajona darba inspektora kancelejā un paziņojis, ka neizmaksās A. Kūbelei nopelnītos 30,30 latus, jo govi vajadzējis nokaut un pārdot par 10 latiem.

131—132

LAUKSTRĀDNIEKU DARBA ALGU SISTEMĀTISKI PAZEMINA

131

Slepens

*No Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Centrālās kriminālpolicijas
Politiskās pārvaldes Gulbenes
rajona pārziņa ziņojuma Centrālās
kriminālpolicijas Politiskās
pārvaldes priekšniekam*

*Gulbenē
1931. g. 4. maijā*

Pļaviņu un Madonas stacijā katru dienu, bet it sevišķi nedēļas tirgu dienās, redzami lieli latgaliešu laukstrādnieku bari, kas ieradušies meklēt darbu Vidzemes lauksaimniecībā. Šogad laukstrādnieku darba algas ir stipri mazākas nekā iepriekšējos gados. Pie strādnieku līgšanas lauksaimnieki izsakās, ka, pastāvot zemām lauksaimniecības ražojumu cenām, agrākās algas maksāt nevarot. Visvairāk salīgst ganus un pusaudzus lauku darbiem. Pirmie saimniecībā ir visnepieciešamākie, bet otro darba spēks esot lētāks nekā pieaugušu strādnieku...

Rajona pārzinis (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 18. lapa. Apstiprināts noraksts.

*No Vārmes pagasta saimnieku
sapulces protokola*

*Vārmes pagastā
1932. g. 3. janvārī*

1932. gada 3. janvārī Vārmes pagasta zemturu sapulces Vārmes pagasta namā. Sapulcē ieradušies ap 100 dalībnieku.

Sapulci atklāj un vada Latviešu zemnieku savienības³² Vārmes nodaļas priekšnieks...

Pārrunājot vispusīgi grūtu lauksaimnieku stāvokli, sapulce vienbalsīgi pieņēma šādus atzinumus:

1) Ņemot vērā, ka lauksaimniecības produktu cenas nokritušas tik zemu, ka lauksaimniecības nonākušas sabrukumu stāvoklī un nespēj maksāt laukstrādniekiem noligtās algas un, lai nemaldinātu laukstrādniekus, jo tā kā tā algas samaksāt nebūs iespējams, tad Vārmes pagasta zemturi nolēma algas samazināt, pēc iespējas par to vienojoties ar strādniekiem, pie kam samazinājums var būt ne mazāk par 50% no algas līdz 23. aprīlim, skaitot no 1932. gada 1. janvāra;

2) Laukstrādnieku algas parādi nomaksājami trīs termiņos: ik pēc 6 mēnešiem. Ņemot vērā katastrofālo lauksaimniecības cenu sabrukumu, grozīt likumu, ka laukstrādniekiem līgumus var uzteikt 2 nedēļas iepriekš, par to paziņojot.

Sapulces vadītājs (paraksts)
Protokolists (paraksts)

Protokola parakstītāji: seko 4 paraksti

1899. f., 2. apr., 2. l., 19. lapa. Oriģināls.

BEZDARBNIĒKU EKSPLUATĀCIJA LAUKU SAIMNIECĪBĀS

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
paziņojums darba apgādēm*

*Rīgā
1933. g. 6. aprīlī*

Darba aizsardzības departaments paziņo, ka, sākot ar šī gada 8. aprīli, visiem vieniniekiem līdz 45 gadu

vecumam un bezbērnū precētiem bezdarbniekiem līdz 40 gadu vecumam jāpiedāvā darbs pie lauksaimniekiem, pie kam atsacīšanās gadījumos tie izslēdzami no darba apgādes. Ja vietējie pieprasījumi pēc laukstrādniekiem nebūtu, tad to skaitu, kuri ar mieru strādāt pie lauksaimniekiem, nekavējoši paziņot Tautas labklājības ministrijas Sabiedrisko darbu nodaļai, kura laukstrādniekus pārsūtīs uz tām vietām, kur ir pieprasījumi, sedzot ceļa izdevumus un piesūtot darba apgādei vajadzīgos pieteikumus strādnieku pārsūtišanai.

Departamenta direktors Fr. Roze

Sabiedrisko darbu nodaļas vadītājs K. Pētersons

2316. f., 1. apr., 167. l., 31. lapa. Caurraksts.

134

*Tautas labklājības ministrijas
rikojums darba apgādēm*

*Rīgā
1934. g. 23. maijā*

Sākot ar šī gada 24. maiju, darba apgādēm jāizsūta caur Zemgales un Latvijas lauksaimniecības centrāl-biedrībām un Kurzemes lauksaimniecības biedrību savienību cukurbiešu retināšanas — kaplēšanas darbos reģistrētie bezdarbnieki un arī patlaban sabiedriskos darbos nodarbinātie. Tie bezdarbnieki, kas atsakās no minētā darba, izslēdzami no reģistrēto bezdarbnieku skaita uz visu sezonu, bet bezdarbnieki, kas dokumentāriski pierādīs, ka strādājuši šajos darbos, saņems priekšrocību uz sabiedriskiem darbiem.

Nosūtāmiem bezdarbniekiem paredzēts dot:

1. brīvs ceļš līdz darba vietai un atpakaļ;
2. uzturas nauda 70 santīmi dienā, kamēr viņi gaida uz darbu, un pirmā darba vietā 7 dienas, kā vienreizēja piemaksa pie izpeļņas;
3. brīva naktsmītne 50 santīmi dienā;
4. bez atlīdzības cukurbiešu retināšanas kapļi;
5. sekojošas algas, kas kopīgi izstrādātas šim gadam no Zemgales lauksaimniecības centrāl-biedrības, Latvijas cukurbiešu audzētāju biedru savienības un Jelgavas cukurbiešu fabrikas: pie darba devēja uztura:

I. retināšana — kaplēšana, 100 tekoši metri, 18 santīmi.

II. retināšana — kaplēšana, 100 tekoši metri, 10 santīmi.

pie strādnieku uztura:

I. retināšana — kaplēšana, 100 tekoši metri, 24 santīmi.

II. retināšana — kaplēšana, 100 tekoši metri, 13 santīmi. Smagās māla zemēs minēto algu norma par 25% augstāka.

Departamenta direktors F. Roze
Sabiedrisko darba nod. vadītājs K. Pētersons

2753. f., 2. apr., 23. l., 30. lapa. Apstiprināts noraksts.

135

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
Sabiedrisko darbu nodaļas raksts
Grivas pilsētas darba apgādei*

Rīgā
1935. g. 15. jūnijā*

Sabiedrisko darbu nodaļa paziņo, ka laikā no 15. jūnija līdz 1. septembrim reģistrējami visi bezdarbā esošie strādnieki, kas vēlas strādāt lauku darbos. Visi darba apgādē reģistrētie bezdarbnieki, kam atļauj ģimenes apstākļi, sūtāmi cukurbiešu retināšanas darbos caur Latvijas lauksaimniecības kameras darba birojiem, kur vispirms ievācams pieprasījums. Par atteikšanos no cukurbiešu retināšanas tie izslēdzami no darba apgādes uz vienu gadu.

Pielikumā: Latvijas Lauksaimniecības kameras darba biroju adreses.*

Nodaļas vadītājs K. Pētersons
Sabiedrisko darbu vec. revidents J. Gražulis

2316. f., 1. apr., 167. l., 55. lapa. Oriģināls.

* Netiek publicēts.

ĀRZEMJU LAUKSTRĀDNIKI — LĒTS DARBASPĒKS
PELĒKIEM BARONIEM

136

No raksta avīzē
«Darba Jaunatnes Cīņa». ³³

1935. g. 20. martā

Jelgavas stacijā liels bars strādnieku un strādnieču. Veci un jauni. Bara priekšā aizsargs un policisti riko strādniekus kāpt vilcienā. Tas ir modernais vergu bars ar šķietamu personīgu brīvību, bet pilnīgu saimniecisku verdzību. Aizsarga un policistu rupjā ricība jo spilgti pasvītī šo nabaga cilvēku nevarību un postu.

Vilciena 3. klases vagoni kā piebāzti. Visiem sēdvietas neiznāk, daļai jāstāv 4—5 stundas kājās līdz Liepājai. Bikli un bailīgi kā aitu bars ārzemnieki — leiši, vilcienam kustot, kā nekā novietojas. Kustība, saucieni un smieklī aplūst. Dažs paliek domīgs. Viena jauniņa strādniece, gandrīz vēl bērns, sāk raudāt. Citas nāk mierināt. Bet viņa tomēr raud. Un ne tikai viņa viena. Arī otrā galā vagonam kāda vecāka strādniece sāk raudāt un vēl... * Vai vietā jautājums, kāpēc skumst un raud šie nabaga cilvēki? Viņi ir spiesti iet trimdā svešā zemē. Šķirti no savējiem, vergot pie klaušu darba par smieklīgi zemu algu. Pašu zemē tiem maizi un darbu viņu fašistiskā valdība nav nodrošinājusi. Un kāpēc gan Lietuvas, Polijas, arī Igaunijas fašistiem gādāt darbu pašu bezdarbniekiem, kad Latvijas fašistiskā vara 1934. gadā no ārzemēm ievedusi un nodarbinājusi 26.000 ārzemju laukstrādniekus, lai sagādātu budžiem lētu darbaspēku un paglābtu Latvijas rūpnieciskā bezdarba rezerves armiju algu nosīšanai fabrikās. Latvijas strādnieki cauru gadu smok zem bezdarba lāsta, bet tomēr ieved 26.000 ārzemju laukstrādniekus, pret 12.400 1933. gadā. Tikai lauku lielsaimnieku šķiras intereses prasa ārzemju laukstrādnieku ievēšanu. Šeit spilgti izpaūžas Ulmaņa fašistiskās valdības šķiras raksturs.

* Tā tekstā.

Vienā pašā 1934. g. pie pastāvīgas iekšzemes bezdarbnieku armijas tā ievedusi par 14.000 vairāk ārzemnieku laukstrādniekus. Tik krasa un strādnieku šķirai naidīga politika nav pieredzēta visā Latvijas pastāvēšanas laikā. Tik liels ārzemju laukstrādnieku skaits nekad nav ievests. Arī šogad Ulmaņa lielsaimnieki nedomā samazināt ārzemju lētā darbaspēka ievēšanu. Jau sākušies ārzemju vergu transporti, un pelēko baronu organizācijas izsūta uz sadalīšanas punktiem tūkstošiem ārzemju laukstrādniekus, kur budži tos apspaida un aptausta kā pērkamus lopus un par dažiem bada latiem nolīgst tos vergot visu vasaru savās lielās saimniecībās.

Grūts ir Latvijas strādnieku liktenis, bet vēl grūtāks ir leišu iebraucēju liktenis. No viena ligšanas punkta tos sūta uz otru. Neēduši, novārguši, nospiesti un noskušuši tie dzīvo vienās raizēs un mokās un neziņā, kas tos gaida. Tā nav cilvēka dzīve, tā ir verga dzīve, kas nodots pilnīgi sava kunga Latvijas pelēkā barona un viņa organizāciju varā. Tie nepazīst tiesības uz cilvēcīgu dzīvi. Pie pelēkā budža jāvergo no saules līdz saulei bez atpūtas, bez svētdienas. Svešā zemē iebraukuši bez līdzekļiem un tuvinieku atbalsta, bada spiesti tie nevar un nespēj uzstādīt nekādus noteikumus ligstot. Un budzis priecājas rudenī pie bagātīgiem apcirknēm, ko sanesušas par vēderu izkalpināto strādnieku rokas, lai jauno Latvijas muižnieku kabatas pildītos ar valdības milzu piemaksu skanošiem latiem, kas atkal savukārt tiek daudz un dažādos veidos nolaupti Latvijas strādniekiem. Ja jau savā zemē tie bija beztiesīgi, tad fašistiskā Latvijā tie ir pilnīgi darba lopi neaprobežotā pelēko baronu ricībā un izmantošanā...

Šķiru cīņā pret fašismu leišu, poļu, igauņu un latviešu strādniekiem jāiet kopēji. Mūsu uzdevums ir apgaismot, kur vien iespējams, ārzemju laukstrādniekiem viņu sūrā likteņa cēloni, piesaistīt tos cīņā pret fašistisko diktatūru Latvijā un savā zemē.

*No Latvijas lauksaimniecības
kameron raksta zemkopības
ministram*

*Jelgavā
1937. g. 22. novembrī*

Ar šī gada 1. decembri izbeidzas uzturēšanās atļauju ārzemju sezonas laukstrādniekiem. Apstākļi tomēr liecina, ka tie būs vajadzīgi arī ziemā un katrā ziņā arī nākamā vasarā. Tāpēc nebūtu lietderīgi piespiest viņus atstāt tagad Latviju, lai pēc 4 mēnešiem vestu atkal atpakaļ.

Piedzīvojumi arī rādījuši, ka vajadzība pēc ārzemju laukstrādniekiem ir liela arī ziemas sezonā un ka ziemā nodarbināto ārzemnieku skaits ir apmēram 50% no ārzemju laukstrādnieku skaita vasarā. Tā, piemēram, 1936. gadā uz 1. septembri skaitījās Latvijā 45 955 ārzemju laukstrādnieki, uz 1937. gada 1. februāri 20 667. Sogad uz 1. septembri skaitās 46 417 laukstrādnieki, no kuriem 12 674 Lietuvas pavalstnieki, 33 168 Polijas pavalstnieki un 575 Igaunijas pavalstnieki . . .

Apsverot minētos apstākļus, Latvijas lauksaimniecības kamera atrod, ka ārzemju laukstrādnieki atstājami darbā arī pēc 1. decembra, un sakarā ar to lūdzam Jūsu gādību, ļoti godājamais Ministra kungs, lai uzturēšanās atļauju ārzemju laukstrādniekiem pagarinātu uz vienu gadu, tas ir, līdz 1938. g. 1. decembrim.

Priekšsēdētājs
Ģenerālsekretārs

1690. f., 1. apr., 1553. l., 29. lapa. Caurraksts.

Valsts statistiskās pārvaldes
Demogrāfiskās nodaļas sastādītais
pārskats par ārvalstu
laukstrādnieku skaitu uz 1938. g. 1. jūliju

Rīgā
1938. g. jūlijā

Aprīņki un apgabali	Pavalstniecība												Pavisam		
	Igaunijas			Lietuvas			Polijas			Pārējie					
	Vīt.		stev.	Vīt.		stev.	Vīt.		stev.	Vīt.		stev.	Vīt.		stev.
	kopā		kopā	kopā		kopā	kopā		kopā	kopā		kopā	kopā		kopā
Rīgas	14	13	27	272	209	481	2 244	2 596	4 840	116	76	192	2 646	2 894	5 540
Cēsu	5	11	16	100	55	155	1 139	1 475	2 614	28	23	51	1 272	1 564	2 836
Valmieras	47	54	101	131	61	192	1 666	1 737	3 403	42	27	69	1 886	1 879	3 765
Valkas	125	189	314	64	62	126	1 165	1 625	2 790	47	24	71	1 401	1 900	3 301
Madonas	6	1	7	75	38	113	1 258	1 387	2 645	31	32	63	1 370	1 458	2 828
<i>Vidzeme</i>	197	268	465	642	425	1 067	7 472	8 820	16 292	264	182	446	8 575	9 695	18 270
Liepājas	1	3	4	786	702	1 488	346	736	1 082	40	46	86	1 173	1 487	2 660
Aizputes	—	1	1	81	57	138	249	408	657	54	49	103	384	515	899
Kuldīgas	1	1	2	388	295	683	621	867	1 488	35	30	65	1 045	1 193	2 238
Ventspils	16	11	27	16	13	29	266	266	532	5	5	10	303	295	598
Talsu	7	4	11	72	46	118	426	556	982	50	24	74	555	630	1 185
<i>Kurzeme</i>	25	20	45	1 343	1 113	2 456	1 908	2 833	4 741	184	154	338	3 460	4 120	7 580

tab. turpinājums

Aprinķi un apgabali	Pavalstniecība												Pavisam		
	Igaunijas			Lietuvas			Polijas			Pārejie			Vīt.	stev.	kopa
	Vīt.	stev.	kopa	Vīt.	stev.	kopa	Vīt.	stev.	kopa	Vīt.	stev.	kopa			
Tukuma	1	—	1	190	133	323	517	676	1 193	51	30	81	759	839	1 598
Jelgavas	6	3	9	1 603	1 278	2 881	1 589	2 140	3 729	103	75	178	3 301	3 496	6 797
Bauskas	4	3	7	1 157	1 154	2 311	1 068	1 466	2 534	54	43	97	2 283	2 666	4 949
Jēkabpils	—	—	—	915	921	1 836	766	845	1 611	34	24	58	1 715	1 790	3 505
Ilūkstes	—	—	—	353	518	871	516	325	841	19	21	40	888	864	1 752
<i>Zemgale</i>	11	6	17	4 218	4 004	8 222	4 456	5 452	9 908	261	193	454	8 946	9 655	18 601
Daugavpils	1	—	1	12	7	19	120	93	213	26	14	40	159	114	273
Rezeknes	4	1	5	3	3	6	12	15	27	5	3	8	24	22	46
Ludzas	—	2	2	7	4	11	6	6	12	15	19	34	28	31	59
Abrenes	15	12	27	13	5	18	8	5	13	43	16	59	79	38	117
<i>Latgale</i>	20	15	35	35	19	54	146	119	265	89	52	141	290	205	495
LATVIJA	253	309	562	6 238	5 561	11 799	13 982	17 224	31 206	798	581	1 379	21 271	23 675	44 946

ARĪ STRĀDNIĒKU BĒRNIEM JĀPELNA IZTIKA
LAUKU DARBOS

139

Raksts avīzē «Jaunais Komunārs»

1934. g. jūnijā

Par fašistisko apvērsumu lauku saimniekpaapiem tiešām ir ko priecāties: viņu prasības tiek ievērotas uz visu to ātrāko. Nespēja vēl nožūt nodrukātais likums par bezdarbnieku nodarbināšanu pie biešu retināšanas*, kad jau izdeva likumu par strādnieku bērnu noņemšanu budžu saimniecībās. Valdība, gan fašistiskā prese to gan izkiedz kā lielu labdarību, bet katram zināms, ka tā «labdarība» ir tikai priekš budžiem, kuri nekautaisīt ienesīgus veikalus pat uz bada postā iedzīto bērnu fiziskās un garīgās bēdēšanasreķina. Par to, ka viņiem būs par brīvu gani, lapu kapātāji, laidara briedēji — valdība vēl piemaksās 20 latus mēnesī. Vai viņi tos priekš audzināšanas un skološanas ņem? To gan ne teiks neviens, kas kaut drusciņ pazīst Latvijas budža dabu. Pārvērst pilsētu trūcīgo iedzīvotāju bērnus par pelēko baronu baltajiem vergiem — tāds ir fašistu nolūks.

Tam jādod visasākais strādnieku šķiras un visu pārējo darbaļaužu un jaunatnes pretspars. Jādod tāpat pretspars valdības likumprojektam par inteligēnto bezdarbnieku izkalpināšanu pie budžu bērnu lutināšanas un laidaru brīšanas, kāds likums arī nupat izdots.

«Jaunais Komunārs», 1934. g. jūnijs, 10. nr., 4. lpp.

* Sk. 134. un 135. dokumentu.

140

Sabiedrisko lietu ministrijas Darba aizsardzības pārvaldes VIII rajona darba inspektora raksts Valmieras pilsētas valdei

Valmierā
1938. g. 4. aprīlī

Kārtojot strādnieku, kā arī ganu algas prasības lietas, darba inspekcija ir novērojusi tādus gadījumus, ka pavasarī, ganu ligumu slēgšanas laikā, ganu vecāki

iesniedz savas prasības pret darba devējiem par pagājušā vasarā izpelnītās gana algas vēl nesaņemšanu. So prasību iesniedzēju izteiktā neapmierinātība ir dibināta par darba devēju pienākumu nepildīšanu, ko var ņemt vērā pie citreizējās līguma slēgšanas.

Šāds stāvoklis, bez šaubām, nekam nebūs patīkams, jo, darbā stājoties, katra mērķis ir atalgojuma saņemšana par padarīto, darba līguma termiņam izbeidzoties, un ne tikai mērķis, bet uztura sagādāšana. Šis stāvoklis vēl pasliktinās, kad par kārtīgi nokalpoto laiku pienākošās algas dabūšanai jālūdz tiesas palīdzība.

Vērojot šo stāvokli, ir jānāk pie atzinuma, ka bērnu vecāki, kas līgst savus bērnus vasarās par ganiem, ir pa daļai vainojami, neslēgdami rakstiskus līgumus. Mazāk algas nemaksāšanas gadījumu ir bijis tur, kur gana līgumi ir tikuši slēgti darba birojos.

Sajā sakarībā griežos pie pilsētas valdes ar lūgumu šī stāvokļa labošanai tādejādi, aizrādot bērnu vecākiem vai pašiem bērniem skolās — gana līgumus katrā ziņā slēgt rakstiski un darba birojos.

Šķiet, ka tad trūcīgiem bērnu vecākiem, kam algas nesaņemšanas gadījumā trūkums vēl palielinās, trūkums būs mazāks un mazāk arī būs jāgriežas pilsētās pēc uztura pabalsta pašiem un mācību līdzekļiem bērniem, jo, kas algu saņem, nevar taču saukt par trūcīgu.

Pilsētas valdes aizrādījuma neievērotājus var ņemt vērā pie pabalstu pieprasīšanas.

Darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1652. f., 1. apr., 33. l., 622. lapa. Caurraksts.

141

*Gana sūdzība Sabiedrisko lietu
ministrijas Darba aizsardzības
pārvaldes IV rajona darba
inspektoram par Ikšķiles pagasta
saimnieku O. Zviedri **

Rīgā
1938. g. 17. augustā

Nostrādāju pie minētā saimnieka trīs mēnešus un vienu nedēļu par ganu ar algu 25 lati mēnesī. Lai gan biju līgts tikai par ganu, bet saimnieks man lika darīt

visus puīša darbus un arī govis slaukt. Tā kā ēdiens bija ļoti slikts un nevarēju ar to iztikt, tad biju spiests saimnieku atstāt. Lūdzu man samaksāt nopelnīto algu 55,50 latus.

J. Ščogoļevs

1648. f., 1. apr., 247. l., 154. lapa. Oriģināls.

* Sk. 142. dokumentu.

142

Saimnieka paskaidrojums gana sūdzības lietā*

Riģā
1938. g. 23. augustā

Oļģerts Zviedris, kas dzīvo Ikšķiles pagasta Gudiņu mājās, uz Ščogoļeva sūdzību 4. rajona darba inspektoram paskaidroja: prasītājs pats lauza darba līgumu, kāpēc viņam pienākas alga tikai par nokalpoto laiku 59 lati. No nopelnītās algas atrēķinu zaudējumu segšanai 32 latus, pārējos 27 latus esmu ar mieru samaksāt tikai, līgumam izbeidzoties, 1938. g. 10. novembrī.

O. Zviedris

1648. f., 1. apr., 247. l., 154. lapa. Oriģināls.

* Sk. 141. dokumentu.

143

No raksta avizē «Cīņa».

1939. g. jūnijā

...Sevišķi tiek izmantota strādnieku jaunatne ganu gaitās. Nabadzīgiem apavu nav, un saimnieks iedod saplīsušus. Saaukstēšanās notiek vienmēr, un tās sekas ir slimības. Jaunatnei bieži ir jāstrādā lielo darbi; šīs pārpūlēšanās sekas ir vēlākā laikā tuberkuloze. Algu sastāda tikai bada graši. Tāpat budži nokalpina tos pilsetu bērņus, kurus sūta uz laukiem atpūtā. Budži saņem par katru pilsētas bērņa uzturēšanu 20 latu samaksu mēnesī un bez tam izmanto līdz neģēdzībai, tā ka pat

141

fašistu valdība pati ir spiesta vairākos gadījumos atņemt bērnus par necilvēcīgu apiešanos ar tiem, kas var sacelt nemieru strādniekos. Pie šādiem apstākļiem nav brīnums, ka budzīm trūkst strādnieku...

«Cīņa», 1939. g. jūnijā, 5. nr., 3. lpp.

144—147

TRAUMATISMS LAUKU DARBOS — PARASTA PARĀDĪBA

144

*Tieslietu ministrijas Jelgavas
apgabaltiesas Ilūkstes apriņķa
izmeklēšanas tiesneša raksts
Latgales apgabaltiesas Daugavpils
I iecirkņa izmeklēšanas tiesnesim*

*Griņā
1926. g. 14. decembrī*

Uz soda pagaidu nolikuma 292. panta pamata lūdzu nopratināt kā ekspertu, vērā ņemot soda pagaidu nolikuma 443. pantu un 325. pantu, Daugavpils apriņķa darba inspektoru, iepazīstinot viņu ar klātpielikto iepriekšējo izmeklējumu:

Ekspertam likt priekšā sekošus jautājumus:

1. Vai 11 gadus veci bērni var būt nodarbināti pie lauksaimniecības darbiem, šinī gadījumā, zirgu dzīšanas pie zirgu kuļmašīnas ģēpeļa un, pretējā gadījumā, kāds likums jeb valdības rīkojums to noliedz?

2. Vai uz laukiem, kuļot ar zirgu kuļmašīnu, velbomim, kurš savieno ģēpeli ar kūlēju, jābūt aizsargātam ar kādām aizsardzības ietaisēm, ar kādām īsti un saskaņā ar kādu likumu jeb valdības rīkojumu jābūt tādām ietaisēm? *

Izmeklēšanas tiesnesis (paraksts)

6684. f., 1. apr., 13. l., 284. lapa. Oriģināls.

* Sk. 145. dokumentu.

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
raksts Tieslietu ministrijas
Jelgavas apgabaltiesas Ilūkstes
apriņķa izmeklēšanas tiesnesim*

*Rīgā
1927. g. 3. martā*

Nosūtot atpakaļ lietu par Eduarda Gabrāna nāves gadījumu pie labības kuļšanas darbiem, Darba aizsardzības departaments paziņo, ka nav Latvijā likuma, kurš noliegtu nodarbināt mazgadīgos bērnus pie lauksaimniecības darbiem. Tāpat nepastāv arī nekādi likuma noteikumi par aizsargu līdzekļiem pie kuļgarnitūrām un vispārīgi pie zemkopības, respektīvi lauksaimniecības mašīnām.*

Departamenta direktors (paraksts)
Darbvedis.

6684. f., 1. apr., 13. l., 286. lapa. Noraksts.

* Sk. 144. dokumentu.

*No Tautas labklājības ministrijas
Veselības departamenta
Jaunpiebalgas rajona ārsta raksta
Cēsu apriņķa ārstam*

*Jaunpiebalgā
1938. g. 28. oktobrī*

1938. gada 27. oktobrī pie manis tika atvesta kāda Elza Liepa no Jaunpiebalgas Dzelmju mājām. Šī sieviete ir četru bērnu māte, un, strādājot Jaunpiebalgas pagasta Lejaskaņepju mājās pie kuļmašīnas, viņai vakar, 27. oktobrī, bija ierauta kuļmašīnā labā kāja un galīgi saberzta līdz pusstilbam. Cietušo nosūtīja uz Smiltenes slimnīcu. Nelaiemes gadījums bija noticis īsi pirms pulksten 17,30, kad miglaina laika dēļ bija jau pilnīgi tumšs, un pie tam kuļšana notikusi pilnīgi bez apgaismošanas...

Tāds pats nelaimes gadījums te, Jaunpiebalgā,

notika pagājušā gada 28. novembrī, kad kādam jauneklim — Arturam Irbītim Vecniklavu mājā, kuļot vakarā pie sikspārņa vējluktura apgaismojuma, tika kuļmašīnā norauta roka. Lai gan uz laukiem pie kuļšanas tiek strādāts ar mehānisku spēku, tad tomēr nekādi aizsardzības soļi pret nelaimes gadījumiem netiek sperti. Darba laiks nav normēts, dažā mājā strādā cauru nakti, apgaismošana pie kuļmašīnām ļoti trūcīga...

Tā kā tādi nelaimes gadījumi uz laukiem notiek ļoti bieži un nodara lielus zaudējumus mūsu tautas dzīvam spēkam, tad uzdrošinājos pie Jums griezties ar šo vēstuli un ceru, ka Jums būs iespēja kaut ko arī darīt, lai turpmāk šādi nelaimes gadījumi tik bieži neatkārtotos.

Jaunpiebalgas rajona ārsts (paraksts)

1652. f., 1. apr., 33. l., 675. lapa. Noraksts.

147

*Finansu ministrijas Tirdzniecības
un rūpniecības departamenta
fabriku inspektora atsauksme
Iekšlietu ministrijas Rīgas apriņķa
policijas II iecirkņa priekšniekam*

*Rīgā
1938. g. 11. novembrī*

Iepazinies ar lietas materiāliem sakarā ar nelaimes gadījumu, kas noticis ar Arnoldu Bērziņu Mores pagastā, Audekas mājās pie kuļmašīnas, varu paskaidrot sekojošo:

Kā no liecībām redzams, tad pie kūlēju ielaižamā cauruma bija tikai vāks, bet gar paša cauruma malām nekādi aizsargi nebija. Šeit katrā ziņā būtu jāprasa gar ielaižamā cauruma kastveidīgo aizžogojumu pret kāju ieslīdēšanu caurumā.

Lietā nav nekādu aizrādījumu, kādā veidā cietušais ir iekļuvis trumulī, bet jādedomā, ka viņš, izkāpjot no savas stāvvietas un staigājot pa kūlēja platformu, ieslīdēja caurumā.

Ievērojot augšā sacīto, jānāk pie slēdziena, ka šīnī gadījumā nav ievērots noteikumu par aizsardzības līdzekļiem rūpniecības iestādēs 82. paragrāfs («Valdības Vēstnesis», 1922. g., Nr. 256)*.

4595. f., 1. apr., 5937. l., 66. lapa. Noraksts.

* Noteikumu 82. pants noteica, ka dažādu darba mašīnu griezošas vai kustošas daļas, pie kurām strādnieki, savu darbu izpildīdami vai garām iedami, varētu nejauši piedurties, pietiekoši jāaizsedz vai jāaizžogo, tāpat attiecīgā veidā jāaizsedz vai jāaizžogo arī tās mehānismu daļas, kuras saplīzdamas, izkrīdamas vai nokrīdamas varētu apdraudēt strādnieku drošību.

148—151

LAUKSTRĀDNIEKIEM AIZLIEGTS PAŠIEM UZTEIKT DARBA LĪGUMU

148

*Lauksaimnieka ziņojums Latvijas
darba centrālei*

*Lazdonas pagastā
1939. g. 28. jūlijā*

1939. gada 29. aprīlī Madonas darba birojā noslēdzu līgumus ar laukstrādniekiem (precētu pāri) Jegoru un Emīliju Kužņecovu no Rēzeknes apriņķa, Kaunatas pagasta, Feodoru sādžas lauku apstrādāšanai un novākšanai no šī gada 1. maija līdz 1. novembrim ar mēneša algām.

Tagad, šī gada 15. jūlijā, augšminētie laukstrādnieki bez kāda iemesla darbu pameta un aizgāja strādāt pie tuvējiem kaimiņiem, aizbildinādamies ar to, ka, uz dienām strādājot, varot vairāk izpelnīt nekā uz mēnešiem. Tādā kārtā, paliekot bez darba spēka, man ir nodarīti zaudējumi, un Kužņecovu rīcība nes zaudējumus joprojām tamdēļ, ka jaunus strādniekus līdz šim neesmu vēl dabūjis.

Ar šo laipni lūdzu saukt minētos Jegoru un Emīliju Kužņecovus arī pie likumīgas atbildības.*

J. Finartijs

1311. f., 1. apr., 159. l., 8. lapa. Origināls.

* Sk. 149. dokumentu.

*Latvijas darba centrāles raksts
lauksaimniekam J. Finartijam*

*Rīgā
1939. g. 2. augustā*

Uz Jūsu šī gada 28. jūlija ziņojumu* un tanī izteikto lūgumu Latvijas darba centrāle paskaidro, ka, iekams viņa nav pārņēmusi darba apgādes birojus savā pārziņā, respektīvi nav iespējams izsekot līdz šim noslēgto darba līgumu kārtīgai izpildīšanai, tā pagaidām darba līgumu noteikumu pārkāpēju saukšanu pie atbildības neierosina. Turpmāk Latvijas darba centrāle stingri raudzīsies, lai Jūsu rakstā minētās parādības nenotiktu.

Par noslēgtā darba līguma nepildīšanu Jūs varat ierosināt personīgi vainīgā saukšanu pie atbildības un pieprasīt radušos zaudējumu atlīdzību pilnos apmēros.

Direktora vietas izpildītājs Ed. Bīriņš

1311. f., 1. apr., 159. l., 7. lapa. Caurraksts.

* Sk. 148. dokumentu.

*Slates lauksaimniecības biedrības
raksts Latvijas darba centrālei*

*Slates pagastā
1940. g. 16. aprīlī*

Pagodināties ziņot Jums, ļoti godātais direktora kungs, ka Slates pagastā tiek novērotas sekošas parādības:

Pie dzelzceļiem ir izvests neredzēti daudz meža materiālu, pie kuru mizošanas, gremzdošanas un iekraušanas vagonos tiek nodarbināti daudz strādnieku. Daļa šo strādnieku ir vietējie laukstrādnieki, kas atstājuši lauksaimniecības un pārgājuši strādāt pie meža materiālu tālākas sagatavošanas un transporta darbiem, jo izpeļņa esot ļoti augsta — līdz 7 latiem dienā, ko lauku saimniecības nekādā ziņā nav spējīgas maksāt.

Pat bijušie Polijas pavalstnieki — laukstrādnieki ir atstājuši savus saimniekus un pārgājuši pie šiem ienešgajiem darbiem.

Bez tam ir novērots, ka daudzi laukstrādnieki, redzot milzīgos meža materiālu krājumus, atturas līgt pie lauksaimniekiem un paliek dzīvot uz savu roku, cerībā

uz lielo peļņu pie meža materiālu transporta darbiem — vasarā un pie meža materiālu sagatavošanas darbiem mežos — ziemā.

Kad mēs griezāmieš pie Slates virsmežziņa, norādot uz šo nevēlamo parādību, viņš paskaidroja, ka visi Mežu departamenta darbi pie satiksmes ceļiem tikšot pārtraukti ar 1. maiju un, ja arī būšot kādi darbi, tie tikšot veikti ar pilsētu strādniekiem, bet virsmežzinis aizrādīja, ka esot daudz meža materiālu, kas piederot privātiem tirgotājiem un uzņēmējiem, kuri, bez šaubām, nodarbināšot arī vietējos laukstrādniekus.

Laipni lūdzam, augsti godātais direktora kungs, novērst šo nevēlamo parādību un izziņot laikrakstos un radiofonā, kā arī ar pagasta valžu starpniecību informēt vietējos iedzīvotājus, ka, sākot ar 1. maiju, pie meža materiālu darbiem netiks nodarbināti lauku iedzīvotāji, attiecinot šo aizliegumu arī uz privātiem tirgotājiem un uzņēmējiem.

Varbūt būtu iespējams ievest tādu kārtību, ka tirgotājiem un uzņēmējiem būtu atļauts pieņemt darbā vietējos lauku iedzīvotājus tikai ar lauksaimniecības biedrības darba sekcijas atļauju.*

Priekšnieks (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1311. f., 2. apr., 19. l., 35. lapa. Oriģināls.

* Sk. 151. dokumentu.

151

*Latvijas darba centrāles raksts
Latvijas darba centrāles Jēkabpils
nodaļai*

*Rīgā
1940. g. aprīlī*

Nosūtot Slates pagasta lauksaimniecības biedrības šī gada 16. aprīļa rakstu*, lūdzam Jūs pārbaudīt rakstā minētos apstākļus un rūpēties, lai laukstrādnieki ne tiktu nodarbināti sezonas darbos.

Vispārējās daļas vadītājs A. Šaumanis
Pilnvarnieks P. Lezdiņš

1311. f., 2. apr., 19. l., 36. lapa. Caurraksts.

* Sk. 150. dokumentu.

LAUKSTRĀDNIĒKU DARBA GRĀMATIŅAS APSTIPRINA VIŅU
BEZTIESIGO STĀVOKLI

152

*Instrukcija pie noteikumiem par
līguma grāmatiņām*

*Rīgā
1932. g. 10. aprīlī*

(Izdota uz «Noteikumi par līguma grāmatiņām»
4. panta pamata, 1932. gada likumu krājums, 43.)

1. Līguma grāmatiņā ierakstāmi visi ar algotu darbinieku uz brīvas vienošanās pamata noslēgtie līguma nosacījumi. Līguma grāmatiņu izsniedz algotam darbiniekam, līgumu noslēdzot, bet ne vēlāk kā septiņā dienā pēc iestāšanās darbā.

2. Līguma grāmatiņa sastāv no divi daļām: pirmā daļa — līguma nosacījumi un otrā — algas rēķinu daļa.

Piezīme. Līguma grāmatiņas paraugs (noteikumu 2. pants) ievietots šīs instrukcijas pielikumā.

3. Līguma grāmatiņas izpildāmas divos eksemplāros, kuri parakstāmi tiklab darba devējam, kā algotam darbiniekam. Pirmo eksemplāru izsniedz algotam darbiniekam, bet otro patur un uzglabā darba devējs.

4. Algotam darbiniekam grāmatiņa vajadzības gadījumā jānodod darba devējam vai uzņēmuma kantorī attiecīgām atzīmēm, pie kam ne vēlāk kā nedēļas laikā grāmatiņa izsniedzama algotam darbiniekam atpakaļ.

Piezīme. Līguma grāmatiņas pēc Tautas labklājības ministrijas nosacītā veida no zīmognodokļa atsavinātas (Likumu kopoījums par zīmognodevu, 46. pants, 38. punkts).

Tautas labklājības ministra vietā
ārlietu ministrs K. Zariņš

Darba aizsardzības departamenta
direktors Fr. Roze

I d a l a

LIGUMA NOTEIKUMI

Apakšā parakstījušās, abas liguma slēdzējas puses
apņemas kārtīgi pildīt ligumā minētos sekojošos notei-
kumus:

NOTEIKUMI PAR DARBA IEKĀRTU (7):

a) Strādnieks apņemas pakļauties mājās nodibinātai
dzīves un darba kārtībai, izpildīt apzinīgi un uzcītīgi
katru ar lauksaimniecību sakarā stāvošu darbu pēc
saimnieka vai viņa vietnieka norādījumiem, kā arī sau-
dzēt un sargāt saimnieka dzīvo un nedzīvo inventāru.

b) Strādnieks apliecina, ka viņš ir pilnīgi vesels un
ka viņam nav nekādu fizisku trūkumu, kas traucētu pie-
ņemtā darba izpildīšanu, nedz lipīgas slimības. Uz
saimnieka pieprasījumu un rēķina strādnieks nedrīkst
atteikties no veselības pārbaudes pie vietējā rajona
ārsta.

c) Ja darba ņēmējs salīdzis par I šķiras strādnieku,
tad viņam jāatbilst šādiem noteikumiem:

STRĀDNIEKAM:

1) Starp dažādiem atsevišķi neuzskaitītiem lauk-
saimniecības darbiem speciāli jāprot rokām sēt; iesiet
izkapti un to uzasināt; kraut un nosiet dažādus vezu-
mus; ielikt kātus darba rīkiem, kā cirvim, lāpstai, seku-
miem utt.; izlabot zirga lietas; pagatavot rokas grābek-
ļus un izpildīt vienkāršākos koka darbus.

2) Jābūt fiziski un garīgi attīstītam; spējīgam uznest
pa trepēm vismaz 100 kg smagus maisus; izdot caur-
mērā stundā trīs 400 kg smagus labības vai sienā

vezumus; vidējos darba apstākļos izrakt darba dienā 40 metrus, 120 cm platu un 60 cm dziļu jaunu grāvi; nopļaut dienā vismaz 0,70 ha vidējas pļavas.

3) Jāprot uzstādīt un vadīt parastās lauksaimniecības mašīnas, kā arkļus, labības un zāles pļaujmašīnas, rindu platsējas, mākslīgu mēsļu sējmašīnas utt.

4) Jāprot rīkoties ar zirgiem, tos kopt, tīrīt un barot; jāpārzin kūts un staļļa tīrīšana un visu citu mājas kustoņu barošana, tīrīšana utt.

5) Pēc atpūtas jāzin noteiktā laikā pašam uzcelties un iesākt darbu.

STRĀDNIECI:

1) Jābūt spējīgai izslaukt trīs reizes dienā 6—8 govīs pēc lopkopības speciālistu atzinumiem; jāprot apkopt un barot visus mājas kustoņus, tīrīt kūtis un staļļus; jāpārzin jaunlopu audzēšana.

2) Jāprot maizi cept, pagatavot parastos saimes ēdienus un veļu mazgāt.

3) Jāprot aizjūgt zirgu, braukt un labības un siena vezumu nokraut.

4) Pēc atpūtas jāzin noteiktā laikā pašai uzcelties un iesākt darbu.

NOTEIKUMI PAR SVĒTDIENAS ATPŪTU, SVINAMĀM DIENĀM UN MINĒTĀS DIENĀS IZPILDĀMIEM DARBIEM (8):

a) Nedēļas svētdienās un citās likumā pieņemtās svinamās dienās izpildāmi nepieciešamie mājsaimniecības un lopu apkopšanas darbi, kaut arī tie būtu saistīti ar izbraukumiem no mājas.

b) Katolīcīgiem strādniekiem uz viņu vēlēšanos jāatļauj svinēt vēl šādas dienas: 29. jūnijs, 15. augusts, 1. novembris.

c) Par aiziešanu svinamās dienās no mājas darba ņēmējam jāvienojas ar darba devēju katrā atsevišķā gadījumā. Ja darba ņēmējs svinamās dienās aizgājis no mājas, kad viņam veicami saimniecības darbi, bez darba devēja piekrišanas, tad pēdējam ir tiesība ieturēt no strādnieka algas par katru tādu dienu divkārtu die-

nas algu, ierakstot šo summu algas grāmatiņā tūliņ vai pie pirmās algas izmaksas kā izmaksātu algu, par ko darba ņēmējs parakstās.

d) Darba ņēmējam tiesība uz vienu pilnīgi no darba brīvu svētdienu mēnesī, bet pēc vienošanās ar darba devēju. Tāpat viena pilnīgi brīva svinamā diena darba ņēmējam pienākas Ziemassvētkos, Vasarsvētkos un Lieldienās. Ja strādnieks šīs brīvas svētdienas nedabū, tad viņam tiesība saņemt virs normālās algas par katru tādu dienu vēl divkāršu dienas algu. Šī papildatlīdzība jāizmaksā tūliņ pēc dienas nostrādāšanas vai pie pirmās nākošās algas izmaksas.

e) Ja darba ņēmējs bez ārkārtējas vajadzības aiziet no mājas darba dienās bez darba devēja atļaujas, respektīvi nav darbā, darba devējam tad tiesība atvilkt darba ņēmējam divkāršu dienas algu par katru nestrādātu dienu.

Ja atrašanās no darba atkārtojas vairāk par trim reizēm vai ilgst vairāk par divām vienu otrai sekojošām dienām, darba līgums uzskatāms par lauztu darba ņēmēja vainas dēļ.

f) Sākot ar 4. mēnesi pēc iestāšanās darbā, strādnieks dabū vienu atvaļinājuma dienu mēnesī. Atvaļinājumu saņem brīvā laikā pēc vienošanās ar darba devēju, vienā reizē vai dalītu vairākās. Par neizlietotu atvaļinājumu saņem papildus atlīdzību saskaņā ar nolīgto atalgojumu.

3. ALGAS IZMAKSAS UN PRODUKTU NODOSANAS KĀRTĪBA (JA PRODUKTI NODODAMI NE DARBA VIETĀ, TAD KUR UN UZ KĀ REĶINA TIE NOGĀDĀJAMI) (10):

a) Algu naudā izmaksā uz strādnieka pieprasījumu pēc katra notecējuša mēneša, atskaitot viena mēneša algu, ko saimnieks ietur neizmaksātu, kā līguma pildīšanas drošību. Šo mēneša algu ietur pakāpeniski: pirmajā mēnesī pusmēneša algu, nākošos mēnešos atlikušo daļu. Šo ieturēto algu strādnieks saņem, kad izbeidzas līguma termiņš.

b) Naturālījas nododamas darba vietā, ja 13. § b. punktā nav norādīts citādi.

4. DARBA ŅĒMĒJA ATBILDĪBA PAR NELIKUMĪGU LĪGUMA LAUSANU (11):

a) Ja darba ņēmējs lauž līgumu bez likumīga iemesla vai ja viņš jāatļaiž aiz viņa paša vainas, tad darba devējs neizmaksā viņam pēdējā mēneša algu, ja līgums noslēgts uz gadu vai ilgāku laiku, bet, ja tas noslēgts uz mēnesi vai laiku īsāku par gadu, tad neizmaksā pēdējā pusmēneša algu. Bez tam vēl atrēķina no pārējās algas visus tos izdevumus, kas saistīti ar strādnieka salīgšanu un novešanu līdz darba vietai. Tos pašus atvilkumus no algas izdara, ja saimniekam jāatļaiž strādnieks šī līguma 1. (7) un 2. (8) § nepildīšanas dēļ.

Piezīme. Ja līgums laužts darba ņēmēja slimības dēļ (pievienojot rajona ārsta apliecību), atvilkumus nevar izdarīt.

b) Ja strādnieks noteiktā laikā neiestājas kalpošanā, viņam jāatlīdzina saimniekam zaudejumi noligtās pusmēneša algas apmērā.

1311. f., 1. apr., 3350. l., 1. lapa. Iespiests tipogrāfiski.

154

*No Lietuvas laukstrādnieka līguma
grāmatīņas **

*Rīgā
1935. g. 15. aprīlī*

LĪGUMA NOTEIKUMI

Apakšā parakstījušās, abas līguma slēdzējas puses apņemas kārtīgi pildīt līgumā minētos sekojošos noteikumus:

I. PAR DARBA PILDĪSANU:

a) strādnieks apsolās labi un apzinīgi izpildīt viņam uzdotos un viņa spēkam (vecumam) un kārtai atbilstošos lauksaimniecības darbus, tā paklausot darba devēja

* Domāti no Lietuvas ievestie laukstrādnieki.

vai viņa pilnvarotā norādījumiem, kā arī padoties nodibinātai mājas kārtībai;

b) strādnieks apliecina, ka viņš ir vesels un viņam nav fizisku trūkumu, kas varētu traucēt darbu.

II. DARBA UN ATPŪTAS LAIKS:

a) darba laiku nosaka saimnieks saskaņā ar vietējiem apstākļiem, parašām un izpildāmo darbu;

b) svētdienās un svētku dienās strādnieks strādā tikai saimniecības un lopu apkopšanas darbus. Strādniekam tomēr tiesība uz vienu pilnīgi brīvu svētdienu mēnesī, bet pēc vienošanās ar darba devēju. Ja strādnieks šo brīvo svētdienu neēdabū, viņam tiesība saņemt atsevišķu atlīdzību par katru tādu dienu divu dienu algas apmērā. Atlīdzība saimniekam jāizmaksā tūlīt pēc šīs dienas pavadīšanas vai pirmajā nākošajā algas izmaksā.

Ja strādnieks svētdienā aizgājis no mājas bez darba devēja atļaujas, saimniekam tiesība ieturēt strādnieka algu divu dienu algas apmērā, ierakstot šo summu algas grāmatīņā tūlīt vai nākošajā algas izmaksā kā izmaksātu algu, par ko strādnieks parakstās.

Svētdienās un svinamās dienās pēc iespējas jāatvieglo strādniekam piedalīšanās dievkalpojumos;

c) šī līguma laikā, kad mazāk darba, strādniekam jānodod triju dienu atvaļinājums. Šī līguma pagarināšanas gadījumā, pēc 6 nokalpotiem mēnešiem, strādniekam jānodod vēl 5 dienas atvaļinājuma, kas, savstarpēji vienojoties, iedalāms tādā laikā, kad darbi nav steidzami.

IV NODAĻA

dok. 155—219

**DARBAĻAUŽU CĪŅA
LĀTVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS
VADĪBĀ PAR EKONOMISKĀ STĀVOKĻA
UZLABOŠANU**

PAR VISU STRĀDNIĒKU APVIENOŠANU CĪŅAI PRET
KAPITĀLA UZBRUKUMU

155

*Rīgas arodbiedrību centrālbiroja*³⁴
raksts Latvijas arodbiedrību
centrālbirojam

Rīgā
1926. gadā

Strādnieku dzīves apstākļi Latvijā top arvien nepanesamāki. Tai pašā laikā, kad strādnieku vairākumam algas ir neiespējami zemas, darba apstākļi neciešami slikti, darba laiks nenormēts. Sociālās apdrošināšanas lieta vēl tikai sākumā, tai pašā laikā reakcijas spēki atklāti uzbrūk strādnieku algām un darba aizsardzības likumiem, nerunājot nemaz par sistemātisko kara gājieni pret tām strādnieku politiskām tiesībām, uz kādām tiem vajadzētu būt tiesībai līdz ar visām citām šķirām arī buržujski demokrātiskā republikā. Vismaz buržuāzijas demokrātiskās republikas konstitūcija formāli sludina brīvību, brālību un vienlīdzību, un šīs konstitūcijas aizstāvētāji iztulko to, starp citu, arī kā vienlīdzīgas tiesības politiskajā dzīvē visām šķirām, neizslēdzot arī strādniekus. Bet patiesībā šī «demokrātija» vienmēr ir izpaudusies neaprobežotā buržuāzijas varas izlietošanā pret strādnieku šķiru, kas sevišķi asus un nemaskotus veidus pieņem Latvijā, kur pēdējā laikā pilsonība, savus spēkus apvienodama un sadarbībā ar galējo reakcionāri muižniecisko spārnu, guvusi uzvaru pār «demokrātisko» virzienu, kurš vismaz pagaidām neatzīst kailu un nemaskotu savas politiskās varas izlietošanu, bet cenšas strādniecību piespiest padoties savai eksploatācijai ar kombinētām metodēm, izdarīdama pa retamniecīgas un gluži nenožīmīgas piekāpšanās strādnieku prasībās un vezdama aģitāciju par šķiru sadarbību, vienlīdzīgām tiesībām un citām buržuāzijas demokrātijas skaistām lietām, ķerdamās pie atklātas savas varas

izmantošanas tikai tad, kad strādniecība vairs netic šīs demokrātijas māņiem.

Reakcijas uzbrukums strādniecībai nenotiek tikai pie mums vien Latvijā. Arī citās Vakareiropas valstīs, kur buržuāzija cenšas pielietot kombinētas metodes, līdz ar strādnieku šķiras apziņas pieaugšanu no buržuāzijas liberāli demokrātiskajām ilūzijām šī demokrātija arvien vairāk sāk izpausties tiešā un neaprobežotā apzinīgas strādniecības nesaudzīgā vajāšanā. Tas ir kapitālistiskās frontes vienots un saskaņots uzbrukums.

Uz šiem notikumiem nevar skatīties kā uz pārejošas dabas parādību — kapitālisma žņaugi pretēji daudzu ilūzijām arvien ciešāk ieslēdz strādniecības izārdītās rindas. Tikai ar visu strādniecības spēku apvienošanu un vienotu pretspiedienu ir izredzes dot pienācīgu situāciju uzbrūkošai reakcijai un panākt strādnieku tiesiskā stāvokļa atgūšanu un dzīves apstākļu uzlabošanu.

Latvijas strādniecības spēki, par nožēlošanu, nav vienoti un ir vēl ļoti niecīgos apmēros organizēti.

Nerunājot pagaidām par cēloņiem, kas noveduši strādniecību saskaldītā un novājinātā stāvoklī, mēs griežamies pie Latvijas arodbiedrību centrālbiroja ar uzaiicinājumu nekavējoši ķerties pie kopējas jautājuma apspriešanas, kā panākt vistuvākā laikā strādniecības spēku apvienošanu un plašu masu saistību strādnieku organizācijās.

Līdzšinējie mēģinājumi no mūsu puses panākt starp strādniecības organizāciju vadošām centrālēm vienošanos par kopdarbību strādnieku kustībā nav devuši nekādas panākumus. Bet kopdarbības nozīme un viņas nepieciešamība ar to nav mazinājusies. Ar katru dienu pastiprinājās buržuāzijas valdības represijas kā pret atsevišķiem strādniekiem, tā arī pret viņu organizācijām, laupot tiem pēdējo iespēju organizēti uzstāties par sava stāvokļa uzlabošanu.

Pēc arvien lielākas peļņas alkstošā buržuāzija turpina drudžaini bruņoties uz darbaļaužu rēķina un gatavot jaunus karus, kuros atkal miljoniem tiks nogalināti un sakropļoti strādnieki un darba zemnieki. Viss tas arvien vairāk spiež strādniecību nākt pie pārliecības, ka vienīgā izeja no pašreizējā grūtā stāvokļa un glābiņš no galēja posta un asins izliešanas, ko darba ļaudīm ga-

tavo nākamie kari, ir atrodams vienīgi visas strādniecības un darba zemniecības kopējā uzstāšanās pret šā posta gatavotājiem.

Katra apzinīga strādnieka un it sevišķi strādnieku kustības vadošo organizāciju svēts pienākums ir — ne tikai nenostāties pretim šai augošai strādniecības tiesīmei dēļ apvienošanās, bet gan censties visiem spēkiem sekmēt šādu apziņas pieaugšanu un visiem līdzekļiem veicināt drīzāku vienotas frontes nodibināšanu.

Lai strādniecības apvienošanas ideju nepadarītu grūti atrisināmu caur atsevišķu strādniecības novirzienu priekšnoteikumiem, kas līdzšinējos mēģinājumus ir izjaukuši, Rīgas arodbiedrību centrālbirojs liek priekšā Latvijas arodbiedrību centrālbirojam jautājuma izlemšanu nodot strādnieku arodbiedrību kongresam, kādam nolūkam uzaicinām Latvijas arodbiedrību centrālbiroju kopēji ar Rīgas arodbiedrību centrālbiroju sastādīt kongresa organizācijas komiteju, kuras uzdevums būtu veikt nepieciešamos sagatavošanas darbus un šī gada Lieldienu laikā sasaukt kongresu no visām strādnieku arodbiedrībām Latvijā neatkarīgi no tam, vai arodbiedrība ir vai nav apvienota kādā no tagadējām arodbiedrību centrālēm.

Tad kongresā organizētā strādniecība noskaidros jautājumus, kas atsevišķus virzienus tagad šķir, un atradīs ceļu, kas ved uz vienību.

Būdami pārliecībā, ka pie skaldītas strādnieku kustības nav izredzes strādniecības masu organizēšanas un viņu interešu aizstāvēšanas darbu vērst plašumā un ka katra novilcināta diena strādniecībai dārgi maksā, uzaicinām Latvijas arodbiedrību centrālbiroju, apspriežot mūsu priekšlikumus par kopējas organizācijas komitejas sastādīšanu priekš vispārēja arodbiedrību kongresa sasaukšanas šī gada Lieldienu laikā, dot atbildi par savas apspriedes rezultātiem pēc iespējas drīzāk.

Atbilde strādniecības kopējās lietas labā nevar tikt ilgāk nokavēta par divām nedēļām. Pretējā gadījumā būs grūti veikt kongresa sasaukšanas un sagatavošanas darbus.

LAI DZIVO STRĀDNIĒKU VIENĪBA!

RĪGAS ARODBIEDRĪBU CENTRĀLBIROJS

*Iekšlietu ministrijas Administratīvā
departamenta Centrālās
kriminālpolicijas Politiskās
pārvaldes rikojums Politiskās
pārvaldes rajonu pārziņiem*

*Rīgā
1929. g. 10. janvārī*

Pēc manā rīcībā esošām ziņām no komunistu partijas pēdējā laikā ļoti aktīvi tiek organizēta — izmantota komunistiska virziena bezdarbnieku kustība un uz šā gada 20. janvāri ir nolikta bezdarbnieku konference Rīgā, bet līdz tam laikam ir paredzēts noturēt bezdarbnieku sapulces un apspriedes pilsētās, miestos un pagastos, kur paredzēts izvēlēt delegātus — priekšstāvjus uz augstāk norādīto konferenci.

Nekāda no komunistiem organizēta konference netiks atļauta, kāpēc uzdošu stingri raudzīties, lai arī uz vietām nekādi delegāti, nedz priekšstāvji netiktu izvēlēti un sūtīti uz Rīgu. Uzdošu stingri raudzīties uz komunistu darbību bezdarbniekos un nepieļaut nekādu pretvalstisku aģitāciju, nedz musināšanu, spert attiecīgus soļus musinātāju — aģitatoru apcietināšanai un nodošanai tiesai.

Par rezultātiem ziņot man.

Priekšnieks V. Ozoliņš
Aģentūras vadītājs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 15. lapa. Oriģināls.

*Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas komitejas uzsaukums «Rīgas
apavstrādnieku uzvara»*

*Rīgā
1929. g. jūnijā*

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

Bez cīņas nav uzvaras!

RĪGAS APAVSTRĀDNIĒKU UZVARA!

Darba devēji — kapitālisti ar valsts varas palīdzību izved strādnieku un visu trūcīgo darbaļaužu aplaupīšanas politiku valstī. Darba algas tiek nosīstas par 50—

70 procentiem. Tiek apcirpta un iznīcināta sociālā apdrošināšana, tiek pastiprināta dažādu tiešu un netiešo nodokļu nasta darbjaužu slāņiem utt.

So strādniecības izģērbšanas un badināšanas politiku buržuāzija izved kopā ar sociāldemokrātu līderiem pēc iepriekš kopēji izstrādāta plāna un tai apziņā, ka strādniecībai nav savas legālas cīņas organizācijas, nav savas legālas preses, nav sapulču un vārda brīvības.

Šās politiskās tiesības buržuāzija kopā ar saviem aģentiem ir jau paspējuši strādniecībai nolaupīt — atņemt, ir paspējuši aizžņaut apzinīgo strādnieku balsis, lai pēc tam kā mēmus jūga lopus ar nepilnu vēderu dzītu visu strādnieku šķiru kapitālisma glābšanas darbā zem paceltām žandarmu rungām un draudošiem aizsargu šauteņu stobriem.

Tas arī ir viss. Revolucionārās strādniecības organizācijas tālāk par pagrīdi nav nodzenamas. Revolucionārās strādniecības cīņu var paralizēt, bet ne iznīcināt. Revolucionārās strādniecības organizācijas, nocietinājušās pagrīdē, ved cīņu un gūst jaunas uzvaras.

To pierāda notikušais apavstrādnieku streiks. Stāvoklis šausmīgs: darba algas nosistas par 60 procentiem un vairāk, pēc 1929. gada tarifiem. Vienam cilvēkam strādājot, nav iespējams pārtiku nopelnīt, nemaz nerunājot par ģimenes apgādāšanu. Stāvoklis arvien pasliktinājās — algas samazināja un darbi apsīka. Bet apkārt tūkstošiem bezdarba rokas, kas, bada spiestas, ķeras pie katra darba. Cīņa par algas paaugstināšanu liekas neiespējama. Tomēr revolucionārie apavstrādnieki savas rindas zemgrīdē nostiprinājuši. 18. aprīlī zem Komunistiskās strādnieku partijas vadības uzsāka streiku, kas beidzās 1. maijā ar daļējiem panākumiem.

Tā bija nikna un raksturīga cīņa. Vienā pusē buržuāzija nobruņojusies ar valsts varu, ieročiem, spiegiem un nodevējiem sociāldemokrātu līderiem, bet otrā — revolucionārie apavnieki streiko. Pie viņiem visas strādniecības simpātijas, — nav streiklaužu. Visa buržuāziskā bulvārprese klusē.

Zobus griezdami, klusē sociāldemokrātu «streiku speciālisti» un gaida, kad streiks sabruks. Bet nesagaidīja. Kad veselu nedēļu 70 apavnieku darbnīcas vienoti

streiku turpina, tad tikai «Sociāldemokrāts» demagoģiski paziņo, ka apavnieki «gatavojoties streikam». Tūlīt sociāldemokrāti iesāk izvest arī savu streika jaukšanas plānu. Sasauc piegādātāju sapulces, kur neļauj strādniekiem runāt, nostājas uzņēmēju pusē, liek strādniekiem priekšā samierināties ar 25 procentiem algas samazināšanu. Strādnieki šajās sapulcēs protestē, bet sociāldemokrāti Gultnieks un Bērziņš sauc policiju, lai protestētājus arestē, kad tanī pat laikā kā mēris pa visu pilsētu plosās politiskās pārvaldes patvaļa. Aresti, kratīšanas, kratīšanas un aresti, bet streiks turpinājās. Tagad jau droši vien soc—demiskie jūdasi katrs savu algu pēc nopelniem saņēmuši. Tāpat kā «Baltā» boikota laikā no firmām Firkšers, Eglīts u. c., tie saņēma pa 200 latiem.

Tā ir visneķītrākā nodevība!

Buržujiskās žandarmērijas patvaļa un socdemiskā nodevība — tie ir un paliks revolucionārās strādniecības cīņas galvenie pretinieki, ar ko strādniekiem arī uz priekšu visnopietnāk jārēķinās. Šinī streikā apavstrādnieki panāca algas paaugstināšanu par 10—40 procentiem, kaut gan nosists caurmērā vairāk nekā 60 procenti. Bet tas vēl nav viss panākums. Apavstrādnieki parādīja visai strādniecībai, ka vislabāk par savām tiesībām var cīnīties paši strādnieki, organizējušies pagrīdē savā Komunistiskajā partijā. Apavstrādnieki parādīja, ka šis revolucionārais ceļš un ne cits ved uz mērķi, sniedz panākumus. Katrs santīms, ko strādnieki kopēji atkaro buržuāzijai, stiprina strādniecību un ved pie kapa netaisno kapitālisma bada iekārtu. Katrs noorganizēts un izvests streiks grauj pretinieka rindas un stiprina strādniecības sarkano fronti. Un tiešām, šinī politiskā momentā, kad visās kapitālistiskās valstīs tiek apspiesta revolucionārā strādniecība un neatlaidīgi, pastiprinātos tempos gatavots intervences karš pret SPRS, tad strādniecības rindu nocietināšanās pagrīdē pa darba vietām ir galvenais cīņas uzdevums. Streiki, demonstrācijas un mītiņi ir organizēto rindu cīņas spēju pārbaude.

Tas apstākļi, ka apavnieki prata šo streiku noorganizēt un izvest ar panākumiem, ir stipra garantija, ka intervences karā, kad revolucionāro apavnieku rokās

nebūs vairs darba riki, bet ieroči, ka arī tad mēs spēsim būt organizēti un pagriezt ieročus pret mūsu apspiedējiem un nodevējiem. No apavnieku cīņas ir jāmācās organizēties un cīņu vest visai Rīgas strādniecībai. Tikai organizējoties pa darba vietām un atsevišķās strādnieku grupās, komunistiskās — strādnieku partijas vadībā vedot cīņu, mēs atbrīvosimies no kapitālisma žņaugiem, mēs intervences karu pārvērtīsim pasaules revolūcijā, mēs izkarosim brīvu Padomju Latviju!

Organizējiet uzņēmumos cīņas komitejas!

Preť intervences karu! Preť fašisma teror!

Preť sociāldemokrātu nodevību! Atmaskojiet sociāldemokrātu nodevīgo demagoģiju intervences kara gatavošanā!

Lai dzīvo revolucionārie apavnieki!

Lai dzīvo darbaļaužu vienotā cīņa!

Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas komiteja

1899. f., 2. apr., 2. l., 21. lapa. Iespiests tipogrāfiski.

158

*No Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongresa rezolūcijām.*

*Maskavā
1931. g., no 7. janvāra līdz
6. februārim*

1. Saimnieciskās krīzes paasināšanās un padziļināšanās, bezdarba strauja pieaugšana, kapitāla uzbrukums visām proletariāta pozīcijām, terora pastiprināšana pret revolucionāro kustību, strādniecības pretspara augšana, buržuāzijas neatlaidīga gatavošanās uz fašistisko apvērsumu un intervences karu pret PSRS — viss tas ārkārtīgi asi nostāda partijas priekšā galveno uzdevumu: *iekarot strādnieku šķiras vairākumu un sagatavot to izšķirošām kaujām par proletariāta diktatūru, patstāvīgi vadot strādnieku šķiras šīsdienas ekonomiskās cīņas un šķiru kaujas, sagraujot sociāldemokrātu iesaīdu un atbalstu strādnieku un darbaļaužu masās...*

LKP un revolucionārās arodkustības svarīgākais uzdevums joprojām paliek:

pastāvīgi sagatavot un vadīt strādniecību un pārējos darbaļaudis cīņās pret buržuāzijas uzbrukumiem, par strādniecības un pārējo darbaļaužu masu ikdienas vajadzībām, iegaumējot, ka tikai šo cīņu gaitā patiesi būs iespējams nostiprināt revolucionāro arodkustību, mobilizēt un organizēt masas uzvarošai proletāriskai revolūcijai...

Latvijas Komunistiskā partija kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, I d., LVI, 1958, 512.—513. lpp.

159

*Latvijas Komunistiskās partijas
Russisk — Norsk šūnas
uzsaukums strādniekiem*

1931. g. maijā

Bez cīņas nav uzvaras!

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

Biedri!

No 13. februāra mēs esam uzsākuši streiku. Mūsu prasības uzņēmējs strupī noraidīja. Garantēto izpeļņu 5 latu apmērā vairs neatzīst. Šeit izpaužas strādnieku beztiesiskais stāvoklis buržuju valstī. Par niecīgiem bada grašiem piespiest strādnieku vergot, tā ir buržujiskās valsts šodienas devīze. Vai tas nenotiek visur?

Tādēļ strādniekiem jācīnās ir nevis pret atsevišķu uzņēmēju, bet gan pret visu kapitālistisko iekārtu, kura ir tieša strādnieku beztiesiskā stāvokļa radītāja.

Visiem strādniekiem ir jāatbalsta nesēiu-uzsāktais streiks. Iekšstrādniekiem ir jāuzstāda prasības par algas paaugstināšanu un jāiziet solidaritātes streikā kopā ar nesējiem, jo tad uzņēmējam būs jārēķinās ar visu fabrikas strādnieku vienotu uzstāšanos.

Jāievēl streika komiteja, kura būtu faktiskā streika vadītāja.

Jāstājas sakaros ar kreiso kokstrādnieku arodbiedrību, prasot morālisku un materiālu atbalstu.

ŠĀDI RIKOJOTIES, STREIKS IZBEIGSIES AR UZVARU.

Sociāldemokrātu līderi streikotājus ir strupi atraidījuši, tāpat kā to darīja uzņēmējs. Šis fakts, sevišķi kopējās arodbiedrības biedriem, ir attiecīgi jānovērtē. Kreisā strādniecība, kā arī Latvijas Komunistiskā partija ir sen pateikusi, ka sociāldemokrātu līderi ir strādnieku interešu nodevēji, un to jūs paši tagad redzat.

Lai dzīvo streiks līdz galīgai uzvarai!

Lai dzīvo iekšstrādnieku kopējā vienotā cīņa ar ne-sējiem!

Aizstāvēt denuncētos biedrus un bez viņiem streiku neizbeigt, kaut arī uzņēmējs prasības izpildītu.

Latvijas Komunistiskās partijas
Russisk-Norsk šūna

1899. f., 2. apr., 2. l., 22. lapa.
Izgatavots ar šapirogrāfu.

* Domāta kokapstrādāšanas uzņēmuma Rusisk — Norsk šūna.

160

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
telefonogramma Ventspils pilsētas
darba apgādei*

*Rīgā
1932. g. martā*

Sakarā ar ienākušām ziņām par šā gada 23. martā sagaidāmo bezdarbnieku demonstrāciju Darba aizsardzības departaments paziņo, ka neviens no sabiedriskos darbos esošajiem strādniekiem nedrīkst patvarīgi atstāt darbu. Tiem strādniekiem, kuri būs atstājuši darbu patvarīgi, alga par minēto dienu netiks izmaksāta.

Šis Tautas labklājības ministrijas noteikums nekavējotīši paziņojams sabiedrisko darbu vietās.

Departamenta direktors Fr. Roze
Sabiedrisko darbu nodaļas
vadītājs inženieris Pētersons

6899. f., 1. apr., 423. l., 252. lapa. Telefonogramma.

165

*Latvijas republikas Saeimas
strādnieku un zemnieku frakcijas
uzsaukums pilsētu un lauku
bezdarbniekiem un strādniekiem*

*Rīgā,
ne agrāk par
1933. g. 20. martu*

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

**BIEDRI! PILSĒTU UN LAUKU BEZDARBNIEKI UN
STRĀDNIEKI!**

Bada, trūkuma un posta pilna dzīve turpinājās strādnieku kvartālos un būdās. No buržuāzijas un sociāldemokrātu līderiem rīkotos spaidu darbos par bada algu joprojām dzen vergot pusplikos un neēdušos bezdarbniekus. Lauku strādniekiem nav vairs 30—40 procentu no 1929. gada algām. Fabrikas slēdzas, jauni tūkstoši strādnieku aiziet bezdarbnieku rindās. Uzņēmumos darba devēji nemaksā vairāk par sabiedriskos darbos izpelnāmo algu. Buržuāzijas nojātā valsts saimniecība, ar kara un budžu «resniem» budžetiem, mītam, socfašistu³⁵ līderu ieteiktiem valsts monopoliem un kontingentiem, lieliem nodokļiem un ūtrupēm kā karātavu slogs gulstas uz visu strādniecību un darba zemniecību.

Sociāldemokrātu līderi — «gudrinieki» menderi, bastjāņi, cielēni, vekalni, rubuļi, liepiņi un citi vienu pēc otra izgatavo buržuāzijai tik nepieciešamos satversmes 81. panta kārtībā izdodamos krīzes likvidēšanas projektus, ar ko, piemēram, lauku trūcīgiem iedzīvotājiem ārstēšanās paliek neiespējama; nelaimes gadījumos cietušiem pabalsti un pensijas samazinājas līdz smieklīgumam. Tādu piemēru daudz.

Nekādas izredzes! Nekādas izredzes, ka, pastāvot buržuju un sociāldemokrātu līderu varas bada demokrātijai, strādnieku stāvoklis uzlabotos.

GLUŽI OTRĀDI!

Kamēr sociāldemokrātu līderi «sviedriem vaigā» cenšas masu nemieru pārvērst par jēzuliņu «protestiem», kamēr sociāldemokrātu līderi cīnās pret revolucionāro

strādniecību, pret Strādnieku un zemnieku frakciju, pret tiem, kas organizē aktīvu pretspara cīņu pret buržuāzijas uzbrukumiem, *pret tiem* nodevīgie līderi kūda neapzinīgos strādniekus uz piekaušanu. Piemēram: no «tautas nama» zāles sapulces laikā Veckalns pavēlēja SSS³⁶ biedriem izsviest strādnieku deputātus — Bergu, Gulbi u. c. Sabiedrisko darbu vietās strādnieku sapulces laikā sociāldemokrātu desmitnieks Freimanis, kā īsts buržuju varas kveksis, sāka saukt pēc policijas un kūdija bezdarbniekus sist strādnieku deputātu Gulbi. Bet par velti! Strādnieki neklausā sociāldemokrātu nodevīgos līderus! Deputātu Bergu par laukstrādnieku organizēšanu vienotā frontē cīņai pret darba algas pazemināšanu izslēdza no laukstrādnieku arodbiedrības.

Kamēr sociāldemokrātu līderi ar ellišķīgu troksni iesāka organizēt likumprojektu tautas nobalsošanai par apdrošināšanu pret bezdarbu, darba un vecuma nespēju, ar līdz nejdzībai izķēmotām strādnieku prasībām.

Pa to laiku buržuāzija strauji gatavo ceļu fašistiskai diktatūrai. Izved jaunus neģēlīgus uzbrukumus strādnieku darba algām. Nākošās valdības bāze: likvidēt Strādnieku un zemnieku Saeimas frakciju, padzīt Saeimu un ar ārkārtējām pilnvarām pastiprinātā kārtā izsūkt strādniecību.

Pa to laiku ulmaņi, celmiņi, mīlbergi, bļodnieki³⁷, rubuļi, trasūni u. c. strādnieku ādas plēseji izstrādā plānus, kā pilsētas bezdarbniekus atdot lauku budžiem vergošanai. Lauku budži nākošās vasaras gājējiem nesola vairs 10 latus mēnesī, bet spiež parakstīt istās verdzības līgumu grāmatiņas. Kur katrs noteikums nefīrs splāviens strādnieka sejā un važas uz rokām. Piemēram, līgumā pants, ar ko strādnieks tiek iejūgts pie atbildības par visas dzīvās un nedzīvās mantas glabāšanu. Par «nepaklausībām» var katrā laikā atlaist, ieturot nopelnīto algu. Ar tādu līgumu, pie kartupeļu maizes, saharīnu, margarīnu u. c. surogātiem barotais strādnieks, bez aprobežota darba laika dzīts, ir nostādīts zemāk par budžim derīgu lopu.

Pret to strādniekiem jāorganizē spēki pretsparam. Un, lai piespiestu atkāpties no uzbrukumiem strādniecībai, lai piespiestu izpildīt līdzšinējos sociālos likumus, uz to sociāldemokrātu līderi ne tikai neorganizē, bet

nodod katru strādnieku streika cīņu, kas asi vērsta pret buržuāziju.

Biedri bezdarbnieki un laukstrādnieki! Ne tie buržuju breikši³⁸, skujuenieki³⁹, ķēniņi, bļodnieki u. c. fašistu «brāļi» ar šovinismu, ar dārzu un baznīcu andelēm, tie strādnieku postu nemazinās. Ne tās sociāldemokrātu Veckalna u. c. rīkotās ubagošanas delegācijas. Ne cīņa ar vēlēšanu zīmītēm, tautas nobalsošanām, par ko buržuji ne ausis nepakustina. Bet no 4 lati dienā buržujiem un sociāldemokrātu līderiem bail kā no uguns. — Bet tūlītēja, aktīva vienotas revolucionāras frontes nodibināšana un cīņa pret katru buržuāzijas uzbrukumu var strādniekus glābt no bada posta un pašnāvībām.

Jau šodien cīņā!

Cīņu pret bezdarbnieku spaidu kārtā dzīšanu uz laukiem, pret budžu riebīgiem izsūkšanas līgumiem. Slēgt tikai laukstrādniekiem, ganiem un kalponēm interešu aizstāvošus kopējus līgumus. Jau šodien jācīnās pret katru fašistiskā terora soli, par katru nolaupīto algas santīmu. Jāizvēl delegātus uz bezdarbnieku cīņas dienas sagatavošanas konferenci. Jāuztur sakarus ar Strādnieku un zemnieku frakciju. Jāizvēl pašreizējās komitejas. Būt gataviem uzsākt cīņu pret fašisma diktatūras ieviešanu.

Mēs aicinām vienotā revolucionārā frontē cīņā par sekošām prasībām.

1. Par visu pilsētu un lauku strādnieku un trūcīgo zemnieku nodrošināšanu pret bezdarbu, vecuma un darba nespēju uz valsts, pašvaldību un darba devēju rēķina. *Visos* valsts, pašvaldību un privātos darbos garantēt dienas algu ne mazāk kā 4 latu apmērā. Darba neatrašanas gadījumā maksāt pabalstu 90 latus mēnesī. Bet darba nespējīgiem un vecākiem par 55 gadiem nodrošināt iztikas minimumu 75 latus mēnesī. Apavu, drēbju un citu nepieciešamo iegādāšanai izmaksāt vienreizēju pabalstu 50 latu apmērā.

2. Sievietes grūtnieces un mazu bērnu mātes no darba atsvabināmas, maksājot tām pabalstu 90 latus mēnesī. Jauniešiem brīvas skolas ar pilnu internātu. Līdz 16 gadiem no darba atsvabināmi, bet pārējiem 6 stundu darba dienu pie pilnas algas 4 lati dienā.

3. Laukstrādniekiem, laukstrādniecēm un ganiem 8

stundu darba dienu ar mēneša atalgojumu *ne mazāk kā* 45 lati mēnesī. Svētdienas atpūtai 40 stundas bez pārtraukuma un vienu brīvu darba dienu mēnesī. Gājējus *neizkalpināt* atpūtas laikā saimnieciskos darbos. Ierīkot higiēniskus dzīvokļus un brīvas organizēšanās tiesības arodbiedrībās un darba vietu komitejās.

4. Atcelt piemaksas lauksaimnieku ražojumiem. Likvidēt lielos kara un policijas budžetus. Izdalīt uzkrāto labību un produktus bezdarbniekiem un trūcīgiem zemniekiem. Visus pilsētu un lauku strādnieku apdrošināšanai paredzētos līdzekļus nodot strādājošo un bezdarbnieku pašu speciāli vēlētu pilnvarnieku komiteju rīcībā.

Par šīm strādnieku prasībām Strādnieku un zemnieku frakcija Saeimā neskaitāmas reizes aktīvi uzstājusies.

Par šīm strādnieku prasībām revolucionārā strādniecība aicina 20. martā pārtraukt darbus visos sabiedriskos darbos par savu prasību izpildīšanu. Aicinām visus pārējo uzņēmumu strādniekus atbalstīt cīņā par visu strādnieku prasību izpildīšanu.

Tādēļ, biedri, visi cīņā pret vergu līgumiem un *algu samazināšanu strādniekiem!* Nost pasivitāti! Aktīvi organizēsīm streiku cīņas!

Par darbu, maizi un 4 latu *dienas algu!*

Pret sabiedriskiem piespiedu darbiem un *teroru darba apgādēs!*

Pret fašistiskās diktatūras gatavotājiem un *Strādnieku un zemnieku frakcijas likvidētājiem!*

Pret sociāldemokrātu līderu *teroru arodbiedrībās!*

Par politisku un ekonomisku *biedrošanos un preses brīvību!*

Par vienotu, visu strādnieku, revolucionāru *cīņas fronti!*

**Strādnieku un zemnieku
Saeimas frakcija**

Jau iestājās piektā krīzes un bada ziema. Šī ziema būs arī Latvijas darba jaunatnei viena no visdrausmīgākām. Bļodnieka — Milberga valdība⁴⁰ un socfašisti dzen andeles ar lauku budžiem par bezdarbnieku izraidīšanu no pilsētām daudz plašākos apmēros nekā līdz šim.

Bezdarbnieku skaita «samazināšanas» recepte, ko diktē Zemnieku savienība, tiek ievērota no valdības un sociāldemokrātiskiem bezdarbnieku lietu «speciem» ar vislielāko akurātību. Vēl vēlā rudenī, kad katrā pilsētā klīda atpakaļ no laukiem bezdarbnieku bari, tos nekur neregistrēja, jo saimniekpapi sūtīja pie valdības savas delegācijas, ka šur tur vēl rudens darbi nav beigušies, ka viņi ieinteresēti līdz pēdējam izkalpināt pilsētu bezdarbniekus. Vēlāk atsevišķās vietās sāka reģistrēt, bet pie drakoniskiem noteikumiem, kas tikai nedaudzus uzskata par bezdarbniekiem. Vispirms reģistrē tikai tos, kuri 3 gadus ir bijuši darbā, tad tikai ģimenes galvu. Bez tam reģistrēšanas noteikumi pastāv tādi, ka no bezdarbnieku saraksta var strīpot kuru katru, kas nav spējīgs un negrib iet salt mežā vai grants rakšanas darbos par 80 santīmiem dienā.

Bezdarbnieku pabalsti visur apgriezti. Arī mazgadīgo bērnu ēdināšana tiek atjaunota daudz šaurākos apmēros kā iepriekšējā gadā, kaut arī bezdarbnieku ģimeņu posts daudz lielāks. Dziļā nabadzībā un postā nonīkušos jauniešus, kam nav pat pajumtes, tautiskie žandarmi vajā pa tukšo vagonu parkiem, aukstajām stacijām un šķūņiem.

Veckalni, višņas⁴¹ un citi «bezdarbnieku vadoņi» no vasarnīcu īpašnieku aprindām jau sāk virināt ministriju durvis un dzisināt muti, lai zem šī trokšņa valdība mierīgāki varētu apcirpt pēdējās bezdarbnieku tiesības, nogriezt pēdējos pabalstus un pašus izdzīt katorgas darbos un nometināšanā pie lauku budžiem. Nupat viņi sasauca bezdarbnieku konferenci tikai priekš tam, lai pilnvarotu to pašu Veckalnu un Višņu iet papļāpāties ar tautas «labklājības» ministriem par bezdarbnieku stāvokli. Kāds labums no tiem bezdarbniekiem, kad socfa-

šisti un fašistiskie ministri tos baro vienīgi ar solījumiem, bet neko nedara, lai kaut par cik atvieglotu viņu stāvokli? Gluži otrādi. Zem šīs ministrijas durvju virināšanas un papīru «protesta» graboņas valdība iedzen bezdarbniekus arvien dziļākā nabadzības un beztiesības stāvoklī, aplaimodama turpretim budžus, kapitālistus un tirgoņus ar miljoniem piemaksu, kas tiek izspiestas no darbļaudīm algas samazināšanas, nodokļu un dzīves sadārdzināšanas veidā.

Bezdarbnieki sava stāvokļa uzlabošanu *var panākt tikai revolucionārā cīņā*. Ne veckalnu delegācijas, ne sociāldemokrātu arodbirokrātu sacerētie lūgumi, ne viņu paceltie papīru «šķēpi» piespiedīs buržuāziju pildīt bezdarbnieku prasības. To var piespiest tikai *organizēts bezdarbnieku pretspars*. Uz šo pretsparu bezdarbniekiem jāorganizējas katrā pilsētā, uz laukiem, visur, kur vien mājō bezdarba posts un badošanās, *dibinot revolucionārās bezdarbnieku grupas*, izvēlot legālas un nelegālas bezdarbnieku *cīņas komitejas* — biržās, bezdarbnieku mītnēs, pēc dzīves vietas un visur citur, kur vien koncentrējas bezdarbnieku masas.

Jāizvirza bezdarbnieku prasības — dēļ naudas pabalstiem iztikas minimuma apmērā, drēbēm, uzturam, malcai, dzīvokļiem, brīvas skolas, siltēdināšanai utt. un jāorganizē pašu bezdarbnieku uzstāšanos — līdz to pilnīgai izcīnīšanai, sūtot ne tikai katrā vietā pašu izvēlētas delegācijas uz valdības un pašvaldību iestādēm, bet sarīkojot līdz ar tām bezdarbnieku un pārējo strādnieku gājienus, protesta mītiņus un demonstrācijas. Viss tas jādara kompartijas un revolucionārās strādniecības vadībā uz vienotās frontes pamatiem ar sociāldemokrātu un pārējo virzienu strādniekiem, pāri viņu līderu galvām, drošsirdīgi laužot arī policejiskās represijas. Bez cīņas nav uzvaras! To katram labi jāiegaumē.

Līdz ar ekonomiskām prasībām jāizvirza arī politiskās prasības — pret piespiedu darbiem, par bezdarbnieku organizēšanās tiesībām, pret terorismu, par Strādnieku un zemnieku frakcijas atsvabināšanu, pret revolucionāro cīnītāju vajāšanu, par fašistu bandu slēgšanu un izdzīšanu no Latvijas.

Te galvenais — neļaut izrēķināties ar revolucionāriem

aktivistiem, bez kuriem nevar sekmīgi izvest galā bezdarbnieku cīņu. Bezdarba jaunatnei jāiet šo cīņu pirmajās rindās.

Bezdarbnieki

«Jaunais Komunārs», 1933. g. decembrī, 6. nr., 3.—4. lpp.

163

Raksts avīzē «Jaunais Komunārs»

1934. g. martā

Ventspilī, Libertāla kokzāģētavā, strādājam divās maiņās ap 70 strādnieku. Darba apstākļi galīgi neciešami. Uzņēmējs izmanto lielo bezdarbu un nosit algas. Pēdējā laikā algas samazinās par 20 santīmiem dienā. Strādāt liek paātrinātā gaitā, bet strādnieku skaitu arvien samazina. Tur, kur agrāk strādāja trīs cilvēki, tagad strādā tikai divi. Sevišķi grūti klājas sievietēm. Tām algas daudz zemākas, bet darbs tāds pats kā vīriešiem.

Sviedru dzīšanu sevišķi sekmē nesēn pieņemtais pārvaldnieks. Tas ir ista hitlerietis. Strādniekus viņš neskaita par cilvēkiem, bet apietas ar tiem kā ar lopiem. Ja kāds strādnieks nevar izpildīt pārvaldnieka augstās normas, tad tūlīt tiek padzīts no darba. Tas pats draud par mazāko protestu no strādnieku puses.

Negantais pārvaldnieks skraida pa visiem kaktiem, ošņādams kā policijas suns, vai tik kādu strādnieku neieraudzīs atpūšamies. Nesēn viņš gribēja atlaist strādnieku Pornieku par to, ka tas atteicās strādāt virsstundas. To dabūjuši zināt, pārējie strādnieki paziņoja, ka, ja biedri nepieņems atpakaļ darbā, tie izies streikā. Pārvaldnieks nobijās un pieņēma Pornieku atpakaļ darbā.

Tāpēc, biedri, arī uz priekšu vienoti cīnīsimies pret uzņēmēju patvarībām. Par augstāku algu, labākiem darba apstākļiem. Padzīsim no uzņēmuma pārvaldnieku hitlerieti. Katrā fabrikā jānodibina arodgrupas, jāapspriež stāvoklis uzņēmumā, nekavējoši jāuzstājas pret katru pasliktinājumu.

Strādnieks

«Jaunais Komunārs», 1934. g. martā, 8. nr., 3. lpp.

Velosipēdu fabrikā «LATVELLO» strādā vairāk par simts cilvēku, savā vairākumā jaunieši, kas nāk no amatnieku skolām. Fabrika šogad ir paplašinājusies divkārt. Tomēr tā darbojas tikai pa sezonas laiku, atstājot ziemā vienīgi nedaudzus strādniekus. Nelūkojot uz to, darba alga te ļoti niecīga. Neliela saujiņa strādnieku, kas te darbojas jau no fabrikas dibināšanas laika, saņem tikai 4—5 latus dienā, bet visus pārējos nodarbina par 1,60—2 latu. Pēdējā laikā algu pielika. Tas izskaidrojams ar to, ka uzņēmējs sāka noprast, ka nebūs iespējams bez nopietniem sarežģījumiem turpmāk izkalpināt par tik zemu atalgojumu: strādniekos nemiers augtin aug. Bet kā tas izpaužas uz āru? Ļoti neorganizēti. Algas paaugstinājumu cenšas panākt katrs uz savu roku. Meklē izdevību sastapt kur «principālu», kad tas labā gara stāvoklī. Parasti tas notiek tādās dienās, kad izlaiž lielāku daudzumu jaunu velosipēdu. Citās dienās neviens netuvojas saimniekam, tad labāk nerādīties acīs, jo ir tikuši pat atlaisti no darba par tādu «pārdošību».

Te jaunatne, par nožēlošanu, vēl maz ko ir dzirdējusi par citu ceļu, kā panākt sava stāvokļa uzlabošanu. Maz domāts par to, ka, kolektīvi uzstājoties, var panākt daudz labākus rezultātus ekspluatācijas ierobežošanā. Nav mēģināts pieteikt streiku, ar kuru būtu spiests rēķināties uzņēmējs sevišķi tagad, kad ir prāvs skaits pasūtījumu un uzņēmums paplašinās.

Sliktu priekšzīmi jaunatnei rāda vecie strādnieki, kuri cenšas visādi izdabāt meistaram un saimniekam. Montāžas nodaļā apakšmeistars pieprasīja pazemināt diviem strādniekiem algu pat pēc tam, kad pats saimnieks tiem bija devis piekrišanu pielikt. Atsevišķiem tiptiem uzdots pieskatīt, lai strādnieki pusdienu laikā nesalasītos grupās, nesaietos ar citu nodaļu strādniekiem un nepārrunātu savu stāvokli. Tā kā no komjaunatnes un revolucionārā aktīva puses nekas nav darīts, lai «Latvello» izkalpināšanas iekārtai stādītu pretim labi noorganizētu strādnieku un jaunatnes proletārisko pretsparu, tad uzņēmējs vēl var justies visai labi: kam grib, pieliek, kam

negrib, ne — tā vēl vairāk panākdams strādnieku saskaldīšanu pa daļiņām un vājinādams to pretošanās spējas.

Līdzēt te var tikai ar strādnieku un jauniešu organizēšanu ap savām ikdienas prasībām, pārliecinot, ka panākumi būs cīnoties nevis katram par sevi, bet visiem kopā. Tāpat pārliecinot, ka jādibina te savas šķiras cīņas organizācijas — revolucionārās strādnieku grupas, kompartijas un komjaunatnes šūniņas.

«Jaunais Komunārs», 1934. g. jūlijs, 11. nr., 3. lpp.

165

Raksts avīzē «Jaunais Komunārs»

1935. g. martā

Matīsa* ielā atrodas neliela šokolādes darbnīca. Darbnīcas īpašnieks ir zemsavienietis, kaut gan zemsavienība ar Ulmani priekšgalā solīja aplaimot strādniekus, fakti rāda pretējo. Strādnieces saņem 1.60 latu dienā, darbs nav vienmēr. Strādā 3—4 dienas nedēļā. Pirms svētkiem parasti jāstrādā nepārtraukti divas nedēļas no vietas, pēc tam darba vairs nav. Slimokases nav, kaut darbs ļoti bistams, jo pie šokolādes vārīšanas var viegli noplaucēties. Īpašnieks un meistars lamā strādnieces un par mazāko nieku izmet no darba. Tas vēl nav viss. Revīzijas gadījumā īpašnieks pavēl strādniecēm teikt, ka viņas strādā pirmo dienu, lai izvairītos no soda. Biedri, sīko darbnīcu strādnieki, un jaunieši! Neļaujiet sevi visādiem traniem izsūkt un apsmiet. Organizējieties arī jūs sava aroda grupās, lai kopējiem spēkiem ar lielo uzņēmumu strādniekiem uzlabotu savu stāvokli.

Strādniece

«Jaunais Komunārs», 1935. g. 15. martā, 34. nr., 4. lpp.

* Tagadējā Revolūcijas iela.

No Latvijas Komunistiskās partijas
Centrālās Komitejas Plēnuma
rezolūcijas

1936. g. maijā

13. Latvijas KP galvenais un centrālais uzdevums strādnieku masu mobilizēšanā šobrīd ir VII kongresa nospraustais uzdevums *realizēt vienotu fronti strādnieku šķiras cīņā* pret kapitāla uzbrukumam, pret fašistisko diktatūru un kara gatavošanu...

14. Kā tāds pašus aktuālākos vienotās frontes uzdevumus šobrīd partija izvirza sekojošo: a) cīņu pret tālāku darba algas pazemināšanu un visādu darba apstākļu pasliktināšanu — par darba algas paaugstināšanu sakarā ar dārdzības palielināšanos; b) cīņu pret masu atlaišanām, it īpaši tekstilrūpniecībā un pa daļai ķīmiskajā rūpniecībā, par pilnīgas darba algas saglabāšanu strādniekiem, kas pārskaitīti uz nepilnu darba nedēļu; c) cīņu par bezdarba pabalstu atjaunošanu un sabiedrisko darbu organizēšanu ar pilnīgu samaksu par darbu, tāpat kā tiem, kas strādā pēc līguma; d) cīņu pret strādnieku sociālās apdrošināšanas likvidēšanu, par S.—d. sociālās apdrošināšanas likumprojekta realizēšanu, jo par to tautas nobalsošanā izteicās ap 400 000 darbaļaužu; e) cīņa par streiku un biedrošanās brīvību un par visiem antifašistiskās tautas frontes politiskajiem lozungiem.

Latvijas Komunistiskā partija kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, I d., LVI, 1958, 606.—607. lpp.

Raksts avīzē «Cīņa»

1938. g. janvāris

Fabrikā «Dancigers» valda īsts hitleriešu režīms. Tā ir pārpludināta ar Hitlera aģentiem un spiegiem. Ar mums, strādniekiem, viņi apietas nevis kā ar Latvijas pilsoņiem, bet kā ar darba ļoņiem un vergiem. Ulmaņa fašistiskā valdība to visu neredz, jo tā iet roku rokā ar šo hitleriešu bandu. Ulmanis nekaunīgi melo, ka

strādnieku stāvoklis uzlabojies. Kopš 1934. gada apvērsumā mūsu stāvoklis ir arvien pasliktinājies sevišķi sakarā ar dzīves dārdzības celšanos, kas samazināja mūsu reālās darba algas par 30—60 procentiem. Neatrūkst pie mums arī tādu strādnieku, kas domā uzlabot savu stāvokli individuālā ceļā, iztopot un pielienot kungiem, par ko tie kādos svētkos tiek «apbalvoti» ar kādu lieku pudeli degvīna.

Biedri, «Dancigers» strādnieki! Neļausim apdullināt sevi ar degvīnu un dažādiem «svētkiem». Kungi tos rīko nevis aiz cilvēcīgas mīlestības pret mums, bet lai noslīcinātu mūsu uzmanību un apziņu. Savu stāvokli mēs uzlabosim, tikai vienprātīgi organizējot cīņu par savām tiesībām, kā to jau darijuši daudzu Latvijas uzņēmumu strādnieki. Viņi organizēja streikus par algu paaugstināšanu un guva arī panākumus.

Sekosim arī mēs šim piemēram!

«Dancigera» strādnieks

«Cīņa», 1938. gada janvāris.

168—173

VIENTĀ CIŅĀ PAR KOLEKTIVĀ DARBA LIGUMA NOSLEGSANU

168

*Latvijas metālstrādnieku
arodbiedrības⁴² valdes raksts
Latvijas strādnieku kopējās
arodbiedrības metālistu sekcijai*

*Rīgā
1928. g. 1. jūnijā*

Ievērojot pašreizējos apstākļus Latvijā, strādniecībai ir jākopoj, jāstiprina savi spēki, jo tikai tad tā varēs sevi aizstāvēt pret uzbrūkošo fašismu.

Strādniekos ir jāizskauž naid savā starpā, ir jānovērš separātisms un jāieaudzina kolektīvisms. Sevišķi tas ņemams vērā strādnieku cīņā par sava tagadējā stāvokļa uzlabošanu.

Pašreiz, kad daļa strādniecības Rīgā ir cīņās guvusi

panākumus, arī pārējiem ir šī cīņa jāturpina jeb jāuzsāk, lai tiešām parādītu, ka strādniecība ir spēks un prot sevi aizstāvēt.

Arī metālstrādniekiem ir jāsāk sevi aizstāvēt un savu stāvokli uzlabot un jāsāk ar algas paaugstināšanas pieprasījumiem, ar prasību par 8 stundu darba dienu, par kolektīvā līguma slēgšanu. Lai visu to varētu izvest, ir nepieciešama metālstrādnieku vienota uzstāšanās.

Lai viss sacītais nebūtu tukši vārdi un lai tiešām arī metālstrādnieki varētu uzlabot savu stāvokli, liekam priekšā: Vest kopēju vienotu cīņu par kolektīvā līguma noslēgšanu vispirms ar akciju sabiedrības «Metālists» metālrūpniecības uzņēmumu Rīgā. Minētā uzņēmumā strādā biedri no abām metālstrādnieku organizācijām, un sakarā ar to cīņa ir vieglāk izvedama.

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 24. lapa. Origināls.

169

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektora ziņojums
Kara ministrijas Galvenajai
intendantūras pārvaldei*

Rīgā
1928. g. 13. jūnijā

Sakarā ar Pētera Ēriņa ādu un apavu fabrikas šī gada 9. jūnijā man iesniegto rakstu apliecinu, ka augšminētās fabrikas strādnieki šī gada 6. jūnijā no rīta uzsāka streiku, pieprasot noslēgt kolektīvu līgumu. Līdz šim nepārtraukti streiko visi uzņēmumā nodarbinātie 33 strādnieki.

Darba inspektora vietas izpildītājs (paraksts)
Darbveža vietnieks (paraksts)

1645. f., 1. apr., 113. l., 15. lapa. Origināls.

*No Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Centrālās kriminālpolicijas
Politiskās pārvaldes vecākā
uzrauga ziņojuma Centrālās
kriminālpolicijas Politiskās
pārvaldes Rīgas rajona pārzinim*

*Rīgā
1928. g. 7. jūlijā*

Šnikvalda apavu fabrikas īpašnieks Šnikvalds ziņoja, ka viņa uzņēmumā no 95 strādniekiem streikojot 52 strādnieki.

Streikam esot politisks raksturs, jo streikotāji neesot pieprasījuši ekonomiskā stāvokļa uzlabošanu, bet gan pieprasīti noslēgt kolektīvu līgumu.

Kad kolektīvais līgums no Šnikvalda ticis noraidīts, tad strādnieki KĻAVIŅŠ Krišs no Antonijas* ielas Nr. 7, dzīvoklis 9, un DZINTARS Jānis no Zvaigžņu ielas Nr. 21, dzīvoklis 22, uzaicinājuši visus strādniekus nekavējoši uzsākt streiku...

No agrākiem strādniekiem darbā atgriezušies 25 un 20 pieņemti no jauna, tātad fabrikā pašlaik strādā 45 strādnieki...

Vecākais uzraugs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 25. lapa. Oriģināls.

* Tagadējā L. Paegles iela.

*Latvijas apavu un ādu apstrādātāju
arodbiedrības streiku komitejas
uzsaukums Rīgas apavstrādniekiem*

*Rīgā,
ne vēlāk par
1930. g. 12. maiju*

RĪGAS APAVSTRĀDNIKI!

Apavstrādnieku masu sapulce 12. maijā nolēma iziet streika cīņā. *Cīņā par kolektīvo līgumu. Cīņā pret algu nosīšanu, darba laika pagarināšanu, izsūkšanu. Cīņā pret strādnieku un piegādātāju kopīgiem izsūcējiem — veikalniekiem un pret piegādātājiem — ierāvējiem.*

Vakar apavstrādnieku arodbiedrības vadībā streiks sācies jau lielā daļā Rīgas apavu darbnīcās. Daļa apavrupniecības uzņēmumu jau noslēguši kolektīvos līgumus. Kolektīvais līgums jāizcīna visās darbnīcās, visos uzņēmumos.

Streika uzvara ir droša, ja apavstrādnieki uzstāsies vienā laikā un vienprātīgi. To pierāda 1928. un 1929. gadu streiki, kas beidzās ar panākumiem.

Tāpēc visi streika rindās! Tāpēc visās darbnīcās uzstādit kolektīvā līguma prasības!

Sociāldemokrāti, kā jau varēja paredzēt, uzstājas streika jaucēju un nodevēju lomā. Kopējās arodbiedrības sasauktā sapulcē tie deklarēja streiklauzību.

Tagad socfašisti caur «Jaunākām Ziņām» un saviem darba inspektoriem jauc streiku, pareģo neveiksmi, dezorganizē apavstrādnieku rindas, sējot neticību strādnieku spēkiem.

Piegādātāju kliķe, kas uzteica kolektīvo līgumu un grib uzņemties uz strādnieku kakla par tādiem pat izsūcējiem kā veikalnieki, ir sociāldemokrātu aģenti. Socdemi* aizstāv šos negodīgos ierāvējus «Sociāldemokrātā» un sapulcēs.

Nost streiklaužus, nodevējus un jaucējus — sociāldemokrātus!

Streikojošo apavnieku lēmums ir — streiklaužiem amnestija nebūs!

Lai neviens apavstrādnieks nepadodas šaubām, bezspēka sajūtai, glēvulībai, ar ko apavstrādnieku masu cenšas saģiftēt kapitālistu sulaiņi — socdemi.

Lai dzīvo streiks līdz pilnīgai uzvarai!

Visi uz apavstrādnieku masu sapulci 19. maijā, pulksten 7 vakarā, Lāčplēša ielā Nr. 43/45.

**Latvijas apavu un ādu apstrādātāju
arodu biedrība. Streiku komiteja**

1899. f., 2. apr., 2. l., 26. lapa. Iespiests tipogrāfiski.

* Domāti sociāldemokrāti.

Latvijas republikas Saeimas
Strādnieku un zemnieku frakcijas
uzsaukums apavstrādniekiem

Rīgā,
ne vēlāk par
1932. g. 23. aprīli

VISIEM APAVSTRĀDNIEKIEM!

BIEDRI!

Jūsu aktīvākie biedri ir uzsākuši streiku par 1930. gada algu tarifa atjaunošanu, kolektīvā līguma noslēgšanu un ieturētās algas izmaksu. Streikā ir izgājuši pāri par 50 darbnīcu strādnieki.

Alga apavrupniecībā pēdējā gadā ir nosista par 50—60%. Vecais tarifs iznīcināts. Pie 12—14 stundu ilgā darba apavnieki nespēj izpelnīt pat tik daudz, lai nevajadzētu dzīvot pusbadā. Izbeigsies sezona, un tad darba algas vēl vairāk tiks dzītas uz leju, stāvoklis paliks vēl neizturamāks.

Tamdēļ tagad, pastāvot labvēlīgiem apstākļiem, jāizved cīņa par veco tarifu atjaunošanu.

Ar vienotu cīņu *jāsatriec piegādātāju un veikalnieku cerības iedzīvoties uz verdzībā un pusbadā iedzīto strādnieku rēķina!*

Biedri! Tie, kas vēl neesat pārtraukuši darbus — dariet to nekavējoši,

visi izejiet streikā!

Nepadodieties piegādātāju un sociāldemokrātu provokācijām par to, ka streiks neizdosies, ka ir jāprasa par 25% zem agrākā tarifa utt. Tie ir parastie piegādātāju un sociālfašistu triki, lai sagrautu streika cīņu un nodotu strādnieku intereses. Neklausiet sociāldemokrātu līderu meliem, ka streiks ir uzsākts neorganizēti. Lai iztaptu uzņēmējiem, sociāldemokrātisko arodbiedrību līderi atteicās vadīt streiku un nostājās pret to. Un tagad, kad strādnieki paši, bez nodevīgo līderu starpniecības un palīdzības, uzsāka streiku, — tad līderi pieliek visas pūles, lai to salauztu.

Esiet modri pret veikalnieku, piegādātāju un viņu kalpu sociāldemokrātu līderu visāda veida provokācijām un meliem.

Nekādas piekāpšanās, nekādus kompromisus!

Veikalnieki jau tagad, pirmās streika dienās, sāk piekāpties un daļēji piekrist strādnieku prasībām. Bet, ja streikam pievienosies visi apavstrādnieki, tad veikalnieki redzēs, ka nav izejas, un būs spiesti apmierināt strādnieku prasības. *No jūsu pašu vienotas uzstāšanās atkarīgas uzvara!*

Biedri apavstrādnieki! Gatavojieties uz vienotu uzstāšanos kopā ar revolucionāro strādniecību 1. maijā. Demonstrējiet 1. maijā par savām prasībām pret algu nosīšanu, pret bezdarbu un badu, pret intervences kara gatavošanu pret strādnieku un visu apspiesto tēviju — PSRS, pret fašismu un sociālfāšismu!

Visi streikā! Visi 1. maijā demonstrācijās zem revolucionārās strādniecības vadības!

Saeimas strādnieku un zemnieku frakcija

1899. f., 2. apr., 2. l., 27. lapa. Iespiests tipogrāfiski.

173

*No Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Politiskās pārvaldes vecākā
uzrauga ziņojuma Politiskās
pārvaldes Rīgas rajona pārzinim*

Rīgā
1932. g. 13. septembrī

Šī gada 13. septembrī sakarā ar Jūsu rīkojumu ieradās akciju sabiedrības «Džentelmen» fabrikā Kandavas ielā Nr. 41^a, kur noskaidroju sekojošo: Fabrikā streiko 150 cilvēku — drēbnieku, pēdējie pieprasa no fabrikas administrācijas, lai tiktu noslēgts kolektīvs līgums ar drēbnieku arodbiedrību, caur ko fabrikas administrācija būtu atkarīga no arodbiedrības strādnieku pieņemšanas un atlaišanas gadījumos. Šodien, tas ir, 13. septembrī, no rīta fabrikas telpās ieradās streikojošie strādnieki un gribēja fabrikas telpās noturēt sapulci, bet administrācija to neatļāva un streikotāji ar policiju tika izraidīti no fabrikas...

Vecākais uzraugs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 28. lapa. Oriģināls.

PAR NORMĀLU DARBA LAIKU, PRET VIRSSTUNDU DARBU

174

*Darba ministrijas VI rajona
darba inspektora ziņojums Darba
ministrijas Darba aizsardzības
nodaļai*

*Liepājā
1923. g. 14. maijā*

Ziņoju, ka apavu un ādas strādnieku streiks Liepājā ir 12. maijā likvidēts. Streikā piedalījās no kādiem 40 uzņēmumiem ap 100 kurpnieku, uzstādot prasības: 1) darba grāmatīņu ieviešanu uzņēmumos, 2) 8 stundu darba laiku un 3) akorda tarifa pacelšanu par 50—100%.

Pirmās abas prasības tapa saskaņā ar «Valdības Vestnesī», 293. nr., no 22. decembra 1920. g. Darba ministrijas rīkojuma pamata, par Rūpniecības likuma 116. panta 1. punkta attiecināšanu uz amatniecības uzņēmumiem un saskaņā ar likumu par darba laiku 1. un 4. punktiem*, personīgi caur mani rīkojumiem izvestas dzīvē. Tarifi tapa paaugstināti uz 10—15%. Streikots tika 2 dienas.

6. rajona darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1645. f., 1. apr., 52. l., 60. lapa. Oriģināls.

* Sk. 1. dokumentu.

175

*Latvijas kokstrādnieku
arodbiedrības⁴³ jaunatnes sekcijas
uzsaukums kokstrādniekiem*

*Rīgā
1928. g.*

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

BIEDRI KOKSTRĀDNIKII!

Nav otras rūpniecības nozares, kur strādnieku darbs būtu tik smags, darba alga tik zema kā mums. Par nieka santīmu mēs tiekam izkalpināti vairāk kā darba

zirgi. Mūsu uzņēmēju rokās mēs esam vienkāršs, lēts ierocis, ar kuru saraust sev miljonus. Savas peļņas kāres dzīti, šie kungi i nedomā darīt kaut ko, lai mūsu bīstamo darbu aizsargātu. Pārmērīgais darbs un aizsargu līdzekļu trūkums *ierauj un sakropļo strādnieku nelaimes gadījumā*. Bet mūsu uzņēmēji nebūtu kapitālisti, ja strādnieku sakropļošana darītu tiem raizes, — ir pietiekoši strādnieku bez darba, kas, bada dzīti, būs spiesti uzņemties to pašu darbu, kas iepriekšējo sakropļoja.

Ir vēl daudz apstākļu, kas atstāj postošu iespaidu uz mūsu veselību, kas saīsina mūsu mūžu. Lielākā daļa no mums strādā *daudz vairāk par 8 stundām, pat divas maiņas no vietas*. Par visu šo katorgas darbu mūsu alga pietiek tikai pusbada dzīvei, nemaz nerunājot par to, ka no tās varētu ko atlicināt gariem un grūtiem bezdarba mēnešiem.

Tā mūsu pārmērīgais un maz atalgotais darbs dod iespēju mūsu uzņēmējiem vairojot savus kapitālus un dzīvot bagātu un izšķērdīgu dzīvi. Pēdējā laikā uzņēmēji arvien vairāk sāk izmantot *jaunatnes un sieviešu darba spēku*, liekot tos pieaugušo strādnieku — vīriešu vietā. *Pat 14 gadus veci bērni tiek pieņemti darbā*, kuru nodarbināšanu pat likums aizliedz. Jaunieši un sievietes tiek nodarbināti pie tik *smagiem darbiem*, kas pilnīgi nepiemēroti viņu spēkiem. Bet uzņēmēju peļņas interesēm tas ir ļoti izdevīgi, jo jauniešiem un sievietēm, cik smagu darbu tie arī nestrādātu, *var maksāt daudz mazāk nekā veciem strādniekiem*. Tā jaunatne un sievietes, pateicoties savai nespējai aizstāvēties, tiek nekaunīgi izmantoti *vispārīgai darba algas nosīšanai*.

Nepietiek vēl ar to, ka mūsu darba apstākļi ir smagi, — bieži tās pašas niecīgās algas izmaksa tiek novilcināta, un dažreiz tas noiet pat tik tālu, ka nav vairs iespējams saņemt nopelnīto. Tas pats ar atvaļinājumu. Katrs kokstrādnieks zina, cik nekaunīgus pāņēmienus pielieto uzņēmēji, lai nebūtu strādniekiem jādod atvaļinājums.

Biedri kokstrādnieki! Katram no mums ir pazīstami šeit pievestie darba apstākļi kokrūpniecībā. Katrs no mums uz saviem pleciem nes šo smago darba jūgu, kura pavadonis ir pusbada dzīve. Bet lielākā daļa no

mums nav atradusi izeju no šā smagā stāvokļa un, liekas, neredz spēku, kas varētu uzņēmjus piespiest uzlabot mūsu darba apstākļus un maksāt pienācīgāku algu.

Biedri, velti gaidīt, kad laiki mainīsies un dzīve kļūs ciešamāka. Laiki nemainīsies un darba alga nepieaugs, ja *mēs paši nesapratīsimies un neradīsim kopēju vienotu spēku*, kas vienīgais varēs piespiest uzņēmējus uzlabot mūsu stāvokli. Citu nozaru strādnieki ir apvienojušies savās arodbiedrībās un kļuvuši par organizētu spēku, ar kuru ir spiesti rēķināties viņu darba devēji. Viņu stiprās arodbiedrības ir piespiedušas uzņēmējus noslēgt *kolektīvus* (kopējus) *līgumus*, kas nosaka zināmu cietu darba algu, darba laiku utt. un dod iespēju strādniekiem caur savu arodbiedrību kontrolēt uzņēmēju rīcību. Bet liela daļa kokstrādnieku nepazīst savu arodbiedrību.

Biedri! Ja mūsu stāvoklis ir nepanesams, ja uzņēmējs rikojas ar mums pēc savas patikas, tad lielā mērā tā ir mūsu pašu vaina. Mūsu neapziņa un plašas, visus kokstrādniekus aptverošas organizācijas trūkums ir tie cēloņi, kas katru mūsu atsevišķo uzstāšanos par darba algas paaugstināšanu, par darba apstākļu uzlabošanu padara bezsekmīgu.

Biedri strādnieki un strādnieces, vecie un jaunie! Nost neticību organizētam strādnieku spēkam! No arodbiedrības nav jāgaida brīnumi, bet jāstājas katram apzinīgo strādnieku rindās. Tad mēs vienoti pieteiksim cīņu uzņēmējiem un šai cīņā uzvarēsim.

Mums jāpanāk darba alga, kas nodrošinātu cilvēcīgāku dzīvi, mums jāpanāk normāls darba laiks visiem un īsāks jauniešiem, jānoliedz jaunatnes un sieviešu nodarbināšana pie pārāk smagiem darbiem, par vienādu darbu jāpanāk vienāds atalgojums, jānoliedz mācekļus nodarbināt blakus darbos.

Vēl daudz prasību mums ir, kuras nepieciešami izvest, lai kaut cik mīkstinātu mūsu neciešamo stāvokli. Tas ir mūsu pašu darbs. Nokratīsim savu miegainību, iestāsimies savā arodbiedrībā. Būs mums plaša un varena arodbiedrība — būs arī lielāka darba alga, labāki darba apstākļi.

31

Katra kokstrādnieka pienākums pret sevi un saviem darba biedriem **iestāties Latvijas Kokstrādnieku arodbiedrībā** (Akas ielā 10, 3 stāvā). Katram kokstrādniekam jaunietim nekavējoši jāiestājas savas arodbiedrības jaunatnes sekcijā, lai uzstādītu savas atsevišķas jaunatnes prasības un vestu cīņu par tām.

Lai dzīvo strādnieku cīņas organizācijas — arodbiedrības!

Lai dzīvo vienota kokstrādnieku cīņa par sava stāvokļa uzlabošanu!

Lai dzīvo kokstrādnieku jauniešu organizēšanās!

Nost vienaldzību savu taisnīgo prasību aizstāvēšanā!

Latvijas Kokstrādnieku arodbiedrība
Latvijas Kokstrādnieku arodbiedrības
jaunatnes sekcija

1899. f., 2. apr., 2. l., 29. lapa. Iespiests tipogrāfiski.

176

No Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Politiskās pārvaldes Jelgavas
rajona priekšnieka ziņojuma
Politiskās pārvaldes priekšniekam

Jelgavā
1938. g. 13. janvārī

...Civiāna kokzāģētavas strādnieki, skaitā ap 180, darbus izbeiguši (viņiem uzteikts decembra sākumā) pagājušā gada 23. decembrī, un tie pieprasa, lai saskaņā ar likuma par darba laiku 18. pantu viņiem tiktu izmaksāta pienākošā atvaļinājuma (par 8 dienām) nauda, bet Bērmaņa kokzāģētavas strādniekiem (nodarbināti arī tikpat) bez tam vēl par virsstundām (Bērmaņa kokzāģētavā darbi izbeigti 1937. gada decembra beigās) ...*

Rajona priekšnieks (paraksts)
Darbvede (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 30. lapa. Oriģināls.

* Sk. 177. dokumentu.

*Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Politiskās pārvaldes Jelgavas
rajona priekšnieka ziņojums
Politiskās pārvaldes priekšniekam*

*Jelgavā
1938. g. 17. janvārī*

Papildinot savu šī gada 13. janvāra ziņojumu Nr. 29* par radušos konfliktu Ventspils kokzāģētavās, respektīvi strādnieku vērstām prasībām pret Civiānu un Bērmani — atvaļinājuma un virsstundu naudas izmaksas lietā, — ziņoju, ka šī gada 13. janvārī ar minēto zāģētavu īpašniekiem panākta vienošanās, tas ir, darba devēji izteikuši gatavību izpildīt strādnieku uzstādītās prasības un konflikts uzskatāms par izbeigtu.

Piebilstu, ka līdzīgas prasības gatavojas iesniegt arī citu zāģētavu strādnieki.

Par turpmāko Jūs informēšu.

Rajona priekšnieks (paraksts)
Darbvede (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 31. lapa. Oriģināls.

* Sk. 176. dokumentu.

178—188

PAR REGULĀRU DARBA ALGAS IZMAKSU

178

*Darba ministrijas IV rajona darba
inspektora ziņojums vecākajam
darba inspektoram*

*Valmierā
1923. g. 16. janvārī*

8. janvārī Rūjienas I un II pamatskolas skolotāji, skaitā 17, uzsāka streiku. Streika iemesls — algas neizmaksa par 4 mēnešiem. Tanī pat dienā pilsētas valde daļu no algas izmaksāja un pārpalikušo apsolīja izmak-

sāt tuvākās dienās. Pēc pilsētas valdes solījuma algas jautājumu nokārtot skolotāji streiku izbeidza, un darbi atjaunoti 9. janvārī.

IV rajona darba inspektors (paraksts)

1645. f., 1. apr., 52. l., 2. lapa. Oriģināls.

179

*No Iekšlietu ministrijas
Administratīvā departamenta
Politiskās pārvaldes Daugavpils
rajona vecākā uzrauga ziņojuma
Politiskās pārvaldes Daugavpils
rajona pārzinim*

*Daugavpili
1924. g. 18. decembrī*

Noskaidrojot uz vietas šī gada 17. decembrī Bebreņu pagastā izcēlušos strādnieku konfliktu akciju sabiedrības «Lini» fabrikā, ziņoju, ka šis konflikts izcēlies pie sekojošiem apstākļiem: strādniekiem, kuru tur ir ap 200, nav tikusi izmaksāta alga par kādiem trīs līdz četri mēnešiem, un visu laiku viņi tikuši mānīti no minētās sabiedrības, ka tādā un tādā termiņā tikšot alga izmaksāta, bet līdz šim laikam ne pie kādas skaidrības algas izmaksas lietās strādnieki nav nākuši, sakarā ar ko tie nonākuši patiesi grūtā stāvoklī un izmisumā, kādēļ tie darbus pārtraukuši un diezgan asā formā, apstākļu spiesti, zēlojušies Darba ministrijas inspektoram Daugavpilī...

Minētā fabrikā līdz ar mani bija ieradušies darba inspektors no Daugavpils un divi valsts bankas pārstāvji no Rīgas. Darba inspektors noskaidroja radušos apstākļus par algas neizmaksu strādniekiem, cik tas atkarīgas no viņa kompetences, kā arī deva padomu savas prasības pēc tam vēl nokārtot tiesas ceļā. No strādnieku puses tika vienīgi ļoti sarūgtinātā veidā izteikta zēlošanās pret akciju sabiedrību «Lini»...

Sabiedrība «Lini» izņēmusi no Latvijas valsts bankas vairākus desmitus miljonus, un pēdējā laikā tikusi vēl ņemta no Latvijas valsts bankas nauda tieši priekš strādnieku algām, bet gandrīz visos šīs sabiedrības

uzņēmumos, kurai ir plašs tikls visā Latvijā, nekur strādniekiem alga neesot tikusi izmaksāta, sakarā ar ko strādnieki visur bijuši spiesti pārtraukt darbu...

Vecākais uzraugs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 32. lapa. Oriģināls.

180

*Darba ministrijas Darba
aizsardzības departamenta
II rajona darba inspektora
ziņojums Darba ministrijas
vecākajam darba inspektoram*

*Rīgā
1925. g. 24. februārī*

Paziņoju, ka šī gada 5. februārī, pulksten 10 dienā, akciju sabiedrības «Jakob Beck» stikla fabrikā, Julijs ielā, visi 330 strādnieki pārtrauca darbus, pieprasdami nopelnītās algas izmaksu.

Streika likvidēšanai noturētas 2 kopējas apspriedes, bet pie pozitīviem rezultātiem tās nenoveda un vienošanās netika panākta.

Šī gada 20. februārī fabrikas administrācija man ziņo, ka 19. februārī viņa ar strādniekiem panākusi vienošanos par darba atjaunošanu uz sekošiem noteikumiem. 1) Stikla pūtējam Ed. Lau uzteikums tiek atsaukts, un viņu patur darbā arī turpmāk, 2) kā atlīdzību par streika dienām fabrikas administrācija izmaksā: katram strādniekam — vīrietim 600.— rubļu un sievietei — 400 rubļu. Šī nauda izmaksājama ne vēlāk kā 25. februārī, 3) turpmāk alga izmaksājama ik par 2 nedēļām reizi — sestdienās un 4) stikla pūtējiem, vecākajiem smalkslīpētājiem un stiklu nogriezēju meistariem pa streika laiku izmaksā vienreizēju atlīdzību 1250.— rubļu apmērā.

Darbi atjaunoti 20. februārī.

Darba inspektors (paraksts)

Darbvedis (paraksts)

1646. f., 1. apr., 71. l., 16. lapa. Oriģināls.

188

*Stikla fabrikas «Kristals»
ziņojums Tautas labklājības
ministrijas Darba aizsardzības
departamenta I rajona darba
inspektoram*

*Rīgā
1927. g. 19. septembrī*

Pagodinot paziņot, ka stikla fabrikas «Kristals» meistari — pūtēji, skaitā 66 cilvēki, un dienas strādnieki, 140 cilvēki, nav uzsākuši šodien darbus algas neizmaksas dēļ.

Stikla fabrika «KRISTALS»
īpašnieks Augusts Grieze (paraksts)

1645. f., 1. apr., 100. l., 86. lapa. Oriģināls.

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektora
ziņojums Darba aizsardzības
departamentam*

*Rīgā,
ne vēlāk par
1928. g. 20. martu*

Paziņoju, ka mašīnu fabrikas «Stars» Rīgā, Kr. Barona ielā 136, 119 strādnieki šī gada 19. martā pulksten 8 no rīta uzsāka streiku, pieprasot nopelnītās algas izmaksu un samaksu par streikā pavadīto laiku. Uz strādnieku pārstāvja ierosinājumu 19. martā ievadīju sarunas starp fabrikas administrāciju, bet streiku likvidēt pagaidām man nav izdevies, un strādnieki arī vēl šodien turpina streikot.

Darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1645. f., 1. apr., 113. l., 1. lapa. Caurraksts.

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektora
ziņojums Darba aizsardzības
departamentam*

*Rīgā
1928. g. 19. aprīlī*

Paziņoju, ka Jansona koku apstrādāšanas fabrikas 246 strādnieki šī gada 16. aprīlī pārtrauca darbus darba algas nesamaksas dēļ.

Darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1645. f., 1. apr., 113. l., 4. lapa. Caurraksts.

*Latvijas republikas Saeimas
Strādnieku un zemnieku frakcijas
iesniegums Saeimas prezīdijam*

*Rīgā
1932. g. 1. martā*

Lūdzam celt priekšā Saeimai sekošu jautājumu tautas labklājības ministram.

Jelgavas lina apstrādāšanas fabrikas īpašnieki brāļi Hoffi sistemātiski ietur no strādniekiem nopelnīto algu. Patlaban fabrikas īpašnieki ir palikuši strādniekiem parādā 5 nedēļu algu, apmēram 60 000 latus, un atsakās tos maksāt.

Jautājam: ko tautas labklājības ministrs domā darīt, lai piespiestu fabrikas īpašniekus samaksāt 1100 strādniekiem ieturēto algu?

K. Mežulis
Fr. Landovskis
E. Sudmalis
Osk. Jankus
L. Jeršovs

1899. f., 2. apr., 2. l., 33. lapa. Origināls.

*Iekšlietu ministrijas Valmieras
apriņķa policijas III iecirkņa
priekšnieka telefonogramma
Valmieras apriņķa policijas
priekšniekam un Administratīvā
departamenta Politiskās pārvaldes
Valmieras rajona priekšniekam*

*Rūjienā
1932. g. 8. martā*

Ziņoju, ka šī gada 7. martā akciju sabiedrības «Bal-
tijas papīru un papes fabrika Staicele» strādnieki,
skaitā apmēram 200 personas, pieprasīja direktoram
Hoffam izmaksāt otro mēnesi neizmaksāto darba algu.
Kad direktors strādnieku prasības nevarēja apmierināt,
darbs tika pārtraukts un strādnieki fabriku atstāja.
Pēc direkcijas paskaidrojumiem fabrikas darbība pār-
traukta līdz 10. martam, kad algu jautājuma noskaidro-
šanai ieradīsies uz vietas darba inspektors. Darba pār-
traukšanai saimniecisks raksturs, un sadursmes starp
strādniekiem un darba devēju nav notikušas.

Valmieras apriņķa policijas 3. iecirkņa
priekšnieks (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 34. lapa. Apstiprināts noraksts.

*Latvijas republikas Saeimas
Strādnieku un zemnieku frakcijas
iesniegums Saeimas prezidijam*

*Rīgā
1932. g. 21. oktobrī*

Iesniedzam Saeimai sekojošu jautājumu finansu mi-
nistram:

Šī gada 2. septembrī finieru fabrika «Daugava» Rīgā
uzteikusi darbu uz 17. septembri visiem fabrikā nodar-
binātiem strādniekiem. Algas strādniekiem nebija iz-
maksātas par visu augusta mēnesi, kas kopā ar nesa-
ņemto atvaļinājuma naudu rezumējās uz 27 000 latu.
Sakarā ar to, lai nestrādātu velti vēl 2 nedēļas, strād-
nieki 5. septembrī pārtrauca darbus.

«Daugava» atzīta par maksāt nespējīgu, un viņai jau
1931. gadā iecelti administratori no Rīgas apgabalties-
sas un Latvijas bankas. Bet arī šie valsts administratori

algas strādniekiem nemaksāja, neskatoties ka fabrika 28. augustā saņēma par pārdoto preci 40 000 latu.

Strādnieki izsaka dibinātas aizdomas, ka arī Latvijas banka palīdz nobēdzināt vēl neapķīlāto fabrikas inventāru un preces, lai izvairītos no algas izmaksas strādniekiem. Katrā ziņā Latvijas banka, zem kuras kontroles un vadības fabrika strādā, atbildīga par algu neizmaksu. Strādnieki prasa, lai Latvijas banka nekavējoši izmaksā ieturētās algas.

Jautājam finansu ministram:

a) Ko viņš darīs, lai strādnieki nopelnītās algas saņemtu?

b) Ko viņš darīs, lai fabrika darbus nekavējoši atjaunotu, pieņemot darbā visus vecos strādniekus?

Saeimas strādnieku un zemnieku frakcijas deputāti
E. Sudmalis, F. Bergs, L. Jeršovs, O. Gulbis, P. Rūtiņš

1899. f., 2. apr., 2. l., 35. lapa. Apstiprināts noraksts.

187

*No Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
II rajona darba inspektora
darbveža ziņojuma I rajona darba
inspektoram*

*Rīgā
1936. g. 28. aprīlī*

Paju sabiedrības «Ērglis» apavu fabrikas Rīgā, Peldu ielā Nr. 25, strādnieki jau vairākkārtīgi griezušies darba inspekcijā ar sūdzībām par nekārtīgu algas izmaksu un līguma grāmatiņu neizsniegšanu. Izdarot revīzijas minētā uzņēmumā, noskaidrojies, ka sūdzības ir pamatotas, pie kam šādas nekārtības turpinās jau vairākus gadus. Fabrikas atbildīgais vadītājs Peisahs Joselovičs parasti aizbildinās ar naudas trūkumu un klusumu apavu nozarē, soloties tomēr sezonas laikā uzkrājušos algas parādu nokārtot, kā arī gādāt, lai tālākā algas izmaksa varētu noritēt laikā. Šie solījumi tomēr nekad nav izpildīti, jo nekārtības algas izmaksā turpinās kā klusā laikā, tāpat arī pavasaros un rudenos, kad apavu

rūpniecībā ir visrosīgākā sezona. Nekārtīgā algu izmaksa rada lielu neapmierinātību strādniekos, kamdēļ dažādi strīdi un konflikti minētā uzņēmumā ir parasta parādība, neizslēdzot pat tādus asumus kā darbu pārtraukšanu. Līdzīgs stāvoklis šai uzņēmumā ir arī pašreiz. Lai gan pavasara sezona ir jau vidū, algas tomēr netiek kārtīgi izmaksātas. Parasti algas dienā izmaksā tikai pusi no nopelnītās summas vai arī mazāk, pie kam atlikums tiek dzēsts pa daļām nenoteiktos termiņos, kamdēļ bieži gadās, ka par agrāko periodu vēl nav visa alga izmaksāta, kad pienākusi izmaksa jau tekošam periodam.

Izpildot Jūsu rīkojumu, šī gada 18. aprīlī ierados fabrikā un konstatēju, ka pēdējā algas izmaksa bijusi nedēļu iepriekš, tas ir, 11. aprīlī, kad algās bija jāizmaksā (kopā ar atlikumu no iepriekšējās izmaksas) 2886.01 lats. Kā parasti, naudas trūkuma dēļ nav izmaksāta visa nopelnītā alga, bet tikai 1653 lati, tā kā uz nākošo nedēļu palicis neizmaksāts 1233.01 lats. Šo summu fabrikas atbildīgais vadītājs apsoliņās izmaksāt tai pašā dienā, tas ir, šī gada 18. aprīlī, bet, kā vēlāk izrādījās, solījums nav izpildīts, jo daļa no šī parāda palikusi atkal uz nākošo periodu. Revīzijā konstatēju arī, ka darba devējs nav izsniedzis strādniekiem līguma grāmatiņas, bet tās glabājas pie grāmatvedes Johas Joselovičs mājās it kā ierakstījumu izdarīšanai. Par konstatēto sastādīju protokolu, kas Jums nākošā dienā iesniegts tālākai rīcībai.

Nekārtīgas algas izmaksas dēļ darba vietā izcēlies konflikts arī šī gada 27. aprīlī, pie tam ļoti asā formā. Izpildot Jūsu rīkojumu, nekavējoties ierados fabrikā, kur konstatēju, ka strādnieki darbā gan ieradušies, bet atteikušies sākt strādāt, kamēr nebūs izmaksāta nopelnītā alga. Varbūtēju nekārtību novēršanai uzņēmumā bija ieradies arī Rīgas prefektūras 1. iecirkņa uzraugs Viļumsons ar vienu kārtībnieku. Noskaidrojot konflikta cēloņus, izrādījās, ka pēdējā algas izmaksā šī gada 25. aprīlī pēc darba devēja uzrādītā saraksta bija jāizmaksā algās 1905 lati, bet izmaksāti 1528 lati, tā kā uz nākošo nedēļu palikuši neizmaksāti 377 lati. Lai gan summa nav liela, tomēr, ņemot vērā, ka nekārtības algas izmaksā atkartojas regulāri, strādnieki pēkšņi

pārtraukuši darbus, iepriekš par to nevienai uzraudzības iestādei nepaziņojot. Iztaujājot strādniekus par konflikta cēloņiem, tie vienbalsīgi apliecināja, ka darba pārtraukumam par iemeslu bijusi vienīgi nekārtīgā algas izmaksa...

2. rajona darba inspektora darbvedis (paraksts)

1645. f., 1. apr., 247. l., 29.—30. lapa. Origināls.

188

*Iekšlietu ministrijas Administratīvā
departamenta Politiskās
pārvaldes Liepājas rajona
priekšnieka ziņojums Politiskās
pārvaldes priekšniekam*

*Liepājā
1938. g. 20. septembrī*

Ziņoju, ka šī gada 13. septembrī Šarlotes KRAUZES ķieģeļu ceplī, Cieceres pagasta Striķos, 13 tur nodarbinātie strādnieki pulksten 7.00 nav stājušies darbā, pieprasot algas izmaksu par nostrādāto laiku — vienu nedēļu.

Algu no 20 līdz 50 latiem katram strādniekam vajadzējis izmaksāt jau 10. septembrī, bet cepla īpašnieks KRAUZE aizbildinājies, ka neesot paspējusi izņemt Saldus pastā no Zemkopības ministrijas Zemes ierīcības departamenta piesūtīto naudu.

Šī gada 14. septembrī KRAUZE strādniekiem pienākušos algu izmaksājusi, pēc kam tie pa daļai uzsākuši darbus, bet pilnos apmēros darbi atjaunoti šī gada 15. septembrī pulksten 7.00.

Piezīmēju, ka darba pārtraukumam nav politisks raksturs, jo līdzīgi gadījumi, kā to cepla strādnieki paskaidrojuši, pēdējo 4 gadu laikā KRAUZES ceplī atgadījušies vienu otru reizi, pie kam katru reizi pēc algas izmaksas darbi atjaunoti bez jebkādiem noteikumiem no strādnieku puses.

Rajona priekšnieks (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 36. lapa. Origināls.

194

PRET DARBA ALGAS PAZEMINĀSANU

189

*Darba ministrijas II rajona
darba inspektora ziņojums
Darba ministrijai*

*Rīgā
1923. g. 17. janvārī*

Ziņoju, ka J. Kalniņa koku zāgētavas (II Ganību dambī, 37) nesēji, skaitā 10 cilvēku, šī gada 12. janvārī pulksten 6 dienā uzsāka streiku aiz tā iemesla, ka darba devējs, pieņemot viņus darbā, apsolijs maksāt viņiem tādu pat algu, kāda pastāv citās zāgētavās, bet pie pirmās algas izmaksas no tā atteicies un piesolijs daudz mazāku algu.

Streika likvidēšanai šī gada 15. janvārī ieradās minētā uzņēmumā un pēc attiecīgām pārrunām panācu sekošo vienošanos: 1) Par laiku, kuru nesēji nostrādājuši līdz streika dienai, darba devējs izmaksā katram strādniekam atlīdzību 150 rubļu dienā. 2) Turpmāk minētos strādniekus pieņem uz 75 standartu planku un dēļu noņemšanu un nokraušanu, maksājot 175 rubļus par standartu. 3) Darbi atjaunojami pēc darba devēja uzskata.

2. rajona darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1645. f., 1. apr., 52. l., 3. lapa. Oriģināls.

190

*Rīgas transportstrādnieku
arodnieciskās savienības valdes
raksts Darba ministrijai*

*Rīgā
1924. g. 22. decembrī*

Rīgas transportstrādnieku arodnieciskā savienības valde noslēdza kolektīvo līgumu šī gada jūnija mēnesī ar Rīgas Staueru savienību, Padomju Krievijas Ārējās Tirdzniecības Priekštāvniecību un ar pārējiem Rīgas un Ventspils lielākiem uzņēmējiem uz iepriekšējo gadu darba algām. Tagad, dzīves dārdzībai ceļoties, nav

iespējams pie grūtiem darba apstākļiem ostā strādāt pie pastāvošām algām, un tamdēļ Rīgas transportstrādnieku arodnieciskā savienība uz pilnās biedru sapulces lēmuma pamata griezās šī gada novembra mēnesī pie Staueru savienības un citiem uzņēmējiem ar prasību piemaksāt pie pastāvošām darba algām 30% kā dzīves dārdzības piemaksu.

Jau pagājis vairāk nekā mēnesis, un Staueru savienība, kura skaitās kā lielākais darba devējs ostā, nav atradusi par vajadzīgu uzaicināt Rīgas transportstrādnieku arodnieciskās savienības priekšstāvjus uz sarunām. Strādnieki ar lielu pacietību vēl gaidīs atbildi no uzņēmējiem līdz 1925. gada 1. janvārim. Gadījumā, ja sarunas uzsāktas nebūs, dzīves dārdzības piemaksa netiks no uzņēmējiem maksāta, var gadīties, ka strādnieki pārtrauks darbus, kas nav vēlams ne valdībai, ne arī strādniekiem.

Tamdēļ, darot šo zināmu Darba ministrijai, Rīgas transportstrādnieku arodnieciskās savienības valde lūdz nekavējoši Darba ministriju spert attiecīgus soļus, lai strādnieku prasības tiktu ievērotas.

Priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1646. f., 1. apr., 71. l., 3. lapa. Oriģināls.

191

*Iekšlietu ministrijas Centrālās
kriminālpolicijas Politiskās
pārvaldes Liepājas rajona pārziņa
ziņojums Politiskās pārvaldes
priekšniekam*

*Liepājā
1926. g. jūlijā*

Ziņoju, ka šodien, 30. jūlijā, izbeidzās šī gada 7. jūlijā uzsāktais no Liepājas ostas un transporta strādniekiem streiks sakarā ar algas paaugstināšanu par apmēram 10 procentiem. Galīgais algas tarifs tiks izstrādāts pēc trīs dienām.

Rajona pārziņa vietas izpildītājs (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 37. lapa. Oriģināls.

196

Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektora ziņojums
Darba aizsardzības departamentam

Rīgā
1928. g. 24. aprīlī

Paziņoju, ka šī gada 23. aprīlī pulksten 12 dienā Kremerta koku zāgētavas 18 ceimersteleri uzsāka streiku, pieprasot algas paaugstināšanu no 36 uz 40 santīmu stundā.

Minētā streika dēļ darbus bija jāpārtrauc 160 uzņēmumā nodarbinātiem citiem strādniekiem, kuri, cik vērojams, arī uzstādišot tagad prasības.

Darba inspektors (paraksts)
Darbvedis (paraksts)

1645. f., 1. apr., 113. l., 16. lapa. Caurraksts.

Latvijas Komunistiskās Jaunatnes
savienības tekstilnieku rajona
«Eskas» fabrikas strādnieku
grupas uzsaukums «Eskas»
strādniekiem

Rīgā
1930. g. janvārī

Visu zemju proletārieši, savienojieties! Bez cīņas nav uzvaras!

«ESKAS» STRĀDNIECES!

Neklājas mums labāk nekā pārējiem tekstiluzņēmumu strādniekiem. Strādājam 60 cilvēku mazās, šaurās un puteklainās telpās. Visu dienu jāieelpo putekļi, sadegušas eļļas smaka. Ventilācijas nav. Caurvējš visu dienu pūš, sasvīdušās strādnieces saaukstējas un ļoti bieži slimo. Mašīnu riteni un transmisijas nav aizsargātas. Katrā brīdī var notikt nelaime, un tu, *strādniece, vari palikt par kropli uz visu tavu mūžu!*

8 stundu darba dienas likums nav priekš jums rakstīts. Strādājat 10 un 12 stundas (ķetelētājas pat 2 maiņas pēc kārtas). Ļoti bieži nākas jums strādāt

svētdienās un svētku dienās. Bet par virsstundām un svētdienas stundām nemaksā Fridmans ne santīma.

Algas ir niecīgas, neskatoties uz to, ka Fridmans brēc, ka nekur nepelnot tik daudz kā pie viņa. Reti kad dieniece nopelna par 8 stundām vairāk kā latu. Ne daudz vairāk nopelna arī akordnieces, spolētājas un adītājas. Drusciņ labāk algas ziņā nostādītas ķetelētājas. Bet tās jau *strādā 12 un 16 stundas dienā!*

Ceļa naudu neizsniedz, kaut gan dzīvojam vistālākās Rīgas nomalēs. No nabaga algas vēl jāterē katru dienu tramvajam!

Mums vēl par daudz! *Fridmans gatavojas tuvākās dienās nosist algas par kādiem 25%.* To viņš jau teica dažām strādniecēm, kuras iedrošinājās sūdzēties par grūto stāvokli.

Ko darīt? Kā pretoties? Kā radīt pretsparu fabrikanta nodomam?

Atmetīsim vienaldzību! Organizēsimies!

Iestāsimies visi kā viens revolucionārā tekstilstrādnieku arodbiedrībā!

Izbīdīsim fabrikas strādnieku komiteju, kura mūs vādīs organizētā cīņā!

Pret algas nosīšanu — par viņas paaugstināšanu.

Par labākiem higiēniskiem apstākļiem! 8 stundu darba dienu!

Virš un svētdienas stundu likumīgo samaksu!

Aizsargu līdzekļu uzstādīšanu un uzlabošanu!

Biedrenes, apzināsimies mūsu stāvokli! Neļausim nodot savas intereses! Būsim gatavi pretoties un uzstāties!

Latvijas Komunistiskās Jaunatnes savienības

Tekstilnieku rajons

«Eskas» fabrikas strādnieku grupa

No Latvijas Komunistiskās
partijas apavnieku frakcijas,
darbnieku un fabriku komitejas
uzsaukuma apavstrādniekiem

Rīgā
1932. g. aprīlī

Bez cīņas nav uzvaras! Visu zemju proletārieši, savienojieties!

Šī gada 18. aprīlī, biedri, — uz streiku!

Visi apavu un virsu taisītāju strādnieki un piegādātāji! Mūsu neciešamie darba un dzīves apstākļi uz streika cīņu sauc! Šī gada 18. aprīlī mēs uzaicinām visus apavniekus, virsu taisītājus un piegādātājus iziet streikā, iepriekš iesniedzot darba devējiem, piegādātājiem, veikalniekiem un fabrikantiem sekošas prasības:

1) Izmaksāt nopelnīto darba algu līdz pēdējam santīmam.

2) Turpmāk līdzšinējo algu vietā maksāt visiem apavniekiem, virsu taisītājiem un piegādātājiem tādas algas, kādas katram maksāja 1930. gadā.

3) Noslēgt darba līgumu un dot darba algas garantijas normāli izpelnītās dienas algas apmērā.

Šīs prasības iesniegt 3 dienas ātrāk — 15. aprīlī. Prasību iesniegšanai izvēlēt katrā darbnīcā pārstāvjus — streika komitejas, tāpat piegādātājiem iesniegt veikalos savas prasības. *Nepildīšanas gadījumā visiem kopīgi vienotiem spēkiem uzsākt 18. aprīlī streiku.*

Biedri! Mums jāzina, ka vienīgi ar aktīvu nenogurstošu cīņu streikos un citu aktīvu uzstāšanos, aicinot un aktivizējot arī citus, mēs sasniegsim savu mērķi. *Nekas no gaisa nekrīt.* Un reizē, cīnoties un streikojot par savām darba algām, mums jācīnās arī par strādnieku tiesisko stāvokli. *Mēs neesam lopi, kā to iedomājas buržuji, naudas maiši.*

Tamdēļ reizē, streikojot par augšminētām darba algām, mēs streikosim arī pret nežēlīgo izsūkšanu, izlikšanu no dzīvokļiem, slimokasu graušanu. Pret sistemātisku algas nokrāpšanu, darba grāmatiņu ievēšanu. Mums jāstreiko par arodbiedrību, sapulču un streika brīvību. Pret šīs bada iekārtas, strādniecības žņaugšanas un izsūkšanas likumiem, nodokļiem, sabiedriskiem

vergu darbiem, pret šausmīgo teroru un strādnieku piekaušanu!

Visas šīs varmācības, pret kurām mums jācīnās, buržujiem vajadzīgas, lai mūs izsūktu un aplaupītu līdz pēdējai skrandai priekš kapitālistu un sociāldemokrātu līderu resno vēderu uzturēšanas.

Nost šo slogu un verdzības stāvokli no strādnieku pleciem! Ar strādniekiem mēs šo slogu sagrausim!

Biedri, mēs zinām, ka visi ražošanas līdzekļi un bagātības caur laupīšanām atrodas buržuju rokās, tāpat policijas spiegsuņi, kas šo mantu sargā līdz sapūšanai un nodedzināšanai.

Bet mums jāmirst badā. Ja agrāk kurpniekiem par pāri maksāja 2.80—6 lati darba algu, bet tagad no 0.80 lati līdz 3 lati pāri. Virsu taisītājiem agrāk no 25 latiem līdz 40 latiem nedēļā, tagad no 9 lati līdz 25 latiem nedēļā, bet tikai kad visu nedēļu strādā. Ar mūsu rokām ir bagātības saražotas, un *tādēļ tās pieder mums.* Ar cīņu mums viņas jāpaņem, tikai ar mūsu pašu spēkiem vienotā streikā mēs panāksim. Ar streika palīdzību mēs varam cīnīties pret visām netaisnībām, uzvaru gūt...

Un taisni tamdēļ 18. aprīlī mums, visiem apavniekiem, virsu taisītājiem un piegādātājiem, jāiziet streikā...

Gādāt par to, lai izvēlētu darba vietās streika komitejas, lai arī citas nozares zinātu par streiku, vākt līdzekļus streikotāju pabalstiem, kā arī visiem bezdarbniekiem ņemt aktīvu dalību apavnieku streikā, jo strādājošo uzvara ir arī bezdarbnieku uzvara un mūsu zaudējumi ir arī jūsu zaudējumi.

Nepagurt streikā, cīnoties par ikdienas vajadzībām.

Pret garo darba laiku!

Par 7 stundu darba dienu pie pilnas algas!

Pret dzīves dārdzību, par darbu un maizi!

Par arodbiedrības brīvību!

Lai dzīvo SPRS, kur nav jāstreiko!

Lai dzīvo streiks!

Latvijas Komunistiskās partijas apavnieku frakcija,
darbnieku un fabriku komitejas

1899. f., 2. apr., 2. l., 39. lapa. Izgatavots ar rotatoru.

*Latvijas pasta, telegrāfa un
telefona darbinieku arodbiedrības
Cēsu nodaļas raksts Latvijas
republikas Saeimas prezidijam*

*Cēsis
1933. g. 7. aprīlī*

Neskatoties uz to, ka pēdējos gados valsts darbinieku algas ir jau samazinātas par 10—30 procentiem gan ar pamatalgas pamazināšanu, gan krīzes atvilkumiem, pensiju un bezdarba fondu iemaksu palielināšanu, tomēr valdība gatavo atkal jaunu pārsteigumu valsts darbiniekiem, kas viņu algas draud nospiest zem katras eksistences iespējamības.

Latvijas pasta, telegrāfa un telefona darbinieku arodbiedrības Cēsu nodaļas ārkārtējā pilnā biedru sapulce protestē pret nodomāto algas samazināšanas politiku un pagodinās griezties pie Saeimas prezidija ar lūgumu spert soļus pret valsts darbinieku algu turpmāko samazināšanu.

Latvijas pasta, telegrāfa un telefona
darbinieku arodbiedrības
Cēsu nodaļas priekšsēdētājs (paraksts)
Sekretārs (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 40. lapa. Oriģināls.

*Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas komitejas tekstilstrādnieku
frakcijas uzsaukums
tekstilstrādniekiem*

*Rīgā
1934. g. decembrī*

Visu zemju proletārieši, savienojieties! Bez cīņas nav uzvaras!

Tekstilrūpniecībā nodarbinātie strādnieki un strādnieces!

Latvijas tekstilrūpniecībā 1934. gada II pusē izbeidzās pagurums. Iestājās straujš uzplūds. 1932. gadā 7688 nodarbināto strādnieku skaits pieauga uz 14,040. Tas tādēļ, ka valdība uz tekstilrūpnieku spiedienu 1932. gadā [noteica] kontingentus un augstas muitas

uz ārzemju ražojumiem. Rūpnieki solīja paaugstināt algas, bet tas nav noticis, tieši otrādi — sākot ar 1927. gadu, algas ir nepārtraukti slīdejušas uz leju. Milzīgo peļņu, ko dod tekstilrūpniecības monopola stāvoklis, sabāž kabatās tekstilrūpnieki. Tā pēc «Economista» datiem Feldhūns, «Rīgas audums», «Zasulauka manufaktūra» un citi tīru peļņu par pagājušo gadu ieguvuši vairāk nekā 1/2 miljonu latu (caurmērā visos uzņēmumos peļņa pārsniedz 20% no ieguldītā kapitāla). Bet, lai vēl savu peļņu palielinātu, turpinās algu nosišana.

Biedri, nepieļausim savas algas samazināt, organizēsīmies, gatavosīmies atsist mūsu izsūcēju uzbrukumu. Cīnīsīmies par mūsu algu paaugstināšanu!

Slikti ir arī mūsu darba apstākļi, daudzās vietās darba telpas ļoti netīras, izsīstiem logiem, aukstas, bez ventilācijas, ēdamtelpas, atēju vietas — neciešamas baciļu bedres. Meistaru izturēšanās daudzās vietās ir neciešama, tieši necilvēcīga, fabrikanti mūs uzskata tikai par darba rīku, ar kuru palīdzību var laist darbā mašīnas un raust tiem bagātības.

Strādnieki, līdz tagadējām zemajām algām un smagajiem darba apstākļiem esam nonākuši tādēļ, ka nesam veduši kopīgu, vienotu pretspara cīņu pret uzņēmēju sistemātisku uzbrukumu mūsu algām.

Šajā stāvoklī esam nonākuši arī tādēļ, ka daļa no mums ticēja arodbiedrību birokrātiem — Balodim, Treijam un citiem, un arī tādēļ, ka daļa no mums neticēja nekam, pat mūsu vienotam spēkam ne. Biedri strādnieki, tikai mūsu pašu neorganizētība un pasivitāte noveduši mūs šai šausmīgajā stāvoklī. To neuzlabos arī tagadējā fašistiskā Ulmaņa valdība un viņas komisāru dibinātās arodbiedrības. Viņas solījumi par algas tālāku nesamazināšanu un neatlaišanu no darba jau tagad cauri krituši. Katra jauna diena nes vēl lielāku trūkumu un badu, Bērziņa «vienotā tauta» no viņas «labākiem dēliem» tiek žņaugta un nospiesta pasaulē nepieredzētos apstākļos. Milzu beztiesīgums pārspēj drīz pat kolonistu stāvokli.

Biedri tekstilstrādnieki, mūsu stāvokli uzlabos tikai mūsu pašu rokas, pašu spēki. Gatavosīmies cīņai par algu paaugstināšanu 1929./30. gada līmenī. Prasīsim garantētu dienas algu visiem akorda strādniekiem. Ro-

doties darba pārtraukumam mašīnu bojāšanās dēļ vai citu tamlīdzīgu apstākļu dēļ, prasisim pilnu atalgojumu par nokavēto laiku. Dienas algu strādniekiem paaugstināt par 30%. Jāatceļ sodu naudas sistēma. Administrācijai jāslēdz kolektīvi līgumi ar fabrikas strādniekiem. Vispārējo apstākļu uzlabošanu. Ir atlaižami meistari, kas necienīgi izturas pret strādniekiem.

Sis ir vispārējas prasības, bet katrā uzņēmumā strādnieki var uzstādīt vietējas prasības.

Visi tekstilnieki, bez politiskās izšķirības, slēgsimies vienotā cīņā par sava stāvokļa uzlabošanu. Būsim aktīvi, no apzinīgākiem strādniekiem veidosim grupas ar kārtējām sanāksmēm. Un šīm grupām jāizaug par fabriku vienību komitejām. Asāk kā jebkad mums jāuzstājas pret fašistu dienderiem un liškiem mūsu starpā.

Kas grib cīnīties par darba apstākļu uzlabošanu, tam jācīnās par *vienotām visus strādniekus aptverošām fabriku komitejām.*

Lai dzīvo cīņa par tekstilstrādnieku prasībām!

Lai dzīvo tekstilstrādnieku un visas strādniecības vienotā frontē!

Lai dzīvo cīņa par brīvām, pašu strādnieku vēlētajām arodbiedrību valdēm!

Latvijas Komunistiskās partijas Rīgas komitejas
Tekstilstrādnieku frakcija

Inv. Nr. 1924.

197

Latvijas Komunistiskās partijas
Kokstrādnieku frakcijas uzsaukums
kokstrādniekiem

Rīgā
1935. g. 16. jūnijā

Bez cīņas nav uzvaras! Visu zemju proletārieši, savienojieties!

Biedri kokstrādnieki!

Pagājušā gada maijā Rīgas kokstrādnieki izveda sekmīgu streiku cīņu. Rezultātā algas tika paaugstinātas caurmērā par 10—15%. Pēc fašistiskā apvērsuma

203

kokstrādnieki pagājušā sezonā sekmīgi atvairīja uzbrukumus savām darba algām.

Tagad atkal par jaunu sezonu ir spēkā. Darbi jau atjaunoti gandrīz visās zāgētavās. Bet kādas ir mūsu darba algas? Izmantojot mūsu pasivitāti un neorganizētību, uzņēmēji nosītuši darba algas tālu zem pagājušā gada līmeņa. Tās nespēj mums vairs nodrošināt pat kailu eksistenci. Vienkārša strādnieka alga noslīdējusi no 2.40 lati pagājušā gadā uz 2 latiem un pat vēl zemāk. Tā «Eksportvudā» maksā 1.86 lati, «Titanā» 1.76 lati. Sieviešu alga: no caurmērā 1.60 lati pagājušā gadā — uz 1.20 lati. Seleri agrāk izpelņīja ap 6—7 lati dienā, tagad — 4. Klātstrādnieku izpeļņa no 3.50 lati noslīdējusi uz 3 lati un zemāk. Nesēju izpeļņa no 3 lati pazemināta uz 2.50—2.70 latiem. Tā «Hazans» maksā 2.75 lati, «Hemerlings» — 2.60 lati, «Pinus» — 2.80 lati, «Mirkins» — 2.50 lati.

Biedri! Tikai pateicoties mūsu pasivitātei un neorganizētai, iespējama šāda nekaunīga ekspluatācija! Laiks dot pretsitienu šādam negantam uzbrukumam mūsu darba algām. Pašreiz priekš tam mums visizdevīgākie apstākļi: sezona ir spēkā, un uzņēmēji nevar gaidīt nevienu dienu. Tāpēc visi kā viens tūliņ un neka vējš iziesim streikā par mūsu darba algu paaugstināšanu!

Kokstrādnieku darba vietu pārstāvji savās apspriedēs ir izstrādājuši algu tarifu, kurš liekams streiku cīņas pamatā. Tas tiks darīts zināms visās zāgētavās. Visur, visās zāgētavās, izbīdāmas streika komitejas no dažiem cilvēkiem un prasības tūliņ iesniedzamas uzņēmējam. Nedrīkst kavēt nevienu dienu. Virieša dienas alga vienkāršam strādniekam nekur nedrīkst būt zemāka kā 3 lati dienā, pie 8 stundu darba dienas. Sieviešu — 2 lati, par vienādu darbu sievietēm jāsaņem tāda pat alga kā vīriešiem. Par virsstundām visur jāprasa maksāt pēc likuma. Prasības neizpildīšanas gadījumā bez vilcināšanās jāpārtrauc darbs un jāiziet streikā.

Biedri! Streiks ir vienīgais līdzeklis, kā uzlabot mūsu stāvokli.

Streiks ir līdzeklis, no kura uzņēmēji visvairāk baidās. Vēl pāris nedēļas atpakaļ «Pinusa» nesēji, izejot

streikā, panāca sava stāvokļa uzlabošanu. Vel lielāki
būs panākumi, ja iziesim streikā visi kā viens!

Pret ekspluatāciju un algu nosīšanu!
Par darba algu paaugstināšanu!
Lai dzīvo kokstrādnieku streiks!

Latvijas Komunistiskās partijas
Kokstrādnieku frakcija

1899. f., 2. apr., 2. l., 41. lapa. Iespiests tipogrāfiski.

198

*Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas komitejas uzsaukums
apavstrādniekiem*

*Rīgā
1939. g. novembrī*

BIEDRI APAVSTRĀDNIEMI!

Jau vairāk nekā piecus gadus Ulmaņa fašistiskā valdība un viņa organizētās arodbiedrības un kameras mūs baro ar melīgiem apgalvojumiem un solījumiem par strādnieku stāvokļa uzlabošanu. Fašisti neko nav uzlabojuši, bet gan strādnieku darba un dzīves apstākļus padarījuši daudz ļaunākus. Dzīves dārdzība pastāvīgi pieaug, darba apstākļi pasliktinās, bet strādniekiem nav brīv prasīt algas paaugstinājumu. To neļauj fašistu policija un darba inspektori, to neļauj viņu arodbiedrības un kameras. Ja arī kāds uzņēmējs būtu ar mieru paaugstināt strādniekiem algu, tad viņš to nedrīkst darīt, jo tas viņam noliegts, par to pat soda. Uzstādīt prasības un streikot strādnieki nedrīkst. Tāda ir tagadējo arodbiedrību un kameru «gādība» par strādniekiem.

Visiem zināms, cik nogurdinošs un veselībai kaitīgs ir apavstrādnieku darbs. Četri mēneši gadā mums jādzīvo bez darba, bet pārējos astoņos mēnešos jāstrādā 14—16 stundas dienā, lai kaut cik aizpildītu to robu, ko mūsu budžetam izrāvis četru mēnešu bezdarbs. Jau pirms diviem gadiem mēs griezāmies pie arodbiedrības un lūdzām atbalstīt mūsu prasību dēļ algas paaugstināšanas, bet nekāda atbalsta no arodbiedrības nedabūjām.

Turpreti cenas paaugstinājumu pirms četrām nedēļām dabūja gan piegādātāji 20—30 santīmu uz pāra. Ari apavu cenas pastāvīgi kāpj. Visi cenšas iedzīvoties uz strādnieku rēķina. Kad mēs nesen pieprasījām algas paaugstināšanu, uzņēmēji mums atbildeja ar izsmieklu un draudiem.

Tad mūsu pacietības mērs bija pilns, un, lai panāktu savu prasību izpildīšanu, apavstrādnieki, par spīti visiem aizliegumiem, uzsāka streiku. Streiko vairākas lielas apavu fabrikas, kā «Magarills», «Luksus», «Erga» utt., un daudzas darbnīcas, kā Eglīša, Trēziņa, Sīpola utt. Streiks norisinās priekšzīmīgi, un tajā piedalās ap 90% Rīgas apavstrādnieku. Neraugoties uz policijas, darba inspektora, arodbiedrības un darba un amatniecības kameru iejaukšanos un aizliegumu algas paaugstināt, ap 30 procenti apavstrādnieku jau panākuši savu prasību izpildīšanu un dabūjuši algas paaugstinājumu 15—20 procentu apmērā. Pat tādi uzņēmēji kā Mogiļņikovs un Kļaviņš paaugstinājuši strādniekiem algu.

Biedri apavstrādnieki! Turiet augsti pacelto streika karogu! Neatkāpieties no savām taisnīgām prasībām! Mūsu vienotā un noteiktā uzstāšanās mums nodrošina panākumus. Vienreiz taču jāsāk lauzt fašistiskā sastīguma ledu. Mēs esam pirmie, kas to dara. Mums sekos pārējā strādniecība. Neļaujiet sevi apmānīt no darba inspektora un arodbiedrības tukšajiem solījumiem! Nebaidieties arī policijas draudus un arestus! Esiet solidāri un izturīgi, un uzvara būs mūsu!

Ārā fašistiskos ielikteņus no strādnieku arodbiedrībām!

Arodbiedrību vadību pašiem strādniekiem!

Nost fašistiskās diktatūras žņaugus!

Lai dzīvo strādnieku vienprātība, drosme un izturība!

Lai dzīvo apavstrādnieku streiks!

Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas komiteja

*No Iekšlietu ministrijas Drošības
policijas departamenta Politiskās
policijas pārvaldes Rīgas rajona
vecākā uzrauga ziņojuma Politiskās
policijas pārvaldes Rīgas rajona
priekšniekam*

*Rīgā
1940. g. 13. janvārī*

Akciju sabiedrības «Rīgas vilnas rūpnieks» strādnieki ar apmēram 250 parakstiem šī gada 10. janvārī iesnieguši fabrikas administrācijai lūgumu sakarā ar dzīves dārdzību paaugstināt līdzšinējo strādnieku stundu izpeļņu šādos apmēros: vīriešiem līdzšinējos 0,35 lati uz 0,40 latiem, bet sievietēm no 0,29 lati uz 0,35 latiem.

Tanī pašā reizē lūgumā arī prasīts algu pielikums akorda darba strādniekiem, audējām un citiem akordniekiem par 15 procentiem.

Iesniegums ir bez kādiem politiskiem novirzieniem, lūgšanas kārtībā. Par minēto apstākli fabrikas administrācija pārrunājusi ar akciju sabiedrības valdi, kura esot tanīs domās, ka stundu strādnieku prasības esot taisnīgas, un domājot arī prasīto pielikt. Pirmkārt, stundu izpeļņas paaugstināt uzņēmumam esot tiesības bez darba inspekcijas un valdības piekritības un, otrām kārtām, pēc valdes apsvēruma pielikums uzņēmumam nekādus sevišķus līdzekļus neprasot.

Citāds esot akordnieku jautājums, tur pastāvot atsevišķi tarifi un līgums ar arodorganizācijām, tā kā bez valdības un darba inspektora piekrišanas akorda darba strādniekiem rūpnieki likmes paaugstināt nevarot un tādēļ arī pēdējiem pielikuma nebūšot, jo jautājumu fabrikas vadība esot jau pārrunājusi ar strādniekiem. Fabrikā strādā 450 strādnieki, kaut dažās nodaļās sakarā ar izejvielu trūkumu darbi sašaurināti, tomēr strādniekus neatlaiž...

Vecākais uzraugs (paraksts)

PRET STRĀDNIĒKU ATLAISĀNU

200

No Latvijas Komunistiskās
partijas Centrālās Komitejas
uzsaukuma strādniekiem

Ne agrāk par 1924. g. martu

Latvijas Komunistiskā partija
(Komunistiskās Internacionāles sekcija)

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

NOST BADA ORGANIZĒTĀJUS!

Latvijas rūpnieku savienība resp. Latvijas kapitālistu vadošais centrs savās slepenās sēdēs *nolēmis organizēt badu*, izsviežot vairāku lielāku fabriku strādniekus, vai nu visus, vai kādu daļu, uz ielas. Lēmums sāks izvest dzīvē *Liepājas drāšu fabrikā*, kur uzteikts visiem 1200 strādniekiem, paziņojot, ka fabrika uz nenoteiktu laiku tiek slēgta. Tūlīņ sekoja arī ziņas par nodomāto darba pārtraukšanu *Vikandera — Larsona linoleja fabrikā* Liepājā, kur strādā ap 200 cilvēku, par darba pārtraukšanu *Livānu stikla fabrikā*, kur strādā ap 300 strādnieku, kā arī par strādnieku skaita samazināšanu daudzos citos rūpniecības uzņēmumos. Kā taisnības iemesli tiek uzdoti tirgus trūkums, nespēja konkurēt ar ārzemju ražojumiem, bet kā galvenais tiek uzsvērts *strādnieku streiki, likums par darba laiku, piemaksas slimokasēm un vispār noteikumi par darba aizsardzību*, kuri postot arī Latvijas rūpniekus.

Fabrikantu slēdziens: Latvijas rūpniecība var pastāvēt tikai tad, kad *tiek iznīcināti visi darba aizsardzības likumi, slēgtas slimokases, ar likumu aizliegti streiki* un strādnieki nodoti pilnīgi uzņēmēju patvarībai un žēlastībai, bez kaut kādas iespējas rūpēties par sava stāvokļa uzlabošanu ...

Ko darīt, kur izeja?

Kamēr pastāv tagadējā kapitālistiskā iekārta, ir tikai viena izeja. Jāprasa no valdības darīt visu, lai attiecīgi rūpniecības uzņēmumi neapstātos. Tai pašā laikā pra-

sot likuma izdošanu par *strādnieku komiteju ievēšanu uzņēmumos* ar kontroles tiesībām par ražošanu resp. par sabiedrības līdzekļu pareizu izlietošanu . . .

Nost bada organizētājus kapitālistus!

Nost kapitālistisko Latvijas valdību!

Lai dzīvo strādnieku un zemnieku valdība Latvijā!

Lai dzīvo saimnieciskā vienība ar Padomju Krieviju!

Centrālā Komiteja

Revolucionārās lapīņas, I daļa, R., 1959., 395.—397. lpp.

201

*Akciju sabiedrības «Izdevējs»
direktora ziņojums Tautas
labklājības ministrijas Darba
aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektoram*

Rīgā
1928. g. 25. aprīlī

Sakarā ar izcēlušos streiku mūsu grāmatspiestuvē pagodināmiem paziņot Jums sekošo:

Šī gada 24. aprīlī ap pusdienas laiku visiem mūsu uzņēmumā nodarbinātiem strādniekiem ar ierakstiem algu grāmatiņās tika uzteikts ar darba izbeigšanos termiņu šī gada 8. maijā. Ap pulksten 7 vakarā strādnieku pārstāvji no Latvijas Grāmatrūpniecības arodbiedrības pieprasīja nekavējošu uzteikšanas anulēšanu, piedraudot pretējā gadījumā pārtraukt darbus tanī pašā vakarā pulksten 9. Tā kā tīri formāla iemesla dēļ šādu strādnieku prasību administrācija nevarēja izpildīt, tad arī tiešām visi otrā maiņā nodarbinātie strādnieki patvarīgi atstāja darbu, nelūkojoties uz to, ka pēdējam bija steidzamības raksturs, tas ir, laikraksta «Latvis»⁴⁴ tekošā numura iespiešana. Sakarā ar to mūsu uzņēmumam cēlušies prāvi zaudējumi, kuru apmērus šim brīžam nav iespējams vēl noteikt. Minētiem strādniekiem šorīt piedrodoties, nemaz neierodoties darbā, visi pārējie strādnieki, tā kā streikojošo strādnieku kopskaits līdzinās 43 personām.

Ar cienību

Akciju sabiedrības «Izdevējs»
direktors — rīkotājs A. Bergs

1645. f., 1. apr., 108a. l., 4. lapa. Originals.

*Latviešu zemnieku savienības
spiestuves direktora raksts
Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektoram*

*Rīgā
1932. g. 8. aprīlī*

1932. gada 19. martā Latviešu zemnieku savienības spiestuves administrācija neizdevīgās saimnieciskās konjunktūras un no tās izrietošās darbu samazināšanās dēļ bija spiesta atlaist 4—5 spiestuves tehniskā personāla strādniekus, iepriekš uzsakot darbu likumā paredzētā kārtībā. Pirmdienas, tas ir, 24. marta rītā pie spiestuves pārziņa ieradās grāmatrūpniecības arodsavienības sekretārs Svembergs un uzstādīja prasību pieņemt no jauna darbā atlaistos strādniekus, attiecīgi samazinot pārējiem strādniekiem darba laiku. Spiestuves pārzinis, apsverot Grāmatrūpniecības arodsavienības prasību, bet ņemot vērā spiestuves īpatnējos darba apstākļus, kas saistās ar laikraksta un citu terminētu periodisku izdevumu izdošanu, atrada par neiespējamu šādu prasību izpildīt un to noraidīja. Pulksten 10. no rīta, spiestuves administrācijai nezinot, tehniskais personāls pārtrauca patvarīgi darbus un uzsāka streiku. Uz spiestuves vadītāja uzaicinājumu turpināt darbus streikojošo strādnieku delegāts A. Antens atkārtoja arodbiedrības prasību un paziņoja, ka pirms šīs prasības izpildīšanas darbus neuzsāks.* Pēc prasību uzstādīšanas sekoja spiestuves pārziņa paskaidrojums par šīs prasības izpildīšanas neiespējamību un tās noraidīšanu, kā arī atkārtots uzaicinājums visiem strādniekiem vai nu atsevišķi, jeb kolektīvi uzsākt darbus, jeb atteikšanās gadījumā atstāt darba telpas, dodot iespēju streikā dalību neņēmušiem un darba turpināšanai pieņemamiem citiem strādniekiem turpināt darbus pie avīzes salikšanas un citu neatliekamu steidzošu, terminētu pasūtījumu izpildīšanas. Streikotāji atteicās darbu turpināt un darba telpas atstāt.

Tad spiestuves pārzinis uzaicināja streikojošos ierasties kantorī saņemt pēc aprēķina pienākušos algu un

* Sk. 203. dokumentu.

atstāt darba telpas. Ap pulksten vieniem alga bija izmaksāta, bet streikojošie darba telpas neatstāja, paliekot arī patvarīgi telpās pēc kārtējā dienas darba laika beigām (tas ir pēc pulksten 4), kamdēļ spiestuves tehniskais vadītājs pulksten 1/26 bija spiests lūgt ierasties policijai, uz kuras pieprasījumu streikojošie strādnieki spiestuves telpas atstāja.

(paraksts)

1645. f., 1. apr., 192. l., 4. lapa. Oriģināls.

203

*Tautas labklājības ministrijas
Darba aizsardzības departamenta
I rajona darba inspektora
ziņojums Darba aizsardzības
departamentam*

*Riģā
1932. g. 12. aprīlī*

Paziņoju, ka šī gada 24. martā 36 Latviešu zemnieku savienības spiestuves strādnieki uzsāka streiku, pieprasot ņemt atpakaļ darbā atlaistos 8 strādniekus un attiecīgi samazināt darba laiku pārējiem strādniekiem. Mīnētai prasībai spiestuves administrācija nepiekrita*.

Tā kā strādnieki uzturējās darba telpās, bet atteicās ķerties pie darba, tad spiestuves administrācija lauza līgumu uz Rūpniecības darba likuma 64. panta 4. punkta pamata un strādniekus atlaida.

Pavisam uzņēmums nodarbina 60 strādniekus. Piezīmēju, ka rakstisku paziņojumu par streiku saņēmu šī gada 11. aprīlī.

Darba inspektors (paraksts)
Darbveža vietniece (paraksts)

1645. f., 1. apr., 192. l., 3. lapa. Oriģināls.

* Sk. 202. dokumentu.

*Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas komitejas uzsaukums
strādniekiem*

*Rīgā
1935. g. maijā*

Visu zemju proletārieši, savienojieties! Bez cīņas nav uzvaras!

**Dosim pretsparu jaunam negantam kapitālistu
uzbrukumam Rīgas strādniecībai!**

Biedri strādnieki un strādnieces!

Vēl nesen atpakaļ Rīgā vairākos uzņēmumos tika atlaists lielāks daudzums strādnieku. Vefā vien tika atlaisti pāri par 300. Tagad, aprīļa beigās, 15. maija apvērsuma «jubilejas» priekšvakarā atkal uzteikts darbs strādniekiem vairākos lielos Rīgas uzņēmumos. «Kontinentā» uzteikts visiem strādniekiem, «Rīgas vilnas manufaktūrā» un «Varonī» daļai.

Ulmanis un viņa rokas puīši izplata melu ziņas, ka strādnieku stāvoklis pie fašistiskā režīma esot manāmi uzlabojies, bet simtiem un tūkstošiem strādnieku tiek izsviesti uz ielas un paliek bez darba un maizes, darba algas tiek nosistas arvien zemāk, strādnieku sociālo apdrošināšanu, kura jau tagad lielā mērā pasliktināta, fašisti gatavojas galīgi sagraut, likvidējot strādnieku slimokases.

Strādnieku stāvoklis pēc 15. maija fašistiskā apvērsuma paliek arvien sliktāks, nepanesamāks. Fašistiskais režīms nevar nodrošināt strādniekiem darbu un maizi. Šodien tiek atlaisti simtiem «Kontinenta», «Varoņa» un citu strādnieku, bet rīt tiks atlaisti simtiem un tūkstošiem jaunu strādnieku no citiem Rīgas uzņēmumiem. Pavisam tuvākā laikā no Rīgas uzņēmumiem nodomāts atlaist 15 000 strādnieku.

Uzņēmēji tagad pie fašistiskā režīma var rīkoties tā, kā viņiem patīk. Viņi pēc patikas var atlaist visus strādniekus no darba un tad no jauna pieņemt par zemāku algu, kā to tagad praktizē «Rīgas vilnas manufaktūra». Lai strādnieki nebūtu spējīgi pretoties uzņēmēju — kapitālistu patvarībām, fašisti likvidēja strād-

nieku arodbiedrības un grib piespiest visus strādniekus iestāties fašistiskās arodbiedrībās, kuru galvenais uzdevums ir atturēt strādniekus no cīņas pret saviem izsūcējiem — kapitālistiem.

Katrā nopietnā konfliktā starp strādniekiem un kapitālistu fašistiskā valdība un fašistiskās arodbiedrības nostājas kapitālista pusē. Tā tas bija «Kontinentā», un tā tas bija daudzos citos uzņēmumos.

Kad pagājušā gada augustā «Kontinenta» īpašnieks gribēja ievest lentu un nosist algas, strādnieki uzsāka streiku. Konfliktā iejaucās Bērziņš un deva strādniekiem solījumu, ka valdība neļaus nosist darba algas. Pagāja daži mēneši — uzņēmējs atlaida visus strādniekus, ierīkoja lentu un pieņēma jaunus strādniekus pa daudz zemākām algām. Darba algas tika nosistas no 10—50%. Velti strādnieki vairākas reizes izstaigājās pa Bērziņa un Feldmaņa kabinetiem. Šie kungi, kā tas arī piedien lielkapitālistu valdības priekšstāvjiem un aģentiem, nostājas nevis strādnieku, bet gan kapitālistu pusē. Tas pats notika tekstilfabrikā «Rekord». Šī gada marta beigās uzņēmējs nosita strādnieku algas. Strādnieki griežas pie Feldmaņa, bet Feldmanis nostājas fabrikanta pusē.

Vai nav skaidrs, ka uzņēmēji — kapitālisti ar fašistiskās valdības un fašistisko arodbiedrību ziņu un tiešu atbalstu uzsākuši jaunu negantu uzbrukumu strādnieku darba algām, arvienu vairāk pasliktina strādnieku stāvokli un pēc patikas izsviež strādniekus uz ielas?

Biedri strādnieki un strādnieces no «Kontinenta», «Varoņa», «Rīgas vilnas manufaktūras» un citām fabrikām!

Neļaujiet kapitālistiem izsviest jūs uz ielas un atstāt bez maizes kumosa. Nepaļaujieties vairs uz fašistiskās valdības un fašistisko arodbiedrību vadītāju solījumiem, uz balamutēm Bērziņu un Feldmani, kas jau ne vienu vien reizi apveduši strādniekus ap stūri. Tikai strādnieki paši, organizēti uzstājoties, būs spējīgi dot pretsparu jaunam neģēlīgam kapitālistu uzbrukumam.

Visi, kas tiek atlaisti, organizējieties un turieties kopā. Apvienojieties atjaunotās LACB uzņēmumu arodbiedrībās, *nodibiniet komitejas* katrā uzņēmumā, izstrādājiet katrā uzņēmumā konkrētas prasības, izvēliet

delegācijas un pieprasiet valdībai, lai viņa tūlī aizliedz fabrikantiem strādniekus izsviest uz ielas un nosist algas. Pieprasiet tūlī sasaukt attiecīgo fašistisko arodbiedrību pilnas biedru sapulces un pieprasiet, lai fašistiskā arodbiedrība, kas dēvē sevi par strādnieku organizāciju, tūlī pieprasa valdībai aizliegt izsviest strādniekus uz ielas.

Nepaļaujieties uz solījumiem, bet pieprasiet, lai jūsu prasības tūlī tiktu izpildītas.

Izvēliet delegācijas un saistieties ar visiem Rīgas lielo uzņēmumu strādniekiem. Uzaiciniet visus Rīgas strādniekus atbalstīt jūs jūsu cīņā pret jauno varmācīgo kapitālistu uzbrukumu.

Biedri strādnieki un strādnieces no pārējiem Rīgas uzņēmumiem!

Nepielaidiet kapitālistiem izsviest uz ielas «Kontinenta», «Varoņa» un «Rīgas vilnas manufaktūras» strādniekus, jo tas ir tikai sākums jaunam lielam uzbrukumam strādnieku šķirai, ko fašisti un kapitālisti nodomājuši izvest pēc grezni nosvinētā varmācīgā fašistiskā apvērsuma «jubilejas».

Šodien izsviež viņus, bet rīt jūs. Šodien nosit algas viņiem — rīt jums. Vairāku simtu atlaisto strādnieku lieta ir visas Rīgas strādnieku lieta. Tikai vienoti un solidāri uzstājoties, jūs panāksiet to, ka kapitālisti un Ulmaņa lielkapitālistu valdība būs spiesta rēķināties ar strādniekiem.

Tāpēc apvienojieties visi atjaunotā *LACB* uzņēmumu arodbiedrībās, dibiniet visur uzņēmumos vienības komitejas, sūtiet delegācijas pie valdības un protestējiet pret strādnieku masu atlaišanām Rīgas uzņēmumos. Ja delegācijas un protesti nelīdzēs — gatavojieties uz solidaritātes streiku, lai palīdzētu tiem jūsu biedriem, kas pirmie tiek izsviesti uz ielas un kam tiek atņemts pēdējais maizes kumoss.

Biedri bezpartejiskie, sociālistiskie un komunistiskie strādnieki!

Visi vienotā frontē, ciešās rindās bez partiju izšķirības uz pretsparu jaunam negantam kapitālistu uzbrukumam Rīgas strādniecībai!

Uz cīņu par strādnieku stāvokļa uzlabošanu, pret darba algas nosīšanu, par *darba algas paaugstināšanu*,

pret strādnieku slimokasu likvidēšanu, ko projektē Ulmaņa lielkapitālistu valdība, par sociālās likumdošanas likumprojekta izvešanu dzīvē, par ko pagājušā gada februārī nobalsoja vairāk kā 400 000 Latvijas darbaļaužu!

Pret «Kontinenta», «Varoņa», «Rīgas vilnas manufaktūras» un citu uzņēmumu strādnieku atlaišanu!

Par darba algas paaugstināšanu!

Nost kara stāvokli!

Lai dzīvo Latvijas strādniecības vienotā fronte!

Latvijas Komunistiskās partijas Rīgas komiteja

LKP, LKJS un Sarkanās palīdzības revolucionārās lapaņas,
III d., LVI, 1963, 293.—295. lpp.

205

*Iekšlietu ministrijas Drošības
policijas departamenta Politiskās
policijas pārvaldes dienesta
atzīme*

*Rīgā
1940. g. 10. maijā*

Rīgas tekstilfabriku akciju sabiedrības fabrikā (Rīgā, Baltā ielā 3/9) strādā apmēram 580 strādnieku. Sestdien, 27. aprīlī, saskaņā ar Darba kameras norādījumu fabrikā tika izlikts paziņojums, ka 180 strādnieki no darba tiek uz 4 mēnešiem atvaļināti, kuriem norādītos 4 mēnešus dos citus darbus.

Paziņojums strādniekos sacēla lielu uztraukumu, un radās vispārējs nemiers. Sevišķi neapmierināti bijuši tie, kam paziņots par darba atstāšanu fabrikā — daudzi no viņiem kā atsevišķi pa vienam, tā grupās pulcējās ap kantori, izrādīja stipru neapmierinātību, uzstādīja jautājumu — kāpēc tieši viņiem, bet ne citiem jāatstāj fabrika un jāiet citos darbos. Daži uzstājās pat draudoši, ka tā esot netaisnība, ka viņam jāatstāj fabrika, jo esot ilggadīgs strādnieks — visu mūžu nostrādājis fabrikās utt. Ar atlaisto neapmierinātību, jautājumiem, protestu utt. darba vadītājiem nācās diezgan grūti tikt galā. Pirmdien, 29. aprīlī, izliktais paziņojums par atlaistiem strādniekiem jau no rīta ir noņemts no sienas un uzteikums pagaidām līdz turpmākam atcelts.

Strādnieki, ierodoties darbā, pulcējās gan mazās grupiņās, nesteidzās ar darba sākšanu, un, kad norādīja, ka lai nepulcējas kopā un lai sāk darbu, — pēdējie norādīja, ka viņi esot satraukti par notikušo paziņojumu un nevarot nomierināties. Uz atgādinājumu sākt darbu strādnieki mierīgi iesāka strādāt, un pašlaik ir viss klusu un mierīgi.

1899. f., 2. apr., 2. l., 43. lapa. Oriģināls.

206—210

CIŅA PAR LAUKSTRĀDNIĒKU STĀVOKĻA UZLABOSANU

206

*No Latvijas Komunistiskās
Jaunatnes savienības Centrālās
Komitejas uzsaukuma lauku
darba jaunatnei*

1924. g. aprīlī

Latvijas Komunistiskā Jaunatnes savienība
(Komunistiskās Jaunatnes Internacionāles sekcija)

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

LAUKU DARBA JAUNIEŠI, NOKRATIET VERDZIBU!

Pašreiz notiek laukstrādnieku derēšana. Plašas lauku darba jaunatnes masas, bada un trūkuma dzītas, ir padotas savu verdzinātāju, mantīgo lauksaimnieku pilnīgai patvaļai un mantkārei.

Darba jaunieši atrauts no skolas, — jo 30% no visas jaunatnes, kuri netiek pat pamatskolās, vairumā gultas uz lauku jaunatni, — vai arī, nepabeidzis to, spiests pārdot savu nepieaugušo darbaspēku kā gans, pusaudzis strādnieks utt.

Mūsu apstākļos lauku darba jaunatne nedrīkst domāt ne par cilvēcīgiem dzīves apstākļiem, ne par izglītību, tai jāsmok tumsībā un verdzībā. Tā tiek apspiesta, izkalpināta un izsūkta līdz pēdējam.

31

Parniecīgu atlīdzību tā vergo no agra pavasara līdz vēlam rudenim, no gaismas līdz gaismai. Grūtais darbs un daudzreiz aukstums, pie vāja un nepietiekoša apģērba un uztura, nereti bez laika sabojā un nobeidz jauno organismu. Gani, kuri daudzreiz pat bērni, nepazīst nekādas atpūtas. Tiem nav brīvu svētdienu, un bieži tie tiek izmantoti pie daudz grūtāka darba, nekā tas līgumā paredzēts. Slimības un citos nelaimes gadījumos tie ne ar ko nav apdrošināti un tiek padoti savam liktenim. Tiem jāpacieš visrupjākā, visnejēdzīgākā apiešanās, jo pēc līguma tie pilnīgi atkarīgi no sava «labvēļa» — pelēča, kurš uz ganu vai pusaudzi strādnieku skatās kā uz beztiesīgu radījumu. Niecīgais atalgojums, kuru tie saņem par savu darbu, tiek izsniegts produktos un tādēļ ir ļoti nenoteikts un svārstīgs. Produkti parasti ir sliktākā labuma un daudz mazākas vērtības nekā tāda paša daudzuma labi produkti. Saimnieks arī šeit norauj un saknapina, ko vien varēdams...

Jaunie biedri! Verdzību, kurā jūs tur jūsu kalpinātāji, varat nokratīt tikai paši saviem spēkiem. Visi kā viens uzstājieties par savām tiesībām. Pieprasiet saviem līdzējiem: algas paaugstināšanu līdz apmēriem, kuri nodrošina cilvēciņu dzīvi, un arī skolu, darba laika saīsināšanu, apdrošināšanu nelaimes un slimības gadījumos, labāku apiešanos no saimnieka.

Lai savas prasības varētu izvest dzīvē, organizējieties arodbiedrībās, pieprasiet līdzīgas tiesības ar pieaugušiem laukstrādniekiem un paši lemjiet par savu likteni...

Nost liekēžus un apspiedējus! Nost Latvijas buržuāzijas un s.-d. valdību!

Lai dzīvo strādnieku un zemnieku valdība!

Lai dzīvo Latvijas Komunistiskā jaunatnes savienība!

LKJS Centrālā Komiteja

7) Mūsu konkrētās prasības laukstrādnieku un darba zemniecības labā ir:

Laukstrādniekiem:

a) Izvest darba laika regulēšanu, lai darba diena nebūtu *caurmērā* garāka par 8 stundām dienā. Obligatisku atpūtas laiku brokastīs, pusdienās un launagā.

b) Darba algas regulēšanu, nosakot algas minimumu ar likumu.

c) Laukstrādnieku apdrošināšanu pret slimībām, nelaimes gadījumiem, invaliditāti, vecuma nespēku utt.

d) Ar likumu noteikt pārtikas normas. Aizliegumu laukstrādniekus barot ar dažādiem atkritumiem, kā to pēdējā laikā sevišķi praktizē lielsaimnieki.

e) Cilvēcīgus dzīvokļus priekš laukstrādniekiem uz darba devēja rēķina. Dzīvokļiem jābūt priekš precētiem strādniekiem un strādniecēm atsevišķi. Strādnieku dzīvokļa neaizskaramība no saimnieku puses. Tiesības dzīvokļus izmantot strādnieku organizāciju vajadzībām.

f) Algas izmaksu naudā un ne retāk kā reizi mēnesī.

g) Obligatiskas specifisku darbu (linu mērķšanas, mēslu vešanas, kulšanas u. c.) drēbes uz darba devēja rēķina.

h) Personas nodokļa atcelšanu.

i) Obligatisku pilnīgas atpūtas dienu reizi nedēļā.

*No Strādnieku un zemnieku
frakcijas deputāta F. Berga runas
Saeimā*

*Rīgā
1932. g. 29. novembrī*

Likumprojekts,* par kuru mums šodien jārunā, skar visplašākās lauku strādnieku un darba zemnieku masas. Ja līdz šim ir runāts par lauku iedzīvotājiem, tad ir ievērota tikai viena iedzīvotāju daļa — ir ievēroti tikai lielsaimnieki; pa lielākai daļai ir runāts tikai par to, kā palīdzēt šiem lielsaimniekiem, kā dot lielsaimniekiem piemaksas par viņu ražojumiem utt. Ja dažreiz ir kaut cik runāts arī par darba zemniekiem un ja par to tika runāts pagājušā Saeimas sēdē, ja par to runā arī šīs dienas Saeimas sēdē, tad tomēr ir viena iedzīvotāju daļa, lielākā lauku iedzīvotāju daļa — laukstrādnieki, par kuriem līdz šim vēl nemaz nav runāts; un ja arī par laukstrādniekiem līdz šim ir kaut kas runāts, tad ir runāts tikai par to, kā šo laukstrādnieku stāvokli nevis pacelt, bet kā to vēl vairāk pasliktināt. Laukstrādniekiem ir nosistas algas, tāpat laukstrādniekiem tiek atņemtas arī tās niecīgās summas, ko valdība izsniedz lauku iedzīvotāju ārstēšanai. Lūk, par ko runā: par algas nosīšanu, par laukstrādnieku izslēgšanu no ārstēšanas — lūk, tikai par to!

Mēs iesniedzam likumprojektu, kas paredz laukstrādnieku stāvokli uzlabot. Laukstrādnieki ir taisni tā iedzīvotāju daļa, kas atrodas vissliktākos dzīves apstākļos. Ja pilsētās daļa strādnieku ir izcīnījuši sev darba laika normēšanu, ja pilsētu strādniekiem ir vēl kaut kas palicis pāri no agrāk iekarotiem likumiem, tad laukstrādniekiem tādu likumu nekad nav bijis; tāpēc tie arī atrodas vissliktākos darba un dzīves apstākļos.

Kā zinām, laukstrādniekiem darba laiks nav normēts. Neskatoties uz to, ka laukstrādnieki svīst darbā no agra rīta līdz vēlam vakaram, it sevišķi vasarā, kā pateicību par to viņi nesāņem vis algas paaugstināšanu, bet gan algas pazemināšanu. Ja tagad laukstrādniekiem algas ir tik zemu nosistas, tad tas nozīmē, ka turpmāk tās nositis vēl vairāk.

Kā lāsts uz laukstrādniekiem guļ pašvaldības nodoklis. Ar viņuniecīgiem ienākumiem laukstrādniekiem jāmaksā vēl arī pašvaldības nodoklis. Tādēļ mēs iesniedzam šo likumprojektu un prasām atcelt laukstrādniekiem pašvaldības nodokli. Tas tiešām ir novedis laukstrādniekus tik tālu, ka viņu ģimenēm jādzīvo bez maizes kumosa; un tomēr laukstrādnieki nespēj šo pašvaldības nodokli samaksāt, kaut arī tie atrauj savām ģimenēm pēdējo maizes kumosu! Reti ir tādi laukstrādnieki, kas ir samaksājuši pašvaldības nodokli.

Neskatoties uz visu to, ka laukstrādnieku stāvoklis jau tā tik zemu nodzīts, lauku buržuāzija — lielsaimnieki tomēr gatavojas laukstrādnieku stāvokli vēl vairāk pasliktināt. Tagad runā jau par to, ka nevar apmierināties ar darba algām, kas jau nosistas par 60%, bet tās jānosit vēl vairāk. Tautas labklājības ministrija jau ir izstrādājusi noteikumus, kur pirmās šķiras laukstrādniekiem paredzēta 12—15 latu alga, bet otrās šķiras strādniekiem — tikai 8 lati mēnesī. Kaut gan ir domātas 2 strādnieku šķiras, tomēr mēs atrodamies tā fakta priekšā, ka galu galā drīz vien visus strādniekus ieskaitīs otrā šķirā un tāpat visiem maksās tikai 8 lati mēnesī. Pie tam valdība ir paredzējusi piemaksāt lauksaimniekiem par katru nodarbinātu bezdarbnieku vēl 7 latus. Protams, tādus apstākļos saimnieki būs ieinteresēti saņemt šīs piemaksas, ko maksās valsts par katra bezdarbnieka nodarbināšanu, bet līdz ar to līdzšinējos strādniekus saimnieki turpmāk atlaidīs, lai tikai varētu pieņemt bezdarbniekus un tā dabūt valdības piemaksas. Tā kā nu bezdarbnieki nāk no pilsētām, tad tos neierindos vis pirmās šķiras strādniekos, bet gan otrās šķiras strādniekos, tas ir, lielsaimnieki viņiem maksās projektā paredzētos 8 latus mēnesī. Ja nu valdība par katru nodarbināto bezdarbnieku maksās saimniekiem 7 latus, tad iznāks, ka paši saimnieki no savas kabatas maksās strādniekiem — bezdarbniekiem tikai 1 latu mēnesī. Kaut arī valdība piemaksātu tikai 5 latus, arī tad valdības piemaksa pārsniegtu to daļu, ko paši saimnieki maksātu bezdarbniekiem.

Strādnieku stāvoklis uz laukiem pasliktināsies arī citādā ziņā. Lielsaimnieki savās darba grāmatīņās prasa pieņemt darbā tikai tādus strādniekus, kas ir fi-

ziski veseli. Tas ir lielākais izsmieklis tagadējā bezdarba, tagadējā krīzes laikā un, gribētos teikt — visnabadzīgākā laikmetā, kad strādniekiem nav vairs maizes ko ēst! Tagad prasīt, lai katrs strādnieks būtu fiziski vesels, sevišķi vēl tie bezdarbnieki, kas tiek izsūtīti uz laukiem no pilsētām, prasīt, lai tie, kas pilsētā dzīvojuši pusbadā, būtu veseli, ir neģēlība! Vēl saimnieku izlaistās darba grāmatiņās paredzēta prasība, lai katrs laukstrādnieks spētu uznest pa trepēm 100 kilogramu smagu maisu. Vēl ir prasīts, lai katram laukstrādniekam piederētu cirvis, šķipele, groži utt., vārdu sakot — trūkst vēl tikai, lai neprasītu, ka katram laukstrādniekam jāiegādājas saimnieka vajadzībām arī zirgs un rati. Protams, ja laukstrādniekam būtu pa spēkam iegādāties zirgu un ratus, saimnieki prasītu, lai viņi iegādājas arī tos. Tik tālu, lūk, mēs esam nonākuši! (Troksnis.) Jums nav kauns uzstādīt strādniekiem tādas noteikumus. Arī laukstrādniecēm uzstāda tamlīdzīgas prasības. No laukstrādniecēm prasa, lai viņas spētu izslaukt 10 govju, lai prastu izcept maizi utt., lai spētu darīt to un to. Tiklīdz laukstrādniekam vai laukstrādniecei gadās kāda kļūda — ja maizes cepiens nav izdevies, vai zirgs ir pārrāvis grožus — ne jau aiz laukstrādnieka vainas —, vai arī ja zirgs pakavu nometis, saimnieks prasa, lai laukstrādnieks sedz izdevumus no savas tukšās kabatas, no tās bada algas, kāda viņam vēl ir palikusi. Tādi ir dzīves apstākļi uz laukiem, kurus jūs cenšaties vēl pasliktināt. Tāpēc mēs iesniedzam likumprojektu, kurš paredz laukstrādnieku un laukstrādnieču stāvokli nodrošināt.

Līdz šim buržuāzija, mantīgās šķiras pārstāvji, kas šeit Saeimā ir vairākumā, mūsu iesniegtos likumprojektus vienmēr ir noraidījuši. Ja noraidīs arī šo mūsu likumprojektu, tad strādniekiem tā būs jauna mācība, ka parlamentārā ceļā viņu stāvoklis nav uzlabojams. Tāpēc jūsu pašu interesēs ir pieņemt šo likumprojektu...

Likumprojekts saucas — likumprojekts par lauku strādnieku un darba zemnieku aizsardzību un nodrošināšanu. 1. pants skan tā: «Visi lauku strādnieki un darba zemnieki pilnīgi nodrošināmi pret slimībām, vecuma nespēku, sakropļošanu, bezdarbu un trūkumu.

Ievedamas slimokases laukos ar brīvu ārstēšanu, zālēm, pabalstiem slimības gadījumos uz valsts un darba devēja rēķina. Visi darba aizsardzības likumi attiecināmi arī uz laukiem . . .»

Latvijas republikas IV Sacīmas stenogrammas,
IV sesija, 1932. g. 29. novembri, 572.—574. sleja.

* Domāts likumprojekts par lauku strādnieku un darba zemnieku aizsardzību un nodrošināšanu; saeimā tas tika noraidīts.

Raksts avīzē «Jaunais Komunārs»

1934. g. oktobri

Rūjienas tuvumā, Ķoņu pagasta Sīļu mājās, 15. septembrī notika kulšana, kur piedalījās tuvākās apkārtnes laukstrādnieki.

Pie smagā darba skopais saimnieks strādniekiem nolika galdā vecas smirdošas reņģes un biežpiena bļodas. Turpretī «cienījamākās un augstākās» personas, kā mašīnisti, tika pacienāti kungu galā daudz labākām mantām.

Bet pārējie kūlēji ar biežpienu un sapuvušām reņģēm nebija ar mieru. Aktīvākie puīši apgāza negaršīgā ēdiena bļodas uz mutes un atstāja istabu.

Ķad labi pabrokastojuši mašīnisti atgriezās pie kuļmašīnas, visi kūlēji atteicās turpināt strādāt, kamēr nebūs labi pabaroti.

Budzis no dusmām spēra tīri vai zemes gaisā. Tas draudēja visus apcietināt.

«Komunisti tādi! Es jūs iebāzīšu aiz restēm!»

Bet strādnieki nenobijās. Tie palika pie sava un, kamēr viņu prasība netika izpildīta, ātrāk darbu neuzsāka. Budzis redzēja, ka draudi nelīdzēs, tāpēc viņš atrada par prātīgāku likt sagatavot labas pusdienas. Paēduši labas pusdienas, strādnieki, lepnī par savu uzvaru, stājās atkal pie darba.

Tas rāda, ka laukstrādnieki, kopēji uzstājoties un apspriežoties, var viegli panākt arī savu pārējo prasību

izpildīšanu — kā prasību paaugstināt algu, dot piemērotu dzīvokli utt.

Tāpat jācinās arī pārējiem Rūjienas laukstrādniekiem.

Kūlējs

«Jaunais Komunārs», 1934. g. 20. oktobrī, 18. nr., 4. lpp.

210

No raksta avizē «Cīņa»

1938. g. janvārī

... Kā vietējie, tā ārzemju laukstrādnieki ir sevišķi nemierā ar fašistu valdības aizliegumu uzteikt darba līgumu. Šis aizliegums dod iespēju lauksaimniekiem mērdēt laukstrādniekus badā un izdzīt uz pēdējo. Slikta ēdiena dēļ vairākos Lejas-Kurzemes pagastos laukstrādnieki ir patvarīgi aizgājuši no saviem saimniekiem pirms līguma notecēšanas. Par šādu rīcību «dumpīgie» laukstrādnieki sodīti ar 20 latu un 4—5 dienām aresta, bet saimnieki, kas tos pieņēmuši par jaunu darbā, ar 50 latu naudas sodu.

Nemot vērā, ka plašo lauku darba ļaužu masu nemiers ir jāvirza aktīvas un organizētas cīņas gultnē, ka tikai vienota cīņa, kopā ar pilsētu strādniekiem un darba ļaudīm, var piespiest fašistiskos despotus rēķināties ar lauku darba ļaužu interesēm, neatliekams partijas un strādnieku šķiras uzdevums šodien — skaļi un atklāti saukt zemniekus un laukstrādniekus uz kopēju darba ļaužu un visas latvju tautas cīņu pret fašistiskiem despotiem, par patiesu demokrātisku republiku, kura atdos latvju zemniekiem nolaupītās tiesības un brīvības un likvidēs viduslaiku verdzību Latvijas laukos un pilsētās.

Novērotājs

«Cīņa», 1938. g. janvārī, 1. nr., 4. lpp.

OBLIGĀTU APDROŠINĀŠANU PRET BEZDARBU UZ VALSTS
UN UZŅĒMEJU RĒKINA

211

*No Latvijas Komunistiskās
partijas Daugavpils komitejas
uzsaukuma bezdarbniekiem*

1925. g. martā

Latvijas Komunistiskā partija
(Kominternes sekcija)

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

BIEDRI BEZDARBNIKI!

Strādnieku šķiras pastāvīgais lāsts — bezdarbs ir kapitālistiskās iekārtas neizbēgamas sekas, un to var iznīcināt tikai līdz ar pašas šīs iekārtas gāšanu. Vēl jo vairāk, nav izbēgams liels bezdarbs mūsu Latvijas buržuāzijas politikas apstākļos. Mūsu plaši attīstītā pirmskara rūpniecība, kas gandrīz pilnīgi strādāja krievu tirgum, tagad nevar attīstīties, tā nikuļo, par cik no tās mākslīgi atrauts tai nepieciešamais tirgus. Latvijas buržuāzija netuvojas ekonomiski Padomju Krievijai 1) tāpēc, ka tā atrodas angļu imperiālistu ietekmē, kas gatavo karagājienu pret strādnieku valsti, un 2) tāpēc, ka mūsu valdošā kliķe baidās, ka, attīstoties rūpniecībai, atdzims spēcīgs proletariāts. Mūsu buržuāzija apzināti paplašina bezdarbu, nekā nedara bezdarbnieku nodrošināšanai pret badu un nabadzību. Nākošajā saimnieciskajā gadā valdība gatavojas pavisam pārtraukt līdzekļu piešķiršanu slimokasēm un gandrīz uz pusi samazināt sociālajai nodrošināšanai asīgnējamus līdzekļus, uz tā rēķina palielinot bruņošanās izdevumus, nemaz nesamazinot milzīgos izdevumus cietumu, policijas un ohrankas uzturēšanai. Tā gatavojas pakļaut jūs vēl lielākai nabadzībai, vēl vairāk palielināt jūsu armiju.

Izeju var rast tikai cīņā! Vienīgi ar organizētu un

vienprātīgu uzstāšanos būs iespējams uzlabot savu stāvokli...

Lūk, prasības, kuras jums jāizvirza:

1. Palielināt buržuāzijai nodokļus, kas tagad ieņemniecīgu vietu valsts budžetā.

2. Amnestēt strādniekus, kas notiesāti par politiskām lietām, samazināt bruņošanās izdevumus, izdevumus politiskās ohrankas, provokatoru, cietumu u. c. uzturēšanai.

3. Valdībai nodrošināt visus bezdarbniekus ar darbu vai ar vidēju darba algu.

4. Nodrošināt bezdarbniekus ar bezmaksas dzīvokļiem.

5. Ekonomiski tuvināties ar PSRS...

Nost bezdarbnieku rezerves armiju!

Nost Latvijas buržuāzisko valdību un tās rokaspuišus — sociāldemokrātus!

Lai dzīvo vienprātīga cīņa par darbu un maizi Latvijas Komunistiskās partijas vadībā!

Lai dzīvo proletariāta uzvara!

LKP Daugavpils komiteja

LKP, LKJS un Sarkanās palīdzības revolucionārās lapīņas,
I d., LVI, 1959, 502.—503. lpp.

212

*Latvijas Komunistiskās partijas
Centrālās Komitejas un Sieviešu
centra uzsaukums darba sievietēm*

1932. g. janvārī

Bez cīņas nav uzvaras! Visu zemju proletārieši, savienojieties!

DARBA SIEVIETES! STRĀDNIECES! ZEMNIECES!

Mūsu stāvoklis paliek arvien grūtāks un nepanesamāks. Buržuāzija un viņas valdība pieliek visas pūles, lai krīzes smago nastu uzveltu strādnieku šķirai un visiem darbaļaudīm. Bet mēs, darba sievietes, strādnieces,

bezdarbnieces, esam tās, kas krīzes smagumu visvairāk jūtam uz saviem pleciem.

Fabrikas strādnieces darba alga ir nosista zem bada algas līmeņa. Laukstrādnieces stāvoklis arvien vairāk sāk līdzināties verga — dzimtcilvēka stāvoklim. Algas un ģimeņu piemaksas tiek samazinātas arī valsts un pilsētu kalpotājiem, slimo kopējām utt.

Arvien lielāks skaits darba sieviešu nonāk bezdarbā, trūkumā un izmisumā. Bezdarbnieces, tāpat kā visi bezdarba strādnieki, pa lielākai daļai nesaņem itin nekādu pabalstu. Bet arī pabalsts tām, kas to saņem, ir izsmieklis un ubagu dāvanas, no kura pārtikt nav iespējams. Ar varmācību, ar pipkām un bada draudiem bezdarbniekus — sievietes, tāpat kā vīriešus — dzen spaidu darbos pie bagātājiem lauku buržujiem. Ja atsakās — draud izslēgt no biržas. Bet, ja pa ilgiem laikiem «palaimējas» dabūt 2 nedēļu darbu uz vietas, nav ko uzģērbt, jāsalst. Par bada grašiem jāstrādā vissmagākais un sievietei nepiemērotākais darbs. Drēbes un apavi noplīst. Dzīvoklis auksts, un no viņa sviež laukā.

Kā smags slogs uz darba sievietes pleciem gulstas arī visas ģimenes posts un trūkums. Pelnītāji, ģimenes apgādātāji, staigā bez darba. Kas vēl strādā — nespēj vairs nopelnīt ģimenes iztikai. Bērni neēduši, neapģērbti un daudzi jau vārda pilnā nozīmē mirst badā. Bezizeja un bads, dažādi «noziegumi» un prostitūcija jau tagad postoši skar desmitiem tūkstošu darbaļaužu ģimeņu. Ar katru dienu vairojas pašnāvības un darbaļaužu mirstība. Bet krīze padziļinās arvien vairāk, grūtākie un bargākie ziemas mēneši vēl priekšā.

Valdība ne tikai nekā nedara, lai mazinātu darbaļaužu trūkumu un postu, bet, gluži otrādi, pieliek visas pūles, lai līdz pēdējam aplaupītu darbaļaudis un nodrošinātu mantīgo šķiru peļņu un labklājību. Darbaļaudim tiek uzlikti jauni nodokļi. Dzīves dārdzība visiem līdzekļiem tiek celta uz augšu. Jau tā augstās muitas un akcijas tiek paaugstinātas uz tiem patēriņa priekšmetiem, kurus visvairāk patērē strādniecība. Cukura cenas tiek paceltas uz pusi, sadārdzinātas tiek siļķes, maize, petroleja un citi visnepieciešamākie produkti. Darba sieviete tagad spiesta atraut saviem bērniem pēdējo kumosu.

Biedrenes, darba sievietes!

Nav pielaižams, ka tikai pie sevis un klusībā runājam par postu un trūkumu, kurā mūs arvien dziļāk dzen mantīgās šķiras un viņu valdība. Mums organizēti jāuzstājas pret algu nosīšanu, pret dzīves sadārdzināšanu, pret bezdarba postu!

Mums organizēti, kopā ar visu revolucionāro strādniecību, jāuzstājas pret varmācībām, pret neganto teroru, ar kura palīdzību grib apklusināt mūsu nemieru, salauzt mūsu pretestību un atbaidīt no revolucionāras cīņas. Spaidi, varmācība un terors pret strādnieku šķiru ar katru dienu top negantāki, nepanesamāki. Policija, spiegi, «siseņi» seko katram mūsu solim, katram mūsu vārdam. Uz mūsu prasībām samaksāt nopelnīto algu, uz mūsu prasībām pēc darba un maizes — buržuji un sociāldemokrātu līderi atbild ar policijas dūrēm un pipkām. Kreisās arodbiedrības ir slēgtas. Dibināt jaunas strādnieku cīņas organizācijas netiek atļauts. Sapulces tiek noliegtas. Kreisā strādnieku avīzes tiek visas līdz pēdējai konfiscētas. Ik dienas notiek strādnieku aresti. Cietumi pārpildīti, katorgas gadi birst pār strādniekiem bez jebkādas žēlastības. Bet tagad buržuāzija gatavojas vēl ievest jauno soda likumu,⁴⁵ kas savas nežēlības ziņā, ar saviem garajiem katorgas gadiem un važām, tālu pārspēj asiņainā cara sodu likumus. Arvien negantāki pēdējā laikā kļūst arī buržuāzijas uzbrukumi Strādnieku un zemnieku frakcijas deputātiem. Buržuāzija gatavojas likvidēt Strādnieku un zemnieku frakciju. Strādnieku deputāti tiek vajāti, terorizēti par to, ka tie traucē fašistiem un sociālfāšistiem apspiest un aplaupīt darbaļaudis, par to, ka tie pašaizliedzīgi palīdz strādniekiem un bezdarbniekiem organizēt revolucionāru cīņu, par to, ka tie visiem spēkiem uzstājas pret intervences karu.

Biedrenes, darba sievietes! Spaidi un varmācība nedrīkst mūs iebaidīt, atturēt no cīņas. Mums nav citas izejas no bada, posta un trūkuma kā tikai revolucionārā cīņā kopā ar visu strādniecību. Darbaļaužu pacietības mērs ir pilns. Revolucionārā pretspāra cīņa aug ar katru dienu. Neļausim to salauzt, neļausim to atspiest atpakaļ. Mūsu vidū lai nav neviena, kas vairītos no strādnieku kopējās revolucionārās cīņas!

Lai nav arī neviena starp mums, kas klausītu strādnieku šķiras nodevējiem, fašistu kalpiem — sociāldemokrātiem. Soc.-dem. visiem spēkiem vienmēr stāvējuši un stāv par Latvijas buržuāzisko valsti, par šo bada un varmācības iekārtu, kas tagad visus darbaļaudis novedusi pie neaprakstāmām ciešanām, pie šausmīga trūkuma un posta. Tie runā kreisas frāzes, bet turpat arī mierina, ka citur esot vēl grūtāk, liek mums paciesties un mierīgi gaidīt uz buržuāzijas ubagu dāvanām. Viņu darbi tos atmasko uz katra soļa. Uz līderu pamudinājuma streikā viņi ir pirmie izlīdzēji. Ar visiem līdzekļiem tie cenšas atturēt strādniekus un bezdarbniekus no cīņas, ja nevar citādi — izsauc policiju un līdz asinīm liek piekaut badā mirstošos strādniekus. Ne ar vienu vārdu soc. dem. nav uzstājušies pret fašistisko teroru. Gluži otrādi — šis terors ir viņu interesēs, tie visiem līdzekļiem apmelo un izprovocē revolucionāros strādniekus un komunistus. Sociāldemokrātu valdība ievada bendējošu cietuma režīmu — tāpēc tie arī nevienu vārdu nemin par to, ka simtiem strādnieku un strādnieču tiek mocīti Latvijas cietumos, bet izbalsoto līderi Veckālnu, kas reklāmas nolūkā labprātīgi uz pāris nedēļām bija novietojies ērti iekārtotā Termiņcietuma kamerā, — tie centās iztēlot par īstu mocekli.

Visu strādnieku un darbaļaužu cīņas intereses vairāk kā jebkad līdz šim prasa, lai ikviens apspiestās šķiras loceklis pagrieztu muguru šiem strādnieku šķiras nodevējiem.

Darba sievietes! Strādnieces, bezdarbnieces!

Apspriedīsimies par savu stāvokli darba vietās, darba biržās, mājās, biedrībās, sapulcēs. Organizēsimies grupās. Saistīsimies ar revolucionāriem strādniekiem, uzņemsim sakarus ar Komunistisko partiju, kura vienīgā organizē un vada darbaļaužu revolucionāro cīņu. Kopā ar visu revolucionāro strādniecību dosim organizētu pretsparu saviem apspiedējiem, uzstāsimies par savām prasībām.

Mūsu neatliekamās prasības ir:

Nesamazināt darba algu, bet paaugstināt to dzīves dārdzības celšanās apmērā! Izmaksāt visu nopelnīto algu!

Vienādu algu pie vienāda darba!

Ievest 7 stundu darba dienu pie nesamazinātas algas un atcelt virsstundu darbu!

Pilnīgu visu bezdarbnieču apdrošināšanu vienīgi uz valsts un uzņēmēju rēķina! Reģistrēt it visas bezdarbnieces neatkarīgi no tā, cik ilgi atrodas tagadējā dzīves vietā.

Pārtraukt bezdarbnieču sūtišanu spaidu darbos! Nodarbināt bezdarbnieces sievietes spēkiem nepiemērotā darbā!

Nekavējoši izsniegt visām bezdarbniecēm un bezdarbniekiem pabalstu — 4 lati dienā! Arī sabiedriskos darbos nodarbinātiem — kā vīriešiem, tā sievietēm — maksāt 4 lati dienā!

Pret dzīves sadārdzināšanu ar muitām, monopoliem un akcīzēm! Pārtraukt pabalstu izsniegšanu pilsētu un lauku buržuāzijai!

Rokas nost no Saeimas Strādnieku un zemnieku deputātiem!

Ik dienas cīnoties par šīm prasībām, gatavosimies un organizēsimies kopējām visu strādnieku un bezdarbnieku demonstrācijām un bada gājieniem — pret valdošo šķiru uzbrukumiem, pret badu, par darbu un maizi!

Nost Skujenieka valdību! Lai dzīvo visu darbaļaužu vienotā revolucionārā cīņa par strādnieku — zemnieku valdību!

**Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja
un Sieviešu centrs**

Inv. nr. 1045.

213

*Liepājas bezdarbnieku sapulces
prasības*

*Liepājā
1932. g. janvārī*

Noklausoties bezdarbnieku ziņojumus no darba vietām, bezdarbnieku komitejas ziņojumus par bezdarbnieku stāvokli, bezdarbnieku delegācijas ziņojumus par tautas labklājības ministra uz pagājušā bezdarbnieku sapulcē 7. decembrī, 1932. gadā, pieņemtām prasībām

229

un apsverot apstākļus, nolemj izteikt visasāko protestu valdībai par bezdarbnieku dibināto prasību neievērošanu un pieprasa nekavējošu valdības atkāpšanos, dodot vietu strādnieku-zemnieku valdībai, kuras saimnieciskā politika iznīcinās kapitālistisko ražošanu ar visām viņas pretrunām un dibinās sociālistisku iekārtu, kur visiem būs darbs un labklājība.

1899. f., 2. apr., 2. l., 44. lapa. Oriģināls.

214

*No Latvijas Komunistiskās
partijas bezdarbnieku komitejas
uzsaukuma bezdarbniekiem*

1932. g. janvāri

Visu zemju proletārieši, savienojieties! Bez cīņas nav uzvaras!

Biedri bezdarbnieki sabiedriskos darbos un biržā!

Atbalstiet Skaistkalnē uzsākto bezdarbnieku cīņu pret badu un postu. 14. janvārī Skaistkalnes sabiedriskos darbos nodarbinātie bezdarbnieki uzsāka streiku, streika iemesli visiem zināmie ārkārtīgi sliktie apstākļi.

Buržuāzija ar soc.-fašistu līderiem izsūc un apspiež bezizejā nonākušos un uz Skaistkalni nosūtītos strādniekus līdz dzīvot nespējai.

Uz akorda strādājot, nevar izpelnīt vairāk kā 1—2 latī...

Dzīvojamās telpas tik mazas un netīras, ka 25—30 cilvēkiem jāguļ kā vilkiem. Telpas pilnas utīm un citiem kukaiņiem. Ārkārtīgi slikts uzturs. No pelēkajiem buržujiem nevar neko nopirkt, tie spekulatīvos izsūkšanas nolūkos sacēlušī produktiem cenas vairāk par 50%. Bezdarbnieki stipri noplīsuši, pusplikas kājas. Par to algu apavus nopirkt nevar. Pie nelaimes gadījumiem nopietnu palīdzību nedod. Bieži saslimst no sliktas barības. Bezdarbnieki redzēja, ka citas izejas nav, kā izvēlēties delegātus, uzstādīt prasības un ar streiku un revolucionāru uzstāšanos...

Tautas labklājības ministrija un soc.-fašisti aktīvi organizē streika apspiešanu, vervē jaunus bezdarbniekus uz Skaistkalni streikojošo vietā. Un pasaka, ka nekāda streikošana nedrīkst notikt. Viņiem jāglābj kapitālistu naudas maisi.

Valdība organizē aizsargus un policiju streikojošo piekautšanai. Biedri strādnieki — bezdarbnieki, bezdarbnieces. Rīgas sabiedriskos darbos strādājošie un darba biržās uz darbu un maizi gaidītāji. Mūsu stāvoklis nav labāks, mēs tāpat salstam puspliki uz ielām, mūs tāpat ēd utis pa naktspatversmēm, mūsu sievietēm un bērniem nav maizes.

Bet buržujiskā valsts un soc.-fašisti gudro tik līdzekļus, kā labāk bezdarbniekus izsūkt un apspiest. Par katru cilvēku tiesības aizstāvēšanu siseņi piekautj, atņem kartiņu un izsviež uz ielas.

Strādnieku un zemnieku frakciju, kura organizē un vada bezdarbniekus revolucionārā cīņā pret buržuāzijas izsūkšanas likvidešanu, fašisti terorizē un grib galīgi iznīcināt. Revolucionāros bezdarbniekus-strādniekus samet cietumos. Tiem gatavo pielietot jaunu kandalu režīmu.

Arodbiedrības, kurās organizējas strādniecība ekonomiskā stāvokļa uzlabošanai, buržuāzijas aģenti slēdz un terorizē, neļauj nodibināt.

Biedri! Mēs ilgi nevaram šo slogu ciest. Mums visiem apspiestiem — veciem un jauniem, sievietēm un vīriešiem, strādājošiem un bezdarbniekiem — jāorganizējas vienotā streikā, ielu sapulču un demonstrāciju cīņā. Sastādiet revolucionārās cīņas un pašpalīdzības grupas. Nelūdziet buržuju kankarus, bet prasiet maizi un citas nepieciešamās preces.

Izvēliet delegātus, uzstādiet prasības par darba algas paaugstināšanu, par visu strādnieku nodrošināšanu pret bada un postu. Vāciet ziedojumus streikojošiem. Citas izejas mums nav — kā vienīgi zem *koppartijas* vadības revolucionārā streikā, bada gājienos, demonstrācijās.

Pret buržuāzijas un soc.-fašistu strādnieku apspiešanu!

Par Padomju valdību un sociālu iekārtu!

Latvijas Komunistiskās partijas bezdarbnieku komiteja

Bezdarbnieku mītiņš Rīgā 1932. gada martā

Liepājas bezdarbnieku sapulcē
pieņemtā rezolūcija

Liepājā
1933. g. 10. martā

1. Valstij jānodrošina pret bezdarbu visi bezdarbnieki, dodot darbu piemērotu viņu arodam, dzimumam un vecumam vai arī izsniedzot pabalstu 2 latus dienā. Večāki par 55 gadiem no darba atbrīvojami un nodrošināmi uz valsts rēķina.

2. Sabiedriskos darbos nodarbinātiem bezdarbniekiem maksāt algu ne mazāk kā 3 latus dienā.

3. Noliegt bezdarbniekus spaidu kārtā sūtīt lauku, mežu un līdzīgos darbos ārpus viņu pastāvīgās dzīves vietas, ja viņiem ir ģimenes.

4. Bezdarbnieces ar mazgadīgiem bērniem un grūtnieces, sākot ar 6. grūtniecības mēnesi, atsvabināt no sabiedriskiem darbiem un izmaksāt no valsts pabalstu 2 latus dienā.

5. Uzņemt atpakaļ visus no darba apgādes izslēgtos bezdarbniekus.

6. Akorda darbus un virsstundas sabiedriskos darbos noliegt.

7. Katrā darba vietā izsniedzams no valsts darbam piemērots apģērbs un apavi.

8. Darba vietās ārpus pilsētas izsniedzams silts ēdiens un noorganizējama laba pārtikas vielu piegāde.

9. Bezdarbniekiem dodami higiēniski dzīvokļi darba vietu tuvumā.

Sapulces vadonis
Protokolists (paraksts)

1899. f. 2. apr., 2. l., 45. lapa. Caurraksts.

Latvijas Komunistiskās partijas
Rīgas organizācijas Rietumu
rajona komitejas uzsaukums
sabiedrisko darbu strādniekiem

1935. g. aprīli

Bez cīņas nav uzvaras! Visu zemju proletārieši, savienojieties!

SABIEDRISKO DARBU STRĀDNIEKI!

Tuvojas 1. Maijs. Šai dienā strādnieki visās zemēs rāda pilsonībai savu vienoto spēku un cīņas sparū. Mums, Latvijas strādniekiem, šogad Maija svētki jāšvin tādos apstākļos kā vēl nekad.

Ulmaņa valdība, gadu atpakaļ nākdama pie varas, solīja darbu un maizi visiem, solīja likvidēt bezdarbu. Ko tagad redzam? Ulmanim pakalpīgā prese gan raksta, ka Latvijā bezdarba vairs neesot, ka bezdarbnieku skaits mazinoties ar katru dienu.

Biedri strādnieki! Katram mums ir skaidrs, ka tie ir meli! Bezdarbnieku skaits Latvijā nevis mazinās, bet pieaug!

Rubuļa darba apgāde neregistrē sievas, kuru vīriem jau ir bezdarbnieka kartiņa, neregistrē neprecējušos strādniekus, kas palikuši bez darba. Ja bezdarbnieks drēbju un apavu trūkuma dēļ nevar strādāt meža darbos, to vienkārši izmet no biržas! Rīgas pilsēta sabiedriskos darbus vairs šovasar nerīkos, lai braucot uz laukiem pie budžiem strādāt par vēderu! Sabiedrisko darbu strādnieku jau tā mazā izpeļņa vēl tiek samazināta, atņemot siltas pusdienas un nemaksājot tramvaja naudu uz darba vietu!

Tā Ulmanis «gādā» par mums, bezdarbniekiem!

Biedri! Kamēr vien pastāvēs Latvijā Ulmaņa valdība, mums nav ko cerēt, ka mūsu stāvoklis uzlabosies, nē — tas kļūs ar katru dienu sliktāks! Kamēr vien pastāvēs fašistu valdība, mēs būsīm padoti trūkumam un postam! Tikai tad, kad strādnieks pats sev izcīnīs varu, tam nebūs vairs jāmirst badā, vergojot citiem!

Strādnieki, 1. Maijā prasīsim arī mēs kopā ar visas pasaules lielo bezdarbnieku armiju sev *darbu un maizi!*

Prasīsim reģistrēt visus bezdarbniekus!
Prasiet atjaunot silto pusdienu izsniegšanu!
Prasām nepārtraukt Rīgā sabiedriskos darbus!
Nost strādnieku izsūcēju šķiru!
Nost Ulmaņa fašistisko valdību!
Lai dzīvo strādnieku šķiras diktatūra!

LKP Rietumu rajons

LKP, LKJS un Sarkanās palīdzības revolucionārās lapiņas,
III d., LVI, 1963, 285. lpp.

217—219

LATVIJAS KOMUNISTISKĀ PARTIJA — CIŅĀ SAUCEJA PRET ULMAŅA PIESPIEDU DARBU SISTĒMU

217

*No Latvijas Komunistiskās
partijas Centrālās Komitejas,
Latvijas Sociālistiskās strādnieku-
zemnieku partijas Centrālās
Komitejas un Latvijas Darba
jaunatnes savienības Centrālās
Komitejas uzsaukuma strādniekiem*

1939. g. martā

Aizstāvēsim tiesības uz darbu un maizi

Latvijas fašisms cenšas padarīt strādnieku šķiru par beztiesīgu lopu baru. Fašisti atņem strādniekiem tiesības uz darbu un maizi un trenkā tos no vienas vietas uz otru, kalpina bez ierobežojuma un maksā algu, kāda kungiem tīkas. Vēl vairāk, Ulmaņa valdība gatavojas sadzīt strādniekus darba bataljonos un kā ļaunākos noziedzniekus ar pātagas palīdzību kalpināt. Strādniekiem laupītas tiesības pat brīvi izvēlēties darbu.

Jau sākusies strādnieku padzišana no darba pilsētās. Simti un tūkstoši tiek izmesti uz ielas kā nevajadzīgi krāmi. Ar bada palīdzību Ulmaņa valdība grib piespiest strādniekus braukt uz laukiem un kalpot par rūsgano siļķi un vājpiena putru. Lauku lielsaimnieki, kuri

nevar tieši tikt pie «Dzirnavnieka», «Ķieģeļnieka», «Kūdras», «Ogles», «Degvielas», «Ādas un vilnas», «Maiznieka» utt. centrāļu kasēm, prasa sev lētus strādniekus un darba bataljonus, lai varētu pildīt savas kabatas tāpat kā akciju sabiedrību viri pilsētās. Un Ulmanis to izpilda, jo lauku lielsaimnieks ir Ulmaņa stute, paši ministri ir lielsaimnieki. Lielie lauku dūži tagad saskaņoti, pēc plāna cenšas izsūkt strādniekus, visi blēži apvienojušies strādnieku izmantošanā.

Un tagad var strādnieku izmantot tik, cik tik, jo strādniekiem laupīta katra legāla iespēja aizstāvēties. Ulmaņa valdības arodbiedrības nav strādnieku interešu aizstāvētājas, bet fašistiskā režīma balstītājas, tādēļ no turienes strādnieks nekādu atbalstu nesagaidīs. Latvijas strādnieku šķira pārdzīvo smagu traģēdiju, neizsakāms pazemojums un posts nospiež darba cilvēkus. Pilsētas strādnieks, speciālists, amatnieks, kurš sava mūža lielāko daļu nostrādājis pilsētā, iekārtojis dzīvi, tiek padzīts no darba, izputināta viņa iedzīve un pat ģimene, jo laukos nav kur kārtīgi nolikt gultu, tur nechiešami apstākļi ģimenes dzīvei, tur strādniekam jāvergo kā lopam...

Tādēļ uz cīņu par savām tiesībām uz darbu un maizi. Stipriniet saites ar savām organizācijām. Ja esat laukos, tad aģitējiet pret fašismu. Pret hitlerisko fašismu un poļu panu briesmām. Stipriniet vienoto fronti cīņai pret fašistisko vandalismu, par tautas frontes uzvaru.

Latvijas Sociālistiskās str.-zemnieku partijas

Centrālā Komiteja

Latvijas Komunistiskās partijas

Centrālā Komiteja

Latvijas Darba jaunatnes savienības

Centrālā Komiteja

Latvijas Darba jaunatnes
savienības Rīgas komitejas
uzsaukums darba jauniešiem

Ne vēlāk par
1940. g. 19. janvāri

NOST DZIMTBŪŠANU!

Biedri, cik ilgi vēl ļausim fašistiem rīkoties ar mums kā vergiem? Fašistiem nepietika ar brīvības nolaupīšanu, ar ilgos gados cīņās iegūto tiesību atņemšanu, ar mūsu materiālā stāvokļa pasliktināšanu. Nē. Iedroši nāti no mūsu klusēšanas, «vadonis» ar savu bandu ķērās pie dzimtbūšanas ieviešanas Latvijā, izdodot Darba centrāles likumu*. Šis likums vissāpīgāk skar mūs — Latvijas darba jaunatni. Šis likums atņem mums tiesības uz darbu un dzīvi pilsētā, dzen mūs par vergiem pie lauku pelēčiem, dzen salt un nīkt nesamaksātos meža darbos. Dabūt darbu pilsētā bez Darba centrāles starpniecības — neiespējami, bet Darba centrāle katru reģistrējušos jaunieši sūta meža darbos. Darba centrāle nerūpējas par to, ka mums nav piemērotu apavu un drēbju un nav vajadzīgās mākas meža darbos. Aizdzīti mežos nepiemērotām drēbēm un apaviem, mēs salstam un slimojam. Vakaros kaut kur pelēču mājās vērtāties kā cūkas pie zemes nokaisītos salmos, vāji kurinātās un apgaismotās telpās. Drēbju žāvēšanai viena krāsns 15—20 cilvēkiem. Izpeļņa meža darbos nepieradušiem smieklīga. Pat vecie mežstrādnieki nopelna tikai 3—4 latus dienā. Tādi ir tie «labie» apstākļi meža darbos, par kuriem nebeidz priecāties fašismam pakalpojošie žurnālisti.

Nespēdama aizmānīt ar solījumiem un idilliskiem lauku un meža darbu tēlojumiem darba jaunatni laukos un mežos, fašistiskā valdība ķērusies pie nedzirdētiem spaidu līdzekļiem, izdodama piespiedu darbu un darba nama likumu. Pēc paša Veitmaņa izteicieniem piespiedu darbi paredzēti visiem, kas: *«izvairās no darba, neveic to pietiekami kārtīgi un apzinīgi un kas nepilnīgi nodarbināti»*. Pie kam šo personu nodarbināšanai

* Sk. 53. dokumentu.

paredzēlas trīs pakāpes: Latvijas Darba centrāles noteiktās saimniecībās, Latvijas Darba centrāles organizētos piespiedu darbos un darba namā.

Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka katrs strādnieks ir pārvērsts cietumniekā. Bijušais cietuma departamenta direktors Veitmanis, kas pazīstams ar savu spīdzināšanas režīmu cietumos, ievēdis spaidu darbu un darba nama režīmu visai Latvijas darba jaunatnei.

Ministri un viņu kalpi liekulīgi runā par «valsts interešu stādīšanu pāri personīgām neērtībām». Mēs stādām sabiedrības un valsts intereses pāri personīgiem labumiem. Bet tai ir jābūt mūsu pašu valstij — strādnieku valstij, ne pelēcu un buržuju valstij. Fašisma valsts nerūpējas par mums, mēs nerūpējamies par viņu. Fašisma valsts izmanto mūs pelēcu un tautisko buržuju maku piepildīšanai — mēs griežam zobus pretī! Fašisms mūs padara par dzimtcilvēkiem — mēs nepadodamies! Mēs piesakām visasāko cīņu vergu likumam — Darba centrāles likumam!

Biedri jaunieši, nebrouksim meža darbos! Ja sūta spaidu kārtā, pieprasīsim izsniegt piemērotus apavus un drēbes bez atlīdzības, 8—10 latu atalgojuma dienā, cilvēcīgus dzīves apstākļus apmešanās vietās! Aģitēsim pret verdzības ievēšanu Latvijā!

Organizēsīm grupas un pulciņus starp mežstrādniekiem! Organizēsīm streikus!

Biedri jaunieši, meklējiet sakarus ar savu organizāciju — Latvijas Darba jaunatnes savienību (LDJS)! Nost darba centrāli!

Nost dzimtbūšanas ievēšanu Latvijā!

Lai dzīvo darba jaunatnes cīņa par savām tiesībām!

**Latvijas Darba jaunatnes savienības
Rīgas komiteja**

No Iekšlietu ministrijas Drošības
policijas departamenta Politiskās
policijas pārvaldes Liepājas
rajona priekšnieka ziņojuma
Lejas — Kurzemes rajona
garnizona priekšniekam un
Drošības policijas departamenta
direktoram

Liepājā
1940. g. 3. jūnijā

... Pēdējās dienās, kad tiek pārrunāts likums par valsts saimniecisko dienestu*, izsakās, ka šis likums esot izdots tikai tamdēļ, ka citādi pilsētniekus nevarot piedabūt iziet lauku darbos, pie kam piebilst, ka gan jau atradīšoties izeja, kā izbēgt «no vergošanas lauku budžiem». Mazāka izpeļņa, neapmierinoši dzīvokļi, šķirta dzīve ģimenes cilvēkiem — ir galvenie iemesli, kādēļ likums par saimniecisko dienestu pagaidām nav ieguvis pilsētu strādnieku labvēlīgu atsauksmi. Šai sakarībā sarunās strādnieki atzīmē arī nepierastos darba apstākļus, nenoteikto darba laiku, personības brīvības ierobežošanas varbūtību, kas novedīšot pie dzimtbūšanas atgriešanās. Dažos gadījumos fabriku strādnieki atteikušies labprātīgi iet vasaras sezonas darbos uz laukiem un uzteikuši darba līgumus, līdz ar to atstājot darba vietas...

Politiskās policijas pārvaldes
Liepājas rajona priekšnieks (paraksts)

1899. f., 2. apr., 2. l., 46. lapa. Apstiprināts noraksts.

* Sk. 60. dokumentu.

PIEZĪMES

¹ Darba ministrija nodibināta 1920. g. 1. maijā, un tai piemita buržuāziskajai valstij parastās funkcijas būt it kā par «neitrālo» vidutāju darba un kapitāla attiecībās, bet faktiski tā nodrošināja buržuāziskās valsts iejaukšanos kapitāla interesēs. Pamatnodaļa šajā ministrijā bija Sociālais departaments, kurā ietilpa darba aizsardzības, sociālās apdrošināšanas un kara invalidu nodaļa. Ar 1922. gadu Darba ministrijā nodibināja Sabiedrisko darbu nodaļu, 1925. gada aprīlī Darba ministrijai pievienoja Veselības departamentu un no tā paša laika Darba ministriju pārdēvēja par Tautas labklājības ministriju.

² Darba inspekcija dibināta 1920. gada otrā pusē. 20. gadu sākumā tā atradās Darba ministrijas Darba aizsardzības nodaļas pakļautībā, ar 1925. gada aprīli Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departaments pārdēvēts par Darba aizsardzības pārvaldi un pāriet Sabiedrisko lietu ministrijas pakļautībā. 20. gadu sākumā visa Latvijas teritorija bija iedalīta 6 darba inspektoru rajonos, bet vēlāk, 20. gadu vidū, inspektoru skaitu palielināja un visu Latvijas teritoriju iedalīja 9 darba inspektoru rajonos. Darba inspekcijas tiešais uzdevums bija «uzraudzīt» darba aizsardzības un pa daļai arī sociālās apdrošināšanas likumu īstenošanu dzīvē. Faktiski darba inspektori sankcionēja uzņēmēju patvaļu.

³ Satversmes sapulce kā buržuāziskās Latvijas likumdošanas un valsts satversmes izstrādāšanas augstākais orgāns ievēlēja 1920. gada aprīlī. Tā pastāvēja vairāk nekā divus gadus, līdz 1922. gada 3. novembrim. 1922. gadā pieņemtā konstitūcija (satversme) likumdošanas varu piešķīra Saeimai.

⁴ «Valdības Vēstnesis» — buržuāziskās Latvijas valdības oficiālais laikraksts, kas iznāca no 1919. gada līdz 1940. gadam. Likumi un rikojumi, kurus ievietoja «Valdības Vēstnesī», stājās spēkā ar to publicēšanas dienu, ja pašā likumā vai rikojumā nebija paredzēts cits termiņš.

⁵ Latvijas pārtikas vielu ražotāju strādnieku arodnieciskā biedrība dibināta 1920. gadā. Līdz 1925. gadam tā saukusies «Rīgas maizes cepēju arodnieciskā biedrība». Tā bija kreisā revolucionārā arodbiedrība un ietilpa Rīgas arodbiedrību Centrālbirojā. LKP to, tāpat kā citas kreisās arodbiedrības, izmantoja legālai darbībai strādnieku masu apvienošanai un aktīvi cīnījās par darbaļaužu interesēm, vadīja streikus un demonstrācijas. Sakarā ar revolucionārās kustības pieaugumu pastiprinājās buržuāziskās valsts represijas pret strādnieku kustību. Ar Rīgas apgabaltiesas 1928. gada

28. novembra lēmumu «Latvijas pārtikas vielu ražotāju strādnieku arodbiedrībā» slēgta.

⁶ Latvijas būvstrādnieku arodbiedrība — kreisā, revolucionārā arodbiedrība dibināta 1920. gadā. Līdz 1925. gadam tā saukusies «Rīgas būvstrādnieku arodbiedrībā». Ar Rīgas apgabaltiesas 1928. gada 28. novembra lēmumu arodbiedrība slēgta.

⁷ Būvuzņēmējs L. Neiburgs bija Latvijas lielākās būv- un kokrūpniecības firmas «L. Neiburgs un K^o» īpašnieks Rīgā. Firmai bija filiāles vairākās Latvijas pilsētās.

⁸ Latvijas strādnieku kopējā arodbiedrība nodibināta 1922. gadā, un tā ietilpa reformistiskajā Latvijas arodbiedrību Centrālbirojā (LABCB), kas apvienoja vieglās rūpniecības, galvenokārt tekstilrūpniecības uzņēmumu strādniekus. Arodbiedrības reformistiskie vadītāji jauca strādnieku vienoto cīņu. Pēc fašistiskā apvērsuma Latvijā ar iekšlietu ministra 1934. gada 2. oktobra lēmumu Latvijas strādnieku kopējā arodbiedrība tika slēgta.

⁹ Tirdzniecības darbinieku biedrība dibināta 1906. gadā ar nosaukumu «Baltijas tirdzniecības komiju sabiedrība». 1924. gadā biedrību pārdēvēja par «Latvijas tirdzniecības un rūpniecības darbinieku biedrību», bet 1928. gadā — par «Tirdzniecības darbinieku biedrību». Pēc 1934. gada fašistiskā apvērsuma biedrība darbojās kā fašistiska arodbiedrība.

¹⁰ Latvijas darba kamera — viena no sešām Ulmaņa fašistiskās valdības nodibinātajām kamerām. Darba kameru nodibināja 1936. gada maija sākumā, un tai bija pakļautas visas Ulmaņa valdības izveidotās fašistiskās arodbiedrības. Darba kamerai vajadzēja «miera ceļā» noregulēt visus darba konfliktus un nepieļaut streikus uzņēmumos. Tās locekļus iecēla fašistiskās valdības sabiedrisko lietu ministrs no politiskās pārvaldes aģentu, bijušo provokatoru, aizsargu un tamlīdzīgu elementu vidus. Darba kameras vadība cieši sadarbojās ar politisko pārvaldi.

¹¹ Latvijas ostu transportstrādnieku biedrību 1926. gada sākumā nodibināja streiklaužu grupa. Latvijas ostu transportstrādnieku biedrība dezorganizēja strādnieku ekonomisko cīņu un izvirzīja par savu uzdevumu mazināt kreiso arodbiedrību ietekmi strādnieku vidū. Pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma biedrība darbojās kā fašistiska arodbiedrība līdz 1940. gada jūnijam.

¹² Ādu rūpniecības strādnieku arodbiedrība (nodibināta pēc 1934. g. 15. maija apvērsuma) darbojās darba kameras vadībā. Pēc fašistiskā apvērsuma Latvijā arī visas reformistiskās arodbiedrības tika slēgtas un izveidotas jaunas fašistiska tipa arodbiedrības. Strādniekus spieda tajās iestāties, draudot ar atļaušanu no darba. Šīs arodbiedrības vadīja fašistu ieliktieņi, kas cieši sadarbojās ar uzņēmējiem un valdību, centās strādniekus atturēt no revolucionārās cīņas.

¹³ «Cīņa» — Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas, Latvijas PSR Augstākās Padomes un Ministru Padomes orgāns — sāka iznākt Rīgā nelegāli 1904. gada martā kā

Baltijas Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas izdevums. Vēlāk kā Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas CK, bet no 1906. gada jūlija — kā Latvijas Sociāldemokrātiskās (KSDSP sastāvdaļas) CK orgāns. 1910.—1915. gadā «Cīņa» iznāca ārzemēs. Ar 1917. gada 12. aprīli «Cīņa» iznāca legāli — sākumā Petrogradā, vēlāk Rīgā un Valmierā. 1917. gada beigās un 1918. gada sākumā «Cīņa» iznāca Valkā, vēlāk Maskavā. No 1919. gada 8. janvāra līdz 22. maijam iznāca Rīgā kā LSD (vēlāk LKP) CK orgāns. No 1919. gada augusta no jauna iznāca Latvijā pagrīdē. Līdz 1940. gada jūnijam «Cīņu» izdeva nelegāli. Ar 1940. gada 23. jūniju iznāk legāli.

¹⁴ Rīgas rūpnieku biedrība dibināta 1936. gadā. Biedrība sprauda sev uzdevumu apvienot rūpniekus un aizstāvēt to saimnieciskās, sociālās un politiskās intereses. Biedrība sadarbojās ar buržuāziskās Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameru un attiecīgajām valsts iestādēm un organizācijām.

¹⁵ Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kamerai (dibināta 1934. gada decembrī) tika pakļautas rūpnieku, tirgotāju un namsaimnieku biedrības. Organizējot tirdzniecības un rūpniecības, lauksaimniecības, darba u. c. kameras, Ulmaņa fašistiskās valdības mērķis bija pakļaut savai kontrolei visu Latvijas sabiedrisko un ekonomisko dzīvi un izmantot kameras savas ekonomiskās politikas realizēšanai.

¹⁶ «Latvijas tekstilrūpniecības strādnieku aroddnieciskā biedrība» dibināta 1928. gadā. Faktiski tā bija ar Rīgas apgabaltiesas administratīvās nodaļas 1928. gada 28. novembra spriedumu slēgtās kreisās «Latvijas tekstilstrādnieku arodbiedrības» turpinājums. Biedrības valžu locekļu vairākums un 90% biedru bija slēgtās «Latvijas tekstilstrādnieku arodbiedrības» biedri. Ar Rīgas apgabaltiesas 1931. gada 25. jūlija rezolūciju «Latvijas tekstilrūpniecības strādnieku aroddnieciskās biedrības» darbība apturēta.

¹⁷ 1928. gadā buržuāziskajā Latvijā sākās nopietnas saimnieciskās grūtības; buržuāzija tās izmantoja, lai iedzīvotos uz darbaļaužu rēķina. Par to spilgti liecina 1928. gada 7. jūnijā noslēgtais līgums starp Latvijas valdību un zviedru-amerikāņu sērkočiņu trestu «Svenska Tändstieks Aktiebolaget» (STAB). Amerikāņu un zviedru Krēgera sērkočiņu koncerns piešķīra Latvijas valdībai verdzinošu aizdevumu 6 miljonu dolāru apmērā uz 35 gadiem par 6% gadā un saņēma koncesiju uz visu sērkočiņu rūpniecību Latvijā. Ministru prezidentam iesniegtajā prasībā strādnieku-zemnieku frakcija 1933. g. novembrī norādīja, ka zviedru sērkočiņu trests nav pildījis ar Latvijas valdību noslēgto līgumu — sistemātiski atlaisti sērkočiņu fabriku strādnieki, samazināta viņu izpeļņa (saldzinājumā ar 1928. gadu par 50%) utt.; slēgtas sērkočiņu — skaliņu rūpniecības fabrikas.

¹⁸ Latvijas grāmatrūpniecības arodu savienība dibināta 1920. gadā. Tā bija reformistiska arodbiedrība, kas ietilpa Latvijas arodbiedrību Centrālbirojā. Sajā arodbiedrībā darbojās arī ievērojami revolucionārās kustības dalībnieki, to skaitā A. Jablonskis. 1934. gadā pēc fašistiskā apvērsuma ar iekšlietu ministra 1934. gada

21. augusta lēmumu tika atcelta iepriekšējā arodbiedrības valde. «Latvijas grāmatrūpniecības arodu savienība» sāka darboties kā fašistiska tipa arodbiedrība.

¹⁹ Latvijas arodbiedrību Centrālbirojs — sociāldemokrātu līderu vadīta reformistiska arodbiedrību apvienība buržuāziskajā Latvijā no 1920.—1934. g. Latvijas arodbiedrību Centrālajā birojā apvienotās arodbiedrības no 1921. gada sastāvēja oportunistiskajā Amsterdamas arodbiedrību Internacionālē. Latvijas arodbiedrību Centrālo biroju vadīja nikni revolucionārās kustības ienaidnieki un šķiras vienības jautāji — A. Veckalns, J. Višņa, E. Morics, P. Zeibolts u. c. sociāldemokrātu līderi. 1934. gadā pēc fašistiskā apvērsuma Ulmaņa valdība likvidēja Latvijas arodbiedrību Centrālbiroju un tajā apvienotās arodbiedrības.

²⁰ Latvijas slimokasu savienība pastāvēja no 1922. gada līdz 1936. gada 31. decembrim. 1937. gada janvārī to apvienoja ar Rīgas slimokasu starpbiroju. Savienība organizēja ārstniecisko palīdzību, uzturēja plaušu tuberkulozes sanatoriju Vaiņodē, izdeva periodiskus un speciālus izdevumus par slimokasu darbību.

²¹ Sv. Jāņa gildes maiznieku amata zeļļu palīdzības biedrība dibināta 1924. gadā. Biedrības mērķis — biedru slimības un darba nespējas gadījumā sniegt biedriem pabalstu un izmaksāt mirušā biedra apbedīšanas naudu. 1937. gadā saskaņā ar iekšlietu ministra lēmumu biedrību likvidēja.

²² «Jaunais Komunārs» — Latvijas Komunistiskās jaunatnes savienības Centrālās Komitejas un Rīgas komitejas nelegāls izdevums. No 1921. gada līdz 1936. gadam iznāca vairāk nekā 100 numuru. Pēc Latvijas Komunistiskās jaunatnes savienības un Latvijas Sociālistiskās jaunatnes savienības apvienošanās 1936. gada 9. jūlijā kā Latvijas Darba jaunatnes savienības Centrālās Komitejas orgāns «Jaunā Komunāra» vietā iznāca «Brīvā Jaunatne».

²³ Latvijas darba centrāle nodibināta 1939. gada 4. maijā. Tai vajadzēja kārtot darbaspēka sagādi rūpniecībai un lauksaimniecībai. Tā izdeva dažādus drakoniskus rīkojumus par bezdarbnieku obligātu reģistrēšanu, par aizliegumiem pieņemt darbā strādniekus vairākās rūpniecības nozarēs. Latvijas strādnieki nosauca Darba centrāli par «vergu centrāli», jo tā par savu galveno uzdevumu uzskatīja sagādāt lētu darbaspēku Latvijas budžu saimniecībām.

²⁴ Strādnieku un zemnieku frakcija pirmo reizi nodibinājās buržuāziskās Latvijas saeimā pēc saeimas vēlēšanām 1928. g. oktobrī. Tajā darbojās Fr. Bergs, E. Miezis, O. Gulbis, L. Laidens, R. Lapiņš, A. Matisons, L. Jeršovs, E. Sudmalis, A. Deglavs u. c. Frakcija kļuva par LKP legālās darbības centru. Jau no pirmajām pastāvēšanas dienām buržuāzija vajāja frakcijas deputātus. 1933. gada 21. novembrī saeima pieņēma lēmumu izdot strādnieku un zemnieku frakcijas deputātus tiesai. Saeimas strādnieku un zemnieku frakcijas deputāti atstāja sēžu zāli, saucot revolucionārus lozungus un dziedot «Internacionāli». Jau pašā saeimas ēkā deputātiem uzbruka politpārvaldes aģenti un policisti, kas viņus nežēlīgi piekāva un uz vietas arestēja.

²⁵ Darba birža — iestāde, kas reģistrēja bezdarbniekus un bija starpniece starp strādniekiem un uzņēmējiem darba līguma noslēgšanā. Rīgā Darba birža radās 1904. gadā. Buržuāziskajā Latvijā darba biržas funkcijas veica pilsētu darba apgādes, ko saskaņā ar 1921. gada 21. janvāra valdības rīkojumu izveidoja pilsētās darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma reģistrēšanai. Darba apgādes pastāvēja pie Rīgas un apriņķu pilsētu valdēm un bija pakļautas Darba ministrijai (no 1925. gada Tautas labklājības ministrijai). Darba apgāde kalpoja buržuāzijai tautas masu maldināšanai ar tukšiem solījumiem un lēta darbaspēka sagādāšanai uzņēmējiem. 1939. gada maijā darba apgādes tika pakļautas darba centrālei.

²⁶ Latvijas valsts darbinieku arodbiedrība dibināta 1920. gadā. Arodbiedrība darbojās Latvijas sociāldemokrātiskās strādnieku partijas biedru vadībā. 1934. gadā pēc fašistiskā apvērsuma arodbiedrība tika likvidēta.

²⁷ Pāvils Rozītis (1899. g. 1. septembrī — 1937. g. 20. februārim) — rakstnieks, buržuāzijas atmaskotājs. No 1932. gada līdz 1934. gadam vadīja Tautas labklājības ministrijas Darba aizsardzības departamenta Inteliģento bezdarbnieku nodaļu.

²⁸ «Latviešu rūpnieku un amatnieku savienība» — nodibināta 1918. gadā. Savienības mērķis bija apvienot visus Latvijas rūpniekus un amatniekus vienā savienībā. 1936. gadā «Latvijas rūpnieku un amatnieku savienība» likvidējās, pamatojoties uz Likumu par «Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameru».

²⁹ Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrību latviešu lauku buržuāzija nodibināja 1906. g. Līdz 1920. gadam tā saucās Rīgas lauksaimniecības centrālbiedrība. Tā apgādāja lauksaimniecības biedrības ar lauksaimniecības mašīnām un rīkiem, minerālmēsliem utt., kā arī organizēja lauksaimniecības ražojumu pārdošanu. 1923. gada 2. februārī valde pieņēma lēmumu par darba biroju nodibināšanu. Darba biroju uzdevums bija sagādāt lētu darbaspēku lauku lielsaimniekiem. Buržuāziskās Latvijas laikā biedrība saņēma ievērojamus valsts pabalstus un kalpoja galvenokārt lauku turīgo saimnieku interesēm. 1935. gadā Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrību pakļāva lauksaimniecības kamerai.

³⁰ «Bezdarbnieku Cīņa» — nelegāls Latvijas Komunistiskās partijas Rīgas komitejas izdevums (1932. g.).

³¹ «Laukstrādnieku Cīņa» — nelegāls Latvijas Komunistiskās partijas Lauku organizāciju centrālorgāns (1925. g.—1926. g.).

³² Zemnieku savienība — latviešu lauku buržuāzijas partija, nodibināta 1917. gada aprīlī. Viens no zemnieku savienības vadītājiem bija vēlākais Latvijas fašistiskais diktators K. Ulmanis, bet Centrālās valdes locekļi Hugo Celmiņš, A. Klīve u. c. Zemnieku savienība aizstāvēja privātīpašumu uz zemi un nikni cīnījās pret laukstrādnieku un trūcīgo zemnieku organizācijām.

³³ «Darba Jaunatnes Cīņa» — nelegāls Latvijas Sociālistiskās jaunatnes savienības centrālorgāns (1934—1936).

³⁴ Rīgas arodbiedrību Centrālbirojs (RABC) — nodibināts 1905. gada oktobrī, tas apvienoja metālapstrādes, kokapstrādes u. c. rūpniecības nozaru strādniekus. 1921. gada maijā sanāca arodbiedrību kongress. Kongresā notika šķelšanās — revolucionārās arodbiedrības apvienojās ap Rīgas arodbiedrību Centrālbiroju. Kreisās revolucionārās arodbiedrības bija ļoti populāras masās. RABC bija viens no svarīgākajiem LKP legālās darbības centriem. Sakarā ar revolucionārās kustības pieaugumu 1928. gada jūlijā Latvijas buržuāziskā valdība apturēja Rīgas arodbiedrību Centrālbiroja darbību, 1928. g. novembrī biroju un tajā ietilpstošās arodbiedrības slēdza.

³⁵ Ar vārdu «sociālfāšisti» tolaik apzīmēja reformistiskās sociāldemokrātiskās partijas līderus, kuri, izlīdzdami ar buržuāziju, atvieglāja fāšisma uzbrukumu. Taču šis termins precīzi neizteica sociāldemokrātijas šķirisko un politisko raksturu, traucēja pārvarēt sektantismu strādnieku antifašistiskās frontes izveidošanā, un tāpēc to vēlāk vairs nelietoja.

³⁶ SSS — Strādnieku sporta savienība — militarizēta sporta organizācija, ko 1921. gada 8. jūnijā nodibināja sociāldemokrātu meņševiku vadošo darbinieku grupa ar Bruno Kalniņu priekšgalā. Sakarā ar «Latvju nacionālā kluba» 1925. g. 15. februārī pastrādāto varas darbu — strādnieku jaunieša A. Masaka noslepkavošanu — Rīgas apgabaltiesas administratīvā nodaļa nolēma apturēt ne vien «Latvju nacionālā kluba», bet arī SSS darbību. Tomēr 1925. gada 13. maijā sociāldemokrātu līderi atjaunoja minēto sporta organizāciju ar nosaukumu «Strādnieku sports un sargs», saglabājot iepriekšējo saīsinājumu SSS. Gatavojoties atklātas fāšistiskās diktatūras nodibināšanai, 1933. g. 28. septembrī valdība slēdza SSS. Tās vietā vēlāk darbojās Latvijas strādnieku sporta savienība, kas pastāvēja līdz 1934. g. 15. maijam. SSS sportistus sauca par «siseņiem». Visā savā pastāvēšanas laikā SSS vadošo darbinieku grupa bija ļoti naidīgi noskaņota pret Komunistisko partiju, komjaunatni un kreisajām strādnieku organizācijām Latvijā.

³⁷ Milbergi — bļodnieki — domāta Latvijas jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partija, kuras centrālās valdes priekšsēdētājs bija Adolfs Bļodnieks un tās aktīvs darbinieks Gotfrīds Milbergs. Šīs partijas barveži aktīvi atbalstīja Zemnieku savienību un pilsētu lielburžuāzijas uzbrukumu darbaļaudim un palīdzēja sagatavot fāšistisko apvērsumu 1934. g. maijā.

³⁸ Breikši — domāta politiskā partija — Demokrātiskais centrs, kas centās apvienot pilsētu vidējo un sīko buržuāziju, ierēdņus un buržuāzisko inteliģenci. Latvijas saeimā tas piekopa demagoģisku politiku. Viens no Demokrātiskā centra līderiem bija Breikšs Jānis. Tās biedrs bija arī buržuāziskās Latvijas izglītības ministrs no 1931. g. līdz 1933. g. Atis Ķeniņš u. c.

³⁹ Skujenieki — domāta Progressīvā apvienība, kuras vadītājs bija Marģers Skujenieks, bijušais meņševiks. Progressīvā apvienība savu reakcionāro programmu aizplūvuroja ar nacionāli demagoģiskiem lozungiem.

⁴⁰ Bļodnieka-Milberga valdība darbojās no 1933. g. 24. marta līdz 1934. g. 16. martam. A. Bļodnieks bija ministru prezidents, bet G. Milbergs — iekšlietu ministrs. Šī valdība izvērša negantu uzbrukumu darbaļaužu demokrātiskajām tiesībām.

⁴¹ A. Veckalns, J. Višņa — sociāldemokrātu lideri. Kļuvuši bēdīgi slaveni ar strādnieku ekonomiskās cīņas dezorganizēšanu un bezdarbnieku masu krāpšanu.

⁴² Latvijas metālstrādnieku arodbiedrība dibināta 1920. gadā. Līdz 1925. gadam saukusies «Rīgas metālstrādnieku savienība». «Latvijas metālstrādnieku arodbiedrība» bija kreisā arodbiedrība, kas ietilpa Rīgas arodbiedrību Centrālbirojā. Saskaņā ar iekšlietu ministra 1928. gada 19. jūlija ierosinājumu arodbiedrība tika slēgta.

⁴³ Latvijas kokstrādnieku arodbiedrība dibināta 1920. gadā. Līdz 1925. gadam tā saucās «Latvijas kokstrādnieku aroda savienība». Arodbiedrība darbojās kā kreisā arodbiedrība Rīgas arodbiedrību Centrālbiroja vadībā. 1928. gada novembrī arodbiedrība slēgta saskaņā ar iekšlietu ministra lēmumu.

⁴⁴ «Latvis» — fašistiskās Nacionālās apvienības centrālorgāns. Atbilstoši šās partijas programmai tas puda pilsētu buržuāzijas visšovīnistiskāko un visreakcionārāko aprindu uzskatus, ārkārtīgu naidu pret revolucionāro strādnieku kustību un Padomju Savienību. Iznāca no 1921. gada septembra līdz 1934. gada oktobrim Rīgā.

⁴⁵ Jauno sodu likumu Bļodnieka valdība pieņēma 1933. g. 24. aprīlī. Līdz tam buržuāziskajā Latvijā bija spēkā cariskās Krievijas 1903. g. 22. marta sodu likums. Pēc jaunā sodu likuma bija paredzēti spaidu darbi uz mūžu vai uz laiku no 4 līdz 8 gadiem. Noteikumi par iekšējo kārtību cietumos paredzēja, ka «sevišķi svarīgos gadījumos tiesa var turēt notiesātos važās uz laiku no 3 mēnešiem līdz 3 gadiem». Jaunais sodu likums stājās spēkā 1933. g. 1. augustā.

SATURS

Priekšvārds	3
I n o d a ļ a (dok. 1—60). Buržuāzija realizē darbaļaužu masu izsūkšanas un aplaupīšanas politiku	9
<i>Astoņu stundu darba diena pastāv tikai uz papīra (1—31)</i>	11
Likums nosaka virsstundu darbu (1—5)	11
Bada alga spiež strādniekus strādāt virsstundas (6—8)	16
Par atteikšanos strādāt virsstundas strādniekus atlaiž no darba (9—11)	18
Darba devēji nesamaksā par virsstundu darbu (12—13)	21
Uzņēmēji piespiež strādāt strādniekus arī atpūtas un svētku dienās (14—16)	22
Darba devēji nepiešķir strādniekiem likumā paredzēto atvaļinājumu (17—21)	24
Likums par darba laiku pusaudžiem un nepilngadīgajiem netiek ievērots (22—27)	28
Uzņēmēji prasa atcelt likumu par astoņu stundu darba dienu (28—29)	32
Darba līgums apkrāpj strādniekus (30—31)	34
Darbaļaužu ekspluatācija pieaug — dzīves līmenis nemitīgi pazeminās (32—36)	35
Uzņēmēji neizmaksā strādniekiem nopelnīto darba algu (37—42)	44
Darba aizsardzības likumiem ir tikai deklaratīvs raksturs (43—47)	48
Uzņēmēji nesaudzīgi ekspluatē mācekļus (48—52)	54
Valdības likums atņem strādniekiem tiesības brīvi pārdot savu darbaspēku (53—60)	58
 II n o d a ļ a (dok. 61—116). Buržuāziskā valsts nespēj nodrošināt visiem darbu	 69
Bezdarbs — darbaļaužu lielākais posts (61—78)	71
Darba biržās neregistrē visus bezdarbniekus (79—90)	87
Jaunieši neatrod pielietojumu savām spējām un savām darba rokām (91—93)	100
Nepilna darba diena vai nedēļa — slēptais bezdarbs (94—98)	102
Valsts «palīdzības» līdzekļi bezdarbniekus nesasniedz (99—107)	105
Sabiedriskie darbi — katorgas darbi bezdarbniekiem (108—111)	112
Intelīgento bezdarbnieku smagais stāvoklis (112—116)	116

III nodaļa (dok. 117—154). Buržuāziskā valsts aizstāv budžu intereses	119
Pilsētu strādnieki — lēts darbaspēks lielsaimniekiem (117—122)	121
Likums neierobežo laukstrādnieku darba dienu (123—126) . .	125
Par salūzušiem darba rīkiem saimnieks atvelk no laukstrād- nieka algas (127—130)	128
Laukstrādnieku darba algu sistēmātiski pazemina (131—132)	130
Bezdarbnieku ekspluatācija lauku saimniecībās (133—135) . .	131
Ārzemju laukstrādnieki — lēts darbaspēks pelēkiem baroniem (136—138)	134
Arī strādnieku bērniem jāpelna iztika lauku darbos (139—143)	139
Traumatisms lauku darbos — parasta parādība (144—147) .	142
Laukstrādniekiem aizliegts pašiem uzteikt darba līgumu (148—151)	145
Laukstrādnieku darba grāmatīņas apstiprina viņu beztiesīgo stāvokli (152—154)	148

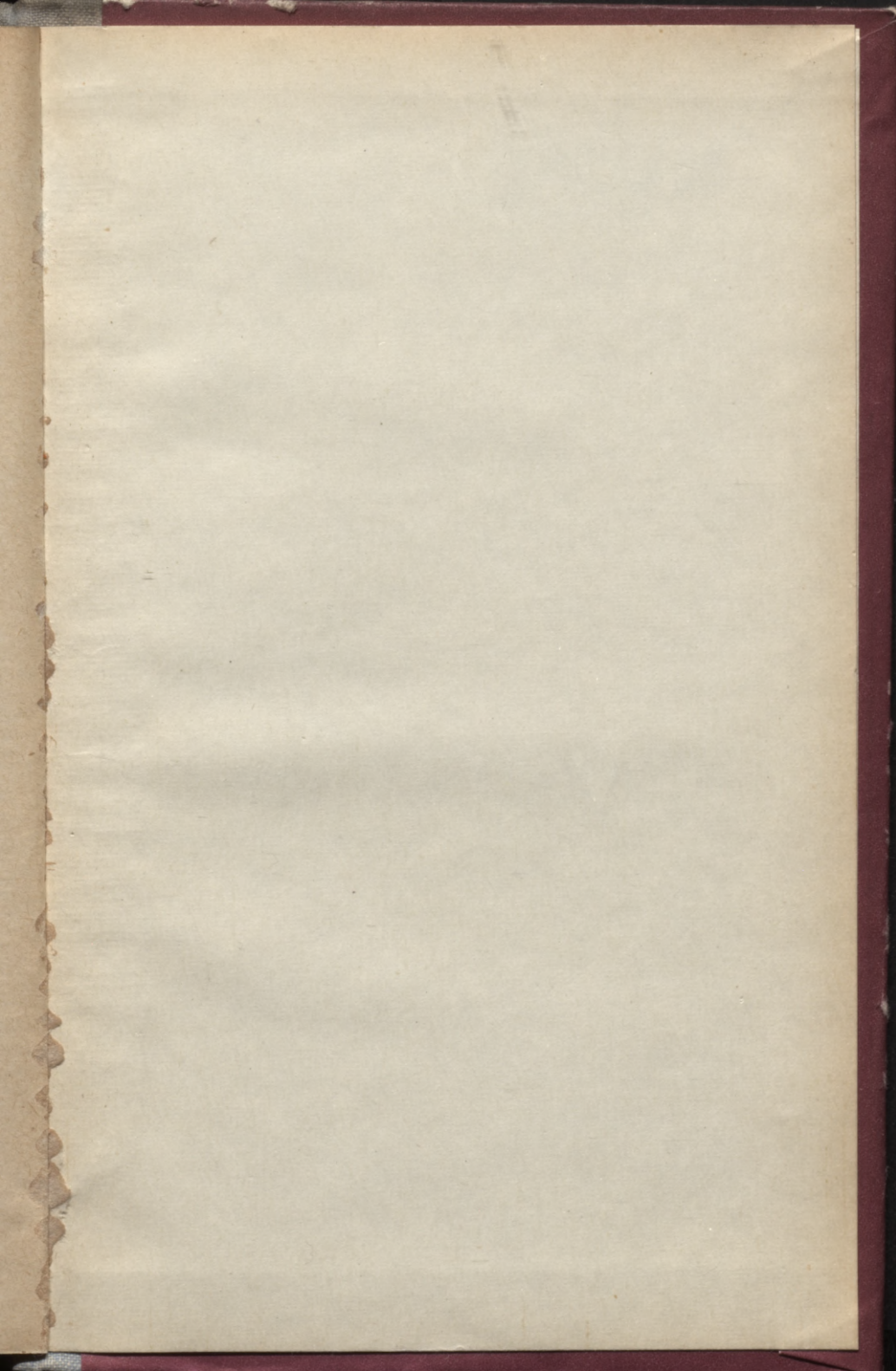
IV nodaļa (dok. 155—219). Darbaļaužu cīņa Latvijas Kom-
unistiskās partijas vadībā par ekonomiskā stāvokļa uzla-
bošanu 155

Par visu strādnieku apvienošanu cīņai pret kapitāla uzbru- kumu (155—167)	157
Vienotā cīņā par kolektīvā darba līguma noslēgšanu (168—173)	176
Par normālu darba laiku, pret virsstundu darbu (174—177)	182
Par regulāru darba algas izmaksu (178—188)	186
Pret darba algas pazemināšanu (189—199)	195
Pret strādnieku atlaišanu (200—205)	208
Cīņa par laukstrādnieku stāvokļa uzlabošanu (206—210) . .	216
Obligātu apdrošināšanu pret bezdarbu uz valsts un uzņēmēju rēķina (211—216)	224
Latvijas Komunistiskā partija — cīņā saucēja pret Ulmaņa piespiedu darbu sistēmu (217—219)	235
Piezīmes	240

DARBA «TIESĪBAS» BURŽUĀZISKAJĀ LATVIJĀ

A. Lipina noformējums

Redaktore H. Zirņīte, Māksl. redaktors A. Krēslīnš, Tehn. redaktore
V. Dārziņa, Korektore A. Ābele.
Nodota salikšanai 1971. g. 4. februārī. Parakstīta iespēšanai 1971. g.
23. jūlijā. Tipogrāfijas papīrs Nr. 1, formāts 84×108/32, 7,75 fiz. iespiedl.;
13,02 uzsk. iespiedl.; 12,20 izdevn. l. Metiens 2000 eks. JT 16089. Maksā 54 kap.
Izdevniecība «Liesma» Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 24269-SZ1253.
Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes Preses komitejas 3. tipogrāfija
Rīgā, Leņina ielā 137/139. Pasūt. Nr. 127.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308117923

54 kap.